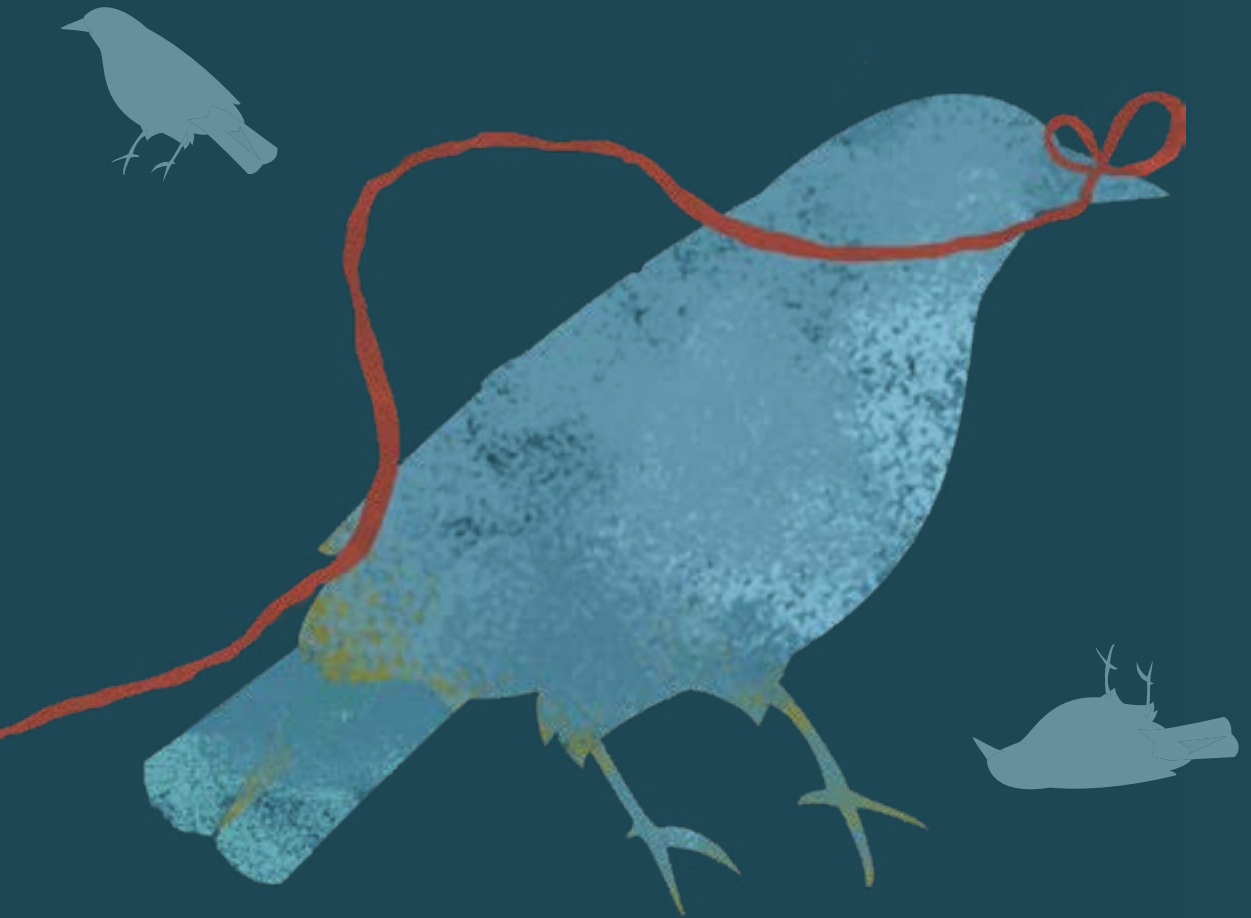


Laura Tiitinen

KAMPPAILU

sananvapaudesta

Acta electronica Universitatis Lapponiensis 259



Sosiaalialan ammattilaisen toiminta ja
valtasuhteet mediavaikuttamisen kentällä

LAURA TIITINEN

**Kamppailu sananvapaudesta: sosiaalialan ammattilaisen
toiminta ja valtasuhteet mediavaikuttamisen kentällä**

Akateeminen väitöskirja,
joka Lapin yliopiston yhteiskuntatieteiden tiedekunnan suostumuksella
esitetään julkisesti tarkastettavaksi Lapin yliopiston Esko ja Asko -salissa
maaliskuun 30. päivänä 2019 klo 12



LAPIN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF LAPLAND

Rovaniemi 2019

Lapin yliopisto
Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Ohjaajat: Laitinen Merja ja Harrikari Timo

Esitarkastajat: Matthies Aila-Leena ja Matikainen Janne

Vastaväittäjä: Matthies Aila-Leena



Taittäjä: Taittotalo PrintOne
Kannen suunnittelija: Hakuri Helmi

Acta electronica Universitatis Lapponiensis 259
ISSN 1796-6310
ISBN 978-952-337-147-7

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-147-7>

Tiivistelmä

Laura Tiitinen

Kamppailu sananvapaudesta: sosiaalialan ammattilaisen

toiminta ja valtasuhteet mediavaikuttamisen kentällä

Rovaniemi: Lapin yliopisto, 2019, 201 s.

Acta electronica Universitatis Lapponiensis 259

ISSN 1796-6310

ISBN 978-952-337-147-7

Tässä tutkimuksessa tarkastelen sosiaalialan ammattilaisten toteuttamaa mediavaikuttamista ja siihen liittyviä valtakamppailuja. Tarkasteluni keskipisteenä on sosiaalialan ammattilainen, jonka mediavaikuttamista tarkastelen suhteessa hänen työnantajanaan toimivaan sosiaalialan organisaatioon. Sosiaalialan ammattilaiset toteuttavat mediavaikuttamista toimintakentällä, joka muodostuu sosiaalialan julkisen viestinnän ja rakenteellisen sosiaalityön kohtausalueelle.

Tutkimuksessa käsittelen seuraavia kysymyksiä: 1) Millainen on sosiaalialan julkisen viestinnän ja rakenteellisen sosiaalityön muodostama sosiaalisen toiminnan kenttä? 2) Millaista on sosiaalialan ammattilaisen toiminta mediavaikuttamisen kentällä? 3) Millaisia valtakamppailuja sosiaalialan ammattilaiset kohtaavat mediavaikuttamisen kentällä? Sosiaalialan professionaalisen toimintana mediavaikuttaminen asemoituu rakenteellisen sosiaalityön työskentelyorientaatioon, jonka tavoitteena on yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden edistäminen. Tutkimukseni tehtävänä on lisätä tietoa sosiaalialan mediavaikuttamisesta rakenteellisen sosiaalityön välineenä sekä käsitteellistä sosiaalialan työntekijöiden subjektiivisia sananvapauden kokemuksia.

Tutkimukseni koostuu neljästä tieteellisestä artikkelista ja yhteenveto-osiosta. Yhteenveto-osion teoreettinen tulkintakehys rakentuu Pierre Bourdieun sosiaalisen kentän teoriasta. Sosiaalityhteellisistä tutkimustraditioista tutkimukseni paikantuu rakenteellisen sosiaalityön tutkimusten joukkoon sekä tutkimuskeskusteluihin sosiaalityön asiantuntijuuden yhteiskunnallisesta paikasta, sosiaalialan mediavaikuttamisesta ja epäkohtien paljastamisesta. Tutkimusaineisto koostuu 19 mediavaikuttamista käyttäneen sosiaalialan ammattilaisen haastatteluista. Lisäksi yhdessä osatutkimuksessa olen käyttänyt aineistona kirjallisia keskusteluja mediavaikuttamista toteuttaneiden sosiaalialan ammattilaisten kanssa. Toteutin aineiston analyysin teoriaohjaavaa sisällönanalyysia käyttäen.

Neljästä osajulkaisusta *ensimmäinen* käsittelee mediavaikuttamisen tavoitteita sekä sosiaalialan julkisuuden kenttää. Se vastaa kysymyksiin, millaista julkisen viestinnän avulla toteutettava rakenteellinen sosiaalityö on ja mitä sillä tavoitellaan. *Toinen osajulkaisu* kuvailee tekijöitä, jotka ohjaavat sosiaalialan ammattilaisia vetäytymään julkisesta keskustelusta ja jatkamaan hiljaisuuden kulttuuria. Osajulkaisu vastaa kysymykseen, millaisina mediavaikuttamisen esteet ilmenevät sosiaalialan työntekijöiden kertomina. *Kolmas osajulkaisu* tarkastelee sosiaalialan työntekijöiden sananvapauden kokemuksia heidän pyrkiessään mediavaikuttamaan. Se vastaa kysymyksiin, millä tavoilla sosiaalialan työntekijöiden julkiseen keskusteluun osallistumista rajoitetaan sekä millaisena vallankäyttönä sananvapauden rajoittaminen ja julkisen keskustelun vaientaminen näyttäytyvät. *Neljännessä osajulkaisussa* pureudun epäkohtien paljastamisen estämiseen analysoimalla, millaista on vaientaminen. Vastaan siinä kysymykseen, kuinka vaientaminen toteutetaan institutionaalisissa prosesseissa. Kaikki neljä osajulkaisua luovat omalta osaltaan pohjaa yhteenvedon synteeseille ja johtopäätöksille.

Tutkimustuloksissa kuvailen mediavaikuttamisen prosessia, johon vaikuttavat mediavaikuttaja itse, toiset mediavaikuttamisen kentän toimijat ja kentän luonne. Mediavaikuttamisen prosessi muodostuu työntekijän oman toimivallan tunnistamisesta, kentän toimintalogiikan tunnustelusta, kentälle pääsyn kamppailusta, kentällä toiminnasta sekä muiden reagoinnista kentällä toimimiseen. Organisaatioissa on erilaisia viestinnän puhujaoikeuksia, joista käydään kamppailuja. Kamppailuja käydään organisaatioiden virallisten ja epävirallisten ohjeiden välityksellä, jotka ovat kirjoitettuja, ääneen lausuttuja tai vaiettuja. Mediavaikuttamisen luonne vaikuttaa muiden reagointiin. Kriittinen, erityisesti epäkohtia paljastava, vaikuttaminen kohtaa enemmän vaientamista kuin neutraali tai positiivinen viestintä. Mediavaikuttamisen kentän toimijat pyrkivät saavuttamaan pääomia, mutta voivat myös menettää niitä kentän kamppailuissa. Sosiaalialan työntekijät tavoittelevat mediavaikuttamisen kentällä valta-aseman muutosta itselleen, professiolleen, edustamalleen palvelulle, organisaatiolle tai palveluiden käyttäjille.

Avainsanat: Sosiaaliala, mediavaikuttaminen, rakenteellinen sosiaalityö, hiljaisuuden kulttuuri, epäkohtien paljastaminen, sananvapaus, vaientaminen.

Abstract

Laura Tiitinen

Struggle For Free Speech: Engagement in Media Advocacy and the Associated Power Relations as Experienced by Social Work Professionals

Rovaniemi: University of Lapland, 2019, 201 pp.

Acta electronica Universitatis Lapponiensis 259

ISSN 1796-6310

ISBN 978-952-337-147-7

In this thesis, I examine social work professionals' engagement in media advocacy and the related power struggles. The study focuses on the social work professional whose engagement in media advocacy is examined in relation to his/her employer organisation in the field of social work. Social work professionals engage in media advocacy in a field located in the intersection of public communication in social work and structural social work.

This study addresses the following questions: 1) What kind of field of social action is formed by social work public communication and structural social work? 2) What kinds of actions do social work professionals take in the field of media advocacy? 3) What kinds of power struggles do social work professionals experience in the field of media advocacy?

As a form of professional action within the field of social work, media advocacy is located within the orientation of structural social work, the purpose of which is to promote social justice. The aim of the present study is to contribute to our understanding of media advocacy as a tool for structural social work and to conceptualise social work professionals' experiences of freedom of speech. The thesis consists of four peer-reviewed articles and a concluding chapter. The theoretical framework employed in the concluding chapter is Pierre Bourdieu's theory of social fields. Among the research traditions of social sciences, the present study is located within structural social work research, as well as in the domain of scientific discussions of the societal role of social work expertise, media advocacy and whistleblowing in the context of social work. The research is based on qualitative data. The primary data consist of interviews with 19 social workers who have actively engaged in media advocacy. The secondary data comprise online and email conversations with social work professionals about media advocacy. The data were analysed by theory-driven content analysis.

The first of the four articles deals with the objectives of media advocacy and social work as a field of publicity. It sets out to answer the question: “What is structural social work implemented through public communication like and what are its objectives?” The second article explores the reasons for non-engagement in media advocacy in social work. It addresses the factors contributing to social work professionals’ withdrawal from public discussions and their decision to adopt – or continue to maintain – a culture of silence. The article answers the question: “How do barriers of media advocacy manifest themselves as experienced by social work professionals?” The third article analyses different ways of silencing social workers. It examines social workers’ experiences of freedom of speech in the context of their attempts to engage in media advocacy. It answers the question: “How is social workers’ participation in public discussion controlled?” It also analyses freedom of speech violations and restrictions imposed on participation in public communication as forms of power. The fourth article focuses on preventing whistleblowing – disclosure of wrongdoings observed within an organization to the public – by analysing the phenomenon of silencing. The article answers the question: “How is silencing produced in and through an institutional process?”

All four articles create a basis for the synthesis and conclusions presented in the final chapter of this thesis. The results indicate that media advocacy in the context of social work is a process influenced by the individual social worker engaging in an act of media advocacy, the other actors in the field of media advocacy, as well as the nature of the field itself. The process of media advocacy is initiated as the social worker becomes aware of his/her power to act, which is followed by exploring the field as an operational environment, struggling in order to be able to enter the field, taking action in the field, and other actors’ reactions to the actions taken.

In organizations, people have different degrees of freedom regarding public communication that are subject to constant struggle. The struggles take place through unofficial and official rules that can be written, spoken or unspoken. The nature of engagement in media advocacy has an effect on how others react to the action taken. An individual engaging in critical media advocacy, in particular whistleblowing, experiences more silencing than those who engage in forms of media advocacy that are perceived as more neutral or positive forms of media advocacy. The agents in the field of social work media advocacy aim to accumulate different forms of capital, but they can also lose capital in a struggle. In the field of media advocacy, employees in the field of social work seek to subvert the existing power relations to improve their own professional position, the position of the service or organization they represent, or the position of the service user.

Keywords: social work, media advocacy, structural social work, culture of silence, whistleblowing, freedom of speech, silencing

Esipuhe

Kiinnostuin viestinnän tutkimisesta sosiaalityön opintojeni aikana Lapin yliopistossa, koska sosiaalityö vaikutti olevan yhteiskunnassa näkymätöntä ja ihmisten mielikuvat siitä olivat kummallisia. Mielikuvat hiljaisista sosiaalityöntekijöistä olivat ristiriidassa sen kanssa, millainen työntekijä olin päättänyt valmistuttuani olla. Olen luontaisesti kiinnostunut asioiden ristiriitaisuuksista, joita viestinnän tutkimustema tarjosi.

Vuonna 2006 professori Anneli Pohjola kysyi meiltä opiskelijoilta, eikö sosiaalityöntekijöiden pitäisi kertoa yhteiskunnan eriarvoisuuden havainnoistaan mediasa. Kiitos Anneli Pohjolan esittämälle kysymykselle, jonka aiheuttaman sysäyksen myötä päädyin tekemään pro gradu -tutkimukseni sosiaalitoimen viestinnästä. Sosiaalityön opintojeni aikana opettajina toimineet Marjo Romakkaniemi ja Arja Kilpeläinen suosittelivat minulle jatkotutkimuksen tekemistä. Muistan ajatelleeni, etten ikinä ryhtyisi tutkijaksi. Graduni ohjaajana toiminut professori Merja Laitinen kannusti minua jatkamaan tutkimusta, joten päätin yrittää jos saisin siihen rahoituksen. Merjan rehellinen ja lempeä ohjausote on saatellut minua eteenpäin alusta loppuun saakka.

Väitöskirjaohjaajinani toimivat professori Merja Laitinen Lapin yliopistosta ja professori Timo Harrikari Tampereen yliopistosta. Merjalla ja Timolla on maaginen taito tunnistaa, milloin ohjattavalle on annettava tilaa ja milloin voi vaatia enemmän. Molemmat ovat kommentoineet kymmeniä kirjoittamiani papereita kärsivällisesti ja paneutuen. Yritin koko väitösprosessin ajan alittaa rimaa kaikkein matalimmasta kohdasta, mutta he eivät antaneet, koska näkivät minun pystyvän parempaan. Suuret kiitokset Merjalle ja Timolle työstänne, tuestanne ja kannustuksestanne.

Esitarkastuslausunnot antoivat professori Aila-Leena Matthies Kokkolan yliopistokeskus Chydeniukselta sekä dosentti Janne Matikainen Helsingin yliopistosta. Heidän antamansa lausunnot olivat täsmällisiä, konkreettisia ja kannustavia. Kiitos vastaväittäjäksi suostumisesta professori Aila-Leena Matthiesille.

Sosiaalityön ja sosiaalipalveluiden valtakunnallinen tohtoriohjelma rahoitti tutkimustani muutaman vuoden ajan. Sosnetin tohtoriohjelman teemaryhmäläiset tutustuttivat minut akateemiseen keskusteluun ja tutkimuksen tekoon. Kiitos ryhmääni kuuluneille tohtorikoulutettaville: Camilla Granholm, Sanna-Riitta Junnonen, Maija Jäppinen, Harry Lunabba, Piia Puurunen ja Noora Tuohino. Teemaryhmän ohjaajina toimineet Synnöve Karvinen-Niinikoski, Anneli Pohjola, Heli Valokivi, Aini Pehkonen ja Elina Virokannas antoivat korvaamattomia ohjeita vasta-alkajalle. Tutkimuspapereitani ovat ystävällisesti kommentoineet kymmenet

eri ihmiset, joista erityiskiitos Janne Auttolle ja Petri Koikkalaiselle Lapin yliopistoon. Kiitokset erinomaisesta yhteistyöstä Arto Kaupille ja Sanna Lähteiselle, joiden kanssa julkaisin kaksi väitöskirjani osatutkimuksista. Kiitos professori Kris Clarkelle yhteistyöstä, ystävydestä ja kielentarkastuksesta.

Fulbright-stipendi mahdollisti perheellemme unohtumattoman oppimismatkan Coloradoon tutkijavaihdon merkeissä. Lähetän kiitokset edesmenneelle Coloradon osavaltion yliopiston sosiaalityön oppiainetta johtaneelle Ben Grangerille. Hän opetti vaikuttamisen käytäntöjä viemällä tohtoriopiskelijat Coloradon senaattiin, jossa päädyin pitämään senaattorille ex-tempore puheenvuoron suomalaisesta ase-lupakäytännöstä. Puheenvuorot ja luennot muissa maissa opettivat minulle kommunikaatiokulttuurien vaikutuksista suomalaiseen sosiaalialan viestintäkulttuuriin.

On monta ihmistä, joita ilman tämä väitöstutkimus olisi jäänyt tekemättä. Olen suunnattoman kiitollinen niille sosiaalialan ammattilaisille, joita haastattelin tähän tutkimukseen. He luottivat minuun kertomalla innostavia ja kipeitä kokemuksiaan viestinnästä. Sain toistuvasti voimaa heidän kertomuksistaan, joihin palasin aina kun tunsin epävarmuutta analyysissäni. Olen käynyt lukuisia keskusteluja viestinnästä sosiaalisessa mediassa, sähköpostitse sekä luennoillani. Kaikki keskustelut ovat tukenet alan viestintäkäsityksen rakentamisessa ja auttaneet ymmärtämään viestintään liittyviä valtakamppailuja. Kiitos Sosiaalinen tekijä -blogin ylläpitäjille sekä Lapin yliopiston viestinnälle, jotka tarjosivat minulle blogialustansa käyttöön ja mahdollistivat näin toimintatutkimuksellisen testaamisen ja oppimisen. Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry on tukenut minua monella tavalla tutkimusvuosien aikana, joten erityiskiitos talentialaisille sekä toimittaja Helena Jaakkolalle kannustuksesta. Lapin yliopisto ja Sosnet olivat hyvä ympäristö luovalle opetustyölle, joissa sain vapaasti testata erilaisten teemojen, opetusmenetelmien ja -alustojen käyttämistä. Kiitos upeista väitöskirjan kansista kuuluu Helmi Hakurille.

Kiitokset työyhteisöilleni kannustuksesta ja ymmärryksestä: Lapin yliopiston yhteiskuntatieteiden tiedekunnalle, Lapin päihdeklinalle, Kolpeneen palvelukeskukselle sekä Rovaniemen kaupungin erityisryhmien asumispalveluille. Tutkimustyölle vastapainoa tarjosi Lapin yliopiston thaiboxing-ryhmä, joka oli Erkki Kuuren ansiota.

Vahvuuteni sijoittuvat tutkimustyön luoviin vaiheisiin. Tekstien viimeistely ja pilkkuntarkkojen sääntöjen seuraaminen oli tuskallista. Olen syvästi kiitollinen rakkaalle ystävälleni Sanna Lähteiselle, joka jaksoi lukea, kommentoida ja korjata virheitäni vuodesta toiseen. Sanna olet korvaamaton, eikä tämä olisi valmistunut ilman sinua. Leena Vainiokangas auttoi yhteenvedon oikoluvussa ja yritti sinnikkäästi, mutta tuloksetta, opettaa minulle puolipisteiden käyttösääntöjä. Heidän lisäksi muutkin rakkaat ystäväni, Katriina Sirkka, Hanna Taavettila, Tea Teppo ja Sari Väyrynen pitivät pääni kasassa vaikeina aikoina ja juhlivat kanssani onnistumisista. Tean visuaalinen silmä ratkaisi monta pulmaa ja Hanna piti minua hengissä ruokkimalla, kun en jaksanut tehdä ruokaa.

Perheeni Ville, Ronja ja Veera, ansaitsevat kiitosten lisäksi myös anteeksipyyntöä. Tutkimustyön tekeminen muistuttaa intensiivisimmässä ja maanisimmassa vaiheessaan sairautta. Sen oireisiin kuuluu mm. ajatuksiin uppoutuminen, heikko reagointi ympäristön ärsykkeisiin, kommunikoinnin vähäisyys ja siirtyminen akateemisten termien käyttöön, muistin heikkeneminen, sosiaalisista suhteista vetäytyminen sekä maallisten tarpeiden unohtaminen. Kiitos, että olette joustaneet, sietäneet ja jaksaneet. Lapseni eivät muista äitiään ilman väitöskirjaansa, eli Väiskiä. Väiski on ollut perheessämme läsnä 10 vuoden ajan, vaihtelevalla intensiteetillä. Hänet tunnetaan rasittavana kaverina, joka välillä vie äidin ja puolison mennessään. Olen laiminlyönyt myös yhteydenpitoa rakkaisiin ja tärkeisiin ihmisiin. Kiitos äiti ja Hannu sekä rakkaat siskoni ja veljeni sekä muut läheiset, jotka ovat elämässäni tai ovat auttaneet minua kasvamaan sellaiseksi, joka olen. Isälle terveisiä tuonpuoleiseen.

Tohtorikoulutus on opettanut paljon taitoja ja osaamista, joita en olisi saanut mistään muualta. Olen oppinut ratkomaan abstrakteja ja monitasoisia ongelmia sekä tekemään nopeita analyysejä. Sivutuotteena olen oppinut keskittymään työhöni missä vain, vaikka ympäristön meteli huumaisi korvia.

Lasten sisäleikkipuistossa 23.2.2019

Laura Tiitinen

Luettelo osajulkaisuista

Väitöskirja perustuu seuraaviin alkuperäisartikkeleihin I-IV:

I Tiitinen, Laura & Lähteinen, Sanna (2014) Julkisen viestinnän keinoilla toteutetun rakenteellisen sosiaalityön tavoitteet. Teoksessa: Pohjola, Anneli & Laitinen, Merja & Seppänen, Marjaana (toim.) Rakenteellinen sosiaalityö. Sosiaalityön tutkimuksen seura, 191–212.

(VIESTINNÄN TAVOITTEET -ARTIKKELI)

II Tiitinen, Laura (2018) Sosiaalialan mediavaikuttaminen hiljaisuuden kulttuurin murtajana?

Yhteiskuntapolitiikka 83 (2), 171–181. (HILJAISUUDEN KULTTUURI -ARTIKKELI)

III Tiitinen, Laura & Kauppi Arto (2014) Viisi vaientamisen tapaa – Sosiaalialan työntekijöiden julkiseen viestintään kohdistuvat sananvapauden rajoittamisen ja vaientamisen käytännöt.

Oikeus 43 (2), 125–146. (SANANVAPAUSARTIKKELI)

IV Tiitinen, Laura (2018) The Power of Silence: silencing as a method of preventing whistleblowing. European Journal of Social Work. DOI: 10.1080/13691457.2018.1460323

(VAIENTAMISARTIKKELI)

Artikkelit julkaistaan uudestaan niiden alkuperäisten tekijänoikeuksien haltijoiden ystävällisellä luvalla.

Kuvioluettelo

<i>Kuvio 1. Keskeiset käsitteet ja tutkimukselliset valinnat</i>	16
<i>Kuvio 2. Sosiaalialan mediasuhteeseen liittyvien tutkimusten näkökulmat</i>	24
<i>Kuvio 3. Yhteiskunnallisen vaikuttamisen mahdollistavat ja estävät tekijät</i>	28
<i>Kuvio 4. Sosiaalialan julkisen viestinnän ja rakenteellisen sosiaalityön rajapintojen muodostama kenttä</i>	35
<i>Kuvio 5. Median käyttämisen paikat rakenteellisen sosiaalityön prosessissa</i>	44
<i>Kuvio 6. Rakenteellisen sosiaalityön ”talo”</i>	47
<i>Kuvio 7. Epäkohdan toteutumistasot ja esimerkkejä eri tasojen epäkohdista</i>	52
<i>Kuvio 8. Tutkimuksen osajulkaisuiden tutkimustehtävät, keskeiset käsitteet ja aineistot</i>	59
<i>Kuvio 9. Sosiaalialan mediavaikuttamisen tutkimuskartta</i>	62
<i>Kuvio 10. Doksa, heterodoksa ja ortodoksa</i>	67
<i>Kuvio 11. Aineistojen kuvaus</i>	72
<i>Kuvio 12. Analyysikysymykset artikkeleittain</i>	77
<i>Kuvio 13. Esimerkki analyysin toteuttamisesta</i>	78
<i>Kuvio 14. Sosiaalialan ammattilaisen toiminta mediavaikuttamisen kentällä</i>	99
<i>Kuvio 15. Sosiaalialan julkisen viestinnän luonnetyypit ja niiden eettiset haasteet</i>	102
<i>Kuvio 16. Sosiaalialan organisaation viestinnän puhujaoikeudet symbolisen vallan teorian näkökulmista</i>	103
<i>Kuvio 17. Mediavaikuttamisen kentän puhujaoikeuksien määrittelyvalta</i>	106

Sisällysluettelo

1. Johdanto	13
2. Sosiaalialan ja median suhde	21
2.1. Sosiaalialan mediasuhteen tutkimus.....	21
2.2. Media viestinnän kenttänä.....	29
2.3. Mediavaikuttamisen oikeutus.....	39
2.4. Mediavaikuttamisen ammatillinen teoriaperusta.....	42
2.4.1. Rakenteellinen sosiaalityö.....	43
2.4.2. Epäkohtien paljastaminen – whistleblowing.....	51
3. Tutkimuksen toteutus	58
3.1. Tutkimuskysymykset.....	58
3.2. Sosiaalisen kentän teoria.....	63
3.3. Tutkimusaineistojen kuvaus.....	72
3.4. Aineiston analyysi ja tulkinta.....	75
3.5. Eettinen pohdinta ja tutkijan positio.....	79
4. Osatutkimusten keskeiset tulokset tiivistettynä	85
4.1. Julkisen viestinnän keinoilla toteutetun rakenteellisen sosiaalityön tavoitteet.....	85
4.2. Sosiaalialan mediavaikuttaminen hiljaisuuden kulttuurin murtajana?.....	89
4.3. Viisi vaientamisen tapaa: sosiaalialan työntekijöiden julkiseen viestintään kohdistuvat sananvapauden rajoittamisen ja vaientamisen käytännöt.....	91
4.4. Hiljaisuuden voima – vaientaminen epäkohtien paljastamisen esteenä.....	94
5. Kamppailut sosiaalialan mediavaikuttamisen kentällä	98
6. Johtopäätökset	111
Kirjallisuus	119

1. Johdanto

Sehän on vaativa tehtävä, puhua totta ja vain totta. Valita keino, joka ei lyö yli, eikä ali ja joka antaa toivon kuitenkin. -- Jonkun täytyy se tehdä. Jonkun täytyy nousta kertomaan! (Sosiaalityöntekijä, H3)

Tämä on tutkimus sosiaalialan mediavaikuttamisesta ja siihen liittyvistä valtakamppailuista. Tarkastelen julkishallinnossa työskentelevien sosiaalialan ammattilaisten mediavaikuttamista ja toimintakenttää, jolla he toteuttavat mediavaikuttamista. Sosiaalialan työntekijät toteuttavat mediavaikuttamista viestimällä julkisuuteen sosiaalipalveluista, sen asiakkaista ja palvelujärjestelmästä. He kirjoittavat lehteen tai blogiin, antavat haastatteluita sanomalehteen, televisioon tai radioon. Mediavaikuttamisen tavoitteena on usein selittää sosiaalipalveluita tai perustella jotain palvelurakenteisiin liittyvää muutostarvetta. Työntekijät pyrkivät viestiessään ajamaan erityisesti sosiaalipalveluiden käyttäjien asemaa ja oikeuksia yhteiskunnassa.

Mediavaikuttamisen avulla haetaan yhteiskunnallista muutosta. Se on median välityksellä toteutettavaa viestintää ja julkiseen keskusteluun osallistumista, jolla yritetään vaikuttamaan vastaanottajaan (mm. Kuutti 2012; Herkman 2011; Wallack 1994). Mediavaikuttamisella pyritään vaikuttamaan julkiseen keskusteluun, perustelemaan muutostarpeita sekä luomaan painetta muutoksille (Wallack 1994). Sen merkittävimpiä kohderyhmiä ovat päättäjät, kansalaiset, ja yhteistyöviranomaiset, esim. terveydenhuolto, koulu, poliisi. Mediavaikuttaminen on yksi sosiaalialan julkisen viestinnän tavoite. Muita julkisen viestinnän tavoitteita ovat palveluista tiedottaminen, sidosryhmäviestintä ja kriisiviestintä.

Sosiaalialan työntekijän toteuttamana ja sosiaalialan aiheisiin liittyvänä viestintänä mediavaikuttaminen asemoituu rakenteellisen sosiaalityön työskentelyorientaatioon. Tulkitseen rakenteellisen sosiaalityön olevan kattokäsite sosiaalialan työskentelyorientaatioille. Siinä työn kohteena ovat yksilön sijasta hänen ympäristönsä ja hyvinvointiin vaikuttavat yhteiskunnan rakenteelliset tekijät. Rakenteellisessa sosiaalityössä raportoidaan hyvinvointipolitiikan onnistumisesta, selitetään yhteiskunnan ilmiöitä ja sosiaalityön roolia sekä tehdään asiakastyöhön pohjautuvia ehdotuksia politiikan ja palvelujen kehittämiseksi (Pohjola 2011; Juhila 2009; Satka ym. 2003). Rakenteellisessa sosiaalityössä on olennaista tiedon välittäminen kansalaisille ja päättäjille sekä yhteisöllisten kumppanuuksien ja solidaarisuuden verkostojen rakentaminen yhteisten tavoitteiden edistämiseksi (Pohjola 2011, 216; 220).

Mediavaikuttaminen on osa sosiaalityön kulttuurista tehtävää, jossa vaikutetaan yhteiskunnan kulttuuriin rakenteisiin ja vaikutetaan kulttuuristen rakenteiden

kautta (Hämäläinen 2014, 77). Mediavaikuttaminen on yksi keino rakenteellisen sosiaalityön toteuttamiselle. Rakenteellista sosiaalityötä voidaan tehdä myös muulla tavoin, kuten johtamisen ja verkostojen välityksellä sekä kehittämisen, strategiatyön ja tutkimusten keinoilla (Pohjola 2011, 216–220).

Rakenteellinen sosiaalityö on sisällynyt sosiaalityön tehtäviin ammatin alkua ajoista lähtien (Pohjola 2011, 209; Roivainen 2008, 254; Mullaly 2007; Sipilä 1989; 36–40). Sosiaalialan työntekijät voivat löytää oikeutuksen ja veloitteen mediavaikuttamiseen lainsäädännöstä sekä ammattieettisistä ohjeista. Sosiaalihuoltolaki (1301/2014, 7 §) velvoittaa toteuttamaan rakenteellista sosiaalityötä, jossa välitetään tietoa asiakkaiden tarpeista, niiden yhteiskunnallisista yhteyksistä ja sosiaalipalvelujen vaikutuksista. Sosiaalialan ammattihenkilöiden eettisissä ohjeissa (Talentia 2017, 45; IFSW 2018) suositellaan osallistumaan julkiseen keskusteluun ja vastaamaan kansalaisten tiedontarpeisiin. Osallistuessaan julkiseen keskusteluun sosiaalialan ammattihenkilö käyttää perustuslaillista oikeuttaan sananvapauteen. Julkiseen keskusteluun osallistumisella pyritään turvaamaan kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevien asiakkaiden huolenpito. (Mt.,22; 45–46.)

Analysoin sosiaalialan mediavaikuttamiseen liittyviä kysymyksiä julkishallinnossa työskentelevän sosiaalialan ammattilaisen näkökulmasta. Tässä tutkimuksessa työntekijät vaikuttavat mediassa professionsa edustajina, kuten sosiaalityöntekijöinä. Heidän julkiset kannanotonsa pohjautuvat muun muassa ammatilliseen osaamiseen, kokemukseen ja paikalliseen tiedonkeruuseen. Yhteiskunnallinen muutostyö saa tietonsa ja voimansa asiakastyön tuottamasta ihmisten elämäntilanteiden tuntemuksesta (Pohjola 2011, 208). Vaikka työntekijöiden mediavaikuttaminen ei välttämättä edusta heidän työnantajaorganisaatioidensa virallista kantaa, se liittyy olennaisesti asiakastyöhön ja sen ympäristöön sekä työnantajaorganisaatioon.

Työntekijä voi osallistua julkiseen keskusteluun eri rooleissa: ammattiroolissaan, toimipaikkansa työntekijänä, jonkin organisaation tai ryhmän edustajana tai yksityishenkilönä. Työpaikoilla taas määritellään työhön liittyviä puhujaoikeuksia, sillä työantaja voi työnjohto-oikeutensa perusteella määrätä, kuka organisaatiossa yleensä viestii ja on tiedotusvälineiden kanssa tekemisissä. Rajan tekeminen organisaation virallisuonteisen mediavaikuttamisen ja yksittäisten työntekijöiden toteuttaman mediavaikuttamisen välillä ei ole aina yksiselitteistä. Työntekijä voi olla kuntansa ainoa sosiaalityöntekijä, jolloin hänen julkinen viestintänsä assosioituu väistämättä viranomaistoimintaan. Työyhteisöissä ei välttämättä tunnisteta sosiaalialan työntekijän mediavaikuttajaroolia, jonka vuoksi työntekijän puhujaoikeuden käyttäminen työhön liittyviin keskusteluaiheisiin voi herättää ristiriitoja. Organisaation puhujaoikeudet muodostuvat työyhteisön viestintäkulttuurista, sananvapausymmärryksestä ja virallisista tai epävirallisista viestintäsäännöistä. Puhujaoikeus on vapautta käydä julkista keskustelua toimialaan ja organisaatioon liittyvistä teemoista.

Mediavaikuttamista toteutetaan dialogeissa ja yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Sosiaalialan julkiseen viestintään liittyy monenlaisia toimijoita, sääntöjä ja ennako-oletuksia. Eri tekijät ja toimijat myös vaikuttavat vaikuttamisen mahdollisuuksiin. Työyhteisöiden viestintäkulttuurit vaihtelevat ja niissä reagoidaan työntekijän mediavaikuttamiseen moninaisesti. Julkiseen viestintään liittyvät valtataistelut tulevat näkyväksi työyhteisössä ilmenevistä reaktioista mediavaikuttamiseen tai vaikuttamisaikomuksiin. Vaikuttaminen voi jäädä täysin huomiotta, laukaista kannustavia tai voimakkaan negatiivisia reaktioita vaikuttamaan pyrkivää työntekijää kohtaan. Ristiriitatilanteet mediavaikuttajan ja hänen työyhteisönsä välillä ovat esimerkki mediavaikuttamiseen liittyvistä valtakamppailuista, joita käydään mediavaikuttamisen kentällä (Bourdieu 1984, 226–229).

Tutkimusasetelma, keskeiset käsitteet ja metodologiset ratkaisut

Kuviossa 1. olen määritellyt tutkimuskentäkseni mediavaikuttamisen kentän. Mediavaikuttaminen toteutuu sosiaalialan mediavaikuttamisen kentällä, joka muodostuu sosiaalialan julkisen viestinnän ja rakenteellisen sosiaalityön kohtausalueella. Julkinen viestintä eroaa mediavaikuttamisesta siten, että se sisältää mediassa vaikuttamisen lisäksi muun julkisesti toteutetun viestinnän, kuten julkiset puhetilaisuudet ja julkaisut muualla kuin mediassa. Lisäksi sillä on muitakin tavoitteita kuin asioihin vaikuttaminen.

Pierre Bourdieun mukaan yhteiskunta koostuu sosiaalisista kentistä, joista jokaisella on omat intressinsä sekä säätelyperiaatteensa ja joiden hallinnasta ja voimavaroista kamppaillaan (Bourdieu 1998a, 44; 1995, 122–144; 1984, 226–229; Mäkelä 2000, 244). Sosiaalialan mediavaikuttamisen kenttä on sosiaalinen areena, jolla on omanlaisensa logiikka ja rakenne. Se muodostuu instituutioista ja yksilötoimijoista, jotka yhdessä määrittelevät tilanteen ja aseman kentän toimijoille. (Mäkelä 2000, 255–256.) Bourdieun sosiaalisen kentän teoria (Bourdieu 1998a, 44; 1995, 122–144; 1984, 226–229) on tutkimukseni yhteenvedon kattava teoreettinen perusta (kuvio 1.). Teoria ja sen käsitteet ovat pääasiallisia mediavaikuttamisen kentän ja siellä käytävän valtapelin analysointivälineitäni. Bourdieun teorian lisäksi tutkimukseni asemoituu ammatillisena toimintana rakenteelliseen sosiaalityöhön sekä epäkohtien paljastamiseen, joiden painotukset vaihtelevat eri osatutkimuksissa.

Tutkimuksen ydinratkaisut	Määrittely/kuvaus
Tutkimus-tehtävät	1) Millainen on sosiaalialan julkisen viestinnän ja rakenteellisen sosiaalityön muodostama sosiaalisen toiminnan kenttä? 2) Millaista on sosiaalialan ammattilaisen toiminta mediavaikuttamisen kentällä? 3) Millaisia valtakamppailuja sosiaalialan ammattilaiset kohtaavat mediavaikuttamisen kentällä?
Tutkimuksen ydinteoria	Sosiaalisen kentän teoria Mediavaikuttaminen toteutuu sosiaalialan julkisen viestinnän ja rakenteellisen sosiaalityön kohtausalueella, jotka muodostavat mediavaikuttamisen kentän. Yhteiskunta koostuu sosiaalisista kentistä, joilla on jokaisella oma logiikkansa ja sääntönsä. (Bourdieu 1984, 226–229.) Sosiaalisen kentän teoria toimii välineenä mediavaikuttamisen kentän ja sen toimintalogiikan analysoinnissa.
Tutkimus-aiheen professionaalinen teoriatausta	Rakenteellinen sosiaalityö Mediavaikuttaminen on yksi rakenteellisen sosiaalityön toteuttamismuoto, jolla pyritään vaikuttamaan yhteiskunnallisiin muutoksiin median välityksellä. Rakenteellinen sosiaalityö jäsentää mediavaikuttamista ammatillisena työskentelyorientaationa. Whistleblowing – epäkohtien paljastaminen Silloin kun mediaan paljastetaan toiminnan epäkohtia, on kyse epäkohtien paljastamisesta (engl. whistleblowing). Whistleblowing jäsentää epäkohtien paljastamista ilmiönä ja siihen liittyvää vallankäyttöä.
Tietoteoreettiset sitoumukset	Metodologinen viitekehys paikantuu sosiaaliseen konstruktionismiin, kiinnittyen sen kulttuuriseen lähestymistapaan, jota sovelletaan väljästi (Alasuutari 2006). Sananvapauden kokemuksemme sekä tulkintamme viestinnästä rakentuvat pääosin sosiaalisesti ja kulttuurillisesti.
Tutkimusaineistot	Osatutkimukset koostuvat 15–19 mediavaikuttamista käyttäneen sosiaalialan ammattilaisen haastatteluita sekä yksityisistä viesteistä ja suljetuista verkkokeskusteluista ammattilaisten kanssa. Yhteenveto-osan synteessin aineistona olen käyttänyt julkaisemiani osatutkimuksia.
Menetelmät	Aineisto on analysoitu teoriaohjaavaa sisällönanalyysia käyttäen.

Kuvio 1. Keskeiset käsitteet ja tutkimukselliset valinnat

Osatutkimuksissa analysoin sosiaalialan työntekijöiden toteuttaman julkisen viestinnän tavoitteita, muotoja, mahdollisuuksia ja esteitä. He kohtaavat mediavaikuttamisen kentällä intressien ja näkökulmien ristiriitoja. Tutkimukseni pureutuu mediavaikuttavan sosiaalialan työntekijän ja hänen työskentely-ympäristönsä suhteeseen, jossa kamppailut toteutuvat. Kuvailen, millaista valtakamppailua sananvapaudesta käydään kulissien takana, miksi ja mitä kamppailut tuottavat.

Tutkimukseni tarkastelee sananvapautta sen käyttämisen ja käyttämättä jättämisen näkökulmista. Tutkimus sijoittuu yhteiskuntatieteelliseen tutkimusperinteeseen, yhdistäen sosiaalityön, organisaatioviestinnän ja mediavaikuttamisen näkökulmia. Analysoin sananvapauden käyttämistä sosiaalialan työntekijöiden kokemuksina työyhteisöissä, perehtyen julkisesta keskustelusta vetäytymisen syihin ja merkityksiin. Sosiaalialan on kuvattu olevan hiljaisuuden kulttuurin vallassa (Petrelius 2005; Mutka 1998). Sosiaalityöntekijöitä on pidetty hiljaisina sekä kykenemättöminä julkisiin

kannanottoihin (Mutka 1998). Hiljaisuuden kulttuuri ja vaikeneminen ovat kommunikoinnista jättämistä, eli nonkommunikaatiota. Nonkommunikaatio on antropologi Gregory Batesonin (1987) esittämä käsite, käytäntö ja tutkimusnäkökulma, jossa tarkastellaan ääneen sanomatonta (Ketola ym. 2002). Batesonin (Ketola ym. 2002) mukaan hiljaisuudella on merkityksensä ja selityksensä. Se voi olla hyödyllistä tai pakollista erilaisissa olosuhteissa ja ympäristöissä. Se voi olla tahatonta tai tarkoituksellista. Hiljaisuudella voi olla merkityksellisiä funktioita, kuten tehtäviä, vaikutuksia ja seurauksia. Se voi suojata tai mahdollistaa jotain toimijalle arvokasta. (Mt.,7–8)

Osatutkimuksissa analysoin vaientamisen muotoja, jotka ovat sananvapauden rajoittamista tai rajoittamista. Vaientamisella on pyritty siihen, että työntekijät hyväksyvät vaikenevan roolinsa sosiaalialan organisaation viestintähierarkiassa. Tällainen hiljaisuuden kulttuuri on Paolo Freiren mukaan ihmisen omaehtoisen toimijuuden ja kriittisen tietoisuuden tyypistämistä tilaan, jossa hän ei pääse ilmaisemaan itseään (Ryynänen 2016, 41; Suoranta & Ryynänen 2014, 119–120). Olemassaolo supistuu tuolloin clossaoloon ja selviytymiseen, jossa sananvapaudella ei ole sijaa (mt.). Sananvapautta on arvioitava kriittisesti, jotta se ei kutistuisi pelkästään sisältönsä menettäneeksi iskulauseeksi ja itsestäänselvyudeksi (Karppinen 2012, 62–63). Sosiaalialan työntekijöiden sananvapaus asettuu arvostelun kohteeksi erityisesti hänen paljastaessaan julkisuuteen toiminnan tai rakenteiden epäkohtia. Epäkohtien paljastamisen tutkimus on tarpeellista, koska siitä ei ole tehty sosiaalialan tutkimusta Suomessa. Myöskään rakenteellisesta sosiaalityöstä tai sosiaalialan mediavaikuttamisesta ei ole muodostunut vahvaa empiirisen tutkimuksen perinnettä. Näiltä osin tutkimukseni täydentää tärkeitä tiedollisia aukkoja.

Paikannan tutkimukseni sosiaalitieteelliseen kenttään rakenteellisen sosiaalityön tutkimusten joukkoon (Pohjola ym. 2014; Pohjola 2011; Mullaly 2007). Sen lisäksi tutkimukseni paikantuu tutkimuskeskusteluihin sosiaalityön asiantuntijuuden yhteiskunnallisesta paikasta (Van Wormer ym. 2012; Sipilä 2011; Mullaly 2007; Kivipelto 2004; Satka ym. 2003), sosiaalialan mediavaikuttamisesta (Weiss–Gal & Peled 2009; Brawley 1997; Franklin & Parton 1991) ja sosiaalialan epäkohtien paljastamisesta (mm. Raymond ym., 2017; Mansbach & Bachner 2009; Greene & Latting 2004; De Maria 1996).

Tutkimuksen tekeminen sisältää aina monia rajauksia ja valintoja. Tutkimukseni keskiöön valitsin sosiaalialan työntekijän, joka työskentelee julkishallinnossa. Vaihtoehtoisesti olisin voinut sisällyttää tutkimukseeni järjestöissä ja yksityisellä sektorilla työskenteleviä sosiaalialan ammattilaisia. Valtaosa (yli 60%) sosiaalialan työntekijöistä kuitenkin työskentelee Suomessa nimenomaan julkishallinnon palveluksessa, pääosin kunnissa (Landgrén & Pesonen 2017). Julkishallinnon viestintäkulttuuri ja viranomaistoimintaan liittyvä viestinnän lainsäädäntö ovat erilaista verrattuna järjestöihin tai yrityksiin. Julkishallinnon organisaatioissa sosiaalialan viestintä on viranomaistoimintaa ja työntekijät toimivat demokraattisen päätöksentekoprosessin ketjussa sekä poliittisten päätösten toimeenpanijoina.

Valitsin tutkimukseni keskiöön sosiaalialan työntekijän, määrittelemättä tarkemmin, mitä sosiaalialan professiota työntekijä edustaa. Perustelen valintaa sillä, että tutkimukseeni haastatellamat informantit edustavat pääasiassa sosiaalialan korkeakoulutettuja. Heistä 16/19 oli koulutukseltaan sosiaalityöntekijöitä. Heidän lisäksi informantteina oli kaksi sosionomia, joista toinen opiskeli sosiaalityötä yliopistossa, sekä yksi terveystieteiden maisteri, joka oli työskennellyt koko uransa sosiaalialalla. He edustivat laajasti eri sosiaalialan tehtävälajeita. Analysoimani mediavaikuttamisen ja sananvapauden kokemukset eivät rajoitu johonkin tiettyyn profession, vaan voivat koskettaa ketä vaan sosiaalialan ammattilaista. Yhteiskunnallinen vaikuttaminen, sisältäen sosiaalialan mediavaikuttamisen, on yhteisesti kaikkien sosiaalialan ammattilaisten eettinen velvollisuus (Talentia 2017).

Viestinnän tavoitteisiin liittyvänä rajauksena olen keskittynyt mediavaikuttamiseen. Vaihtoehtoisesti olisin voinut valita kohteeksi sosiaalialan palveluviestinnän tai kriisiviestinnän. Olisin voinut valita tutkimukseeni sukupuolinäkökulman, jossa tarkastelisin esimerkiksi sosiaalityöntekijänaisten julkista toimijuutta (ks. Petrelius 2005). Tutkimusintressini kuitenkin kohdistuvat rakenteelliseen sosiaalityöhön ja erityisesti julkisen viestinnän käyttämiseen yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden, ihmisoikeuksien ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden edistämiseen. Tutkimustuloksiani voivat hyödyntää yhtä lailla kaikki julkishallinnon sosiaalialan organisaatioissa työskentelevät ammattilaiset, kuten lähihoitajat, sosionomit, ja sosiaalityöntekijät. Vaikka lähestyn aihetta sosiaalitieteiden ja erityisesti sosiaalityön näkökulmasta, ovat tutkimustulokset hyödynnettävissä monella muullakin alalla.

Tutkimuksen yleisenä tehtävänä on lisätä tietoisuutta ja tietoa sosiaalialan julkisesta viestinnästä ja erityisesti mediavaikuttamisesta rakenteellisen sosiaalityön välineenä. Tutkimus on luonteeltaan kuvaileva ja ymmärrystä lisäävä: pyrin muodostamaan kuvaa mediavaikuttamisesta rakenteellisen sosiaalityön välineenä sekä sanoitan sosiaalialan työntekijöiden kokemuksia sananvapauden käyttäjinä. Mediavaikuttamisen käsitteellistäminen ja analysointi on tärkeää, jotta sen hyödyntäminen rakenteellisessa sosiaalityössä voi kehittyä. Tutkimukseni laajentaa näkemystä niistä rakenteista, jotka vaikuttavat mediavaikuttamiseen ja muuhun viestintään sosiaalialalla. Julkisen viestinnän esteiden näkyväksi tekeminen voi auttaa ammattilaisia haastamaan ja kyseenalaistamaan itsessä ja työympäristössä olevaa hiljaisuuden kulttuuria.

Sosiaalityöhön liittyvä vaikenemiseen, vetäytymiseen ja hiljaisuuden kulttuuriin liittyvä keskustelu on ollut esillä ainakin 1980 luvulta alkaen (Mutka 1998, 122). Mediavaikuttamisella on merkitystä myös alan asiakkaiden oikeuksien edistämisessä, sillä se soveltuu hyvin asiakkaiden kohtaamien järjestelmän rakenteellisten ongelmien ja epäoikeudenmukaisuuksien esille tuomiseen. Tutkimustuloksillani on merkitystä niille työntekijöille, jotka kohtaavat ristiriitatilanteita mediavaikuttamisessa. Moni haastateltava koki olevansa yksin mediaa käyttävänä työntekijänä työyhteisössään. Erityisen yksin he kokivat olleensa silloin, kun mediavaikuttamiseen kohdistui voimakasta vastustusta.

Tutkimusaineisto on kerätty vuosina 2011–2015. Tutkimukseni tekemisen aikana rakenteellista sosiaalityötä on Suomessa käsitteellistetty, tutkittu ja kehitetty kiihtyvällä vauhdilla. Kehityskulkua on vauhdittanut rakenteellisen sosiaalityön nouseminen selkeäksi sosiaalityön vastuualueeksi sosiaalihuoltolakiin vuonna 2014. Rakenteellinen sosiaalityö on saanut uusia muotoja teknologian, median ja viestintäkulttuurin muutosten siivittämänä (Saxton ym. 2015; Hill & Ferguson 2014; Strom-Gottfried ym. 2014). Media ja julkisuuden nopea muutos ovat haastaneet käsitystämme vaikuttamisesta (Matikainen 2014, 69). Sosiaalinen media on muuttanut aiemmin lähinnä viestinnän kohdeyleisönä toimineiden ihmisjoukkojen siirtymisen aktiiviseen vaikuttajarooliin. Viestinnän yleisöstä on tullut itse vaikuttaja ja vaikuttaminen on interaktiivista. (Matikainen 2014, 68–75.) Median ja tiedon hankkimisen muutosten myötä kansalaiset voivat kyseenalaistaa asiantuntijoiden näkökulmat ja haastaa näin asiantuntijoita keskusteluun ja perusteluun (Lundqvist & Petersen 2010, 9–35). Organisaatioissa siirrytään yksisuuntaisesta viestintäkäsityksestä kohti verkossa käytävää dialogisuutta. (Matikainen 2014, 68–75.) Mediatutkimuksessa aikakaudesta käyterään medioitumisen käsitettä (Ampuja ym., 2014). Sillä tarkoitetaan median kasvavaa roolia yhteiskunnassa. Joidenkin tulkintojen mukaan media määrittää yhteiskunnan instituutioiden ja ryhmien toimintaa. (Mt.)

Digitalisaation aikakaudella mediavaikuttamisella voidaan välittömästi reagoida yhteiskunnan tapahtumiin (Harrikari & Rauhala 2018, 7–8). Digitalisaatio on muuttanut sosiaalisen olemusta. Se ei ole enää sidoksissa paikkaan ja aikaan, vaan ennen kaikkea digitekologiaan. Vaikuttaminen sosiaalisessa mediassa mahdollistaa paikallisten (lokaalien) ja kansainvälisten (globaalien) ilmiöiden välittömän yhteyden. (Mt.) Toisella puolella maailmaa aloitetut ihmisoikeuksiin liittyvät kampanjat, kuten seksuaalisen häirinnän esille nostanut #MeToo-kampanja, leviävät välittömästi. Sosiaalisen median avulla yhteiskunnan eriarvoistaviin rakenteisiin kohdistuva kriittinen tarkastelu sekä muutos vauhdittuvat ja saavat uusia, nopeita käännteitä. Nopeaa, joustavaa ja luovaa toimintaa edellyttävä mediavaikuttaminen ei kuitenkaan asetaudu helposti osaksi julkishallinnon sosiaalialan työtehtäviä, joka on osa byrokraattisesti organisoitunutta toimintajärjestelmää. Byrokratian etuna on palveluiden käyttäjien mahdollisemman tasavertainen kohtelu sekä ennakoitavissa oleva, läpinäkyvä ja säännelty toiminta. Suomalaista sosiaalityötä on luonnehdittu institutionaaliseksi, sektoroituneeksi, rutiinien sanelemaksi sekä organisaatiokeskeiseksi toiminnaksi (Matthies 1990, 20). Mediavaikuttaminen byrokratiassa edellyttää rutinoitumisen sekä instituutio- ja organisaatiokeskeisyyden osittaista rikkomista.

Tutkimukseni ajoittuu aikakauteen, jota värittävät teknologisten välineiden ja sosiaalisten median sovellusten kiivas kehittyminen. Julkisuudesta vetäytyvän sosiaalialan tutkimus tarjosi tässä ajassa runsaasti ristiriitoja tarkasteltavaksi. Välineiden ja sovellusten tarjoamat rajattomat median käyttämisen mahdollisuudet ovat ristiriidassa mediasta vetäytyvän sosiaalityön kanssa. Hiljaisuuden kulttuuri, vaientaminen ja vaikeneminen ovat ristiriidassa aikakauden kanssa, jossa korostuu ylitsepuosuava

ja moninäkökulmainen viestintä. Yhteiskunnan heikompiosaisten oikeuksista julkisesti vaikenava ammattiala on ristiriidassa oman olemassaolon oikeutuksensa kanssa, sillä alan ydintarkoitus on edistää juuri yhteiskunnan heikompiosaisten oikeuksia.

Tutkimuksen rakenne

Aloitin yhteenvedon artikkelin kuvaamalla sosiaalialan ja median suhdetta. Sosiaalialan mediasuhteen tutkimus -alaluvussa käyn läpi sosiaalialan ja median suhteeseen liittyvää tutkimusta ja tutkimusperinteitä. Tämän jälkeen tarkastelen sosiaalialan mediavaikuttamista hiljaisuuden kulttuurin näkökulmasta, kuvailemalla julkisuudesta vetäytymisen syitä. Toisessa alaluvussa määrittelen viestintään, mediaan ja mediavaikuttamiseen liittyvät ydinkäsitteet. Kuvailen median muotoja ja sen toimintalogiikkaa sekä median merkityksiä sosiaalialalle. Esittelen myös sosiaalialan viestinnän kentän, sosiaalialan viestinnän tavoitteineen. Kolmannessa alaluvussa paneudun mediavaikuttamisen oikeutukseen käymällä lävitse sosiaalialan viestinnän normistoa eli mediavaikuttamiseen sekä yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden edistämiseen liittyviä eettisiä ja lainsäädännöllisiä perustoja. Mediavaikuttamisen ammatillinen teoriaperusta -alaluvussa asemoin mediavaikuttamisen kahteen sosiaalialan ammatilliseen toimintaan liittyvään teoriaperustaan 1) rakenteelliseen sosiaalityöhön ja 2) epäkohtien paljastamiseen (whistleblowing).

Tutkimuksen toteutus -pääluvussa kuvailen tutkimuskysymykseni sekä esittelen osatutkimukset, eli tutkimusartikkelit ja niiden tuottaman tiedon. Lisäksi esittelen tutkimuksen metodologiset valinnat, tutkimusaineistot, aineiston analyysin ja tulokinnan. Seuraavaksi kuvailen Bourdieun sosiaalisen kentän teorian peruskäsitteet, kuten habituksen, pääomat, kentän logiikan, jotka auttavat ymmärtämään kentällä käytäviä valtakamppailuja. Tämän jälkeen kerron, mitkä tekijät johtivat tämän tutkimusaiheen valintaan ja kuinka tutkimusasetelma muotoutui tutkimuksen tekemisen aikana.

Kuvailen myös, millaisen tutkijan position olen ottanut ja saanut tässä tutkimuksessa. Lisäksi tarkastelen tutkimuseettisiä kysymyksiä. Neljännessä pääluvussa tiivistän osatutkimusten keskeiset tulokset sekä analysoin niiden tuottamaa tutkimustietoa. Kamppailut sosiaalialan mediavaikuttamisen kentällä -luvussa toteutan tutkimussynteesiä osatutkimusten tuloksista. Selitän kuvioiden havainnollistamana kentällä toiminnan vaiheet, sosiaalialan viestinnän luonnetyypit, symbolisen vallan toimintalogiikan sekä kentän puhujaoikeuksien määrittely. Johtopäätöksissä tiivistän lyhyesti tutkimustuloksistani johtamani väitteet. Lopuksi käyn lävitse tutkimuksen rajauksia sekä tutkimuksesta juontuvia jatkotutkimusteemoja.

Yhteenvedon luvut alkavat aineistostani poimitulla sitaatilla, joka kuvaa kussakin luvussa käsiteltävää teemaa ja näkökulmaa. Halusin nostaa esille rikkaan tutkimusaineistoni helmiä, jotka avaavat tutkimuskohdetta ja linkittävät sen käytännön näkökulmia teoreettisiin ulottuvuuksiin.

2. Sosiaalialan ja median suhde

2.1. Sosiaalialan mediasuhteen tutkimus

Kaikilla on vahvat mielikuvat, että yhtenä päivänä me mennään soittamaan ovikelloa ja viedään ne lapset. (Sosiaalityöntekijä, H14)

Mediavaikuttaminen syntyy sosiaalialan ja median suhteessa. Mediassa tuotetaan mielikuvia alasta riippumatta siitä, osallistuvatko sosiaalialan ammattilaiset julkisuuteen vai eivät. Sosiaalityön ja median suhdetta on tutkittu monesta näkökulmasta. Enemmistö tutkimuksista on keskittynyt sosiaalisen median soveltavuuteen kahdenkeskisen, ryhmämuotoisen vuorovaikutuksen tai vertaistuen välineenä (mm. Ylönen 2018; Boddy & Dominelli 2017; Granholm 2016; Stott ym. 2016; Päykkönen 2014; Vanhanen 2011). Mediavaikuttamista rakenteellisen sosiaalityön ja vaikuttamisen välineenä on tutkittu vähäisesti. Useat tutkimukset kannustavat ja opastavat sosiaalityöntekijöitä mediavaikuttamiseen (Gelman & Tosone 2010; Lens 2005; Lens & Gibelman 2000; Tower 2000; Fitzgerald & McNutt 1999). Monissa tutkimuksissa keskitytään mediavaikuttamisen opetusmenetelmiin (Teixeira & Hash 2017; Anthony & Jewell 2017; Sitter & Curnew 2016; Tetloff ym. 2014; Stanfield & Beddoe 2016; LaLiberte ym. 2011; Gelman & Tosone 2010; Brawley 1997). Tutkijoiden intressit ovat kohdentuneet myös median tuottamaan maineeseen sosiaalityöstä ja mainetutkimusta on tehty pääosin keräämällä aineistoa mediasta. (Warner 2015; Galilee 2005; Franklin & Parton 1991; Zugazaga ym. 2006).

Kansainvälisessä kirjallisuudessa on vuosikymmenten ajan todettu sosiaalialan medianäkyvyyden olevan olematonta tai keskittyvän eniten alan epäonnistumisiin ja skandaaleihin (Cordoba 2017; Warner 2014; Zugazaga ym. 2006; Cooper 2005; Mendes 2001; Ayre 2001; Franklin & Parton 1991). Mediassa kielteisyys on yleinen uutisarvotekijä (Kuutti 2008, 16). Sosiaalityöllä on ammattikuntana tiettyjä piirteitä, jotka tekevät sen haavoittuvaiseksi julkiselle kritiikille (Mendes 2001; Golding 1991, 102–104). Sosiaalityöntekijät nähdään kunnianhimoisina ammattilaisina, jotka pyrkivät toimimaan marginaalissa olevien ryhmien ja muun yhteiskunnan välillä. Heidän odotetaan sekä hoivaavan että kontrolloivan asiakkaitaan. Ammatissa on jatkuvasti läsnä jännite sopeuttaa asiakkaita ympäröivän yhteiskunnan arvomaailmaan sekä ajaa epätoivottujen ihmisryhmien oikeuksia. Lisäksi sosiaalityön prosessit ja interventiot ovat hitaita ja vaikeasti mitattavia. Moralisoimisen ja syyllistämisen sijasta sosiaalityöntekijät puolustavat ja suojelevat yhteiskunnassa

syrtijöiden ihmisryhmien, kuten rikoksista tuomittujen oikeuksia. (Mendes 2001.) Sosiaalityö herättää ihmisissä ristiriitaisia odotuksia ja tunteita.

Väitettä median ylläpitämästä kielteisestä julkisuuskuvasta on kuitenkin tutkittu vain vähän, jonka lisäksi tutkimukset ovat tuottaneet keskenään ristiriitaisia tuloksia (Cordoba 2017). Useissa tutkimuksissa on todettu median tuottavan monipuolista ja odotettua positiivisempaa julkisuuskuvaa sosiaalityöstä (Olin, 2013; Mendes, 2001, 2008). Sosiaalityöntekijät ovat itse kokeneet median tuottavan negatiivisia mielikuvia erityisesti heidän osaamisestaan (Legood ym. 2016; Zugazaga ym. 2006). Verratessa sosiaalityön julkisuuskuvaa muihin samankaltaisten professioiden julkisuuskuviin todetaan, ettei sosiaalityön medianäkyvyys ole epäreilun kriittistä, vaan ennemminkin olematonta (Cordoba 2017). Poissaolevuus ilmenee kolmella tasolla: Ensinnäkin sosiaalityön mediajulkisuutta on vähäisesti verrattuna samankaltaisiin professioihin, kuten psykologeihin, opettajiin ja sairaanhoitajiin. Toisekseen sosiaalityön sisällyttävissä mediajulkaisuissa kerrottiin vähäisesti tietoja sosiaalityöstä, kuten ketkä ovat sosiaalityön asiakkaina ja mitä sosiaalityössä tehdään. Kolmas poissaolevuuden muoto on sosiaalityöntekijöiden oma vetäytyminen ja poissaolo julkisista keskusteluista. Olemassa olevassa mediajulkisuudessa sosiaalityö esitetään monipuolisena käytännön ammattina. (Mt.) Journalistisen median tapa käsitellä sosiaalityötä ja muita aihepiirejä on osittain kulttuurisidonnaista ja vaihtelee median tyylin mukaan (Mendes 2001).

Suomessa sosiaalityön julkisuuskuvaa on tutkittu enimmäkseen pro gradu -tutkimuksissa (mm. Pätiälä 2016; Degerlund 2015; Porkka 2015; Hirvelä 2013; Arponen 2012; Lintunen 1992). Näissä päädytään siihen lopputulemaan, että ala esitetään mediassa usein kielteisessä valossa. Julkinen keskustelu antaa sosiaalityöstä puutteellisen ja tehottoman tai valtaa suhteettomasti käyttävän kuvan. Työntekijöitä ei kuitenkaan aina syytetä tilanteesta, vaan niissä nähdään ongelmia myös heitä ympäröivissä rakenteissa. (Mt.) Edellä mainituissa tutkimuksissa aineistot on kerätty valtakunnallisista tai maakuntalehdistä. Niistä poiketen sosiaaliala voi saada runsaasti näkyvyyttä paikallismediassa (Tiitinen 2008).

Sosiaalitoimen julkisuus on näköpiiri, jota se pyrkii vahvistamaan, muokkaamaan ja ohjaamaan tiedottamisen ja mielikuvien muokkausoperaatioiden avulla (Moksunen 1991, 32). Moksunen (mt., 32–34) määrittelee sosiaalitoimen julkisuudelle kolme tarkoitusta: 1) tiedon jakaminen sosiaalipalveluista, 2) sosiaalihuollon imagon muotoileminen, joka sisältää sosiaalisen turvallisuuden tunteen tuottamisen sosiaalipalveluiden avulla ja 3) osittain salatut julkisuuden tarkoitukset. Näitä osittain salattuja julkisuuden syitä ovat poliittiset ja hallinnolliset syyt, yhteiskunnalliseen asenneilmastoon vaikuttaminen sekä mielikuvatyö sosiaalitoimen työntekijöiden rekrytoinnin helpottamiseksi.

Mielikuvia sosiaalityöstä on tutkittu myös muutoin kuin media-aineistoista. Mielikuvia on selvitetty uutispäälliköiltä ja toimittajilta (Sunnarborg 2007) sekä kansalaisilta, kunnanvaltuustojen jäseniltä ja kansanedustajilta (Luoma-Aho 2007). Näissä

vastajaat näkivät sosiaalialan tarpeellisena ja tärkeänä, mutta alan tarpeellisuuden on mielletty koskettavan muita ihmisiä kuin itseä. Vastajaat kokivat alan hyödyllisenä ja tarpeellisena, joskin vahvat mielikuvat aliarvostuksesta, huonoista palkoista ja työntekijäpulasta varjostivat alaa. Kansalaiset suhtautuivat sosiaalialaan negatiivisimmin kuin päättäjät. (Luoma-Aho 2007.) Alaa varjostavat vahvat mielikuvat huonoista palkoista, byrokratiasta ja työntekijäpulasta. Sosiaalialan julkisuuskuva todettiin huonoksi, koska negatiiviset uutiset ylittävät uutiskynnyksen helpommin. Alan tiedottamista pidettiin salamyhkäisenä, sillä työntekijöiden näkemys tulee harvoin julkisuudessa esille. Toimittajat toivoivat sosiaalialan ammattilaisilta avoimuutta tiedottamiseen ja rohkeutta puhua vaikeistakin asioista. (Sunnarborg 2007.)

Internet ja sosiaalinen media ovat muuttaneet ihmisten tiedonsaantiin liittyviä odotuksia, minkä vuoksi myös sosiaalialan viranomaisilta odotetaan avointa ja ajantasaista julkista viestintää (Jämsén 2012; Tiitinen 2008; Sunnarborg 2007, 16). Virkamiesten sosiaalisen median käyttämistä on leimannut varovaisuus ja viestijäroolien epäselvyydet (Matikainen 2012, 148). Sosiaalialan oma toimijuus on merkityksellistä alan mediajulkisuudessa. Sosiaalityöntekijöitä on syytetty heikosta viestinnästä, ammatillisesta jargonista ja siitä, etteivät he vastaa mediatoimitusten nopean toiminnan vaatimukseen (Galilee 2006). Organisaatioiden hiljaisuus mediakriisien aikana on nähty heikon johtamisen ja epävarmuuden merkinä (Ayre 2001).

Sosiaalityöntekijät työskentelevät usein ihmisten kanssa, jotka ovat yhteiskunnan marginaalissa ja kokevat epäoikeudenmukaisuuksia (Robbins & Singer, 2014). Siksi työntekijöillä on eettinen vastuu osallistua ympäristöihin ja käyttää sellaista vaikuttamistekniikkaa, joilla he voivat parhaiten vaikuttaa asioihin. (mt.) Mediavaikuttaminen on todettu toimivaksi keinoksi edistää marginaalisessa asemassa olevien oikeuksia (Feldman ym. 2016). Asiakkaiden oikeuksien ajamista mediavaikuttamisella on tutkittu kansainvälisesti vähän (mm. Saxton ym. 2015; Gelman & Tosone 2010). Vasta muutamissa tutkimuksissa on analysoitu sosiaalityön #hashtag-vaikuttamista strategisena sosiaalisen median käyttämisen muotona (Saxton 2015).

Kotimaista tutkimusperinnettä liittyen sosiaalialan mediavaikuttamiseen ja julkiseen keskusteluun osallistumiseen ei ole päässyt muodostumaan (Hämäläinen 2014, 77). Aihepiiristä on tehty muutamia opinnäytetutkimuksia (mm. Tuomainen 2017; Heikkilä 2012; Tiitinen 2008; Haapakoski 2006; Piironen 2005). Näistä selkeimmin mediavaikuttamiseen rakenteellisen sosiaalityön välineenä pureutuu Satu Tuomainen (2017), joka on selvittänyt, miten sosiaalityöntekijät käyttävät sosiaalista mediaa rakenteellisessa sosiaalityössä ja millä sosiaalityön alueilla rakenteellista sosiaalityötä tehdään sosiaalisessa mediassa. Kyselytutkimuksen (N 30) perusteella sosiaalista mediaa käytetään rakenteellisen sosiaalityön välineenä, vaikka ei kovin aktiivisesti. Rakenteellisen sosiaalityön tekeminen keskittyy enemmän sosiaalisen median avoimiin palveluyhteisöihin ja ryhmiin kuin suljettuihin palveluyhteisöihin ja ryhmiin. Sosiaalisessa mediassa hyödynnetään linkkien jakamista, tykkäyksiä,

verkkokeskusteluja ja päivityksiä. Sosiaalisen median välityksellä sisältyvistä asioista viestitään eniten omille kavereille ja tuttaville sen jälkeen muille viranomaisille ja päättäjille. Sosiaalista mediaan kuitenkin käytetään rakenteellisen sosiaalityön välineenä enemmän vapaa-ajalla kuin työajalla. (Mt.)

Sosiaalialan mediasuhteen tutkimuksen näkökulmat
Median käyttäminen kahdenkeskisen tai ryhmämuotoisen sosiaalityön tai vertaistuen välineenä
Mediavaikuttaminen asianajon tai vaikuttamisen opetuksen välineenä
Opasmaisia teoreettisia artikkeleja, joissa ohjataan ja kannustetaan mediavaikuttamiseen
Tapaustutkimuksia, joissa kuvaillaan yksittäisiä mediavaikuttamisprojekteja
Sosiaalialan ammattilaisten tai organisaatioiden mediajulkisuuden tavoitteita/teemoja analysoivat tutkimukset
Median tuottamat mielikuvat sosiaalityöstä
Median käyttäminen sosiaalialan vaikuttamisen välineenä
Sosiaalialan ammattilaisten suhtautuminen mediaan ja heidän kokemansa vaikuttamistyön mahdollisuudet

Kuvio 2. Sosiaalialan mediasuhteeseen liittyvien tutkimusten näkökulmat

Kuvioon 2 olen tiivistänyt sosiaalialan mediasuhteeseen liittyvien tutkimusten näkökulmat. Tiivistys auttaa hahmottamaan, millaisista näkökulmista sosiaalialan mediasuhdetta voi tutkia. Näiden lisäksi on tutkittu asiakkaiden, toimittajien, päättäjien tai muiden yhteistyökumppaneiden mielikuvia sosiaalityöstä. Ihmisten mielikuvat muodostuvat osittain mediavälitteisesti, mutta osittain ihmisten mielikuvat muodostuvat myös muiden kokemusten, tarinoiden ja olettamusten välityksellä.

Sosiaalialan ja median suhdetta selvittäneistä tutkimuksista kuvastuu alan ristiriitainen suhtautuminen julkisuuteen. Odotukset median tuottaman positiivisen julkisuuden suhteen ovat korostuneet, samalla kun sosiaalialan ammattilaisten oma toimijuus julkisuudessa on ollut vähäistä. Toisaalta julkisuutta on toivottu, jotta alan ymmärrys kehittyisi ja toisaalta sitä on vältelty muun muassa asiakasmäärän kasvun pelossa.

Sosiaalialan hiljaisuuden kulttuuri

On jonkinlaista arkuutta ja pelkoja, miksi ei sitten uskalleta viestiä. Ja sit mä luulen, ettei meillä ole selvää, kuka saa viestiä mistäkin asioista. – – jonain vuonna oli sellainen juttu, että lapsi löytyi hoipertelemasta keskellä yötä tuolla pihalta. Siitä oli meille jokaiselle soitettu henkilökohtaisiin numeroihin [toimittajat soittaneet], mutta kukaan ei ollu kommentoinut mitään koko sosiaalipuolelta. Oltaishan me kaikki osattu vastata, että miten meillä [x] kaupungissa tällaisiin kriiseihin vastataan. Ei tähän nimettyyn kriisiin, vaan yleisesti. Kukaan ei sitten uskaltanu, kun kellään ei ollu käsitystä, että kuka siihen saa vastata. (Sosionomi, H4)

Mediavaikuttamisen vastakohtana on julkisesta keskustelusta vetäytyminen. Kahdenkymmenen vuoden aikana tehdyt suomalaiset sosiaalialan julkista viestintää tarkastelevat tutkimukset (Petrelius 2005; Mutka 1998) kuvaavat alaa julkisuudesta vetäytyväksi. Sosiaalityöntekijöitä on pitkään pidetty hiljaisina ja kykenemättöminä julkisiin kannanottoihin (Mutka 1998).

Vaikuttamisen vierastaminen ei ole paikantunut ainoastaan julkisuudesta pidättymiseen, vaan sosiaalityöntekijöiden on todettu vetäytyvän vaikuttajaroolista kaikilla vaikuttamisen areenoilla. Yhteiskunnallista vaikuttamista pidetään sosiaalityössä tärkeänä, mutta vain harvat sosiaalityöntekijät toteuttavat sitä työssään. (Mänttari-van der Kuip 2013; Sipilä 2011, 144–145; Vaininen 2011, 261–262; Tapola-Haapala 2011; Juhila 2008, 17; Petrelius 2005; Kivipelto 2004, 350; Mutka 1998; Viirkorpi 1990.) Rakenteelliseen sosiaalityöhön liittyy asiakkaiden aktiivinen osallisuus vaikuttamisprosessissa. Asiakkaiden osallisuuden on kuitenkin todettu haastavan sosiaalityöntekijöitä, koska se edellyttää ulosastumista tutulta mukavuusalueelta (Laitinen & Niskala 2013, 12). Vaikka palveluiden käyttäjillä olisi tietoa ja halukuutta ottaa kantaa palvelujärjestelmän muotoiluun (Närhi ym. 2013, 142), heidän kokemustensa merkitys jääkin vähäiseksi käytännön toiminnan tasolla (Laitila 2010; Närhi ym. 2013, 118; Beresford 2001). Pohjoismaisissa yhteiskunnissa palveluiden ja yhteiskunnan kehittäminen ei perustu niinkään kansalaisia osallistamaan demokratiaan, vaan asiantuntijavaltaan (Lundqvist & Petersen 2010, 9–34).

Ulla Mutka (1998, 122–130) on määritellyt sosiaalityön hiljaisuuden kulttuurin kokemusten ja tiedon jakamattomuudeksi ja kyvyttömyydeksi viedä ammattikunnan tavoittamaa tietoa eteenpäin työyhteisön ulkopuolelle (mt.). Sosiaalityöhön liittyvä vaikenemiseen, vetäytymiseen ja hiljaisuuden kulttuuriin liittyvä keskustelu on ollut esillä ainakin 1980 luvulta alkaen (Mutka 1998, 122). Paavo Viirkorpi on tuonut vuonna 1990 esille, että sosiaalityöntekijöiltä näyttää puuttuvan itseluottamusta esiintyä alansa asiantuntijoina. Asiantuntijarooli lankeaakin helposti sosiaalijohtajille tai suunnittelijoille. (Viirkorpi 1990, 23–25.) Mutkan (1998) mukaan sosiaalialan julkiseen viestintään liittyy voimakkaita ja pitkäkestoisia ristiriitoja, joiden ansiosta

ilmiön keskustelu on pysynyt yllä vuosikymmeniä. Keskustelun jatkuvuuteen on vaikuttanut myös viranomaisiin kohdistuvien viestintäodotusten lisääntyminen sekä viestintäkanavien monipuolistuminen. Sosiaalialalta odotetaan erityisesti sosiaalisen median hyödyntämistä työssä (mm. Granholm 2016; Jaakkola 2016).

Hiljaisuuden ja julkisuudesta vetäytymisen on todettu olevan alan yhteisöllinen julkisuusstrategia (Petrelius 2005; 2003). Sosiaalityöntekijöiden oman työpaikan ulkopuolisiin puhetilanteisiin liitetään enemmän itsekontrollia kuin työyhteisön sisäisiin puhetilanteisiin (Petrelius 2003). Petreliuksen tutkimuksessa (mt.) yleisön edessä puhumiseen yhdistettiin jännittämistä, pelon tunteita sekä epäilyksiä oman asiantuntemuksen riittävydestä. Lisäksi julkisissa tilanteissa puhumiseen liittyi voimakasta torjunnan, arvioinnin ja arvostelun kohteeksi joutumisen pelkoa. Sosiaalityöntekijöiden assosioituminen ”moraalittomien asiakasryhmien” edustajiksi vaikutti ammatillisiin suhtautumiseen kunnallispoliittisissa puhujatilanteissa. Tämän koettiin aiheuttavan toistuvia kontrollipyrkimyksiä, epäluulojen kohteena olemista sekä päätösten perusteluvaatimuksia. Sosiaalityöntekijät eivät olleet saaneet työyhteisön sisällä riittävästi kollegiaalista tukea vaikuttamiseen. Lisäksi alan kielteisen mediajulkisuuden koettiin vahvistavan työyhteisöjen vetäytyvää julkisuusstrategiaa. (Mt.)

Petreliuksen (2003) mukaan julkisuudesta vetäytyminen on osittain sukupuoli-kysymys ja alaan kohdistuu ristiriitaisia odotuksia. Sosiaalityöntekijänaisten työhön liittyy hoivalle ja huolenpidolle tyypillisiä piirteitä. Julkisessa kritiikissä taas korostuu yksilön vastuuta ja autonomiaa korostava ajattelu arvoineen. ”Vaikka sosiaalityöntekijöiden vetäytyvää suhdetta julkisuuteen ei voida selittää pelkästään sukupuolihierarkioilla ja valtasuhteilla, ei sukupuolittuneen vallan merkitystä mielestäni pidä myöskään kieltää tai vähätellä koska sosiaalityöntekijöiden suhdetta erilaisiin julkisuuksiin määrittävät paitsi työelämässä vallalla olevat ammatilliset, akateemiset ja poliittiset diskurssit, myös niihin kietoutuvat ja piiloutuvat sukupuolittuneet ajateltavat, ihanteet ja arvot.” (Mt., 20.)

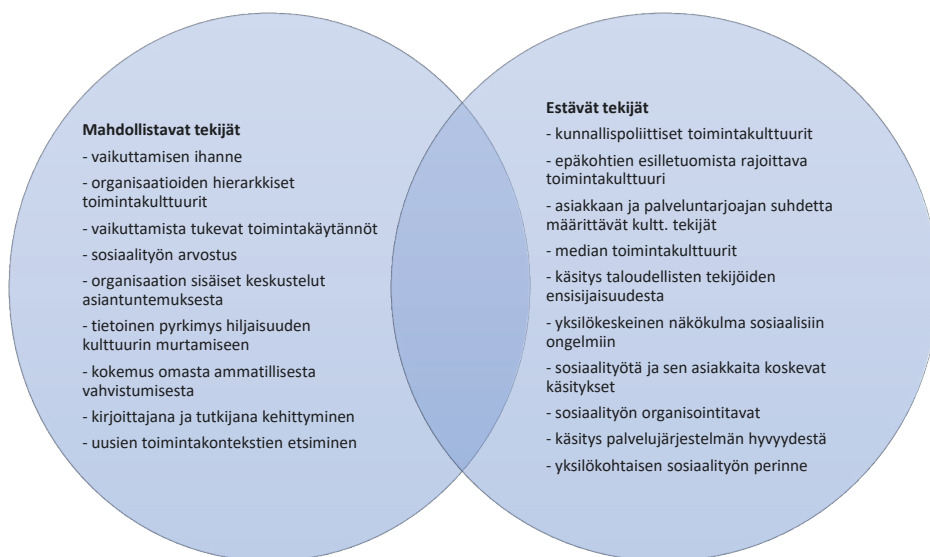
Sosiaalityöntekijöiden ajatuksissa julkinen viestintä assosioituu virheellisesti markkinointiin, jota ei alalla koeta tarvittavan (Mutka 1998, 121–132). Autoritaariset ja hierarkkiset organisaatiot tuottavat omat esteensä viestinnälle. Julkisuudesta vetäytymistä on selitetty työtaakalla, arkuudella, heikolla ammatillisella itsetunnolla ja hukassa olevalla asiantuntijuudella. (Mt.) Hiljaisuuden kulttuuri on liitetty myös asenteisiin, joiden mukaan sosiaalityöntekijän ei ole tarpeen tehdä omaa työnkuvaansa ja kohtaamiaan ongelmia tunnetuiksi (Sirkka 2014). Viestimättömyys paikallistuu erityisesti sosiaalitoimistoihin, joissa sosiaalityöntekijöiden tehtävät on määritelty vakiintuneesti kohdentumaan yksilötyöhön. Muilla sektoreilla rakenteellisen sosiaalityön asiantuntijuuteen profiloituminen on arveltu helpommaksi. (Mt., 131–133.)

Sosiaalityöntekijöiden osaamista kartoittaneet tutkimukset (Kemppainen 2018; Sipilä 2011) osoittavat sosiaalityöntekijöiden rakenteellisen sosiaalityön ja vaikut-

tamisen osaamisen vähäiseksi. Sosiaalityöntekijät arvioivat pystyvänsä toimimaan yhteiskunnallisena palautejärjestelmänä ja vaikuttamaan kunnalliseen/seutukunnalliseen sosiaalipolitiikkaan heikosti (Sipilä 2011, 143–144). Kemppaisen ym. (2018, 197–199) kyselytutkimuksessa lappilaiset sosiaalialan työntekijät (N 256) arvioivat rakenteellisen sosiaalityön, yhteiskunnallisen vaikuttamisen sekä sosiaalisen raportoinnin osaamisensa yhdeksi heikoimmaksi osaamisalueekseen. Yhteiskunnallisen vaikuttamisen ja viestinnän osaaminen mainitaan keskeisenä ammatillisen osaamisen kehittämishaasteena vaikuttamiselle (Hämäläinen 2014; Kairala ym. 2012; Sipilä 2011, 150–151). Lisäksi syitä vähäisiin vaikuttamismahdollisuuksiin on löydetty työntekijöiden aikapulasta, jatkuvasti lisääntyvästä asiakastyöstä sekä siitä, etteivät kunnan johto ja päättäjät ole kiinnostuneet tiedosta, jota sosiaalityöntekijöillä on (Sipilä 2011, 144).

Sosiaalityöntekijöiden kriittinen yhteiskunnallinen orientaatio on ollut mukana ennemminkin puheissa kuin käytännössä (Kivipelto 2004). Vähäinen vaikuttaminen on kohdentunut enemmän oman työn reunaehtoihin, kuten työmäärään ja resurssien vähäisyyteen, kuin yhteiskunnan rakenteisiin. Rakenteellisen sosiaalityön vähäisyyden syinä on Kivipellon (mt.) mukaan muun muassa se, että yhteiskunnallisen eriarvoisuuden poistamisen keinoihin kohdistuu ristiriitaisia odotuksia. Lisäksi sosiaalityön käytännössä ja sen opetuksessa psykologisilla sekä käyttäytymistieteellisillä teorioilla on korostunut asema, joka vaikuttaa rakenteellisten ongelmien tunnistamiseen (myös Specht & Courtney 1995). Sosiaalityöntekijät sijoittuvat työskentelemään julkishallinnon organisaatioiden palvelukseen, joissa tavoitteet ja metodit ovat organisatorisesti määriteltyjä eivätkä mahdollista vaikuttajaroolia (Kivipelto 2004). On väitetty, että suomalaiset sosiaalityöntekijät kokevat kriittisen lähestymistavan jopa liian radikaalina, koska siinä mennään äärimmäisellä tavalla asiakkaan puolelle (Kivipelto 2004; Matthies 1990).

Kuviossa 3. on mukaelma Maria Tapola-Haapalan (2011, 127–152) kuvioista, johon on tiivistetty erikoistumiskoulutuksessa olevien lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden kertomia yhteiskunnallisen vaikuttamisen haasteisiin ja mahdollisuuksiin liittyviä teemoja. Käytän mukaelmassani Tapola-Haapalan alkuperäisestä kuvioista vaikuttamisen mahdollistavia ja estäviä tekijöitä.



Kuvio 3. Yhteiskunnallisen vaikuttamisen mahdollistavat ja estävät tekijät Tapola-Haapalaa (2011, 151) mukaillen

Tapola-Haapalan (mt.) tutkimuksessa vaikuttamiseen vaikuttavat rakenteet muodostuvat kulttuurisesta systeemistä, toimijasta itsestään sekä sosiaalisista rakenteista. Sosiaalityöntekijät mainitsivat vaikuttamista estäviksi tekijöiksi muun muassa arvostuksen puutteen, alemmuudentunteen, yhteiskunnallisen vastakkainasettelun ja kulttuurisen ymmärryksen sosiaalisten ongelmien syistä sekä ratkaisukeinoista. Tapola-Haapala (mt.) löytää myös vaikuttamista edistäviä tekijöitä, joita ovat muun muassa vaikuttamisen ihanne ja sitä tukevat toimintakäytännöt, organisaation sisäiset keskustelut ja koulutuksen tuottama kokemus ammatillisesta vahvistumisesta. Sosiaalityöntekijöiden havaitsemat ristiriidat työskentelyolosuhteiden ja omassa työssä tärkeinä pitämiensä asioiden välillä johtavat vaikuttamisen tärkeyden ymmärtämiseen (Tapola-Haapala 2011, 134). Työntekijöiden kokemukset palvelujärjestelmän ongelmista voivat myös lamaannuttaa niitä sosiaalityöntekijöitä, jotka syyllistävät itseään työn reunaehtoien aiheuttamista ongelmista (mt., 139).

Sosiaalialan julkista hiljaisuutta on tulkittu pääasiassa negatiivisesti. Gregory Bateson (1987) on tarkastellut, kuinka nonkommunikaatio palvelee yhteisön ja sen jäsenten sosiaalista toimintaa. Bateson (mt.) liittää hiljaisuuden asettuvan sellaisiin ilmiöihin ja asioihin, joiden ääneen sanominen voisi olla vahingollista. Sanomatta jättämisellä ja vaikenemisella voi olla asioita, henkilöitä ja yhteisöjä suojaava merkitys. Kommunikaatio on tietyissä olosuhteissa epätoivottavaa, koska se saattaisi muuttaa jotain siinä tärkeänä pidettyä tietomuotoa tai käsitystä (Bateson 1987, 80).

Sosiaalialalla vaikeneminen voi juontua esimerkiksi pyrkimyksestä sopeutua annettuihin resursseihin, kuten määrärahoihin. Tällöin organisaatiossa pyritään sopeuttamaan työ ja palveluiden käyttäjät hiljaisesti supistettuihin resursseihin, esimerkiksi määrittelemällä uudestaan palveluihin oikeuttavat kriteerit. Muutoksesta vaietaan, jotta organisaation rutiinit eivät häiriintyisi, eivätkä palveluiden käyttäjät ryhtyisi vastustamaan muutosta. Sopeutuminen on keino noudattaa annettuja reunaehtoja mahdollisimman sujuvasti ja sillä on näin organisaatiota ja siinä tehtävää työtä suojaava merkitys. Nonkommunikaation voi tilanteen mukaan tulkita myöntymisen merkiksi, jäätäväksi, pahaa enteileväksi, hartaaksi tai rentouttavaksi. (Knuutila 2002, 129.) Henkilö voi vaieta suunnattoman kauneuden tai ihmetyksen vuoksi. Hiljaisuus on muutakin kuin puheen puutetta. Hiljaisuus voi olla aktiivinen teko, jonka merkitys vaihtelee erilaisissa sosiaalisissa konteksteissa. (Mt., 124.) Asiat, joista vaietaan systemaattisesti jossain yhteydessä, saattavat kuitenkin olla näkyvästi esillä toisessa kontekstissa tai viestinnän tyylilajissa (mt., 128).

Tässä luvussa totean aiempiin tutkimustuloksiin perustuen sosiaalialan julkisen viestinnän olevan vähäistä. Alan julkisen keskustelun tarve on kuitenkin tunnistettu. Sosiaalialan ammattilaiset ovat muodostaneet 2010 luvulla epävirallisia sosiaalialan sosiaalisen median verkostoja. Yhtenä esimerkkinä tällaisesta on Sosiaalityön uraverkosto, joka on Facebookissa toimiva sosiaalityöntekijöiden keskustelualusta. Alustalla käydään keskustelua muun muassa työn toteuttamisesta, sosiaalisista ongelmista, uran edistämisestä ja alan epäkohdista. Pieni osa alustan aiheista aktivoi työntekijöitä vaikuttamiseen myös alustan ulkopuolisessa mediassa. Merkillepantavaa on, että menestyneimmät alan sosiaalisen median verkostot ovat alkaneet työntekijöiden vapaamuotoisesta järjestäytymisestä, eivät sosiaalialan virallisista organisaatioista tai yhteisöistä.

2.2. Media viestinnän kenttänä

Asiakkaiden etuahan se ajaa, että viestitään eteenpäin. Tiedotetaan tapahtumista ja siitä, mihin voi mennä ja mitä voi tehdä, kun tarvii apua. Pitäisi uskaltaa asiakkaiden kanssa keskustella kriittisesti siitä, mihin suuntaan palveluita pitäisi kehittää tai miten asioiden pitäisi heidän mielestä olla. Mun mielestä se on vastavuoroista toimintaa se viestintäkin. (Sosiaalityöntekijä, H13)

Tässä luvussa määrittelen viestintään, mediaan ja mediavaikuttamiseen liittyvät ydinkäsitteet. Kuvailen sosiaalialan viestinnän ja mediavaikuttamisen kentät sekä selitän median merkityksiä sosiaalialalle ja sen toimintalogiikkaa.

Viestintä on sosiaalialan työn yleisin toteuttamismuoto ja kaiken inhimillisen vuorovaikutuksen perusta. Sosiaalialan mediavaikuttaminen on viestintää. Leif Åbergin (2000) mukaan ”Viestintä on prosessi, tapahtuma, jossa merkityksen

antamisen kautta tulkitaan asioiden tilaa ja jossa tämä tulkinta saatetaan muiden tietoisuuteen vuorovaikutteisen, sanomia välittävän verkoston kautta.” Viestinnän latinankielinen muoto *communicare*, tarkoittaa yhdessä tekemistä tai yhteydessä olemista (Juholin 2013, 44). Media on yleistynyt nimitys joukkoviestinnälle. Medialla viitataan teknisiin viestintävälineisiin kuten radioon, televisioon ja lehtiin sekä joukkoviestinnän kokonaisuuteen (mt., 280). Joukkoviestintä on yksi viestinnän muoto, jossa median, eli tiedotusvälineen avulla viestejä välitetään samanaikaisesti monille ihmisille (mt., 24).

Kaikki sosiaalialan julkinen viestintä toteutuu erilaisissa dialogeissa muiden toimijoiden kanssa sekä perinteisessä että sosiaalisessa mediassa. Perinteisen median kanavia ovat sanoma-, aikakausi- ja ammattilehdet, televisio ja radiokanavat, joilla on sisällöstä vastaava toimituksellinen johto (Juholin 2013, 24). Perinteisen median toimintaa ohjaavat Suomessa muun muassa Journalistin ohjeet, joka sisältää eettisiä ja tiedollisia normeja, joiden toteutumista Julkisen sanan neuvosto tulkitsee. Sosiaalisessa mediassa tällaista kontrollia ei välttämättä ole, vaan kontrolli on verkossa toimijoilla itsellään (mt.). Sosiaalinen media voi olla journalistista tai ei-journalistista. Sosiaalisen median foorumeita ovat muun muassa blogit, Youtube, Facebook, Instagram ja Twitter. Kuka tahansa voi ylläpitää sosiaalisen median kanavia ja julkaista niissä, eikä niiden keskustelua välttämättä moderoida. Osa sosiaalisen median foorumeista on journalististen medioiden ylläpitämiä, esimerkiksi sanomalehtien tai TV-kanavien omia internetsivuja, joilla voi käydä keskustelua. Sosiaalialan organisaatioilla on omia sosiaalisen median kanavia, jonka lisäksi sosiaalialan työntekijät ovat perustaneet omia sosiaalisen median yhteisöjä, joissa viestitään moninaisesti (Rantala 2016). Journalistisessa ja ei-journalistisessa mediassa on osittain omat toiminnan logiikkansa ja erityispiirteensä.

Tässä tutkimuksessa sosiaalialan ammattilaisten mediavaikuttamisella on yhteys työnantajaorganisaation viestintään, tai se ainakin tulkitaan sellaiseksi. Tämän vuoksi tutkimukseni on osittain professionaalista viestintää ja osittain organisaatio- tai yhteisöviestintää. Sosiaalialan organisaatiolla tarkoitan sosiaalihuollon organisaatiota tai työyhteisöä, joka on julkisyhteisö tai osa sitä, kuten kunnan, maakunnan tai valtion organisaatio. Näiden toiminta perustuu yhteiskunnallisiin sopimuksiin ja lakiin. Julkisyhteisön viestintä palvelee demokratian hengessä kansalaisia siten, että he pääsevät osallisiksi palveluista sekä vaikuttavat suunnittelu- ja päätöksentekoprosesseihin. (Juholin 2013, 25.)

Siukosaaren (2002, 11) mukaan työyhteisöissä viestintä on suunniteltua, johdettua ja tavoitteellista toimintaa. Viestinnässä onnistuminen perustuu ammatilliseen osaamiseen ja kaikkien työyhteisössä työskentelevien panokseen. (Mt.) Sosiaalialan julkinen viestintä on proaktiivista tai reaktiivista. Proaktiivisella viestinnällä tarkoitetaan viestintää, jolla varaudutaan tilanteisiin ja tapahtumiin ennakkoon. Reaktiivinen viestintä osallistuu olemassa olevaan julkiseen keskusteluun ja vastaa esitettyihin kysymyksiin. (Juholin 2013, 331–332.) Sosiaalialan viestinnän kokonaisuus sisältää

monenlaisia julkisen viestinnän tyylejä ja tavoitteita (myös Siukosaari 2002). Tavoitteet ovat usein päällekkäisiä: niitä on monia, eivätkä ne ole toisiaan poissulkevia.

Media on yleinen väylä julkiseen keskusteluun, jolla tavoitetaan suuret kohde-ryhmät. Journalistisella medially on perinteisesti ollut merkittävä rooli eri maiden sosiaalialan lainsäädännön ja palvelurakenteiden luomisessa (Mendes 2001). Medially ajatellaan olevan suuri vastuu siitä, mitä kansalaiset tietävät ympäristönsä tapahtumista (Kuutti 2008, 13). Media toimii jatkuvassa yhteistyössä yhteiskunnan eri instituutioiden ja kansalaisten kanssa. Sosiaalialan ammattilaisten roolina on osallistua mediajulkisuuteen tuottamalla sinne tietoa. He ehdottavat juttuaiheita ja osallistuvat toimittajien haastatteluihin tuoden esille oman näkökulmansa.

Medially on valta vaikuttaa julkisuuteen monella tasolla. Se valitsee päivittäin joitakin tärkeitä pitämiään puheenaiheita eli säätelee sitä, mitä uutisagendalle ja ihmisten tietoisuuteen pääsee. Mediaa pidetään keskeisenä linkkinä ihmisten ja sosiaalisen maailman välillä luoden yhteiskunnallisen keskustelun päiväjärjestystä ja toimien julkisen toiminnan resurssina. (Seppänen & Väliaverron 2012; Kuutti 2008, 47; Kunelius 2000.)

Media ei niinkään määrää, miten tai millä tavoin ihmiset ajattelevat asioista, vaan se vaikuttaa siihen, mitä asioita yleisö ylipäättään ajattelee. Mediassa julkaisemattomien aiheiden oletetaan olevan yleisölle vähemmän tärkeitä. Näin medially on määräysvalta asioiden tärkeysjärjestykseen. (Dearing & Rogers 1996, 2–3.) Media myötäilee yhteiskunnan keskustelua ja pinnalla olevia asioita. Kun yleinen mielenkiinto lakkaa, eivät myöskään mediat pidä asiaa enää esillä. Näin median tehtävänä on vahvistaa tai vaimentaa yleisiä virtauksia. Julkisuus on dynaamista, jatkuvasti muuttuvaa ja toisenlaiseksi muovautuvaa. Mediaan nousee erilaisia teemoja, jopa leimahtamalla, kunnes ne hiipuvat. Teema voi olla latenssissa vaiheessa pitkään, kunnes jokin tapahtuma herättää sen uudestaan eloon. (Aula & Åberg 2012; Juholin 2013, 282.) Julkisessa keskustelussa todellisuuden tulkinnat rakentuvat ennen kaikkea suhteessa toisiinsa (Autto 2012, 196–197; Kauppi 2004, 85–86). Toinen tulkinnoista pyrkii haastamaan hallitsevan tulkinnan, toisen pyrkiessä puolustamaan sitä (mt.).

Tullakseen kuulluksi sosiaalialan työntekijöiden tulee verkostoitua median portinvartijoiden eli pääasiassa toimittajien kanssa. Heidän on opittava käyttämään median määrittelemää kieltä ja rakennetta sekä luoda alan aiheista mielenkiintoisia näkökulmia. Rakenteellisen sosiaalityön tarkastelutapa voi tuottaa kriittisesti tarkastelevaa tietoa toimintaympäristöstä, jolloin kielteisyyden käyttäminen uutisarvoa lisäävänä tekijänä on mahdollista. Toisaalta kielteisyydellä ratsastaminen ja kohuotsikoiden tuottaminen sosiaalityöstä tuottavat omat eettiset haasteensa sekä saattavat kääntyä vaikuttamisen tavoitteita vastaan.

Sosiaaliala taistelee perinteisessä ja sosiaalisessa mediassa omasta näkyvyydestään muiden toimijoiden ja näkökulmien kanssa. Maailma on täynnä tapahtumia, ihmisten huomiokenttä on rajoittunut ja ihmisillä on eri kiinnostuksen kohteita (Malmberg 2012, 25). Julkisuus edellyttää jatkuvaa uusiutumista, jotta se kykenee

saavuttamaan ja edes jollakin tasolla säilyttämään ihmisten mielenkiinnon (mt.). Sosiaalisen median haasteena on kärjistynyt keskustelu, joka täyttyy jyrkistä keskenään taistelevista ääriryhmistä ja samanmielisten keskenään liittoutumisista (Matikainen 2012, 149–150). Verkkokeskustelussa on havaittavissa sama ilmiö kuin muussakin julkisuudessa: verkon käyttäjät keskittyvät pieneen määrään sivustoja, jolloin uudet ja erilaiset näkökulmat saavat vähemmän huomiota (mt.). Jorma Sipilä on jo vuonna 1987 listannut edelleen päteviä sosiaalityön mediavaikuttamisen haasteita: tiedotusvälineet eivät malta paneutua hallinnollisiin yksityiskohtiin, medialta puuttuu pitkäjänteisyys seurata julkisuuteen tulleiden prosessien tapahtumia, eikä epäkohtien julkisuuteen tuominen läheskään aina johda muutoksiin (mt., 119–120).

Medialle on mielletty oikeus puuttua havaitsemiinsa epäkohtiin. Media miellettään eräänlaiseksi “vallan vahtikoiraksi”, jossa sen tehtävänä on valvoa vallankäytön asiallisuutta. Se tekee puuttumisen kuitenkin omista lähtökohdistaan ja tavoitteistaan, joista merkittävimpiä ovat journalismin eettiset periaatteet ja kaupalliset pyrkimykset. (Kuutti 2008, 14–16.) Median asema vallankäytön asiallisuuden vartijana kansalaisen puolella tekee journalisteista sosiaalialan mediavaikuttamisen liittolaisia silloin, kun pyrkimyksenä on vaikuttaa epäkohtaan. Media kuitenkin määrittelee aiheiden uutisarvon ja julkaisemisen omien kriteereidensä mukaan. Päätöksentekojärjestelmän toimivuuden valvomisen lisäksi journalismilla on rooli yhteiskunnan toimivuuden lisääjänä sekä yhteiskuntajärjestyksen uskottavuuden ylläpitäjänä (Kunelius 2003, 194). Median esiin nostamalla näkökulmilla on vaikutusta muun muassa kriminaalipolitiikan muutoksiin (mm. Cavender 2004). Lisäksi median uutisoinnin ja näkökulmavaihtojen on todettu vaikuttavan muun muassa ihmisten käsityksiin rodusta ja rikoksista (Harrikari 2008; Gorham 2006; Weitzer & Kubrin 2004).

Muutos yksisuuntaisesta tiedottamisesta yhteisölliseen vuorovaikutukseen

Sosiaalialan organisaatiot sijoittuvat julkishallinnon organisaatioihin, joissa on perinteisesti noudatettu byrokraattista viestintämallia (Huhtala & Hakala 2007, 124). Niissä viestintä ymmärretään johtamisen ja kontrollin välineenä (mt.). Niiden viestintä on tarkkaa, kirjaimellista, suunniteltua, yksinäistä ja yksisuuntaista (Aula 1999). Viestintä on hierarkkisesti organisoitunutta, jonka ansiosta tiedonkulkua voi hallita ja valvoa (Huhtala & Hakala 2007, 124; Juholin 2013,19). Byrokraattisen viestintämallin etuna on sen ennakoitavuus, määrämuotoisuus ja täsmällisyys, joita tarvitaan silloin kun kyse on palvelu- tai kriisiviestinnästä.

Jälkibyrokraattisissa organisoitumisen tavoissa viestinnällä on tiedon siirron lisäksi muitakin funktioita. Viestinnän tehtävänä on luoda yhteyttä ja rakentaa yhteisöllisyyttä, ja organisoituminen perustuu vuorovaikutukseen ja viestintään. Kuitenkin byrokraattisissa organisaatioissa on aina ollut myös moniäänistä, proaktiivista, spontaania ja dialogista viestintää (Aula 1999, 146). Jälkibyrokraattisissa organisaatioissa keskiössä on toimijuus, rakenteiden sijaan (Seeck 2007). Organisaatio on jatkuva

prosessi, jonka olemuksesta ja toiminnan organisoimisesta neuvotellaan jatkuvasti (Huhtala & Hakala 2007, 124). Organisaatioissa käydään jatkuvaa kamppailua siitä, kenen toimintatavoilla viestitään (mt.). Byrokraattiset organisaatiot toimivat rakenteidensa määräämällä tavalla. Niissä viestintä ja valtasuhteet ymmärretään asemavallan näkökulmasta. ”Jako byrokraattiseen ja jälkibyrokraattiseen ei siten ole ajallinen kysymys, vaan jäsenyytensä muun muassa sen mukaan, perustuuko organisaation toiminta asemavaltaan vai toimijuuteen.” (Huhtala & Hakala 2007, 126.) On käynnissä paradigman muutos, joka haastaa vanhoja toimintatapoja ja uskomuksia, vaatii läpinäkyvyyttä ja vuorovaikutusta sekä osallistaa yhteisön/organisaation julkiseen viestintään kaikki sen jäsenet (Juholin 2013, 20).

Sosiaalialan toimintaympäristönä on tässä tutkimuksessa kunta tai muu julkishallinnon sosiaalialan organisaatio. Kuntaviestinnän tarkoitus ja tila ovat käyneet suurta muutosta 2000 luvulta alkaen (Juholin ym. 2010, 317–318). Kunnilta odotetaan entistä parempaa viestintää, joka ilmentää kaikkea sitä, mitä kunnassa suunnitellaan, päätetään ja tehdään. Sosiaalinen media haastaa aikaisempia viestintätapoja, koska se ei taivu kontrolliin eikä sen kanssa voi tehdä sopimuksia. (Mt.) Median ja viestintäteknologian muutokset ovat muuttaneet myös mediavaikuttamisen muotoja. Sosiaalinen media on muuttanut viestintää huomattavasti ja muutos koskee kansalaisten lisäksi organisaatioita ja viranomaisia (Matikainen & Huovila 2017). Sosiaalisessa mediassa vuorovaikutus on keskeisessä roolissa, toisin kuin yksisuuntaisessa joukkoviestinnässä.

Asiantuntijan roolissa viestiminen sosiaalisessa mediassa vaatii sen vuorovaikutteisen luonteen ymmärtämistä. ”On oltava valmis keskustelemaan julkisesti omilla kasvoilla ja hyväksymään myös kritiikkiä, jota oma asiantuntija-asema voi synnyttää. Parhaimmillaan tällainen vuorovaikutus kuitenkin mahdollistaa yhteiskunnallisen vaikuttamisen sekä vuorovaikutustaitojen ja ammatillisten verkostojen kehittymisen.” (Mt.) Sosiaalisen median asiantuntijavaikuttamiselle on ominaista henkilöitymisen lisäksi verkostomainen tiedon ja asiantuntijuuden rakentuminen. Sosiaalisen median vuorovaikutuksen tunnepitoisuus asettaa myös haasteita asiantuntijoiden viestinnälle, joka on totutusti tieteellisrationaalista. (Mt.)

Sosiaalinen media liittyy journalistisen median kanssa ja niiden välillä on kahdensuuntaista viestin välittymistä: mediavaikuttaminen välittyy perinteisen median areenoilta, kuten lehdistä tai televisiosta sosiaaliseen mediaan, jossa niistä käydään keskustelua. Vaikuttaminen sosiaalisessa mediassa on väylä päästä perinteisen median uutisvirtaan. Sosiaalisessa mediassa rakennetaan myös suoria viestintä- ja keskustelukanavia, joilla saadaan yhteys palveluiden käyttäjiin ja muihin kansalaisiin sekä päättäjiin. Sosiaalisen median interaktiiviset ympäristöt mahdollistavat tuen mobilisoinnin, kommunikoinnin kohderyhmien kanssa sekä huomion saamisen sellaisille aihepiireille, joita ei käsitellä perinteisessä mediassa (Guo & Saxton, 2014). Sosiaalinen media tarjoaa mahdollisuuden helppoon yhteiseen tiedonmuodostukseen ja nopeaan reagointiin yhteiskunnan tapahtumiin. Näin sosiaalialalle tarjoutuu

tilaisuus tuottaa tietoa omista lähtökohdistaan ja näkökulmistaan. Tiedon määrä ei ole sosiaalisessa mediassa yhtä rajattu kuin perinteisen median kanavissa. Tämän ansiosta siellä voi perusteellisemmin selittää ja kuvailla sosiaalialan kohdeilmiöihin vaikuttavia moninaisia näkökulmia.

Sosiaalinen media mahdollistaa uudella tavalla ryhmäytymisen ja yhteisöjen muodostamisen (Matikainen & Huovila 2017). Yhteinen tiedonmuodostus on edellytys kollektiiviselle toiminnalle, jota rakenteellinen sosiaalityö ja vaikuttaminen edellyttävät. Sosiaalisessa mediassa voidaan luoda mielikuvayhteisöjä, joiden avulla sosiaalialan työntekijät voivat kokea solidaarisuutta ja yhteenkuuluvuutta (Kantola 2012, 37). Ne toimivat sosiaalialan työntekijöille areenana, jossa voidaan keskustella eri puolella maata tai maailmaa olevien kollegoiden kanssa työssä kohdattuista ilmiöistä. Kollektiivinen kokemusten jakaminen voi kanavoitua vaikuttamistoiminnaksi. Mielikuvayhteisöissä ihmiset liittyvät yhteen tai tekevät eroja toisiinsa. Tarinoiden varassa he ryhtyvät toimeen tai lamaantuvat paikoilleen (Kantola 2012, 52). Julkisuudessa voidaan luoda optimismia ja antaa rohkeutta sekä toivoa (mt. 54–56). Tämä onkin yksi mediavaikuttamisen tarkoitus, sillä rakenteellisen sosiaalityön tehtävänä on valtaistaa sekä sosiaalialan ammattilaisia itseään että marginaaliin sysäytyjä asiakasryhmiä edistämään oikeudenmukaisuutta.

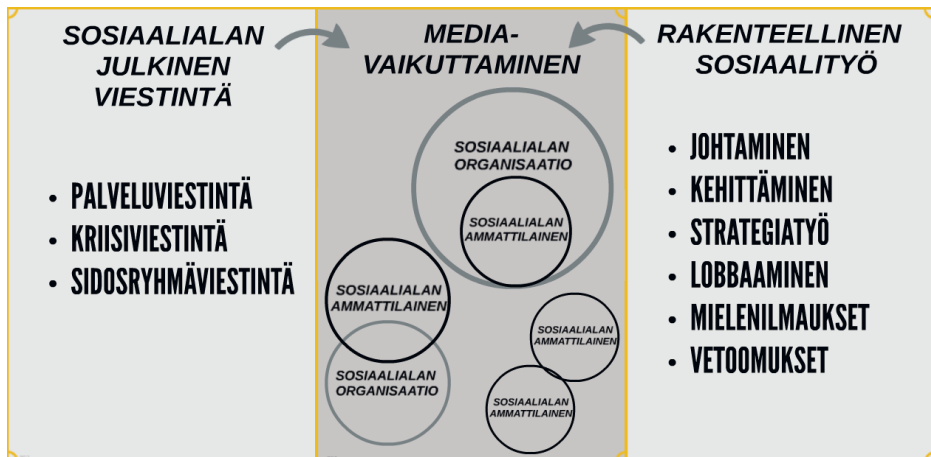
Sosiaalialan viestinnän kentän kuvaus

Tutkimukseni keskipisteessä on sosiaalialan ammattilaisen toiminta sosiaalialan julkisen viestinnän kentällä. Bourdieun mukaan yhteiskunta koostuu sosiaalisista kentistä, joista jokaisella on omat intressinsä sekä säätelyperiaatteensa (Bourdieu 1998a, 44; 1995, 122–144; Mäkelä 2000, 244, 255–256). Sosiaalialan työntekijöiden lisäksi kentän muita toimijoita ovat muun muassa heidän työnantajaorganisaationsa esimiehet, johtajat, kollegat, viestintävastaavat ja asiakkaat sekä journalistit. Sosiaalialan ammattilaisen viestijärooli ja toiminta muovautuvat sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, kentän muiden toimijoiden ja instituutioiden vaikutuksesta. Kenttä on sosiaalinen areena, jossa kamppaillaan tietyistä resursseista ja pääsystä niihin. (Mäkelä 2000, 255–256.) Kentän rakenne, toimijat ja logiikka vaikuttavat kaikkien siellä toimivien mahdollisuuksiin ja rajoitteisiin. Kenttä on yksilöiden ja instituutioiden miehittämä sosiaalisten asemien järjestelmä, jonka luonne määrittelee tilanteen kentän toimijoille. (Mäkelä 2000, 255–256.) Sosiaalialan mediavaikuttamisen kentällä käydään monenlaisia kamppailua yhtäaikaaisesti. Siellä kamppaillaan hallinnasta ja voimavaroista. Toimijat tavoittelevat sellaista pääomaa, joka kyseisellä kentällä on arvokkainta tai hyödyllisintä, sekä pyrkivät erottautumaan (distinktio) muista kentällä olevista tai sinne pyrkivistä. (Mäkelä 2000, 244.)

Sosiaalialan mediavaikuttamisen kentällä on sen sisällöstä johtuen oma logiikkansa ja rakenteensa (Mäkelä 2000, 255–256). Kentällä on tiettyjä sääntöjä, joiden ymmärtäminen on merkityksellistä siellä toimimisen kannalta. Kentän toimijat käyttävät erilaisia strategioita saavuttaakseen tavoitteensa. Sekä sääntöihin että

strategioihin vaikuttavat viestijöiden henkilökohtaiset ja kontekstuaaliset tekijät. (Grenfell 2014, 44.) Kentän rajat ja säännöt ovat kuitenkin liikkuvia ja muuttuvia, eivätkä ne ole kaikille kentän toimijoille julkilausuttuja tai samanlaisia. Esimerkiksi viestinnän kentällä toimivilla journalisteilla on omat sääntönsä ja toimintalogiikkansa, jotka eivät kaikki päde samalla kentällä työstään viestiviin sosiaalialan työntekijöihin. Kuitenkin kaikkien toimijoiden on tunnistettava ja pelattava pääpiirteittäin samojen sääntöjen mukaisesti, vaikka säännöt joustavat jonkin verran.

Tutkimukseni kohdeareenana oleva kenttä muodostuu sosiaalialan julkisen viestinnän ja rakenteellisen sosiaalityön rajapinnan kohdatessa (kuvio 4). Kentällä tapahtuvista toiminnoista olen kiinnostunut median välityksellä toteutetusta rakenteellisesta sosiaalityöstä, joka on mediavaikuttamista.



Kuvio 4. Sosiaalialan julkisen viestinnän ja rakenteellisen sosiaalityön rajapintojen muodostama kenttä

Kuvion 4 vasemman puoleiselle *sosiaalialan julkisen viestinnän kentälle* sijoittuu kaikenlainen sosiaalialan julkinen viestintä. Tämä viestintä ei kuitenkaan ole kahdenkeskistä kommunikaatiota toimijoiden välillä, vaan sitä toteutetaan julkisesti. Julkisessa viestinnässä kohdeyleisönä on useita henkilöitä ja sen toteuttamisfoorumina voivat olla median lisäksi esimerkiksi julkiset puhetilaisuudet, kuten vanhempainillat tai koulutukset. Sosiaalityön julkisen viestinnän kenttä on laaja sisältäen monenlaista alaan liittyvää viestintää. Julkisen viestinnän kohderyhmät voivat olla

- organisaation sisällä eri yksiköitä ja toimijoita,
- organisaation ulkopuolisia yhteistyökumppaneita omassa kunnassa tai alueella,
- valtakunnallisia ja globaaleja verkostoja ja toimijoita.

Organisaatio pyrkii viestinnällä täyttämään lakisääteiset viestintävelvollisuutensa ja olemaan yhteydessä olennaisiin yhteistyökumppaneihinsa. Organisaatioviestinnällä muun muassa tiedotetaan toiminnasta ja palveluista sekä ollaan julkisesti yhteydessä sidosryhmiin ja toteutetaan kriisiviestintää. Organisaation mediaviestinnän tavoitteina ovat muun muassa (Juholin 2013, 284–285)

- 1) informoida toiminnasta ja suunnitelmista,
- 2) nostaa keskusteluun olennaisia asioita,
- 3) vaikuttaa yksilöiden asenteisiin ja mielikuviin sekä yhteiskunnalliseen päätöksentekoon,
- 4) vaikuttaa omaan maineeseensa tai pyrkii vahvistamaan olemassaolonsa oikeuttaan,
- 5) näkyä ja käyttää julkisuutta markkinoinnissaan (sosiaalialalla palveluviestintä).

Sosiaalipalveluista viestiessä kerrotaan, mitä palveluita on tarjolla, mitä palvelut käytännössä sisältävät, mistä niitä saa, missä ne sijaitsevat, milloin niitä saa, kenellä on oikeus palveluihin, kuinka palveluita haetaan, paljonko ne maksavat sekä millaisia oikeuksia ja velvollisuuksia asiakkuuteen liittyy (Tiitinen 2017, 438–439; Krogell-Magni ym. 2010). Palveluviestintä asiakkaille ja yhteistyökumppaneille vaikuttaa asiakkaiden ohjautumiseen oikeiden palveluiden piiriin oikea-aikaisesti. Organisaatiossa saatetaan myös toteuttaa sosiaalista markkinointia (Lee & Kotler 2016), jolla pyritään viestinnän ja markkinoinnin keinoin muuttamaan yksilöiden käyttäytymistä siten, että muutokset hyödyttävät sekä yksilöä että yhteiskuntaa. Tällaista olisi esimerkiksi päihteiden käyttämisen vähentämiseen tähtäävä mediavaikuttaminen (Holder & Treno 1997).

Palveluviestinnän tavoitteena on tiedon välittäminen, kun taas mediavaikuttamisen tavoitteena on vaikuttaa tiedonvälityksen avulla johonkin asiaan. Palveluviestintä kuitenkin kietoutuu mediavaikuttamiseen, sillä usein mediavaikuttaminen liittyy palveluihin ja siinä tullaan kertoneeksi jotain palveluista. Kaikki sosiaalialan julkisuus on samalla osa sen maineenhallintaa. Maine (reputation) on yleinen käsitys jostakin (Karvonen 1999, 46–47). Käsite kattaa sosiaalialan työntekijöiden ja asiakkaiden, organisaatioiden ja palveluiden ulkoisen kuvan (image), mutta myös niiden tosiasiallisen toiminnan (action). Sen perusteella määrittelemme toisiamme ja tunnistamme toisemme jonkinlaisiksi. (Mt.) Sen avulla määritellään sosiaalialan organisaatioiden, palveluiden, työntekijöiden ja asiakkaiden paikka, oikeutus sekä ymmärrys. Maine vaikuttaa palveluiden käyttäjien ja heidän läheistensä odotuksiin ja suhtautumiseen sosiaalipalvelua sekä sen asiakkuutta kohtaan.

Viestinnän yksi merkitys on sosiaalialan olemassaolon, reviirin ja roolin ilmaiseminen ympäristölle. Leif Åberg (1992, 50) väittää, että jokaisen työyhteisön ja ammattikunnan perimmäinen päämäärä on itsensä näkyväksi tekeminen ja elossa pysyminen. Viestintä mahdollistaa aktiivisen sopeutumisen ympäristön muutoksiin (mt.). Sosiaalihuollon pitkäaikaisena ideologisena tavoitteena on ollut itsensä tar-

peettomaksi tekeminen, joka tarkoittaa sosiaalisten ongelmien hoitamista asiakkaiden elämästä ja yhteiskunnasta siinä määrin, ettei sosiaalipalveluita enää tarvittaisi. Tämä ideologinen tavoite on ristiriidassa viestinnän perustavanlaatuisen tavoitteen, eli itsensä näkyväksi tekemisen, kanssa. Zygmunt Bauman (1996, 38) kuvailee, että yhteiskunnassa yhteisöjä pitää koossa ainoastaan usko niiden olemassaoloon. Olemassaolo taas tarkoittaa näkyvissä oloa. Yhteisöt, jotka eivät näy, eivät ole olemassa kaikelle yleisölle. Tällöin on vaarana, että yhteisö koetaan tarpeettomaksi, unohdetaan ja sivuutetaan muutoksissa. Tässä eloonjäämiskamppailussa voiton ratkaisee se, kuinka hyvin yhteisö on onnistunut vangitsemaan yleisönsä mielikuvituksen. (Mt.) Tämä tapahtuu viestijän olemuksen (ethos), viestin sisällön (logos), tunnesisällön (pathos) ja ajoituksen (kairos) avulla (Aristoteles 1997). Viestinnällä on osansa tässä eloonjäämiskamppailussa, jossa kilpaillaan eri ammattialojen kesken määrärahoista, muista resursseista ja statuksesta (Karvinen-Niinikoski & Meltti 2003, 40).

Muiden viestinnän osa-alueiden lisäksi sosiaalialalla toteutetaan kriisiviestintää. Kriisiviestintä on tehostettua viestintää uhkaavassa tilanteessa. Sitä käytetään, kun yhteisön normaali arkityö häiriintyy jostain syystä ja tapahtumalla on vaikutusta useille tahoille. (Juholin 2013, 366–387; Krogell-Magni 2010; Huhtala & Hakala 2007; Kuntaliitto 2009.) Kriisitilanteessa viestintä hoidetaan hallitusti organisaation kriisiviestintäsuunnitelman mukaisesti. Kriisitilanteet liittyvät usein inhimillisiin virheisiin. Tavanomaisessa julkisessa keskustelussa organisaation henkilöstö voi tuottaa julkisuuteen useita näkökulmia ja mielipiteitä. Kriisiviestinnässä tapahtumia ja toimintaohjeita tuodaan esille usein yhdestä tietolähteestä ja tieto perustuu faktatietoihin. (Tiitinen 2017, 441–442.)

Kuviossa 4. keskimmaiselle kentälle sijoittuu *mediavaikuttaminen*, jota toteutetaan median välityksellä ja jonka tavoitteena on yhteiskunnallinen muutos, eli se on rakenteellista sosiaalityötä. Olen sijoittanut kuvion 4. mediavaikuttamisen kentälle (julkishallinnon) sosiaalialan organisaatioita sekä sosiaalialan ammattilaisia. Tutkimukseni lähtökohtana on sosiaalialan ammattilainen mediavaikuttajana, jonka toimintaa tarkastelen suhteessa hänen työnantajanaan toimivaan sosiaalialan organisaatioon. Viestintä, rakenteellinen sosiaalityö ja mediavaikuttaminen eivät ole toimintoina sidottuja organisaatioon. Niitä voidaan toteuttaa organisaation mandaatilla tai ilman sitä. Organisaatioissa se on virallista ja suunniteltua toimintaa, jolloin sille on olemassa toimintarakenteet. Vaihtoehtoisesti sitä tekevät sosiaalialan työntekijät yksin tai ryhmissä. Rakenteellisen sosiaalityön keskiössä on vahvaan professionaaliseen asiantuntijarooliin nojaava, yhteiskunnallisesti valveutunut sosiaalityöntekijä, joka suhtautuu kriittisesti vallitsevaan sosiaalityön sisältöön ja sen käytäntöihin sekä yhteiskunnalliseen tilanteeseen (Muotka 2013, 69–71).

Kuviossa 4. sosiaalialan ammattilainen on sijoittunut kentällä kokonaan tai osittain organisaation sisälle tai sen ulkopuolelle. Tällä tarkoitan sitä, että mediavaikuttamiseen pyrkivä työntekijä voi toteuttaa mediavaikuttamista kolmenlaisessa positiosuhteessa työnantajaorganisaatioonsa: 1. se voi olla linjattu osaksi organisaation

virallista viestintää, 2. mediavaikuttaminen voi olla osittain organisaation viestintää ja osittain työntekijän henkilökohtais-ammattillinen kannanotto tai 3. mediavaikuttamista voi tehdä täysin irrallaan työnantajaorganisaatiosta. Vaikka työntekijä toteuttaisi mediavaikuttamista yksityishenkilönä, voivat mediavaikuttamisen aiheet tai kohderyhmät linkittyä hänen työnantajaorganisaatioonsa. Tämä johtuu siitä, että vaikuttamisaiheet muodostuvat usein hänen työtehtävässään ja -roolissaan.

Mediavaikuttaminen on median välityksellä toteutettavaa viestintää, jonka tavoitteena on vaikuttaa vastaanottajan ajatteluun ja toimintaan (Kuutti 2012, 214; Herkman 2011, 82). Vaikuttamisviestinnän keinoja ovat esimerkiksi tiedon jakaminen, kasvattaminen, suostuttelu ja propaganda. (Kuutti 2012, 214) Vaikuttamisviestinnän keinoja ovat muun muassa suostuttelu, tiedonvälittäminen ja tarinat (mt.). Sillä yritetään kyseenalaistaa ja saada aikaan muutoksia sekä kontrolloida ja pitää yllä valta-asetelmia. (Herkman 2011, 82.) Mediavaikuttaminen on prosessi, jossa määritellään vaikuttamisen tavoitteeseen sopiva sanoma, kohderyhmä, viestintätyyli ja -kanava. Viesti kohdistetaan oikeaan paikkaan, oikeaan aikaan ja oikeille ihmisille. Viestissä olevat argumentit räätälöidään siten, että ne vastaavat juuri kyseisen kohderyhmän tarpeisiin, tuottavat tietoa ja ovat konkreettisia. Mediavaikuttamisessa viestinnän kohderyhminä ovat ne henkilöt, jotka pystyvät parhaiten vaikuttamaan siihen aiheeseen, jota pyritään muuttamaan. Vaikuttamisen kohderyhmiä ovat usein päättäjät, johtajat ja kansalaiset, mutta myös toimittajat, jotka toimivat yhteistyökumppaneina journalistiseen mediaan pääsyssä.

Sosiaalialan mediavaikuttaminen perustuu ajatukseen, ettei sosiaalisia ongelmia voi korjata vain yksilöihin kohdistuvilla muutospyrkimyksillä (Wallack 1994). Ongelmiin pyritään vaikuttamaan puuttamalla niihin liittyviin laajempiin yhteiskunnallisiin tekijöihin, kuten politiikkaan ja kulttuuriin. Vaikuttamisen ideologiana on kääntää yksilöä syyllistävä ja vastuuttavat näkökulmat poliittisiksi tai rakenteelliseksi ratkaisumahdollisuuksiksi. (Mt.) Vaikuttamisen kohteena on tavallisesti pidetty asenteita, tunteita tai käyttäytymistä, jotka kietoutuvat toisiinsa (Matikainen 2014, 69). Käyttäytymisen muutos edellyttää aina mentaalista muutosta (mt.). Pelkkä tieto ei saa aikaiseksi vaikuttamiskokemusta, joten mediassa välitetään myös tunnekokemuksia (Mustonen 2001, 77–103).

Mediavaikuttamisella voidaan muun muassa (mukailen Juholin 2013, 246)

- pitää päättäjiä ajan tasalla alan tapahtumista,
- vaihtaa kokemuksia muiden toimijoiden kanssa,
- saattaa omia näkemyksiä ja tavoitteita päättäjien ja muiden yhteistyökumppaneiden tietoon,
- vaikuttaa suoraan päätöksentekoon,
- vaikuttaa välillisesti esimerkiksi mediajulkisuuden tai kansalaisaktiivisuuden kautta,
- vaikuttaa mielipidejohtajien viestintään, tavoitteena saada heidät puolestapuhujiksi.

Näistä mediavaikuttamisen tavoitteista sosiaalialalla tärkeimpiä ovat tiedon välittäminen päättäjille, kokemusten vaihtaminen sekä sosiaalialan näkemysten edistäminen. Media on merkittävä tiedonvälityskanava päättäjille, sillä heidän on todettu saavan enemmistön tutkimuksiin liittyvistä tiedoistaan median eri kanavien välityksellä (Jussila 2012).

Kentän oikeassa laidassa (kuvio 4.) on *rakenteellinen sosiaalityö*, joka on mediavaikuttamisen ammatillinen kotipesä. Rakenteellinen sosiaalityö antaa mediavaikuttamiseen velvoitteen ja oikeutuksen sekä perustelee mediavaikuttamista ammatillisena toimintana. (Ks. luku 2.4.1.) Rakenteellista sosiaalityötä voi toteuttaa monella tavalla, kuten johtamisen, kehittämisen ja tutkimuksen avulla (ks. Pohjola ym. 2014; Pohjola 2011). Mediavaikuttamista käytetään muiden rakenteellisen sosiaalityön muotojen rinnalla, jotta saadaan huomiotta jääneet sosiaaliset asiat päätöksenteon asialistalle sekä nostettua ne yleisön tietoisuuteen. Media ja erityisesti sosiaalinen media edistää paikallisten ja kansainvälisten yhteisöjen päätöksentekoon vaikuttamista, esimerkiksi keräämällä nimiä vetoomukseen tai ihmisiä mielenilmauksiin (Feldman ym. 2016; Kairala 2014, 71).

Luvun 2.2. yhteenvedona totean, että kaikki sosiaalialan julkinen viestintä toteutuu yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. Yleisin yhteistyökumppani on media, jolla on valtaa määritellä ihmisten tietoisuuteen pääsevät keskusteluaiheet. Viestintää toteutetaan perinteisessä mediassa sekä sosiaalisessa mediassa, joilla kummallakin on oma toimintalogiikkansa. Sosiaalialan julkinen viestintä voi olla yksittäisen ammattilaisen tai ryhmän toteuttamaa tai sosiaalialan organisaation virallislunonteista viestintää. Sosiaalialan organisaatioissa käydään kamppailua eri viestintämallien välillä. Kamppailut ohjaavat joko pitämään viestinnän asiapitoisena ja yksisuuntaisena tai hakeutumaan monipuoliseen keskusteluun kansalaisten kanssa. Sosiaalialan mediavaikuttaminen muodostuu sosiaalialan julkisen viestinnän ja rakenteellisen sosiaalityön rajapinnalle. Mediavaikuttamisen lisäksi sosiaalialalla viestitään julkisesti palveluista, kriisitilanteista sekä muutoksista.

2.3. Mediavaikuttamisen oikeutus

Kaikilla meillä on oikeus olla yhteydessä mediaan. En koe, että tarviis kysyä esimieheltä, jos tekee kirjoituksia. Yleltä tuli haastattelukutsu, jossa haluttiin haastatella sosiaalityöntekijää. Se tuli päällikölle ja sitten pohdittiin kuka se olisi. (Sosiaalityöntekijä, ryhmähaastattelu, H7:2)

Sosiaalialan työntekijän subjektiivista sananvapauden kokemusta ohjailee työyhteisön viestintäkulttuuri sekä hänen ymmärryksensä mediavaikuttamisen velvollisuudesta ja oikeutuksesta. Tässä luvussa kuvailen mediavaikuttamiseen sekä yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden edistämiseen liittyviä eettisiä ja lainsäädännöllisiä

perustoja. Sosiaalialalla mediavaikuttaminen on alan ammattieettisten velvoitteiden toimeenpanemista sekä lainsäädännön velvoittamaa toimintaa.

Sosiaalialan työntekijöille mediavaikuttamisen oikeutus sekä velvollisuus löytyvät perustuslaista, muusta lainsäädännöstä ja ammattieettisistä ohjeista. Sosiaalihuoltolaki (1301/2014, 7§) velvoittaa toteuttamaan rakenteellista sosiaalityötä, jossa välitetään tietoa asiakkaiden tarpeista ja niiden yhteiskunnallisista yhteyksistä sekä sosiaalipalvelujen vaikutuksista. Sosiaalialan ammattilaiset tekevät myös ehdotuksia sosiaalisten ongelmien ehkäisemiseksi ja korjaamiseksi. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 7 §.) Rakenteellisella sosiaalityöllä huolehditaan, että sosiaalista hyvinvointia ja sosiaalisia ongelmia koskeva tieto välittyy hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Ammattilaiset tekevät vaikuttamista yhdessä asiakkaidensa kanssa, sillä he pyrkivät ihmisten osallisuuteen ja valtaistumiseen toimintaympäristöissään (Pohjola 2014, 19).

Sosiaalialan ammattietiikka velvoittaa alan ammattilaisia edistämään kansalaisten yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta (Talentia 2017; IFSW 2018). Tällä tarkoitetaan ”epäoikeudenmukaisen politiikan ja toimintatapojen vastustamista. Ammattilaisen velvollisuus on tuoda työnantajansa, yhteiskunnan päätöksentekijöiden ja suuren yleisön tietoon tilanteet, joissa ihmiset elävät köyhyydessä, resurssit ovat riittämättömät tai resurssien jakautuminen, politiikka tai toimintatavat ovat syrjiviä, epäoikeudenmukaisia tai haitallisia ihmisten hyvinvoinnille.” (Talentia 2017, 9.) Rakenteellinen sosiaalityö edellyttää usein olemassa olevien toimintojen kriittistä tarkastelua, sillä sen tavoitteena on kehittää ja muuttaa rakenteita.

Viranomaisilla on velvollisuus tuottaa ja jakaa tietoa. ”Viranomaisen on edistettävä toimintansa avoimuutta ja tässä tarkoituksessa tarvittaessa laadittava oppaita, tilastoja ja muita julkaisuja sekä tietoaaineistoja palveluistaan, ratkaisukäytännöstään sekä yhteiskuntaoloista ja niiden kehityksestä toimialallaan” (Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 621/1999, 20 §). Lainsäädäntö velvoittaa viranomaisia käyttämään kaikessa viestinnässä asiallista, selkeää ja ymmärrettävää kieltä (Hallintolaki 434/2003, 9 §). Selkeä, ymmärrettävä ja asiallinen kielenkäyttö julkishallinnossa on demokraattisen yhteiskunnan olennainen osa (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014).

Sosiaalihuollon henkilöstöön kuuluvalla on lakisäätien ilmoitusvelvollisuus, mikäli hän huomaa tehtävissään tai saa tietoonsa epäkohdan tai ilmeisen epäkohdan uhan asiakkaan sosiaalihuollon toteuttamisessa. Ilmoitus tulee tehdä ensisijaisesti toiminnasta vastaavalle henkilölle, joka ryhtyy toimenpiteisiin epäkohdan tai sen riskin poistamiseksi. Mikäli organisaatiossa ei ryhdytä toimenpiteisiin epäkohdan poistamiseksi on siitä ilmoitettava aluehallintovirastolle. Sosiaalihuollon toimintayksikön tulee omavalvontasuunnitelmassaan kuvailla, kuinka epäkohdasta ilmoitetaan organisaation sisällä ja kuinka epäkohdat poistetaan. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 47–49§.) Sosiaalihuoltolaissa tai sen soveltamisoppaassa (Sosiaalija terveysministeriö 2017) ei mainita mediaa epäkohtien ilmoittamisen välineenä.

Suomella ei ole erillistä, kaikkea toimintaa koskevaa epäkohdan ilmoittamista tai ilmoittajien suojelua koskevaa lainsäädäntöä. Ilmoittamista mahdollistetaan ja ilmoittajaa suojataan kuitenkin useilla eri lainsäädännöillä. (Oikeusministeriö 2016.) Sosiaalityöntekijän toimeenpanema mediavaikuttaminen on juridisesti sananvapauden käyttämistä. Sananvapautta pidetään perustavanlaatuisena ja olennaisesti demokraattiseen yhteiskuntaan kuuluvana oikeutena. Suomen perustuslain (731/1999) 12 §:n mukaan sananvapaus sisältää oikeuden levittää ja vastaanottaa tietoja, mielipiteitä ja viestejä kenenkään ennakolta estämättä. Sananvapautta mielletään poliittiseksi perusoikeudeksi, jolla turvataan yksilölle yhteiskunnalliset vaikutusmahdollisuudet. Oikeuteen sisältyy vallankäytön valvontafunktio sekä mahdollisuus mielipiteenvapauden kautta esittää kritiikkiä vallankäyttöä kohtaan (Manninen 2011, 460–461).

Sananvapaudella pyritään turvaamaan keskustelu julkista mielenkiintoa omaavista ja yhteiskunnallisesti merkittävistä asioista (Heinisch vs. Saksa 21.7.2011). Julkisen intressin vuoksi sananvapaus suojaa työntekijän oikeuden ilmiantoon ja mielipiteen esittämiseen, kun pyrkimyksenä on paljastaa havaitsemiaan yhteiskunnan epäkohtia. Usein juuri he kuuluvat pieneen ryhmään, jossa tiedetään mitä on tapahtumassa ja siten heillä on parhaimmat edellytykset toimia julkisen intressin mukaisesti. (Korkeamäki & Koskinen 2012.) Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen (Guja vs. Moldova, 12.2.2008) päätöksen mukaan lojaliteetti- ja vaitiolovelvollisuudestaan huolimatta virkamiehellä on joissakin yhteiskunnallisesti merkittävissä tilanteissa oikeus tuoda julkiseen keskusteluun havaitsemiaan epäkohtia. Pääsääntöisesti virkamiehen tulisi ensin tuoda epäkohdat esimiehensä tietoisuuteen, mutta tämän passiivisuuden tai muun syyn seurauksena voidaan joissakin tapauksissa tiedot tuoda myös julkiseen keskusteluun. Erityisesti salassa pidettävien tietojen paljastamisen suurelle yleisölle tulisi olla aina viimesijainen keino (Neuvonen 2017): ”Ilmoituskanavien puuttuessa, ilmoituskanavien tarjotessa olematonta suojaa tai kun ilmoituksilla ei ole mitään vaikutusta, niin tällöin mediajulkisuus voi olla ainoa keino tuoda epäkohta esille.” (mt., 254.) Epäkohtia paljastetaan medialle anonymisti, jolloin paljastaja pyrkii käyttämään journalistista lähdesuojaa anonymiteettinsä turvana. Toimittajien lähdesuoja ei kuitenkaan ole epäkohtia mediaan paljastavan oikeus, vaan toimittajan. Journalisti tai joukkotiedotusväline voidaan pakottaa paljastamaan lähteensä vain, kun kyseessä on erityisen törkeä rikos tai lakiin perustuvan salassapitomääräyksen rikkominen (Neuvonen 2017; Groop 2016, 23).

Oikeus sananvapauteen ei kuitenkaan ole rajaton. Työntekijän tai virkamiehen sananvapaudelle on tiettyjä vaatimuksia, kuten työntekijän esille ottaman asian merkitys ja totuudellisuus, asian julki tuomisen tapa, työntekijän motiivit ja tämän käytettävissä olevat mahdolliset muut keinot (Tiilikka 2013, 240–241). Neuvonen (2017) erittelee Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisujen asettamat epäkohdan julkisuuteen paljastajan sananvapauden suojalle kuusi kriteeriä:

1. Onko epäkohdan paljastajalla muita vaihtoehtoja kuin vuotaa tieto suurelle yleisölle?

2. Mikä on tietoihin liittyvä yleinen etu?
3. Kuinka luotettavaa ja autenttista vuodettu tieto on?
4. Mikä on työnantajalle aiheutuneen haitan laajuus?
5. Toimiko epäkohdan paljastaja hyväntahtoisesti vai oliko taustalla muita motiiveita vai jopa vahingoittamistarkoitus?
6. Millaisia seuraamuksia tai rangaistuksia epäkohdan paljastajalle on toiminastaan koitunut?

(Neuvonen 2017, 247.)

Asemasta ja virkatehtävien luonteesta riippuen kunnallisen viranhaltijan sananvapaus voi joissakin tilanteissa rajoitetumpi kuin muilla kansalaisilla (EOA Dnro 2367/2/11; Korkeamäki & Koskinen 2012, 3). Mikäli virkamies on kytketty jonkin asian poliittiseen päätöksentekoprosessiin, häneltä edellytetään suurempaa varovaisuutta asiaan liittyvässä julkisessa esiintymisessä.

Epäkohtien paljastajiin voi kohdistua vastatoimia. Suomessa ei ole erillisiä epäkohtien paljastamisen kanavia, korvauksia epäkohtien tekijöille, eikä lainsäädännössä ole määritelty rangaistuksia vasta- tai kostotoimista epäkohdan paljastajia kohtaan (Groop 2016; Transparency international 2013). Sosiaalihuoltolain (1301/2014) 48§ mukaan epäkohdasta ilmoittaneeseen henkilöön ei saa kohdistaa kielteisiä vastatoimia ilmoituksen seurauksena. Yhdenvertaisuuslain (1325/2014, 16 §) mukaan ketään ei saa asettaa epäedulliseen asemaan tai kohdella siten, että häneen kohdistuu kielteisiä seurauksia sen vuoksi, että hän on valittanut tai ryhtynyt toimenpiteisiin laissa tarkoitetun yhdenvertaisuuden turvaamiseksi.

2.4. Mediavaikuttamisen ammatillinen teoriaperusta

Mediavaikuttamisella on kaksi sosiaalialan ammatilliseen toimintaan liittyvää teoriaperustaa, jotka selittävät tutkimuskohdettani eri näkökulmista ja linkittyvät toisiinsa: 1) rakenteellinen sosiaalityö ja 2) epäkohtien paljastaminen (whistleblowing). Rakenteellinen sosiaalityö jäsentää mediavaikuttamista ja sen tavoitteena olevaa yhteiskunnallista muutosta työskentelyorientaationa. Epäkohtien paljastamisen tietoperusta selittää viestintään ja epäkohtien paljastamiseen liittyvää vallankäyttöä. Tässä luvussa kuvailen nämä kaksi teoriaperustaa sekä asemoin mediavaikuttamisen niihin.

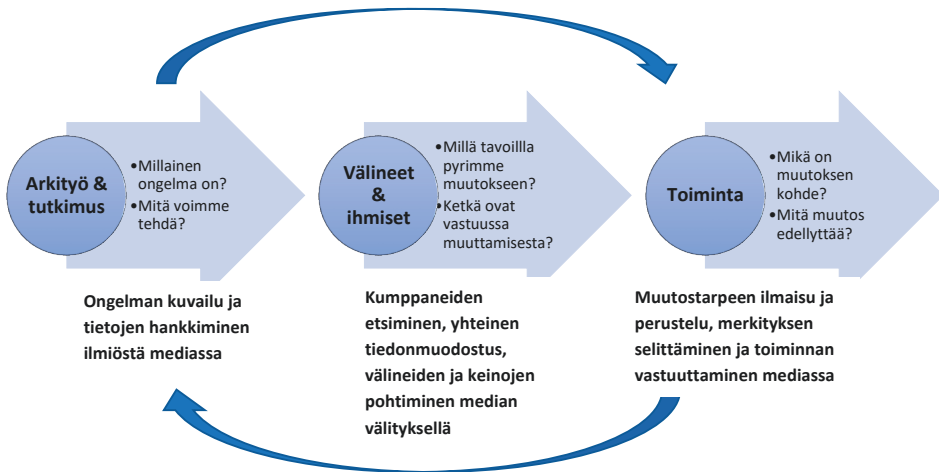
2.4.1. Rakenteellinen sosiaalityö

[Mediavaikuttamisen] lähtökohhta on se, että sosiaalityöntekijä on yhteiskuntatieteilijä ja ne aiheet liittyvät semmisiin rakenteellisiin puutteisiin, mitkä minun mielestä pitäisi korjata, filosofiin tai laajempiin näkemyksiin. (Sosiaalityöntekijä, H9)

Sosiaalialan eri työskentelyorientaatioista mediavaikuttaminen asemoituu erityisesti rakenteellisen sosiaalityön orientaatioon. Rakenteellisessa sosiaalityössä lähtökohdiana on yhteiskunnallinen muutospyrkimys. Sen avulla paljastetaan ja muutetaan yhteiskunnan eriarvoistavia ja syrjiviä rakenteita, jotka vaikuttavat ihmisten elämään (Mullaly 2007, 210–215). Rakenteellisessa sosiaalityössä raportoidaan hyvinvointipolitiikan onnistumisesta, selitetään yhteiskunnan ilmiöitä ja sosiaalityön roolia sekä tehdään asiakastyöhön pohjautuvia ehdotuksia politiikan ja palvelujen kehittämiseksi (Pohjola 2011, 216–219; Juhila 2009; Satka ym. 2003). Juhilan (2008, 74–76) mukaan vaikuttamistyö on keskeinen keino eriarvoistumista vastaan. Se tarkoittaa ruohonjuuritason tietämyksen ja ammatillisen asiantuntijuuden perustalta vaikeiden sosiaalisten ongelmien ja palvelujärjestelmän puutteiden näkyväksi tekemistä ja vaikuttamista yhteiskuntapoliittisiin linjauksiin ja ratkaisuihin.

Suomalainen sosiaalityö painottuu asiakas- ja yksilötyöhön (Pohjola 2011, 220) sekä sosiaalisia ongelmia korjaavaan työhön, jonka tavoitteena on integroida yksilöitä yhteiskunnan olemassa oleviin rakenteisiin (Kivipelto 2004, 345–347; 197; Sipilä 2011, 138, 144). Rakenteellisen sosiaalityön marginaalisesta roolista huolimatta alan ammatillisessa ja tieteellisissä keskusteluissa ollaan yhtämielisiä siitä, että asiakastyöhön perustuva sosiaalityö ei yksistään riitä. Se tarvitsee rinnalleen ehkäisevää ja rakenteellista työtä yhteiskunnallisten ongelmien ja niiden edellyttämien palveluiden ennakoimiseksi sekä olemassa olevien rakenteiden kehittämiseksi (Laitinen & Väyrynen 2011, 185; Pohjola 2011; Viirkorpi 1990, 77).

Harald Swedner (1983, 59–63) kuvailee rakenteellisen sosiaalityön prosessiksi, joka alkaa tavoitteiden asettamisesta sekä tiedonmuodostuksesta arkityön ja tutkimuksen avulla. Prosessissa työntekijät analysoivat ongelmien yhteyksiä yhteiskunnan epäkohtiin, kehittävät muutokseen soveltuvia välineitä ja metodeja, raportoivat tietoa omasta hallintokunnasta ulospäin sekä hakeutuvat yhteistyöhön tarvittavien tahojen kanssa aloittaen hankkeita epäkohtien poistamiseksi ja uudistusten aikaansaamiseksi. Prosessi päättyy muutosten vaikutusten arviointiin. (Swedner 1983, 59–63, myös Viirkorpi 1990, 20–21; Kirst-Ashman & Hull 2006, 28–32.) Olen jäsentänyt mediavaikuttamisen käyttämisen tarkoituksia prosessin eri vaiheissa kuvioon 5.



Kuvio 5. Median käyttämisen paikat rakenteellisen sosiaalityön prosessissa Swedneriä 1983, 59–63 mukaillen.

Mediaa käytetään rakenteellisen sosiaalityön prosessissa (kuvi 5.) muutoksen kohteena olevan ilmiön kuvailemiseen ja tiedon muodostamiseen siitä, yhteistyökumppaneiden etsimiseen ja hankkimiseen, ratkaisukeinojen hahmottamiseen sekä muutostarpeen perusteleminen ja toiminnan vastuuttamiseen jollekin taholle. Sosiaalisten ongelmien ehkäisy ja niiden lieventäminen tai poistaminen ei onnistu sosiaalityön omin voimin, vaan siihen tarvitaan yhteistyökumppaneita. Median avulla voi tavoittaa viesteille laajan kohdeyleisön ja saavuttaa tarvittavat yhteistyökumppanit. Viestintä edistää sosiaalipalveluiden tavoittamien hiljaisten viestien välittymisen muualle yhteiskuntaan. Rakenteellisella sosiaalityöllä pyritään muuttamaan olemassa olevia valtasuhteita. Pyrkimys on idealistinen, koska yhteiskunnassa on aina vallassa olevia ja alistaisia ryhmiä, vallankäyttöä ja siihen liittyvää taistelua. Valtasuhteista riippumattomaan todelliseen ja täydelliseen vapauteen ei koskaan ole realistisia mahdollisuuksia. Sosiaalityössä voidaan pyrkiä valtaistamaan asiakkaita toimimaan erityisesti palvelurakenteiden tai lainsäädännön kehittäjinä (Masterson & Owen 2006). Siinä asiakkaat tuottavat yhdessä työntekijöiden kanssa tietoa siitä, mitkä asiat vaikeuttavat autetuksi tulemistä palveluprosessissa. Tieto muokataan perustelluiksi kehitysideoiksi sekä välitetään horisontaalisesti ja vertikaalisesti, eli organisaation päätöksentekotasolle sekä kaikille kansalaisille.

Pohjola (2011, 215–220) on jaotellut rakenteellisen sosiaalityön funktiot ja tehtäväalueet neljään kategoriaan: 1) tietotyö, 2) strateginen työ, 3) inklusiivisyys ja 4) oikeudenmukaisuustyö. Edellä mainittujen tehtävien lisäksi rakenteellisen työn tehtäväalueita läpäisevät sosiaalipoliittinen työ ja johtamistyö. Mediavaikuttaminen kiinnittyy näistä eniten tietotyön tehtäväalueeseen. Tietotyö on tiedon tuottamista

ja välittämistä, epäkohtien osoittamista ja yhteiskunnan omatuntona toimimista. Tietotyö kattaa tiedon tuottamisen sosiaalisista elinolosuhteista, hyvinvointi- ja pahoinvointikysymyksistä sekä palveluiden toimivuudesta. Tietotyö sisältää käytännön tutkivan työn, tieteelliset tutkimukset sekä alueellisen ja paikallisen tiedon tuottamisen. Tiedon tuottaminen ei Pohjolan (mt.) mukaan yksistään riitä, vaan yhtä olennaista on erilaisen tiedon välittäminen kansalaisille ja päättäjille julkisuudessa. Julkisuustyön merkitys korostuu, koska merkittävä osa kansalaisten elämään vaikuttavista rakenteellisista ratkaisuista tehdään sosiaalityön ulkopuolella tapahtuvassa yhteiskunnan päätöksenteossa. (Pohjola 2011, 216.) Hämäläisen (2014, 77) mukaan sosiaalityön tutkimusperustainen tiedontuotanto luo edellytyksiä sosiaalityön mediavaikuttamiselle. Tutkimustieto luo vaikuttamiseen asiasisältöä ja tarjoaa argumentaation välineitä. (Mt.)

Asiakkaiden mukanaolo ja toimijuus rakenteellisessa sosiaalityössä vaihtelee. ”Työntekijä voi toimia asiakkaan puolesta. Hän voi myös saada asiakkaalta jonkin tehtävän, olla asiakkaan tiiviisti ohjeistama, toimia asiakkaan kanssa yhteistuumin tai mahdollistaa asiakkaan toimintaa. Sosiaalityöntekijän toimijuuden korostumista oikeutetaan sillä, että ammattilaisella on väyliä, mahdollisuuksia ja valtaa, sekä tietoa ja taitoa toimia tilanteessa tuottoisammin kuin asiakkaalla.” (Hokkanen 2013, 74) ”Toimimisen, puhumisen ja vaikuttamisen tilanteiden tarjoaminen alisteisessa asemassa eläville ovat osa oikeudenmukaisuuden tavoitetta, mutta ne eivät yksin riitä. Tarvitaan myös sosiaalityön omaehtoista valmiutta toimia. Muutosta saadaan aikaan käyttämällä sitä valtaa, joka työntekijällä on käyttöönotettavissaan ammattitatuksensa kautta.” (Mt., 76–77)

Sosiaalityötä toteutetaan rinnakkain asiakaskohtaisena ja yhteiskunnallisena työnä. Sosiaalityön painottuminen yksilö- tai ryhmäkohtaiseen tai rakenteelliseen työhön on vaihdellut eri aikoina (Sipilä 1989, 49). Rakenteellinen orientaatio on ollut osa sosiaalityön yhteisöllistä ja sen yhteiskunnallista tehtävää sosiaalityöksi tunnistetun toiminnan alkuvaiheista lähtien (mm. Puurunen 2016, 21–38; Pohjola 2011, 209; Roivainen 2008, 254; Sipilä 1989, 36–40). Anneli Pohjola (2011, 209) tiivistää rakenteellisen sosiaalityön alkuvaiheita seuraavasti: ”Sosiaalityön keskeinen klassikko Jane Addams on jo viime vuosisadan alussa painottanut sosiaalisten epäkohtien nostamista näkyviin sekä kehittänyt yhteisöllisiä auttamisen rakenteita. Samoin toinen 1900-luvun alkupuolen sosiaalityön keskeinen rakentaja Mary Richmond on edellyttänyt tiedon välittämistä asiakastyössä havaituista epäkohdista päätöksentekijöille, siis eräänlaista sosiaalista raportointia.” (Mt.) Rakenteellisen sosiaalityön käsite (structural social work) on otettu käyttöön 1970-luvulla Ruth Middlemanin ja Gale Golbergin (1974) jäsentämänä (Pohjola 2011, 209).

Pyrkimys päästä vaikuttamaan yhteiskuntaoloihin on ollut pitkä juonne Suomalaisen sosiaalihuollon historiassa (Viirakorpi 1990, 18). Vuonna 1982 voimaan tullut sosiaalihuoltolaki (710/1982) ja sen asetus olivat tärkeä saavutus, koska

siinä sosiaalihuollon tehtäväkenttään sisällytettiin yhteisötasoinenkin työ. Sitä edelsi 1970-luvulta alkaneet kannanotot ja komiteamietinnöt asian puolesta. (Mt.) Kaikesta huolimatta rakenteellinen työote ei ole yleistynyt sosiaalityössä, vaan on erottunut lähinnä alueellisina yhdyskuntatyön hankkeina ja kokeiluina (Karjalainen & Kivipelto 2014, 219; Pohjola 2011, 212; Satka ym. 2003; Viirkorpi 1990, 28–29). Vähäisestä käyttöön otosta huolimatta ihanne sosiaalityöstä yhteiskunnallisena vaikuttajana jäi kuitenkin elämään. Vuonna 2014 uudistuneeseen sosiaalihuoltolakiin (1301/2014) kirjoitettiin rakenteellisen sosiaalityön velvoite ja sen sisällöt aikaisempaa selkeämmäksi kokonaisuudeksi (7§). Lakiuudistuksen ja sosiaalisen median tuomien mahdollisuuksien ansiosta rakenteellisen sosiaalityön keskusteluissa ja käytännön toimissa alkoikin rakenteellisen sosiaalityön uusi tuleminen.

Rakenteellisen sosiaalityön ”talo”

Asemoin rakenteellisen sosiaalityön eräänlaiseksi ”kattokäsitteeksi”, jonka lähimaastoon sijoittuu useita työskentelyorientaatioita. Rakenteellisen sosiaalityön kanssa samaan taloon (kuvio 6.) asettuvat ala- ja lähityöskentelyorientaatiot ovat erilaisilla painotuksilla toteutettavia sosiaalityön työskentelyorientaatioita. Niitä yhdistää kriittinen lähestymistapa ja ihmisten ympäristöön kohdistuvat muutospyrkimykset (myös Muotka 2013). Rakenteellinen työ asemoituu sosiaalityön radikaaleihin ja kriittisiin liikkeisiin sekä teorioihin (Mullaly 2007, 104; Payne & Campling 2005, 227–250; Fook 2002). Kriittisen sosiaalityön ideat juontuvat monesta eri alkulähteestä, kuten Marxismista sekä Frankfurtin koulun kriittisestä sosiaalisesta teoriasta sekä feminismistä. Kriittisessä teoriassa tunnustetaan, että sosiaalityö on yksilöihin kohdistuvana psykososiaalisina interventioina yksi yhteiskunnan sosiaalisen kontrollin ylläpitäjä, jolla pyritään säilyttämään nykyistä kulttuurista, taloudellista ja sosiaalista järjestystä. Rakenteellisen sosiaalityön orientaatioissa työskennellään eriarvoistavien rakenteiden tunnistamiseen ja muuttamiseen.



Kuvio 6. Rakenteellisen sosiaalityön ”talo”

Talon jokaisessa työskentelyorientaatiossa on paikkansa mediavaikuttamiselle. Talo rakentuu rakenteellisten sosiaalityön ”tiilistä”, jotka ovat satunnaisessa järjestyksessä. Rakenteellisen sosiaalityön ala- ja lähikäsitteet ovat syntyneet sosiaalityön historian kuluksa eri aikoina ja eri puolilla maailmaa.

Rakenteellisen sosiaalityön (structural social work) nimellä orientaatio tunnetaan erityisesti Kanadassa ja Australiassa (Ferguson & Woodward 2009, 28). Pohjois-Amerikassa rakenteellisen sosiaalityön sijasta käytetään makrososiaalityön käsitettä (macro social work). Makrososiaalityö on laaja määritelmä, jossa sosiaalityön interventio kohdistuu ihmisen sijasta hänen ympäristöönsä (Kirst-Ashman & Hull 2006; Netting 2005; Netting ym. 2004). Makrososiaalityössä muutoksen kohteeksi asettuvat kulttuurit, politiikka, palvelurakenteet ja yhteisöt (mt.). Feministisissä suuntauksissa tavoitteena on korjata patriarkaalisia ja seksistisiä sosiaalisia rakenteita, jotka systemaattisesti syrjivät naisia (Dominelli & Campling 2002; Payne & Campling 2005, 251–268; Fook 2002).

Radikaalissa sosiaalityössä on kriittistä teoriaa käytännöllisempi lähestymistapa, sillä se ohjaa hallitsevien ja epäoikeudenmukaisuutta tuottavien rakenteiden tunnistamisen lisäksi myös muuttamaan niitä toiminnalla. Radikaalin sosiaalityön näkökulmat ovat lähtöisin erityisesti 1970 luvulta Isosta-Britanniasta Kanadasta, Australiasta sekä osittain Yhdysvalloista (Ferguson & Woodward 2009, 22–25). Tuolloin radikaalin sosiaalityön taustalla olivat taloudellisen eriarvoisuuden kasvaminen ja köyhyyden haasteet sekä sosiaalityön psykososiaalisen lähestymistavan kykenemättö-

myys vastata näihin haasteisiin. (Mt.) Nykyinen radikaali ja rakenteellinen sosiaalityö kohdistuu erityisesti uusliberalistisen markkinatalouden ja globalisaation tuottamiin haasteisiin. Se pyrkii tekemään näkyväksi kapitalististen arvojen tuottamaa epäoikeudenmukaisuutta ja taistelee sen läpituonkevaa hallitsevuutta vastaan. (Mt., 34–50).

Rakenteellisen sosiaalityön kattokäsitteen alle sijoittuvat yhdyskuntatyön (community work) ja poliittisen sosiaalityön (political social work) työskentelyorientaatiot. Yhdyskuntatyössä käynnistetään ja tuetaan suunnitelmallista sosiaalista muutosprosessia jollakin tietyllä alueella (mm. Tonteri 2011; Turunen 2009; Roivainen 2008; Payne & Campling 2005, 209–226; Närhi 2004). Sille on tyypillistä ruohonjuuritason etsivä työskentely, tiedon välittäminen, ryhmämuotoinen ja valtaistava työskentelyote. Lisäksi yhdyskuntatyön henkeen kuuluu kehittäminen ja uudenlaisten toimintatapojen testaaminen. (Karjalainen & Kivipelto 2014, 224–229; 230.) Pohjoismaissa yhdyskuntatyö ja sen käsitteen ymmärrys on muuttunut. Yhdyskuntatyö on asettunut useiden eri käsitteiden alaisuuteen, kuten yhteisötyön ja yhteisösosiaalityön, rakenteellisen sosiaalityön, lähiökehittämisen, kaupunkisosiaalityön, ekososiaalityön, aluesosiaalityön, ennaltaehkäisevän sosiaalityön ja kolmannen sektorin sosiaalityön alle (Karjalainen & Kivipelto 2014, 220–221; Turunen 2009, 44.) Ekososiaalisen tai ekologisen sosiaalityön käsite viittaa sellaisiin sosiaalityön keskusteluihin, joissa sosiaaliset ja ekologiset näkökulmat yhdistyvät (Närhi & Matthies 2018; Matthies & Närhi 2014, 87).

Poliittinen sosiaalityö on sosiaalipoliittikkaan ja palvelurakenteisiin suuntautuva työskentelyorientaatio, jossa pyritään vaikuttamaan politiikkaan (lobbaaminen) sekä osallistumaan siihen. Poliittinen osallisuus voi olla poliittiseksi toimijaksi pyrkimistä, jonkun puolesta kampanjointia ja agendan rakentamista puoluetoiminnassa. (Kivipelto 2018; Oles 2017; Gal & Weiss-Gal 2014; Tapola-Haapala 2014; Thorén & Salonen 2013; Heidemann ym. 2011; Van Wormer 2012; Wolk ym. 1996; Fisher 1995.) Rakenteellinen sosiaalityö on pyrkimys integroida yksilökohtainen työ ja yleisempi muutostyö siten, että tuloksena on synergisena kokonaisuutena toteutuva sosiaalipoliittinen käytäntö (Viirakorpi 1990, 15–17).

Rakenteellisen sosiaalityön yhtenä toteuttamismuotona oleva sosiaalinen raportointi on laadullisen tiedon tuottamista asiakastyöstä käsin. Sen tavoitteena on asiakkaiden elämäntilanteiden parantaminen omien palvelujen ja yhteistyöverkostojen kehittämisen avulla. Tiedontuottajia ovat sosiaalisessa raportoinnissa ovat asiakastyöntekijät ja asiakkaat itse. (Hussi 2005; Karjalainen & Sarvimäki 2005; Raunio 2000, 63) Asiakkaita osallistavina käytännön työskentelymenetelminä ovat tulleet tutuiksi muun muassa kehittäjäasiakasryhmät, asiakkaiden ja työntekijöiden yhteiset keskustelukahvilat sekä asiakaspalveluraati (Laitinen & Niskala 2013, 13). Erilaiselle kehittäjäasiakastoiminnalla pyritään usein palveluiden tai niiden rakenteiden kehittämiseen ja muutokseen, joka tekee siitä rakenteellista sosiaalityötä.

Rakenteellinen sosiaalityö linkittyy myös empowerment, advocacy ja anti-oppressive social work-käsitteisiin, joilla tarkoitetaan eri tavoilla kriittisesti tarkaste-

levaa sosiaalityötä. Empowerment on käännetty muun muassa valtaistumiseksi, valtaistamiseksi ja valtuuttamiseksi (Kivipelto & Kotiranta 2011). Valtaistumisen teoreettis-metodisesta sisällöstä ei ole täyttä yksimielisyyttä, mutta usein sillä tarkoitetaan muun muassa henkilön voimaantumisen tunnetta, kykyä edistää omia etujaan ja halua toimia yhteiseksi hyväksi sekä kykyä vaikuttaa sosiaalisiin rakenteisiin (mt.). Advocacy on asianajoa, joka pyrkii edustamaan ja ajamaan heikoimmassa valta-asemassa olevien ihmisten ja ryhmien etuja yhteiskunnassa (McLaughlin 2009; Payne & Campling 2005, 295–315; Lens & Gibelman 2000). Anti-oppressive -käytäntö pyrkii ymmärtämään ja tuomaan näkyväksi sosiaalisten ongelmien rakenteellisia perustoja (Dominelli 2009, 53) Ferguson & Woodward (2009, 4) huomauttavat, että monet näistä suuntauksista ja käsitteistä ovat kokeneet jonkinasteista inflaatiota muuttamalla valtavirtaisen ja yksilöihin kohdistuvan sosiaalityön käsitteiksi, joilla tarkoitetaan jotakin muuta kuin radikaalia ja rakenteisiin kohdistuvaa sosiaalityötä. Lisäksi rakenteellisen sosiaalityön työskentelyorientaatioihin kuuluu alkuperäiskansojen (indigenous) sosiaalityö (Laitinen & Väyrynen 2016; Coates ym. 2008) sekä dekoloniaalinen sosiaalityö (Mikkonen 2017; Gray ym. 2013; Ranta-Tyrkkö 2010), joissa tarkastellaan kriittisesti rakenteita, jotka häivyttävät tai sortavat alkuperäisten asukkaiden oikeuksia ja kulttuuria.

Rakenteellisen sosiaalityön muutokset

Yhteiskunnallisella muutostyöllä pyritään vaikuttamaan ongelmien rakenteellisiin taustoihin ja juurisyihin (Pohjola 2011). Mediavaikuttaminen ja rakenteellinen sosiaalityö kiinnittyvät vahvasti yksilöiden ja perheiden kanssa tehtävään sosiaalialan asiakastyöhön. Vaikuttamisaiheet syntyvät, kun työntekijät tekevät asiakastyössä havaintoja systemaattisesti toistuvista ilmiöistä, jotka he yhdistävät yhteiskuntatieteelliseen tietämykseen (Pohjola 2011; Mullaly 2007). Laaja-alaiset muutospyrkimykset voivat mennä vikaan, jos niillä ei ole yhteyttä yksilöllisten elämäntilanteiden ratkaisemiseen (Viirkorpi 1990, 17). ”Rakenteellinen sosiaalityö pyrkii muuttamaan ihmisten yhteiskunnalliseen vuorovaikutukseen osallistumisen ehtoja erityisesti niissä tilanteissa, joissa on sosiaalisia ongelmia tai niiden uhkaa. Muutoksen kohteita ovat tällöin vuorovaikutusta rakenteistavat ominaisuudet: hallinnan, legitimaation ja merkitysten muodostamisen rakenteet.” (Mt, 57.)

Rakenteellinen sosiaalityö on viranomaistyönä ollut erityisesti kuntahallintoon ja kuntapolitiikkaan vaikuttamista. Keskeisenä muutoksen kohteena ovat olleet kuntapalvelut, joita on kehitetty yhteistyössä muiden hallintokuntien kanssa. (Muotka 2013, 70.) Erityisesti sosiaalisessa mediassa toteutettava rakenteellinen sosiaalityö rikkoo perinteiset rakenteellisen sosiaalityön toimintamuodot ja kohteet. Mediavaikuttaminen on yhtä aikaa paikallista (local) ja kansainvälistä (global), eli glokaalia (glocal) (Harrikari & Rauhala 2018, 194–230). Glokaali mediavaikuttaminen on ajasta ja paikasta riippumatonta. Siinä hyödynnetään virtuaalista joukkoälyä ja -voimaa. Se voi olla luonteeltaan nopeaa, syklimäistä tai pitkäkestoista. Mediavaikutta-

minen ei rajoitu paikallisiin tai alueellisiin, mikro-, meso- tai makrotason kohteisiin, vaan liikkuu sujuvasti niiden välillä, toimien kaikilla tasoilla yhtä aikaa. Siinä luodaan uusia sosiaalisia verkostoja instituutioiden ulkopuolelle ja hyödynnetään niitä vaikuttamisessa. (Mt.) Sen tavoitteena on usein nostaa esille sosiaalisia näkökantoja sekä vaikuttaa yhteiskunnalliseen päätöksentekoon ja vaalia yleisen oikeudenmukaisuuden toteutumista (Muotka 2013, 70). Rakenteellisen sosiaalityön kohteena on sääntöjä ja periaatteita, kuten toimintatapoja, lakeja, arvoja ja organisaatiomalleja. Vaikuttamistoiminnalla pyritään toteuttamaan rakenteellisen sosiaalityön ydintä, marginaalissa olevien esiin nostamista yhteiskunnalliseen keskusteluun (mt.). Vaikuttamistarve voi syntyä esimerkiksi, kun julkisuudessa esitetään virheellistä tietoa sosiaalipalveluiden käyttäjistä manipulaatiotarkoituksessa (Harrikari & Rauhala 2018, 176).

Mediavaikuttamisen tavoitteisiin sisältyy sosiaalityön ja sosiaalipalveluiden tavoitteiden ja tausta-ideologian kuvaileminen, eli julkinen selonteko. Kirsi Juhila (2009) erittelee erilaisia selonteon muotoja. Juhilan mukaan sosiaalityöntekijöillä on aina ammatillinen selontekovelvollisuus työstään eri tahoille, kuten asiakkaille ja työnantajille. Sosiaalityön on puolustettava olemassaoloaan ja vastattava julkiseen arvosteluun, eli toteutettava yhteiskunnallista selontekovelvollisuutta (Clark 2000, 1–2). Julkisuudessa sosiaalityöntekijöitä vaaditaan tilille asiakkaiden liiallisesta auttamisesta ja kontrolloimisesta sekä liian vähäisestä auttamisesta ja puuttumisesta. ”Usein taustalla on sosiaalityön historiasta tuttu, moralistinen jako apua ansaitsemattomiin ja ansaitseviin kansalaisiin.” (Juhila 2009, 299). Juhila kuvaa kriittisen selontekovelvollisuuden olevan sosiaalityön kannanottoa asiakkaiden elämään vaikuttaviin yhteiskunnallisiin epäkohtiin sekä sosiaalityön reunaehtojen ja sisältöjen selontekoa. Kriittinen selonteko ulottuu työyhteisön ulkopuolelle ja sitä toteutetaan mieluiten yhdessä kansalaisten kanssa. (Mt.)

Rakenteellinen sosiaalityö kohdistuu yhteiskunnallisiin ja sosiaalisiin rakenteisiin, jotka Bourdieun mukaan määrittävät todellisuuttamme (Rahkonen 2006). Rakenteet ovat muodostuneet ajan kuluessa ja muuttuvat kaiken aikaa. Ihmiset toimivat yhtäaikaaisesti monilla erilaisilla kentillä, joiden toimintarakenteista vain osa on ääneen sanottua ja näkyväksi tehtyä. Bourdieun mukaan todellisuutemme on sekä symbolista että aineellista (Kauppi 2004, 77). Kaikkeen toimintaamme sisältyy näkymättömiä rakenteita, kuten koodeja ja normeja, jonka vuoksi toimijat eivät itse yleensä havaitse niiden olemassaoloa ja vaikutuksia. ”Vaikka todellisuutta luodaankin sosiaalisissa käytännöissä, todellisuudella on myös rakenteellinen, objektiivinen puolensa, joka määrittää sosiaalisten käytäntöjen toteutumismahdollisuuksia” (Rahkonen 2016). Olemassa olevia rakenteita uusinnetaan sekä ylläpidetään arkisissa toimissa. Vallitsevaa organisaatioiden viestinnällistä järjestystä ylläpidetään ja oikeutetaan kielellä, joka antaa ymmärtää, mikä on oikeaoppinen tapa tiedostaa ja tehdä asioita. Rakenteellinen sosiaalityö perustuu itsestäänselvien ja havaitsematta jäävien näkökulmien ja vahingollisten rakenteiden näkyväksi tekemiseen.

2.4.2. Epäkohtien paljastaminen – whistleblowing

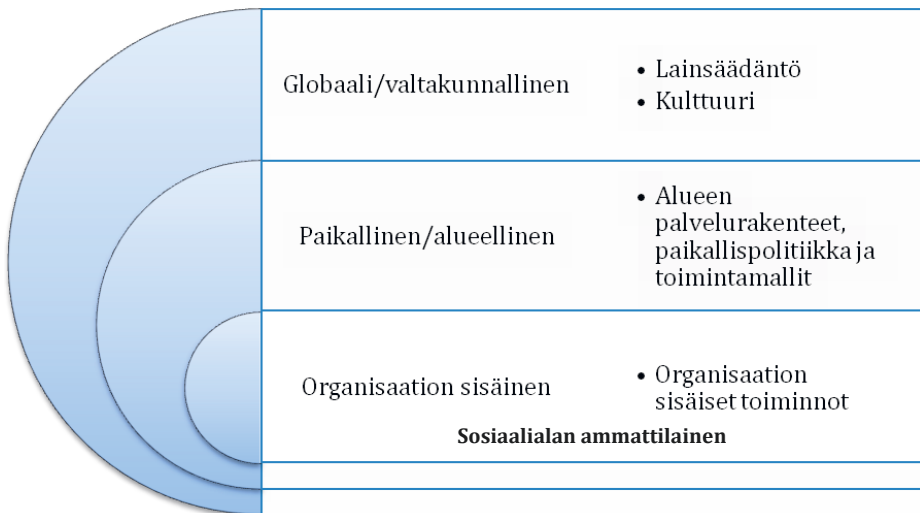
Noi ylemmät pomot sanoo, että tätä ei sitten lähetä käsittelemään tuolla lehtien palstoilla tai julkisesti. Annetaan ymmärtää, että jos tää viedään julkisemmaksi asiaksi, niin se on huono juttu. (Sosionomi, H4)

Epäkohdan paljastaminen on yksi mediavaikuttamisen tavoite. Sosiaalialan työntekijät kohtaavat työssään erityisesti palveluiden käyttäjiin vaikuttavia epäkohtia, joihin he pyrkivät vaikuttamaan mediassa. Whistleblowing eli epäkohtien paljastaminen on työyhteisössä toteutuvan epäkohdan julkituomista sellaisille henkilöille tai organisaatioille, jotka voivat vaikuttaa epäkohtaan (Miceli & Near 1985). Se on viestintää, jossa käsitellään epäkohtaa kriittisesti sellaisen ihmisten tai tahon läsnäollessa, joka voi lopettaa epäkohdan (Skivenes & Trygstad 2010; Becker 1963, 122, 162–163).

Epäkohta on lainvastaista, epäeettistä ja toiminnan tavoitteiden vastaista toimintaa (Brown & Donkin 2008, 21; Miceli & Near 1985). Se voi olla häirintää, korruptiota, resurssien väärinkäyttöä, epäammattillista toimintaa, turvallisuuspuutteita ja syrjintää (Brown & Donkin 2008, 21). Epäkohta on muun muassa kulttuuriin, paikkaan, aikaan ja lainsäädäntöön kiinnittyvä käsite (Skivenes & Trygstad 2010). Oikeusministeriö (2016) määrittää korruption olevan vaikutusvallan väärinkäyttöä edun tavoittelemiseksi sekä laitonta ja epäeettistä toimintaa (Groop 2016). Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö on määritellyt Sosiaalihuoltolain soveltamisoppaassa (2017) epäkohdan olevan esimerkiksi asiakasturvallisuudessa ilmeneviä puutteita, asiakkaan kaltoinkohtelua ja toimintakulttuuriin sisältyviä asiakkaalle vahingollisia toimia. Kaltoinkohtelulla tarkoitetaan fyysistä, psyykkistä tai kemiallista eli lääkkeillä aiheutettua kaltoinkohtelua. Toimintakulttuuriin sisältyvistä ongelmista sen sijaan voi olla kyse esimerkiksi yksilön perusoikeuksien tosiasiallisesta rajoittamisesta vakiintuneita hoitokäytäntöjä suoritettaessa. Epäkohdat liittyvät myös epäeettisiin työskentelykäytäntöihin, elintärkeiden toimintojen resurssileikkauksiin, palveluiden käyttäjien hyväksikäyttämiseen sekä lainvastaiseen palvelupolitiikkaan (Hedin & Månsson, 2012). Epäkohdat voivat juontua riskialttiista toimintatavoista, joita ylläpidetään organisaation käytännöissä sekä toimintaohjeissa (Raymond ym. 2017).

Epäkohdan paljastajana toimii organisaation jäsen tai ryhmä. Paljastuksen voi tehdä organisaation sisälle (esimiehet, johtajat, työsuojeluvastaava) tai ulkopuolelle (media, ammattiliitto, toimintaa valvovat viranomaiset, työsuojelu, poliisi). Enemmistö epäkohdista raportoidaan ja käsitellään organisaation sisäisesti (Vanderkerckhove ym. 2013; Donkin ym. 2008, 86). Monet asiat vaikuttavat päätökseen käytetäänkö epäkohdan paljastamiseen organisaation sisäisiä vai ulkoisia kanavia. Vaikuttavia tekijöitä ovat muun muassa luottamus esimiehiin, johtajien reagointi epäkohdasta keskustelemiseen, työntekijän ymmärrys raportointivastuustaan, anonyymien raportoinnin mahdollisuus sekä työyhteisön kommunikaatiokulttuuri

(Keil ym. 2010, 803–805). Epäkohdan paljastaja voi päätyä ulkopuoliseksi siitä yhteisöstä, josta hän esittää huolenaiheensa (Becker 1963). Kommunikaatiokulttuuri onkin yksi epäkohdan paljastamisen foorumin valintaan vaikuttavimmista tekijöistä (Kaptein 2011, 516–520; U.S. Merit Systems Protection Board (MSPB) 2011.) Mikäli kommunikaatiokulttuuri ei tue epäkohdista keskustelemista organisaation sisällä, työntekijät päätyvät raportoimaan ulkopuolisille tahoille. Vaikka ulkopuolisille tahoille raportoiminen on harvinaisempaa, voi se olla strategisesti järkevää, koska ulkopuolisille raportointi johtaa todennäköisimmin muutoksiin. Tosin sillä on myös enemmän negatiivisia seurauksia epäkohtien paljastajalle. (Ash 2016, 16; Dworkin & Baucus 1998, 1281.) Tässä tutkimuksessa keskitytään sellaiseen epäkohdan paljastamiseen, jossa epäkohdasta raportoidaan organisaation ulkopuolelle median välityksellä. Media on yleensä viimesijainen epäkohdan paljastamisen foorumi (Donkin ym. 2008, 83), jota ovat edeltäneet muutospyrkimykset organisaation sisällä sekä raportointi toimintaa valvovalle viranomaiselle.



Kuvio 7. Epäkohdan toteutumistasot ja esimerkkejä eri tasojen epäkohdista

Kuvioon 7. olen jäsentänyt epäkohtien toteutumistasoja. Paljastettava epäkohta voi toteutua yksittäisen henkilön toimintana, toimintakulttuurina, organisaatiojärjestelmänä, prosessina tai epäkohta voi koskettaa koko toimintasektoria (Ash 2016, 32). Sosiaalialan ammattilainen voi tunnistaa työssään, organisaation sisäisten epäkohtien lisäksi myös paikallisia, alueellisia, valtakunnallisia tai globaaleja epäkohtia. Glokaali toiminta edistää epäkohtien tunnistamista ja niihin vaikuttamista (Harrikari & Rauhala 2018, 194). Paljastuksen vastaanottajat ovat kohderyhmä, kuten ihminen, instituutio, ryhmä tai organisaatio, jolle paljastaminen suunnataan.

Paljastuksen kohderyhmiä voi olla useita. Paljastuksen kohderyhmä voi olla sama riippumatta siitä, millä tasolla epäkohta sijaitsee. Esimerkiksi organisaation sisäinen epäkohta voidaan paljastaa paikallisen tai valtakunnallisen tason kohderyhmälle. Epäkohdan sijainnilla suhteessa paljastajaan on merkitystä. Mitä lähempänä epäkohta toteutuu paljastavaa työntekijää, sitä suuremmaksi kasvavat häneen kohdistuvan negatiivisen vallankäytön mahdollisuudet. Mikäli työntekijä pyrkii vaikuttamaan mediassa valtakunnan tasoiseen epäkohtaan, ovat häneen suoraan kohdistuvan vallankäytön mahdollisuudet pienemmät kuin jos hän paljastaa organisaation sisäisen epäkohdan. Myös epäkohdan toteuttajan tai ylläpitäjän hierarkia asemalla on merkitystä sille, seuraako epäkohdan paljastajalle rangaistuksia (Skivenes & Trygstad 2017). Mitä korkeampi hierarkia-asema epäkohdan toteuttajalla tai ylläpitäjällä on, sitä todennäköisempiä rangaistukset ovat (mt.).

Whistleblowing tai whistle-blowing on käännetty aikaisemmassa suomenkielisessä tutkimuskirjallisuudessa monilla eri tavoilla, joten käsitteellä ei ole vielä vakiintunutta käännöstä. Ylipäätään suomalainen tutkimus whistleblowing-ilmioistä yksityisellä ja julkisella sektorilla on vähäistä sekä itse käsite on jäsentymätön (Neuvonen 2017; Salminen & Heiskanen 2013). Ilmiötä on tutkittu julkisjohtamisen (Salminen ja Heiskanen 2013) sekä lainsäädännön (Neuvonen 2017; Lahtinen 2013) näkökulmista. Whistleblowing -käsite on omaksuttu joihinkin tutkimuksiin sellaisenaan, eikä sitä ole käännetty suomen kielelle (Lahtinen 2013). Whistleblowing on muutamassa tutkimuksessa (Neuvonen 2017; Salminen & Heiskanen 2013) käännetty pilliin puhaltamiseksi. “Alan kirjallisuudessa ja muussa keskustelussa pilliin puhaltamisesta käytetään muita ilmaisuja, kuten ilmiänto, väärinkäytösten ja rikkeiden raportointi ja tiedottaminen, epäkohtien esiin nostaminen, huonojen uutisten ilmoittaminen, kantelu ja valitus” (Salminen & Heiskanen 2013, 2). Ruotsin kielellä ilmiäntajaa kutsutaan termillä visselblåsare, joka on suora käännös sanasta whistleblowing.

Tässä tutkimuksessa olen suomentanut whistleblowing käsitteen epäkohtien paljastamiseksi, koska se kuvaa mielestäni käsitettä parhaiten. Vaihtoehtoisina suomennuksina olisivat epäkohtien ilmiäntäminen, raportointi ja ilmoittaminen -käsitteet, joita käytän tekstissä tuomaan vaihtelua paljastamis-termille. Epäkohtien ilmiäntäminen ei ole käsitteenä kaikkein soveltuvin koska ilmiäntämisellä on negatiivissävytteinen merkitys. Epäkohtien raportointi ja ilmoittaminen eivät tutkimuskäsitteinä kuvaa epäkohtien luonnetta riittävästi. Raportointi ja ilmoittaminen viittaavat rutiininomaiseen toimintaan, jossa välitetään neutraalia tietoa kohteesta A, kohteelle B. Todellisuudessa epäkohtien paljastaminen on toimijoille, kuten epäkohdan paljastajalle ja organisaatiolle, kaikkea muuta kuin neutraalia toimintaa. Siinä paljastetaan jotain näkymättömissä ollutta ja väärää. Paljastaminen herättää toimijoissa ja ympäristössä suuria tunteita sekä voi johtaa suuriinkin muutoksiin yksilöiden elämässä, organisaatioissa ja jopa yhteiskunnassa. Suomen kielessä ei ole yhtään selkeästi positiivista ilmaisua epäkohtien paljastajalle. Epäkohtien paljastajaan

liitettynä negatiivisia ilmaisuja ovat muun muassa vuotaja, kavaltaja, petturi, urkkija, luopio, vasikka ja vakooja (Neuvonen 2017; Salminen & Heiskanen 2013, 2).

Joissakin maissa (Iso-Britanniassa, Yhdysvalloissa ja Alankomaat) on organisaatioita, joiden tehtävänä on vastaanottaa epäkohtailmoituksia sekä suojella niiden paljastajia. Nämä toimivat niin sanotusti kuuman linjan asemassa eli tahoina, joille voi ilmoittaa havaituista väärinkäytöksistä ja jotka vievät asian kyseisen organisaation tietoon (Neuvonen 2017). Suomalaisesta järjestelmästä puuttuvat epäkohtien paljastajia opastavat ja tukevat organisaatiot. Käytännössä paljastajat hakevat usein tukea ammattiliitoiltaan. Epäkohtien paljastaminen toteutetaan Suomessa useimmiten oman organisaation sisällä, jolloin paljastusta ei ole mahdollista tehdä anonyymisti. Oikeusministeriön Korruptioepäilyistä ilmoittavien henkilöiden suojelua selvittävä työryhmän (2016) mukaan ”kaikentyyppisestä korruptiokäsitteen piiriin kuuluvasta toiminnasta ei tällä hetkellä pysty ilmoittamaan eikä nimettömään/luottamukselliseen ilmoittamiseen ole panostettu” (myös Groop 2016). Epäkohtia paljastetaan myös medialle, koska journalistinen lähdesuoja antaa toimittajille olla paljastamatta lähdeään ja suojata näin epäkohdan vuotajaa. Sosiaalialan toimintaa valvovat viranomaiset ottavat käsittelynsä myös median välityksellä heille paljastuneita epäkohtia.

Kuten muutkin vaikuttamisen muodot, epäkohtien paljastaminen on dynaaminen prosessi (Ash 2016, 31). Jubb (1999) määrittelee kuusi välttämätöntä elementtiä epäkohtien paljastamiseen:

- 1) paljastamistapahtuma
- 2) henkilö, joka paljastaa tiedon
- 3) paljastettava aihe
- 4) paljastuksen kohde
- 5) paljastuksen vastaanottajat
- 6) lopputulos

Epäkohtien paljastaminen on kahden tutkimusartikkelini (sananvapaus- ja vaienamisartikkelit) kantava teema. Ilmiö on kansainvälisesti erittäin tutkittua eri toimialoilla, mutta erityisesti sen empiirinen tutkimus sosiaalialalla on vähäistä (Raymond ym. 2017; van Wormer ym. 2012, 394–395; Greene & Latting 2004). Epäkohtien paljastamista on kuvailtu yhdeksi valtaannuttamisen muodoksi (advocacy), joka on tärkeä työväline sosiaalityöntekijöille (Greene & Latting 2004). Tutkimuskirjallisuudessa sosiaalityöntekijöitä on kannustettu epäkohtien paljastamiseen, sen sosiaalisen merkityksen vuoksi (Mansbach & Bachner 2009; Greene & Latting 2004; De Maria 1996). Mikäli sosiaalityöntekijät eivät tee mitään pysäyttääkseen haitalliset toiminnot tai politiikan, he rikkovat ammattikuntansa sitoumusta edistää ja turvata asiakkaidensa hyvinvointia. Näin toimiessaan he tulevat itseasiassa toimineeksi koko profession olemassaolon perusteiden vastaisesti. (Mansbach & Bachner 2009.) Epäkohtien esille nostaminen ja paljastaminen johtaa sosiaalialalla pohdintoihin ammattietiikan, lojaliteetin sekä henkilökohtaisten arvojen välillä (De Maria 1996, 22).

Epäkohtien paljastaminen on tilannesidonnaista. Tutkijat eivät ole pystyneet yhdenmukaisesti määrittelemään, millaiset työntekijät paljastavat epäkohtia (Pemberton ym. 2012; Skivenes & Trygstad 2010; Brown 2008). Sellaiset ihmiset raportoivat epäkohdista todennäköisimmin, joiden tehtävään ja vastuualueeseen niistä raportointi kuuluu (Ash 2016, 33; Skivenes & Trygstad 2017). Raportoinnista pidättäytytään todennäköisimmin, mikäli henkilö on matalasti palkatussa tehtävässä, jossa on vähäisesti tai ei lainkaan työntekijöitä suojaavaa lainsäädäntöä ja/tai hän on pienten lasten äiti (Zipparo 1999).

Epäkohdan paljastajan sukupuolella on merkitystä, sillä naiset kokevat miehiä useammin rangaistuksia epäkohtien paljastamisesta (Skivenes & Trygstad 2017). Epäkohdan raportointipäätökseen vaikuttavat työntekijän henkilökohtaisten ominaisuuksien lisäksi monet kontekstuaaliset tekijät, kuten työyhteisön epäkohtien paljastamisen rakenteet, työntekijän valta-asema suhteessa epäkohdan toteuttajiin sekä hänen valta-asemansa henkilökohtaisessa elinpiirissään (Ash 2016, 32–36). Isossa organisaatiossa epäkohtia paljastetaan herkemmin, joka voi johtua siitä, että niissä on toimivimmat epäkohtien raportointi- ja käsittelyjärjestelmät (Skivenes & Trygstad 2017). Yksityisellä sektorilla raportoinnista seuraa rangaistuksia todennäköisemmin kuin julkisen sektorin työpaikassa (mt.).

Suomalaista, empiiristä tutkimusta sosiaalialan epäkohdista ja epäkohtien paljastamisen yleisyydestä ei juuri ole. Aihetta on tutkittu Tiitisen ja Silénin (2016) kyselytutkimuksessa (N 183). Valtaosa kyselyyn vastanneista sosiaalialan korkeakoulutetuista (88 %) oli havainnut ainakin yhden työyhteisöönsä liittyvän epäkohdan viimeisen vuoden aikana. Vastaajien havaitsemat epäkohdat olivat luonteeltaan toistuvia tai pitkäaikaisia. Lähes puolet vastaajista on havainnut työyhteisössään varoittelua siitä, ettei joistain epäkohdista kannata puhua. Suoranainen epäkohdista kertomisen kieltäminen on kuitenkin harvinaisempaa. 20 % vastaajista on havainnut työyhteisössään epäkohdista puhumisen kieltoja. Useimmiten epäkohdista kiellettiin kertomasta organisaation johdolle ja paikallispoliittisille päättäjille sekä mediaan. Valtaosa vastaajista (56 %) ilmoitti, ettei heidän raportoima epäkohta poistunut sen julkituonnin jälkeen. Työyhteisöissä suhtaudutaan hyvin vaihtelevasti henkilöihin, jotka raportoivat epäkohdista. 41 % vastaajista on havainnut työyhteisössä rangaistuksia epäkohtaan puuttumisesta ja 25 %:lla oli sellainen käsitys, että jonkun työsuhde on päättynyt epäkohtaan puuttumisen vuoksi. Simolan (2018) pro gradu tutkimuksessa lähes joka viides pääkaupunkiseudulla työskentelevä sosiaalityöntekijä (N 130) ilmoitti kokeneensa vaientamista, työnantajan edustajan pyrittyä rajoittamaan vaikuttamista. Lähes kaksi viidestä vastaajasta ilmoitti, että vaikuttamisesta voisi seurata työpaikalla ikävyöksiä. (Mt., 70-78.)

Sosiaalialan lähitieteissä epäkohtien paljastamista on tutkittu hoitotieteen pro gradussa (Pohjanoksa 2016), jossa selvitetään väärinkäytösten paljastamisen prosessia terveydenhuollossa. Kyselytutkimuksessa sosiaali- ja terveysalan ammattijärjestö Tehyyn kuuluvat vastaajat (N 397) olivat epäilleet (67 %) ja havainneet (66 %)

väärinkäytöksiä useammin kuin kerran kuukaudessa (30 %). Väärinkäytökset paljastettiin ensisijaisesti organisaation sisällä lähiesimiehelle kasvotusten (88 %). Väärinkäytökset eivät kuitenkaan loppuneet niiden paljastamisen seurauksena (52 %) ja paljastamisella oli negatiivisia seurauksia paljastajalle, kuten syrjintää esimiehen taholta (35 %). Kaikkein haluttomimpia paljastamaan väärinkäytöksiä olivat vastaajat, joilla oli alle kymmenen vuotta työkokemusta (62 %), jotka toimivat sijaisena (75 %) ja esimiesasemassa (88 %). (Mt.)

Sosiaalialan toimijoista sosiaaliasiamiesten on todettu tutkimuksessa (Dogan 2006) kokevan uhkailua ja painostusta pyrkiessään raportoimaan havaitsemistaan epäkohdista ja sosiaalihuollon kehittämisen tarpeista. Sosiaaliasiamiehiä kiellettiin ottamasta yhteyttä luottamushenkilöihin tai tiedotusvälineisiin. Kunnissa asiamiesten painostusta tehostettiin uhkailemalla työsuhteen lopettamisella tai ostopalvelusopimuksen irtisanomisella. Heidä myös neuvottiin tuomaan asioita esille kuntien maineen edun mukaisesti ja heidän toimittamiaan vuosiraportteja sensuroitiin. (Mt., 99–101.)

Epäkohtien raportoimattomuuteen voivat vaikuttaa useat päällekkäiset syyt. Tiitisen ja Silénin (2013) kyselyn vastaajista 87 % oli joskus jättänyt raportoimatta havaitsemastaan työyhteisön epäkohdasta. Enemmistö vastaajista oli jättänyt raportoimatta epäkohdasta, koska pelkäsi siitä seuraavan itselle negatiivisia seurauksia. Eniten pelättiin raportoinnin vaikuttavan esimiesten tai kollegoiden suhtautumiseen (40 %) sekä hankalan työntekijän mainetta (36%), uralla etenemisen hankaloitumista (23 %) ja vaikutuksia työsuhteen jatkumiselle (28 %). (Mt.) Tiedon puute raportointikanavista, epävarmuus, todisteiden pelko, negatiivisten seurausten pelko sekä epäusko muutosten toteutumiseksi ovat yleisiä syitä pidättäytyä epäkohtien paljastamisesta (Oikeusministeriö 2016; Vandekerckhove ym. 2013; Lonne ym. 2004; MSPB 2011; Preston-Shoot 2011).

Oikeusministeriö (2016) määrittelee vastatoimien olevan työnantajan, työnantajan palveluksessa olevan henkilön tai työnantajan edustajan toteuttamia toimenpiteitä, ”joilla yritetään vaijuttaa, pelotella tai muuten rangaista ilmoituksen tekijää. Näitä ovat muun muassa erottaminen, etenemis- tai ylenemismahdollisuuksien menettäminen, palkan aleneminen tai menetys, häirintä, syrjintä tai muuntyyppinen asiaton rangaistus. Näihin lukeutuvat myös epäsuoranaiset vastatoimet kuten ilmoittajan perheenjäseniin kohdistuvat toimet.” (Mt., 19.) Työntekijöitä yritetään vaijuttaa muun muassa kontrolloimalla tiedonkulkua ja keskustelukanavia, harhauttamalla ja viivästyttämällä epäkohtien ratkaisemista. Vaijuttamisessa pyritään estämään työntekijöitä jakamasta tietoa mahdollisesta epäkohdasta, keräämästä todisteita siitä ja suunnittelemaasta epäkohdan paljastamista työyhteisön ulkopuolisille.

Vähemmistö epäkohtien paljastajista kokee ikäviä seurauksia paljastamisesta, mutta jokainen epäkohdan raportoinnista seurannut rangaistus vaikuttaa työyhteisössä muiden halukkuuteen paljastaa mahdollisia epäkohtia (Brown & Olsen 2008, 137). Tutkijat ovat kansainvälisesti lähes yksimielisiä siitä, että epäkohtien paljastaminen

voi olla vaikeaa ja riskialtista toimintaa (Raymond ym. 2017; Hedin & Månsson 2012; Brown 2008; De Maria 1996; Miceli ym. 1999). Epäkohtien paljastamiseen liittyy vaikeita eettisiä dilemmoja sekä epäkohtien paljastaja voi joutua maksamaan teostaan kovan hinnan (De Maria 1996; De Maria & Jan 1997; Mansbach & Bachner 2009). Raportointiin liittyvät negatiiviset seuraukset alkavat tyypillisesti siten, että epäkohtien raportointia yritetään taivutella vetäytymään epäkohtien paljastamisesta (Hedin & Månsson 2012). Tämän jälkeen monilla negatiivisilla seurauksilla pyritään häpäisemään ja vaientamaan epäkohtien paljastaja.

Negatiivisiin seurauksiin kuuluu muun muassa raportoinnin eristäminen, tiedonkulun pimeyttäminen, vähättely ja maineen tahraaminen. Lisäksi hänet saatetaan siirtää toisiin työtehtäviin, lomauttaa, siirtää alhaisempiin tehtäviin sekä häiritä ja uhkailla sanallisesti. (Ash 2017, 47–54; Raymond ym. 2017; MSPB, 2011.) Epäkohtien paljastajaan kohdistuva vaientaminen voi laajentua jopa yksityiselämään kohdistuvaksi vainoksi, kuten uhkapuheluiksi, auton jarruletkun rikkomiseksi sekä kadulla seuraamiseksi (De Maria & Jan 1997; De Maria 1997; 1996).

Epäkohtien paljastaminen on monitasoisesti merkityksellistä toimintaa. Epäkohtien paljastamisella on merkitystä palveluiden käyttäjille, koska kaikilla asiakasryhmillä ei välttämättä ole toimijuuden edellyttämiä resursseja (myös Hokkanen 2014, 75–76). Organisaatiossa epäkohtien paljastaminen on osa ennaltaehkäisevää haittojen varoitusjärjestelmää. Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa epäkohtien paljastaminen ehkäisee tulevia haittoja, ihmisten kärsimystä ja jopa kuolemia (Ash 2016, 32). Yhteiskunnan tasolla epäkohtien korjaamisella on palvelurakenteita ja -järjestelmää kehittävä ja korjaava merkitys.

3. Tutkimuksen toteutus

3.1. Tutkimuskysymykset

Tutkimukseni analysoi mediavaikuttamista rakenteellisen sosiaalityön työskentelyvälineenä, sekä kuvailee mediavaikuttamisen toiminta-aluetta ja siihen vaikuttavia tekijöitä.

Tutkimuskysymykset ovat:

- 1) Millainen on sosiaalialan julkisen viestinnän ja rakenteellisen sosiaalityön muodostama sosiaalisen toiminnan kenttä?
- 2) Millaista on sosiaalialan ammattilaisen toiminta mediavaikuttamisen kentällä?
- 3) Millaisia valtakamppailuja sosiaalialan ammattilaiset kohtaavat mediavaikuttamisen kentällä?

Vastaan tutkimuskysymyksiin neljän osatutkimuksen avulla (kuvio 8), jotka kaikki pohjautuvat empiirisiin aineistoihin. Lisäksi samat tutkimuskysymykset ohjaavat ja jäsentävät tässä yhteenvetoartikkelissa tekemääni synteesiä.

Osajulkaisu	Osajulkaisun tutkimustehtävä	Keskeiset käsitteet	Tutkimusaineistot
Osajulkaisu I Viestinnän tavoitteet -artikkeli	Millaista julkisen viestinnän avulla toteutettava rakenteellinen sosiaalityö on ja mitä sillä tavoitellaan?	Rakenteellinen sosiaalityö, julkinen viestintä, tavoitteet, työskentelyorientaatio.	13 asiantuntija-haastattelua, joihin osallistui yhteensä 15 sosiaalialan työntekijää.
Osajulkaisu II Hiljaisuuden kulttuuri -artikkeli	Millaisina mediavaikuttamisen esteet ilmenevät sosiaalialan työntekijöiden kertomina?	Vaikuttaminen, mediavaikuttaminen, sosiaaliala, sosiaalityö, rakenteellinen sosiaalityö, hiljaisuuden kulttuuri.	17 asiantuntija-haastattelua, joihin osallistui yhteensä 19 sosiaalialan työntekijää.
Osajulkaisu III Sananvapaus-artikkeli	Millä tavoilla sosiaalialan työntekijöiden julkiseen keskusteluun osallistumista rajoitetaan kunnallisessa toimintaympäristössä sekä millaisena vallankäyttönä sananvapauden rajoittaminen ja julkisen keskustelun vaientaminen näyttäytyvät?	Julkinen viestintä, sananvapaus, vaientaminen, rakenteellinen sosiaalityö, vallan muodot.	15 asiantuntija-haastattelua, joihin osallistui yhteensä 17 sosiaalialan työntekijää.
Osajulkaisu IV Vaientamis-artikkeli	Kuinka vaientaminen toteutetaan institutionaalisissa prosesseissa?	Epäkohtien paljastaminen, vaientaminen, rakenteellinen sosiaalityö, vallan muodot, institutionaalinen etnografia	1) 17 asiantuntija-haastattelua 2) Sähköposti- ja Facebook-viestejä ja keskusteluja epäkohtia paljastaneiden sosiaalialan työntekijöiden kanssa.

Kuvio 8. Tutkimuksen osajulkaisuiden tutkimustehtävät, keskeiset käsitteet ja aineistot

Tutkimuksen neljä osatutkimusta, eli artikkelia, valottavat eri mediavaikutuksista ja sen toiminnan kenttää sekä valtasuhteita eri näkökulmista. Ensimmäisessä (VIESTINNÄN TAVOITTEET) artikkelissa (Tiitinen & Lähteinen 2014) rakennamme kokonaiskuvaa mediavaikuttamisen tavoitteista ja sosiaalialan julkisuuden kentästä. Toisessa (HILJAISUUDEN KULTTUURI) artikkelissa (Tiitinen 2018) olen kiinnostunut siitä, millaiset tekijät ohjaavat sosiaalialan ammattilaisia veräytymään julkisesta keskustelusta ja jatkamaan hiljaisuuden kulttuuria. Kolmannessa (SANANVAPAAUS) artikkelissa (Tiitinen & Kauppi 2014) tarkastelemme sosiaalialan työntekijöiden sananvapauden kokemuksia heidän pyrkiessään vaikuttamaan mediassa. Neljännessä (VAIENTAMINEN) artikkeli (Tiitinen 2018) pureudun epäkohtien paljastamisen estämiseen analysoimalla, millaista on vaientaminen.

Tutkimusasetelmani on muotoutunut tutkimusprosessissa. Tämän tutkimuksen lopputulos on hyvin erilainen, kuin mitä alkuvaiheessa oletin. Keräämäni tutkimusaineisto muutti tutkimukseni suuntaa merkittäväällä tavalla. Näin tutkimusasetelma

syntyi ja muuttui aineiston ohjaamana. Tutkimukseni alussa tavoitteenani oli selvittää, kuinka sosiaalityöntekijät käyttävät julkista viestintää työssään ja miksi he ovat poissa julkisuudesta. Ajattelin viestinnän vähyyden johtuvan pääasiassa resurssien puutteesta ja työtehtävien priorisoinnista. Sosiaalialan viestintä osoittautui kuitenkin kuvitelmaani monimutkaisemmaksi ilmiöksi. Julkinen viestintä, siihen liittyvä kontrolli ja rajoittaminen oli kuin liukas saippuapala märissä käsissä. Kun sain siitä kiinni, se luiskahti aina karkuun. Juuri kuin luulin ymmärtäväni, mistä kaikessa on kysymys, löysin jälleen uuden näkökulman ja viestintään vaikuttavan tekijän. Sosiaalityön julkisen viestinnän merkitykset laajenivat tutkimusprosessin edetessä.

Ensimmäiseen artikkeliin (tavoitteet-artikkeli) kokosimme haastatteluaineistosta Sanna Lähteen kanssa sosiaalialan työntekijöiden kokemuksia julkisesta viestinnästä, enimmäkseen toteutuneen viestinnän näkökulmasta. Analysoimme, mitä he tavoittelivat viestinnällään. Määrittelimme muutokseen pyrkivän julkisen viestinnän rakenteelliseksi sosiaalityöksi, joka toteutuu prosessimaisesti. Viestinnän avulla toteutettavat rakenteelliset muutospyrkimykset saivat alkunsa asiakastyöstä. Havaitsin, etteivät sosiaalialan työntekijät käsitteellistä tai tunnista omia julkisen viestinnän tavoitteitaan kovin perusteellisesti. Sosiaalityön julkisuuden tavoitteiden ja merkitysten monipuolinen käsitteellistämisestä tulikin tutkimukseni yksi kiehtova tavoite.

Mediavaikuttamisen esteet eivät olleet tutkimukseni lähtökohta. Halusin tutkia viestinnän onnistumisia ja edistäviä tekijöitä. Törmäsin tutkimushaastatteluissa kuitenkin toistuvasti kuvauksiin siitä, ettei työntekijöillä ollut aina vapautta viestiä kaikista asioista, vaan julkiseen viestintään kohdistuu monenlaista kontrollia. Tässä vaiheessa tutkimusta luulin, että työnantajaorganisaatiolla on oikeus määrittellä kaikkea työhön liittyvää julkisuutta. Pohtiessani asiaa tutkimusseminaarissa, keskusteluun nousi kysymys, eikö työntekijöillä ole sananvapautta laisinkaan. Tämän pohdinnan myötä ryhdyin kiinnittämään huomiota aineistossa siihen, mitä aiheita he eivät saa viestiä ja kuka heitä estää viestimästä. Havaitsin, että kriittisistä aiheista viestiminen saattoi johtaa uhkailuihin, kiusaamiseen ja jopa työsuhteen päättämiseen. Näin löytyi yksi tutkimukseni merkittävimmistä tuloksista: sosiaalialan työntekijöihin kohdistetaan vaintamista ja heidän sananvapautta pyritään estämään. Analysoimme kaikkeen sosiaalialan viestintään kohdistuvaa sananvapauden rajoittamista ja vaintamista julkisoikeuden yliopistonlehtorin, Arto Kaupin kanssa sananvapausartikkelissa.

Sananvapauden rajoittamisen havaintojen johdosta ryhdyin pohtimaan, mitä keinoja työntekijöillä on muuttaa organisaatioissa ilmeneviä epäkohtia ja jopa laittomia toimintatapoja, jos niistä ei saa puhua. Eräs haastateltava kuvaili työyhteisönsä paljastavan medialle organisaation epäkohtia, koska organisaation sisäiset muutosyritykset eivät ole johtaneet tuloksiin. Tämä haastattelu johti siihen, että ryhdyin etsimään lisää haastateltavia, joilla olisi kokemusta laittomuuksien tai epäeettisten toimintatapojen ilmiäntämisestä medialle. Tässä vaiheessa tutkimusta tutustuin

whistleblowing-käsitteeseen ja ymmärsin, että epäkohtien paljastamisen käsittely puuttuu suomalaisesta tieteellisestä keskustelusta lähes kokonaan. Vaientamisartikkelissa fokus kohdentuu sellaisen viestinnän rajoittamiseen, jonka tarkoituksena on paljastaa epäkohtia, kun sananvapausartikkelissa käsitellään kaikenlaisen viestinnän rajoittamista. Tulokset ovat näissä kahdessa artikkelissa osittain päällekkäisiä, mutta vaientamisartikkelissa pääsen analyysissäni vielä syvemmälle kuin sitä edeltävässä sananvapausartikkelissa. Vaientaminen (silencing) on myös uusi käsite, jonka olen itse luonut analyysini pohjalta. Se tuo uutta tietoa ja lisää ymmärrystä epäkohtien paljastamisen prosessista.

Lisähaastateltavia etsiessäni havaitsin, että epäkohtien paljastajia oli ensin todella vaikea löytää. Hakuilmoitukset ammattiliitto Talentian avulla ja sosiaalisen median välityksellä johtivat vain kolmeen uuteen haastatteluun. Lisäksi aloin tarkastella uusin silmin jo aikaisemmin keräämääni aineistoa, etsien sieltä elementtejä epäkohtien paljastamisesta. Löysinkin niitä paljon. Myöhemmin kun sananvapausartikkeli oli julkaistu ja työstin vaientamisartikkeliä, tein paljon omaan tutkimukseen liittyvää julkisuustyötä. Lähes joka kerta, kun kerroin epäkohtien paljastamisesta ja vaientamisesta julkisuudessa, sain viestejä sosiaalialan ja muiden alojen ammattilaisilta, joilla oli vaientamisen kokemuksia. Heidän yhteydenotot lisäsivät ymmärrystäni vaientamisen ja ilmiantamisen mekaniikasta.

Hiljaisuuden kulttuuri -artikkelissa syvennyin pohtimaan niitä haasteita, joita vaikuttamaan pyrkivät työntekijät kohtaavat. Sananvapaus- ja vaientamisartikkelit kuvaavat lähinnä työntekijän työyhteisössä/organisaatiossa ilmeneviä mediavaikuttamisen esteitä, joka on eräänlainen mesotasoo. Aineistossa kuvataan myös henkilökohtaisella (mikrotasolla) sekä laajemmin yhteiskunnassa (makrotasolla) ilmeneviä mediavaikuttamiseen vaikuttavia tekijöitä. Erityisesti sosiaalialan ammattilaisten yhteistyö journalistien kanssa nousi toistuvasti esille haastatteluissa. Näinpä hiljaisuuden kulttuuri -artikkeli pyrkii esittelemään moninaisesti eritasoisia mediavaikuttamisen haasteita.

Kuviossa 9 hahmotan tutkimukseni toimijana olevan sosiaalialan työntekijän asemaa Derek Layderin (1993) tutkimuskartan avulla. Layderin tutkimuskartta sopii kuvaamaan eri rakenteiden välisiä suhteita sekä mediavaikuttamiseen vaikuttavia monitasoisia tekijöitä.

Konteksti (context)	<ul style="list-style-type: none"> - Rakenteellista sosiaalityötä, viestintää ja mediavaikuttamista muokkaavat rakenteet, kuten palvelurakenne, lainsäädäntö, ammattietiikka ja sosiaalialan koulutus. - Suomalainen viestintäkulttuuri sekä viestintään liittyvät rakenteet yhteiskunnassa; julkisuusfoorumit, median rakenne ja toimintalogiikka. - Yleinen ymmärrys demokratiasta ja julkisesta keskustelusta sen toteuttamisen välineenä.
Toimintaympäristöt (setting)	<ul style="list-style-type: none"> - Toimintaympäristön viestintäkäytännöt, työyhteisön ja laajemman organisaation ymmärrys ja ohjeet viestinnästä sekä asiakastyöntekijän roolista viestijänä.
Tilannesidonnainen toiminta (situated activity)	<ul style="list-style-type: none"> - Sosiaalialan työntekijän toiminta valtasuhteissaan mediavaikuttamisen kentällä sekä muiden toimijoiden toiminta kentällä. - Mediavaikuttamisen tilannekohtaiset tarpeet ja mahdollisuudet.
Minä (self)	<ul style="list-style-type: none"> - Sosiaalialan työntekijän koulutus ja ymmärrys rakenteellisesta sosiaalityöstä sekä mediavaikuttamisesta sen muotona. - Kokemus itsestä vaikuttajana ja viestijänä.

Kuvio 9. Sosiaalialan mediavaikuttamisen tutkimuskartta (Layder 1993, 72 mukaillen)

Kuvion 9. Layder (1993, 71–72) yhdistää tutkimuskartassaan monitasoisen analyysin neljän elementin avulla: 1) minä, joka sisältää yksion elämän ja kokemukset, 2) tilannesidonnainen toiminta, 3) välitön toimintaympäristö ja 4) laajempi toimintaympäristö. Jokaisella rakenteen elementillä on oma historiansa, jonka pohjalta toiminta on rakentunut sellaiseksi mitä se on. Yksilön elämä ja toiminta on muotoutunut yhteiskunnallisessa ja välittömän toimintaympäristön kontekstissa. (Mt.) Kuviossa 9. laajemman toimintaympäristön kontekstin muodostavat pitkällä aikavälillä muotoutuneet kehityskulut, joiden ansiosta julkinen keskustelu ja mediafoorumit ovat muodostuneet. Kontekstina toimii myös sosiaalipalvelujärjestelmä ja siinä professioita määrittävät elementit, kuten koulutus, lainsäädäntö ja ammattietiikka, sekä ymmärrys rakenteellisesta sosiaalityöstä sosiaalialan tehtäväkentällä.

Välitön toimintaympäristö tarkoittaa tutkimuksessani sitä työyhteisöä ja laajempaa organisaatiota, jossa sosiaalialan ammattilainen työskentelee. Näissä toimintaympäristöissä on vakiintuneita viestintään liittyviä viestintämalleja ja -hierarkioita, ohjeita ja viestintäkulttuureja, jotka vaikuttavat merkittävästi työntekijän mediavaikuttamiseen. Tilannesidonnainen toiminta on työntekijän reagointia havainnoimaansa mediavaikuttamistilanteeseen, hänen senhetkiset mahdollisuutensa mediavaikuttamiseen sekä muut tilannekohtaiset vaikuttamiseen painostavat tai sitä estävät tekijät. Toiminta on työntekijän toimivallan käyttämisestä mediavaikuttamiseen ja mediavaikuttamisen kentälle hakeutumista sekä siellä toimimista. Se on

myös muiden mediavaikuttamisen kentän toimijoiden tekoja tai ”siirtoja”, jotka vaikuttavat toisiinsa. Minä-taso tarkoittaa sosiaalialan työntekijän käsitystä itsestään mediavaikuttajana ja ymmärrystä ja koulutusta rakenteellisesta sosiaalityöstä sekä mediavaikuttamisesta sen muotona.

3.2. Sosiaalisen kentän teoria

Joka kerta kun jotain tapahtuu, johto kieltää ettei se pidä paikkaansa. Tämän viikon [x] -lehdessä oli kirjoitus. Perhehoitaja kirjotti, että kun perhehoitaja sairastuu, niin se ei saa apua. Tämän päivän lehdessä johtajat vastasi, että kyllä kaupunki tukee. Mutta miten se tukee? Aina sanotaan, että nämä asiat on kunnossa. (Sosiaalityöntekijä, H14)

Sosiaalialan ammattilaisten mediavaikuttaminen on julkisuudessa käytävää *peiliä*, johon osallistuvat kaikki mediavaikuttamisen kentän pelaajat. Tässä luvussa kuvailen Bourdieun (mm. 1995, 122–139; 1984, 226–229) sosiaalisen kentän teorian, joka toimii yhteenvetoartikkelin kattavana teoreettisena viitekehyksenä ja analyysivälineenä. Eri yhteiskuntateorioiden joukosta Bourdieun kenttäteoria sijoittuu näkökulmaltaan lähemmäs konfliktiteorioita, kuin konsensusteorioita. Teoriassa konkretisoidaan valtasuhteita muun muassa kamppailuina, peleinä ja taisteluina, jonka vuoksi sanasto voi tuottaa tutkimuskohteestaan todellisuutta eripuraisemman ja sotaisamman mielikuvan. Bourdieu (Bourdieu & Wacquant 1995, 125–129) vertaa kentällä toimimista peliin, johon jokainen sen pelaaja antaa panoksensa, pelaajat ottelevat toisiaan vastaan ja heillä on erilaiset valttikortit. Pelissä ei kuitenkaan ole säännönmukaisuutta, vaan sosiaalialan mediavaikuttajat voivat muuttaa toiminnallaan pelin sääntöjä. He eivät kuitenkaan koskaan voi muuttaa kenttää tai sen sääntöjä niin paljon, että koko kenttä tuhoutuisi. Mediavaikuttamisen kentällä pelaaminen edellyttää tiettyjen sääntöjen noudattamista. Sosiaalialan työntekijät eivät voi muuttaa median toimintaperiaatteita, sananvapauslainsäädäntöä tai sitä logiikkaa, jolla ihmisten mielenkiinto mediassa vallataan. Nämä ovat muuttumattomia sääntöjä, joiden puitteissa mediavaikuttamisen kentällä voi toimia. Niiden lisäksi on muutettavia sääntöjä, kuten kentän viestijäroolit, viestintätyylit ja aiheet. (Bourdieu & Wacquant 1995, 125–129; Bourdieu 1998b, 131–132; Bourdieu 1984, 226–229; 176.) Kentän rakenteen muuttuminen ei ole koskaan täysin riippumaton kentän ulkopuolisista tekijöistä. Kentän ”säilyttäjien” ja ”uudistajien” väliset voima-suhteet riippuvat paljolti heidän kentän ulkopuolelta saamastaan tuesta. (Bourdieu 1998a, 56–58)

”Kentillä toimivat ihmiset kilpailevat siellä arvokkaista pääomista, pääasiallisena välineenään heidän elämänsä aikana (kasvatuksen ja koulutuksen perusteella) muodostamansa habitus” (Roos 2013). *Habitus* on käytännöntajua siitä, mitä kussakin

tilanteessa tulee tehdä ja kuinka toimia (Bourdieu 1998a, 36–37). ”Urheilussa sitä kutsutaan pelisilmäksi, taidoksi ennakoida pelin nykytilasta hahmottuva tulevaisuus” (mt.). ”Siinä missä huono pelaaja liikkuu epätahdissa, aina liian aikaisin tai myöhään, hyvä pelaaja ennakoi ja liikkuu pelin edellä” (Bourdieu 1998a, 136). Toimijoiden pyrkimykset eivät kuitenkaan ole tietoisia, vaan habituksen aikaansaamia (Mäkelä 2000, 244). Bourdieun (1998a, 159–160) mukaan suurin osa inhimillisestä toiminnasta alkaa aivan muusta kuin aikomuksesta. Toiminnan alkuperä on hankituissa käyttäytymistäipumuksissa. Habitus on sisäistynyt tapa tuottaa luokitteluja ja arviointeja, suhtautumistapoja. Sosiaalialan työntekijän habitus omaksutaan alan koulutuksen ja työskentelyn avulla, elämällä sosiaalialan perusidea ja kunnioittamalla ammattietiikkaa. (Mt.) Habituksella tarkoitetaan suuntautumista- ja toiminta- taipumuksia, joita ihmisellä on, ja jotka vaikuttavat hänen valintoihinsa (Roos 2013; Mäkelä 2000, 251). Sosiaalialan ammattilaisten habitus on ohjannut työntekijöitä toisaalta julkisuudesta vetäytymiseen ja toisaalta yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen. Alan työntekijän habitus määrittää hänen toimintaa kentällä, sekä muiden suhtautumista hänen toimintaansa kentällä.

Sosiaalialan ammattilainen tarvitsee erilaisia *pääomia* mediavaikuttamisen kentällä pelaamiseen. Bourdieun pääoma tarkoittaa voimavaraa, ominaisuutta ja suhdetta. (Iisakka 2004; Mäkelä 2000, 256.) Heidän tulee osata viestiä juuri oikealla tavalla, oikeissa medioissa ja oikeaan aikaan. Kentällä toimakseen on käytettävä sen kentän kielellisen ilmaisun tapaa ja muotoa. Kielellä voidaan ilmaista sosiaalisia eroja ja näin erottautua muista. (Mäkelä 2000, 249.) Kentän sisällä toisilla on enemmän pääomaa kuin toisilla, mutta pääomien hallinta muuttuu jatkuvasti kamppailuissa. Jokainen pääoman laji toimii ainoastaan sillä kentällä, jolla se on syntynyt, vaikkakin pääomaa voidaan yrittää vaihtaa tai hyödyntää yli kenttärajojen. (Bourdieu 1984, 106.)

Pääomat jakautuvat taloudelliseen, kulttuuriseen ja sosiaaliseen pääomaan. Sosiaalinen pääoma on yksilön tai ryhmän omaamia yhteisösuhteita, joita he käyttävät resurssinaan kilpaillessaan kentällä (Iisakka 2004). Mediavaikuttamisen kenttä toimii työntekijöille kulttuurisen ja sosiaalisen pääoman kartuttamisen kenttänä. Kulttuurinen pääoma on tietoja ja taitoja, joiden avulla henkilö voi osoittaa kenttään ja erottautuvansa eri kentillä muista toimijoista (Bourdieu 1984, 12–16). Kulttuurista pääomaa ilmentävät viestinnän sekä muun sosiaalisen koodiston soveltaminen tiettyyn kenttään sopivaksi. Hankkimalla ja kehittämällä omaa kulttuurista pääomaansa ihminen voi pyrkiä kasvattamaan toimintakykyään. (Kunelius 2003, 121–122.) Sosiaalialan ammattilaiset harjoittelevat ja kartuttavat mediavaikuttamistaitojaan (kulttuurista pääomaa) sosiaalisen median yhteisöissä ja kokevat siellä yhteenkuuluvuuden tunnetta. Lisäksi he luovat siellä verkostoja (sosiaalista pääomaa), jotka auttavat itse mediavaikuttamisessa ja tavoitteisiin pääsemisessä.

Mediavaikuttamisen kentillä tavoitellaan muun muassa luottamusta tai muutoksia maineeseen, yhteiskunnalliseen asemaan sekä ihmisten ymmärrykseen. Nämä ovat sosiaalista, taloudellista ja kulttuurillista pääomaa, joita tavoitellaan ja joilla

pyritään muuttamaan valta-asetelmia. Mediavaikuttamisen kentän toimijat voi luokitella kolmeen pääkategoriaan: ”niihin jotka voivat muuttaa (sosiaalista) todellisuutta, niihin jotka voivat hyödyntää annettua todellisuutta ja niihin joilla ei ole todellisuuteen vaikutusta, eivätkä he hyödy siitä (Roos 2013). Tai perinteisimmin: niihin joilla on valtaa, niihin jotka palvelevat valtaa ja hyötyvät siitä ja niihin jotka eivät hyödy, vaan joutuvat vain alistumaan. Nämä ryhmät ovat olemassa kaikilla kentillä, ja olennainen ero on lähinnä siinä, pyrkiikö joku parantamaan asemaansa, vai onko hän täysin ulkopuolinen, siis asemaansa tyytynyt.” (Mt.)

Mediavaikuttamisen kentällä on olemassa vastakkainasettelua, joka määrittää jotkut teot puhdasoppisiksi tai harhaoppisuudeksi, arkipäiväisiksi rutiineiksi tai oudoiksi (Bourdieu 1998a 56–57). Kentällä hallussa pitämiensä asemien mukaisesti toimijoilla on intressi säilyttämiseen, eli rutiinin jatkamiseen tai sen kumoamiseen. Muutoksen suunta riippuu siitä, missä tilassa suhteiden ja mahdollisuuksien järjestelmä on. Nämä mahdollisuudet ovat historian tarjoamia ja ne määräävät mitä tietyllä kentällä voi tai ei voi tehdä tai ajatella tiettyinä ajankohtana. Muutoksen suunta riippuu myös intresseistä, jotka ohjaavat kentän toimijoita, riippuen siitä, onko heidän asemansa kentän hallitsevalla vai hallitulla navalla. He pyrkivät kohti varmimpia, vakiintuneempia mahdollisuuksia, kohti sosiaalisesti jo muodostuneista mahdollisuuksista uusimpia tai kohti vielä täysin luomattomia mahdollisuuksia. (Mt.)

Kentät määrittävät niiden panostusten ja sijoitusten kautta, joita tavoitellaan. Sosiaalialan mediavaikuttamisen kentällä on sen sisällöstä johtuen omanlaisensa logiikka ja annettu rakenne, jotka molemmat ovat kentän habituksen tuotteita ja tuottajia. (Mäkelä 2000, 255–256.) Toimijan strategiat, eli hänen kentällä tekemät kannanotot riippuvat asemasta, joka hänellä on kentän rakenteessa. Asema on riippuvainen erityisesti toimijan pääomista, kuten kentän sisäisestä tunnustuksesta tai ulkoisesta kuuluisuudesta. Tämä saattaa hänet habituksensa muodostaman taipumuksen välityksellä alttiiksi joko ylläpitämään pelin sääntöjä tai kumoamaan niitä. Jokainen kentän toimija rakentaa oman projektinsa kentällä. Ne rakentuvat niiden mahdollisuuksien mukaisesti, jotka hänen hyväksi havaitseminaan ovat kiinnittyneet hänen habitukseensa sekä sen mukaan, millaista kutsumusta hän tuntee tarttua tai jättää tarttumatta siihen mahdollisuuteen, johon hänen pelipaikkansa intressit häntä lietsovat. (Mt.)

Kentän toimija elää ja tulee toimeen vain kentän rakenteellisten pakkojen alaisuudessa. Sen jälkeen, kun toimija on asettautunut tai asetettu kentän toimijaksi, hän ei voi enää olla sijoittamatta itseään, eikä pysytellä kaiken erottautumaan pyrkimisen ulkopuolella. Astuessaan peliin, hän hyväksyy hiljaa siihen kuuluvat pakot ja mahdollisuudet. Ne näyttävät asioilta, jotka on tehtävä, luonteeltaan muodolta ja mahdolliselta. (Bourdieu 1998a, 58)

Edeltävissä luvuissa olen todennut, että mediavaikuttaminen on rakenteellisen sosiaalityön työskentelyorientaation toimeenpanemista, joka ei ole sidottu or-

ganisaatioon, vaan sitä voivat tehdä myös yksittäiset työntekijät. Siitä huolimatta ammattiin liittyvät vaikuttamisaiheet ovat usein sidoksissa työhön ja työyhteisöön tai ne tulkitaan sellaisiksi. Poikkeuksen muodostaa tilanne, jossa työntekijä toteuttaa mediavaikuttamista anonyymisti. Vallitseva viestintäkulttuuri vaikuttaa mediavaikuttamisen tulkintoihin työyhteisössä. Jokaisessa organisaatiossa vallitsee tietty kulttuuri tai useita alakulttuureja, jotka määrittävät kuinka organisaatiossa toimitaan ja ajatellaan (Huhtala & Hakala 2007, 127). Organisaatiot ovat kuitenkin jatkuvassa prosessissa, jossa neuvotellaan organisaation olemuksesta ja siitä, miten asioita organisoidaan (Huhtala & Hakala 2007, 129). Organisaatioissa käydään kamppailuja julkisesta puhevallasta ja puhujaoikeuksista – kenelle se kuuluu sekä millaisista asioista ja näkökulmista eri toimijoilla on oikeus puhua julkisesti.

Symbolinen valta mediavaikuttamisen valtakamppailujen kuvaajana

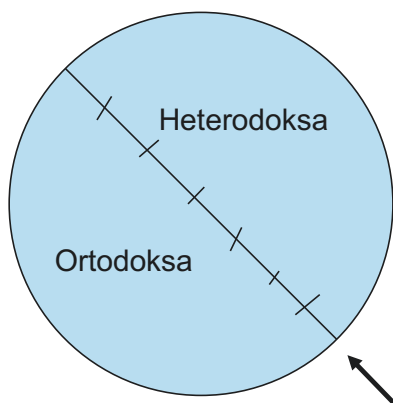
Bourdieuin symbolisen vallan käsitteistö auttaa ymmärtämään valtakamppailuja mediavaikuttamisen kentällä, koska se jäsentää tulkintakamppailuissa rakentuvia valtasuhteita. *Symbolinen valta* kuvailee, miten hallintoasemia ja niihin liittyviä ennako-oletuksia pyritään säilyttämään tai haastamaan kentillä. Se tarkoittaa valtaa rakentaa jaettava todellisuutta sanoilla ja kategorioilla sekä valtaa oikeuttaa tietty todellisuuden tulkinta (Bourdieu 1990, 135). Symbolinen valta johtaa alistetut ryhmät väärintunnistamaan yhteiskunnallisen asemansa ja vaikeuttaa kommunikoinnista sosiaalisista kysymyksistä ja epäkohdista (Purhonen ym. 2006, 21).

Sosiaalialan organisaatioiden viestinnän organisoitumisen rakenne, kommunikaatiokulttuuri ja viestinnän johtaminen ovat institutionaalisia viestintäkäytäntöjä, joita ylläpidetään valtasuhteissa. Nämä tekijät vaikuttavat mediavaikuttamisen kentällä toimimiseen. Symbolisen vallan käsite viittaa kamppailujen asetelmaan, joka suosii tiettyjä ryhmiä ja toimija-asemia tai tiettyjä kysymyksenasetteluja (Autto 2012, 35; Heiskala 2000a, 178–181; 1996, 207–208). ”Symbolinen valta on luokiteltavissa kahteen muotoon, joita Bourdieu kuvaa heterodoksaksi ja doksaksi (kuvio 10). Heterodoksia viittaa tilanteeseen, jossa on keskenään kilpailevia todellisuuden tulkintoja. Siinä tietyt tulkinnat kuitenkin hallitsevat kamppailua pitäen vaihtoehtoiset tulkinnat marginaalissa (mt.). Ortodoksia on symbolisen vallan voimakkaampi muoto. Siinä kamppailua hallitsee yksi tulkinta, joka sulkee kokonaan pois vaihtoehtoiset tulkintatavat.” (Autto 2012, 35.)

Doksa on näkymättömiä ja julkilausumattomia oletuksia, jotka hyväksymme sellaisinaan tietyissä yhteisöissä tai yhteyksissä (Bourdieu 1977, 164–171). Doksa (luulo, vallitseva käsitys, perusolettamus) viittaa tilanteeseen, jossa sosiaalinen järjestys näyttäytyy toimijoille ainoana mahdollisena vaihtoehtona. Tilanne hyväksytään, koska kysymystä tilanteen legitimiyydestä ei aseteta. Doksaa ylläpidetään käyttäytymistavoilla ja niihin liittyvien epäsystemaattisten uskomusten kautta. (Purhonen ym. 2006, 21; Mäkelä 2000, 246–247) Vallitsevan käsityksen puitteissa sosiaalisen maailman sopimuksen varaisuutta ei voi havaita; kysymys vaihtoehtoista ei tuolloin

siis edes asetu. (Purhonen ym. 2006, 21.) ”Doksan alueelle jäävän huomaaminen vaatii sen kysymistä, mitä mahdollista jää keskustelujen ulkopuolelle“ (Autto 2012, 35). Vasta kilpailevat diskurssit tuovat keskustelemattoman keskustelun kohteeksi (Mäkelä 2000, 246–247). Näin syntyy mielipiteen kenttä, jolla doksa kyseenalaistuu. Hallitsevassa asemassa olevat ryhmät pyrkivät säilyttämään doksan, kun hallitut ryhmät pyrkivät haastamaan sen. Yhteiskunnallisten toimijoiden asema on rakenteellisesti eriarvoinen, sillä se suosii eniten pääomia omistavia ryhmiä. (Mt.)

Doksa = keskustelematon, kyseenalaistamaton maailma



Diskurssi, argumentin maailma

*Kuvio 10. Doksa, heterodoksa ja ortodoksa
(Heiskalaa 2000a, 180; 2000b, 247 mukailten)*

Bourdieuun ajattelun mukaan tulkittuna sosiaalialan viestinnän kentällä hallitsevat ryhmät pyrkivät pitämään tilanteen työntekijöiden viestintämahdollisuudet tai tietyt keskusteluteemat doksan tilassa. Organisaatioiden julkisen viestinnän oikeudet pidetään hallitsevien ryhmien käsissä, ilman että puhujaoikeuksista keskusteltaisiin. ”Doksan olemassaolo paljastuu vain tilanteissa, joissa esiintyy kriittisiä tulkintoja (”heterodoksiaa”), jotka asettavat vallitsevat käytännöt kyseenalaisiksi ja luovat siten ”diskurssin maailman”, mahdollisuuden käydä keskusteluja ja esittää kysymyksiä. Hallitsevien ryhmien strategiana on aina pyrkiä pitämään mahdollisimman suuri osa yhteiskunnallisista käytännöistä doksan tilassa, argumenttien ja keskustelujen ulottumattomissa (Bourdieu 1977, 164). Mikäli se ei onnistu, joutuvat ne esittämään (”ortodoksiaa”) perusteluja ja legitimaatioita vallitsevan käsityksen luonnehtiville käytännöille: hallitsevien ryhmien on yleensä helppo muotoilla keskustelun edellytykset siten, etteivät kriittiset kannanotot pääse nousemaan niissä esiin tai

ainakaan menestymään. (Heiskala 2000a, 178–179; Mäkelä 1994, 246–247) Mikäli organisaation julkisen viestinnän puhujaoikeudet nousevat kriittisen tarkastelun alaisuuteen, niin hallitsevat ryhmät pyrkivät mitätöimään kritiikin muun muassa perustelemalla omien viestintäoikeuksiensa luonnollisuutta. Lisäksi hallitsevat ryhmät voivat kontrolloida viestintäkanavia ja mahdollisuuksia siten, etteivät muut ryhmät kykene käyttämään viestinnän puhujaoikeuksiaan vakuuttavasti, eivätkä muiden tuottamat näkökulmat menesty. Symbolinen valta johtaa alistetut ryhmät tunnistamaan yhteiskunnalliset asemansa väärin, jotta niiden kokemusten kommunikointi on joko mahdotonta tai vaikeaa (Heiskala 2000a, 178).

Yhteenvetona tiivistän sosiaalialan ammattilaisten käyttävän habitustaan mediavaikuttamisen kentällä toimiakseen. He tarvitsevat eri pääoman muotoja kentällä käytäviin kamppailuihin ja tavoittelevat kentällä erilaisia pääomista itselleen sekä edustamilleen ihmisryhmille (ks. analyysini pääomista luvussa 5). Mediavaikuttamiseen pyrkivän työntekijän ympäristössä käydään valtakamppailuja puhujaoikeuksista, eli pääsystä mediavaikuttamisen kentälle. Tämä valtakamppailu selittyy symbolisen vallan teorialla, jonka mukaan valtaapitävät pyrkivät ylläpitämään kuvitelmaa siitä, ettei muilla ole oikeutta julkiseen viestintään.

Tutkimuksen metodologiset valinnat

Tutkimusasetelma muovautui prosessimaisesti sitä mukaa kuin ymmärrykseni tutkimusilmiöstä lisääntyi. Kaikki tieto on siinä mielessä subjektiivista, että tutkija päättää tutkimusasetelman oman ymmärryksensä varassa (Tuomi & Sarajarvi 2002, 19). Tutkimukseni metodologinen viitekehys paikantuu sosiaaliseen konstruktionismiin, jota sovellan maltillisesti ja väljästi, kiinnittyen sen kulttuuriseen lähestymistapaan (Alasuutari 2006). Sosiaalisessa konstruktionismissa ollaan kiinnostuneita siitä, miten ihmiset tuottavat kielen välityksellä sen yhteiskunnallisen todellisuuden, jossa kulloinkin elävät (Hacking 2009; Alasuutari 2006). Näen todellisuuden olevan sosiaalisesti rakentunutta (Berger & Luckmann 1994). Vaikka maailmassa konkreettisesti olemassa olevat fyysiset objektit eivät ole sosiaalisesti rakentuneita, tulkintamme niistä rakentuvat sosiaalisesti.

Sosiaalisessa konstruktionismissa päähuomio on diskurssissa toimijan ja maailman artikuloinnin välineenä sekä tavassa, jolla tällainen diskurssi toimii sosiaalisissa suhteissa (Gergen 1999, 60; Seeck 2007). Siinä nähdään todellisuuden ja tiedon kerrostumien kytkeytyvän tietynlaisiin yhteiskunnallisiin asemiin (Berger & Luckmann 1994, 13). Siinä ollaan kiinnostuneita selvittämään, minkälaista tietoa niissä pidetään itsestään selvänä (mt.). Konstruktionistisen ajattelumallin mukaisesti ymmärrän tutkimuskohteeni olevan sosiaalisesti ja kulttuurisesti rakentunut. Se on rakentunut jokaisen haastattelemani sosiaalialan työntekijän subjektiivisena kokemuksena, johon heidän elämis- ja kokemusmaailmansa on vaikuttanut. Heidän kokemuksensa eivät subjektiivisina kokemuksina pyri esittämään vain yhtä olemassa olevaa totuutta. Heidän kokemiensa tilanteiden merkitykset ja tulkinnat ovat

tilanteisesti tehtyjä, joihin on vaikuttanut heidän historiansa sekä olemassa olevat suhteet työyhteisön/ympäristön viestijöihin tai muihin mediavaikuttamisen kentällä toimijoihin. Haastateltavien kertomat tapahtumien kuvaukset olisivat näyttäneet hyvin erilaisina, mikäli olisin haastatellut tapahtumasta jotain toista osallista, kuten esimiestä.

Nojaudun tutkimuksessani ajatukseen, että todellisuuden kielellisestä rakentumisesta huolimatta toiminta ja toimijat sisältyvät sosiaaliseen konstruktionismiin (Alasuutari 2006). Sosiaalialan ammattilaisten mediavaikuttaminen on suhteutettava siihen toimintatilanteeseen tai niihin yhteiskunnallisiin olosuhteisiin, joiden puitteissa se on ymmärrettävissä. Jätän yksittäisten työntekijöiden teot vähemmälle huomiolle, sillä päähuomioni kohdistuu kokonaistilanteen ja olosuhteiden selittämiseen. Kulttuurisen lähestymistavan mukaisesti kiinnitän huomiota toiminnan rakenteellisiin ja kulttuurisiin ehtoihin. Analysoin, miten toimijan asemat syntyvät ja muuttuvat. Näen kommunikaation toimintana, puhetekoina, joilla on konkreettisia seuraamuksia. Puheet ja tekstit eivät ole vain ilmauksia tulkintatavoista, vaan siirtoja valtapelissä, jolla muutetaan yhteiskunnallisia olosuhteita. (Mt.)

Kielellä rakennetaan merkityskenttiä ja tyyppitellään kokemuksia kategorioihin (Berger & Luckmann 1994, 49–50) Nämä merkityskentät ovat tietyn yhteiskuntaryhmän omaksuttavissa ja ne itse tyyppittävät yksittäisiä toimijoita ja toimintoja. Ne säätelevät inhimillistä käyttäytymistä asettamalla sille ennakolta määriteltyjä käyttäytymismalleja. (Mt., 67) Kaikki institutionalisoitunut käyttäytyminen on sidoksissa rooleihin. Roolit taas edustavat instituutiojärjestelmää. Mukautuminen ja mukautumattomuus sosiaalisesti määriteltyihin roolinormeihin ei ole vapaasti valittavissa. Toimijoiden tyyppittely rooleihin altistaa heidät pakkokeinoille. (Mt., 88)

Näen sananvapauden syntyvän sosiaalisen konstruktionismin lähtökohtien mukaisesti. Työntekijöiden sananvapaus ei määrity vain ulkoisesti, eli sananvapauslainsäädännön tai työyhteisön viestintäohjeissa. Sananvapauden kokemus rakentuu ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa sekä työntekijän ja hänen ympäristönsä vuorovaikutuksessa. Organisaatiot koostuvat ihmisistä, jotka tekevät ja ovat vuorovaikutuksessa toistensa kanssa, joten ihmiset luovat rakenteita (Seeck 2007). Viestinnän toimijoiden oma toiminta sekä asenne ja niiden muutokset vaikuttavat heidän omaan toimintaansa, mutta myös muiden organisaation jäsenten käsitykseen viestinnästä ja työntekijöistä viestijöinä (Seeck 2007).

Mediavaikuttamisella pyritään vaikuttamaan yhteiskunnan rakenteisiin. Rakenteissa on kyse institutionalisoituneesta toiminnasta (Alasuutari 2006, 87–88). Instituution eri osapuolet noudattavat vakiintuneita käytäntöjä. Näihin käytäntöihin liittyy rutiininomaisia odotuksia, jotka koordinoivat toimijoiden keskinäistä vuorovaikutusta. Yhteiskunnallisesta todellisuudesta puhuttaessa rakenne on metafora ja yhteiskunta on toimintaa. Yhteiskunnan rakenteiden olemassaolo perustuu sille, että ihmiset uusintavat sen toimintoja. Vaikka rakenteet pysyvät voimassa yksilöiden uusintamina, ei yksilö pysty muuttamaan rakenteita hetkessä vain toimi-

malla ja ajattelemalla toisin. Rakenteet ovat luoneet moninaisia kytköksiä, joihin jokainen ihminen on sidoksissa. Kaiken vuorovaikutuksen ja keskinäisten riippuvuussuhteiden verkoston kautta syntyy ilmiöitä, joihin usein viitataan metaforalla rakenne. Niin kauan kuin vuorovaikutus sujuu odotusten mukaisesti, toiminnan yksityiskohtia ei tarvitse edes ajatella. (Mt.) Instituutio onkin aina oman historiansa tuotos. Eli yhteiskunnan rakenteet ovat syntyneet sosiaalisen toiminnan tuloksena, joten niihin voi myös vaikuttaa yhteistoiminnan välityksellä. Rakenteellisessa sosiaalityössä on kyse siitä, että toimijat pysähtyvät ajattelemaan kriittisesti instituutionaalista toimintaa, huomaten siinä muutostarpeita ja käyttävät mediavaikuttamista muutospyrkimykseen.

Pertti Alasuutari (1993, 184–186) kehottaa tutkijaa kiinnittämään huomiota sellaisiin tilanteisiin, joissa haastateltava vihjaa normatiivisen periaatteen olemassaoloon. Normatiivisen periaatteen (kuten doksan) mukainen käyttäytyminen voi olla merkki siitä, että haastateltava tunnistaa tilanteessa olevan myös vaihtoehtoisia toimintatapoja (mt.). Haastateltavilleni mediavaikuttamisen esteet tulivat näkyväksi, kun he pyrkivät viestimään julkisesti, joka laukaisi toimintaympäristössä reaktioita. Reaktiot pyrkivät estämään viestintää, kannustivat, rankaisivat tai hämmästelivät sitä. Haastateltavissa nämä tilanteet herättivät muun muassa häpeää, puolustuskanalle asettumista, alistumista ja voimaantumista.

Haastateltavien mediavaikuttamisen kokemukset syntyvät suhteessa hänen ympäristöönsä. Mediavaikuttamisen motiivit syntyvät haastateltavan ympäristöstä (esim. kohtaamisissa asiakkaiden kanssa), haastateltava tavoittelee mediavaikuttamisella muutosta ympäristössä (esim. palvelurakenteessa), ympäristö reagoi mediavaikuttamispyrkimykseen (muun muassa mahdollistamalla tai estämällä vaikuttamista). Tutkimukseni kohteena olevat mediavaikuttamiseen liittyvät kamppailut toteutuvat mediavaikuttajan ja hänen ympäristönsä suhteessa. Suhde rakentuu vuorovaikutuksesta, tai sen puutteesta, ja niiden tulkinnoista. Vuorovaikutus, niihin liittyvät odotukset ja tulkinnat ovat osaltaan kulttuurisesti rakentuneita, paikallisia ja ajallisia. Eri kulttuurissa, eri ajankohtana ja eri paikassa sekä eri toimijoiden toteuttamana mediavaikuttamisen kokemukset olisivat voineet rakentua toisenlaisiksi. Haastateltavan subjektiiviset ominaisuudet, kuten koulutus, ymmärrys ja kokemus ovat vaikuttaneet hänen mediavaikuttamisen kokemuksiinsa. Lisäksi siihen on vaikuttanut hänen ja ympäristönsä suhteen aikaisemmat tapahtumat, eli suhteiden historia. Kokemusta on muovannut myös viestintäkulttuuri, joka on muodostunut toimintaympäristön historian kuluessa. En pidä työnantajaorganisaatiossa toteutettavaa puhujaoikeuksien määrittelemistä lähtökohtaisesti haitallisena. Se on tilannekohtaisesti perusteltua ja tarpeellista. Työyhteisön oikeus määrittää työntekijöiden puhujaoikeuksia ei silti ole kyseenalaistamaton ja itsestään selvä asia, jota ei ole tarvetta problematisoida.

Mediavaikuttajan ja hänen ympäristönsä suhteesta voi saada laadullista tietoa kielen välityksellä; havainnoimalla tai keräämällä sanallista aineistoa eri medi-

avaikuttamisen osapuolilta. Havainnointi olisi ollut käytännössä haastavaa, koska mediavaikuttaminen ei ole jokapäiväistä toimintaa, vaan sen toteutumisen tarve ilmenee usein äkkinäisesti. Lisäksi havainnoijan läsnäolo vaikuttaisi epäilemättä mediavaikuttajan ja hänen työyhteisönsä vuorovaikutukseen. Mediavaikuttamisesta olisi ollut mahdollista kerätä aineistoa mediasta, eli sosiaalialan ammattilaisten julkituloja. Media-aineiston puutteena on, että toteutunut mediavaikuttaminen jättää piiloon ne kamppailut, jotka käydään ennen varsinaista mediavaikuttamista ja sen jälkeen. Vaihtoehtoisesti olisin voinut toteuttaa tutkimuksen tapaustutkimuksena, jolloin olisin kerännyt haastattelu- tai kirjallista aineistoa eri mediavaikuttamisen osapuolilta, kuten sosiaalialan ammattilaiselta, hänen kollegoiltaan, esimiehiltään ja muilta osallisilta (esim. Mansbach & Kaufman 2003).

Tutkimukseni kohde on yhtä lailla rakentunut tutkijan rakentamana, ydinteorioitteni näkökulmista. Tutkimushaastateltavat eivät käyttäneet haastatteluissa sellaisia tutkimuksellisia käsitteitä, kuten rakenteellinen sosiaalityö, epäkohtien paljastaminen tai sosiaalinen kenttä, vaan tutkimuskohde muodostuu rakentamistani näkökulmista. Sosiaalisen konstruktionismin viitekehyyksessä voidaankin sanoa, että se, mitä voimme tietää sosiaalialan mediavaikuttamisesta ja siihen liittyvistä valtakamppailuista pohjautuu kulttuuriseen tietoon, joka muuttuu ajan sekä paikan mukaan. Haastateltavat kuvailivat mielipiteitään koko alan viestinnän tarpeista, jolloin he tulivat samalla paljastaneeksi jotain omista viestinnän tavoitteistaan. He kuvailivat myös tilanteita, joissa he olisivat halunneet käyttää julkista viestintää, mutta jokin tekijä tai tilanne esti viestinnän.

Haastateltavat, jotka ilmoittautuivat haastateltaviksi, olivat julkista viestintää työssään toteuttaneita. He olivat tunnistaneet ovat erityisyytensä työyhteisönsä viestinnän edelläkävijänä ja olivat ansaitusti ylpeitä edelläkävijäroolistaan. He halusivat jakaa kokemuksensa ja osaamisensa tutkijan välityksellä muille. Lisäksi haastateltavaksi ilmoittautui niitä, joilla oli negatiivisiakin kokemuksia viestinnästään. Heillä oli halu purkaa kokemuksiaan ja kertoa mediavaikuttamisen haasteista. Tulkitsin heidän pyrkivän ymmärtämään itse tapahtumia ja hakevan käsitteitä sekä ymmärrystä tapahtumille. Osa heistä oli vaihtamisen kokemusten vuoksi tullut araksi puhumaan kokemuksistaan muille, koska pelkäsivät tulevaisuudelleen tyrmätyksi. Yksi haastateltava sanoi, ettei ole puhunut vaihtamisen kokemuksestaan kenellekään aikaisemmin. Haastatteluihin ei osallistunut henkilöitä, joille sosiaalialan mediavaikuttaminen ja viestintä oli yhdentekevää, sillä he eivät yleensä viestineet. Lisäksi haastattelujen ulkopuolelle jäivät voimakkaasti organisaatiokeskeisen viestintäkäsityksen omaavat henkilöt. Tämä johtuu siitä, että hain hakukuulutuksessa julkista viestintää työssään käyttäneitä sosiaalialan ammattilaisia ja tutkimukseni näkökulma oli työntekijäkeskeinen.

3.3. Tutkimusaineistojen kuvaus

Tutkimusaineisto koostuu laadullisesta aineistosta; *haastatteluista* sekä *kirjallisesta viestinnästä* sosiaalialan ammattilaisten kanssa. Haastateltavat ilmoittautuivat tutkimukseen lehti- ja sosiaalisen median ilmoitusten avulla. Hain ilmoituksissa haastateltaviksi työntekijöitä, joilla olisi kokemuksia julkisen viestinnän toteuttamisesta kunnallisessa sosiaalityössä. Jaoin ilmoituksia Talentia-ammattiliiton lehdessä, sosiaalialan ammattilaisten käyttämällä Facebook-sivuilla sekä sähköpostiverkostoissani. Lisäksi pyysin kolmea henkilöä henkilökohtaisesti haastatteluihin, koska olin havainnut heidän toimivan aktiivisesti mediavaikuttajina. Tutkimukseni informanteilla oli kokemusta sosiaalialan työhön liittyvästä julkisesta viestinnästä. Informanteista enemmistö työskenteli kaupungissa ja muutama maaseutukunnassa. He sijoittuvat tasaisesti eri puolille maata aivan pohjoisinta Suomea lukuun ottamatta. Heidän julkinen viestintä oli pääasiassa sanomalehtikirjoituksia, radio- ja tv-haastatteluita, sosiaalisen median julkaisuja sekä puheenvuoroja erilaisissa julkisissa tilaisuuksissa.

Tutkimusmenetelmänä laadullinen tutkimus oli perusteltu, koska kyseessä on vaikeasti tavoitettava tutkimusilmiö, jonka moniulotteiset näkökulmat tulivat parhaiten näkyviksi aihepiirin asiantuntijoina toimivien sosiaalialan ammattilaisten haastattelun avulla. Aineistonkeruumenetelmänä haastattelun etuna on se, että sen avulla sain informanteiksi nimenomaan ne ihmiset, joilla oli tietoa ja kokemuksia tutkimusilmiöstäni (Tuomi & Sarajärvi 2002, 75). Lisäksi haastattelu mahdollisti joustavuuden, jolloin pystyin täsmentämään haastateltavan antamaa vastausta, kysymään siitä lisää sekä saamaan näin mahdollisimman syvää ja moniulotteista tietoa tutkimusilmiöstäni (mt.).



Kuvio 11. Aineistojen kuvaus

Kuviossa 11. on kuvaan artikkeleissa käyttämäni aineistot. Pääasiallisena aineistona kaikissa artikkeleissa on 15–19 sosiaalialan työntekijän haastattelut, jotka ovat yksilöhaastatteluita, yhtä kolmen hengen ryhmähaastattelua lukuunottamatta. Keräsin aineistoa siten, että analysoin ensimmäisen artikkelin 15 työntekijän haastattelut uudestaan seuraaviin artikkeleihin. Lisäksi jokaiseen artikkeliin on kerätty lisäaineistoa. Näin ensimmäisen artikkelin 15 haastattelua toimivat perusaineistona läpi työn, jonka lisäksi aineistoa on lisätty kuhunkin artikkeliin sen vaatiman näkökulman mukaisesti.

Haastatteluiden toteuttaminen

Haastateltavista 16 oli koulutukseltaan sosiaalityöntekijöitä, kaksi sosionomia, joista toinen opiskeli sosiaalityötä, sekä yksi terveystieteiden maisteri, joka oli työskennellyt koko uransa sosiaalialalla. Sosiaalialan tehtäväalueista he edustivat sosiaalialaa erittäin laajasti. He työskentelivät sairaalassa, kehittämisprojektissa, vanhuspalveluissa, perhetyössä, koulussa, aikuissosiaalityössä, lastensuojelussa, maahanmuuttajasosiaalityössä, päihdetyössä, mielenterveystyössä, sijaishuollossa ja kehitysvammapalveluissa. Kolme haastateltavaa oli työskennellyt esimies- tai johtavassa asemassa. Haastateltavat kuvailivat vaikuttamisen kokemuksiin koko työhistoriansa ajalta, eri työtehtävistä ja työyhteisöistä. Haastateltavien iät vaihtelivat 25 vuoden ja 62 vuoden välillä. Haastateltavien keski-ikäksi muodostui 44 -vuotta. Heistä naisia oli kuusitoista ja miehiä kolme.

Haastattelut on toteutettu kasvotusten haastatteleamalla sekä nettipuhelun välityksellä tai puhelinhaastatteluina. Ensimmäiseen osatutkimukseen (viestinnän tavoitteet) haastattelut ovat ikäänkuin perusaineisto, jota on käytetty kaikissa artikkeleissa. Perusaineiston lisäksi jokaiseen artikkeliin on kerätty lisää aineistoa, kunkin aineiston tarpeiden mukaan.

Haastattelut pohjautuivat joustavaan teemahaastattelurunkoon tai puolistrukturoituun haastatteluun (esim. Hirsjärvi & Hurme 2000; Tuomi & Sarajärvi 2002, 77). Ennen haastattelua lähetin informanteille seuraavan kuvauksen siitä, mitä tarkoitan julkisen viestinnän käsitteellä: Julkinen viestintä on viestintää, joka on tarkoitettu avoimesti ihmisten nähtäväksi ja kuultavaksi. Kahdenkeskinen kommunikaatio jonkun henkilön tai perheen kanssa ei ole julkista viestintää. Viestintää toteutetaan muun muassa esitteillä, nettisivuilla, lehtikirjoituksissa, TV- ja radioesiintymisissä sekä puhumalla julkisissa tilaisuuksissa. Kirjallisen kuvauksen lisäksi kerroin vielä suullisesti haastattelun alussa, millaisesta viestinnästä olen kiinnostunut.

Haastattelun peruskysymykset olivat jokaisessa haastattelussa samanlaiset, mutta mukautin kysymysrunkoa joustavasti keskustelun kulkuun. Haastattelukysymysten lisäksi kysyin tilanteeseen sopivia täsmentäviä ja tarkentavia kysymyksiä. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 77–80; Alasuutari 1993, 230) Haastattelutilanteet olivat luonteeltaan keskusteleivia. Pyrin luomaan haastattelutilanteesta aina mukavan ja sujuvan vuorovaikutustilanteen, jossa ammattilaiset kokivat voivansa keskustella luottamuk-

sellisesti. Koin onnistuneeni luottamuksellisen ja rennon keskustelun aikaansaamisessa, vaikka toteutin suurimman osan haastatteluista puhelimitse. Tähän vaikuttaa varmasti vuosien kokemukseni puhelinasiakaspalvelutyöstä, jonka ansiosta hallitsen verbaalisen viestinnän (sanat, äännähdykset, äänenpainot, sanapainotukset, puhe-tyyli- ja nopeus) välityksellä toteutettavan suhteen luomisen. Suhtauduin haastattelutavien kertomuksiin ja heidän toteuttamaansa viestintään kannustavasti.

Haastattelukysymykset jakautuivat viiteen pääotsikkoon;

- 1) *yleisiin kysymyksiin viestinnästä*, muun muassa millaisissa tilanteissa on viestinyt julkisuuteen, miten siihen on suhtauduttu, kokeeko käyttäneensä viestintää työskentelyvälineenä sekä mitkä tekijät estävät ja edistävät viestintää.
- 2) *viestintähierarkiaan ja subteisiin liittyviin kysymyksiin*, muun muassa ketkä vastaavat työyhteisössä median esittämiin haastattelupyynnöihin, vastataanko palvelua koskeviin mielipidekirjoituksiin, onko työyhteisössä viestintäsuunnitelmaa, onko viestintävaluista keskusteltu, onko mahdollisuus viestiä työajalla ja onko asiakkaita osallistettu viestintään.
- 3) *viestintäkanaviin liittyviin kysymyksiin*, kuten mitä kanavia on käyttänyt viestintään, onko töissä käytettävissä teknisiä välineitä viestintään, onko palvelulla esitteitä ja internetsivuja.
- 4) *viestinnän sisältöön liittyviin kysymyksiin*, kuten ketkä ovat olleet viestinnän kohderyhminä, mitkä ovat olleet viestinnän tavoitteena, onko asiakkailla ja yhteistyökumppaneilla riittävästi tietoa tarjoamistanne palveluista.
- 5) *viestinnän kehittämiseen liittyviin kysymyksiin*, muun muassa onko työyhteisössä pyritty kehittämään viestintää ja jos voisit muuttaa mitä tahansa, niin mitä muuttaisit työyhteisösi viestinnässä.

Nauhoitin haastattelut nauhurilla tai puhelimella, jonka jälkeen litteroin haastattelut tekstiaineistoksi. Litteroinnin yhteydessä poistin aineistosta yksilöintitiedot, kuten nimet, paikkakunnat ja muut yksityiskohdat, jotka olisivat voineet johtaa haastateltavan paljastumiseen (Kuula 2011, 129–130, 214–219). Tutkijakumppanini (Lähteinen tai Kauppi) eivät osallistuneet haastatteluihin, eivätkä he käsitelleet anonymisoimatonta alkuperäisaineistoa. Tehdessämme analyysia yhdessä, olin poistanut aineistosta tunnistetiedot, joten haastateltavien henkilöllisyys pysyi piilossa myös heiltä. Aineistossa haastateltavien tunnistetietoina käytin informanttien koulutusta (sosionomi, sosiaalityöntekijä tai sosiaalialan ammattilainen) sekä haastattelunumeroa. Haastateltavilla oli kokemusta julkisuuden käyttämisestä, joten he pystyivät tuottamaan kokemusperäistä tietoa mediavaikuttamisen haasteista. He kuvailivat lisäksi kollegoidensa kokemuksia julkisuudesta tai siitä vetäytymisestä, jotka ovat eräänlaisia sekundaarisia kokemuksia. Useimmat haastateltavat olivat joskus myös kieltäytyneet tai pidättäytyneet mediavaikuttamisesta ja pystyivät kertomaan omia perusteluja julkisuudesta vetäytymiselle.

Kirjallinen aineisto

Haastatteluiden lisäksi käytin kirjallista tutkimusaineistoa vaientamisartikkelissa. Tämä aineisto koostui sähköposti- ja Facebook–viestittelyistä sosiaalialan työntekijöiden kanssa. Nämä työntekijät olivat kokeneet vaientamista. Osa heistä olin haastatellut aiemmin, osa taas halusi kertoa kokemuksistaan mieluummin viesteissä kuin haastatteluna. Joillakin heistä oli meneillään oleva epäkohtien paljastamisen ja vaientamisen prosessi, jonka etenemistä he kuvailivat lähes reaaliaikaisesti. Nämä viestit tarjosivat mahdollisuuden syventää ymmärrystäni vaientamisesta sekä havaintojeni testaamista heidän avullaan. Viestittely mahdollisti ”ihmisten kanssa puhumisen”, jolla tarkoitetaan keskustelua laajassa merkityksessä, jotka voivat muodostua epävirallisiksi tutkimusaineistoiksi ja tiedonkeruun muodoiksi (Smith 2006, 22–23).

Yksityisesti käytyjen viestikeskustelujen lisäksi käytin vaientamisartikkelissa aineistona puoliavoimilla Facebook-keskustelupalstoilla käytyjä keskusteluita. Nämä keskustelut syntyivät sosiaalialan ammattilaisten käyttämällä keskustelupalstoilla sen jälkeen, kun sananvapausartikkeli oli julkaistu ja siitä julkaistiin myös lehtikirjoituksia. Tämä mediajulkisuus tuotti aiheesta keskustelua ammattilaisten keskustelufoorumilla. Tämän lisäksi yksi aineistona käyttämäni Facebook-keskustelu käytiin verkkokurssilla, jossa toimin opettajana. Kurssi toteutettiin Facebookissa suljetussa ryhmässä, jossa opetin mediavaikuttamista. Osalla opiskelijoista oli sosiaalityön käytännön kokemusta ja he keskustelivat vaientamisen kokemuksistaan. Rajattu osallistujamäärä ja salainen keskustelufoorumi mahdollisti luottamuksellisen keskustelun vaientamisesta.

3.4. Aineiston analyysi ja tulkinta

Tässä luvussa kuvaan tutkimusprosessin aineistojen analyysin vaiheet valittuine metodeineen.

Haastattelujen kirjalliseksi aineistoksi litteroimisen jälkeen analysoin aineiston sisällönanalyysin avulla. Tein jokaiseen osatutkimukseen oman analyysikierroksensa. Sisällönanalyysin (Yin 2011; Tuomi & Sarajärvi 2002) soveltui hyvin perustiedon tavoittamiseen aineistosta. Siinä eritellään järjestelmällisesti aineiston teemoja ja sisältöjä sekä saadaan näin kiteytettyä aineiston perustulokset (mt.). Johtavana ajatuksena on ollut tiedon ja ymmärryksen kasvattaminen sosiaalialan mediavaikuttamisesta luomalla hajanaisesta haastatteluaineistosta selkeää ja mielekästä (Eskola & Suoranta 2003, 137).

Yleisesti jokaisen osatutkimuksen analyysi kiteytyy seuraaviin laadullisen tutkimuksen peruseräkkeisiin (esim. Eskola & Suoranta 2003; Tuomi & Sarajärvi 2002.):

- 1) *Haastatteluiden litterointi kirjalliseen muotoon.* Litterointi on sanasta sanaan kirjoitettua ja olen jättänyt kirjoittamatta haastateltavan äännähdykset ym.

- muut kuin selkeät sanalliset viestit. Muutamissa haastatteluissa jätin litteroimatta lyhyet pätkät viestintään liittymätöntä keskustelua.
- 2) *Kävin aineiston läpi ja järjestin sen.* Analyysin apuvälineitä olen käyttänyt Atlas.ti ja NVivo tietojenkäsittelyohjelmia sekä Excel-ohjelmaa.
 - 3) *Määritin analyysikysymykset sekä analyysiyksikön* analyysin pohjaksi. Muotoilin analyysikysymykset aineistolähtöisesti aineistoa läpikäymällä kuhunkin osatutkimukseen sopivaksi. Analyysiyksikkönä toimi ajatuskokonaisuus, jossa haastateltavat kuvailivat esimerkiksi mediavaikuttamisen esteitä. Useimmiten ajatuskokonaisuus oli muutamien lauseiden pituinen.
 - 4) *Ryhdyin läpikäymään koko aineistoa*, etsien ja keräten analyysikysymyksiini vastaavia osia. Keräsin tai merkkasit sopivat alkuperäisilmaisut aineistosta.
 - 5) *Alakategorioiden luominen.* Järjestelin analyysikysymysohjelmat alkuperäisilmaisut omaan dokumenttiinsa, jossa tiivistin ne, eli loin niille alakategoriat.
 - 6) *Muodostin yläkategoriat käymällä läpi aineistoa tai teoriaohjaavasti.* Ryhmitelin ja järjestelin toisiinsa liittyvät ajatuskokonaisuudet yhteen.
 - 7) *Jäsenin aineistosta erilaisia teemoja ja sisältöjä* ja yhdistelin niitä siten, että tutkimuskysymysten kannalta olennainen tieto kiteytyi.
 - 8) *Jäsenin syntyneitä tutkimustuloksia valta-analytiikan näkökulmasta*

Jokaisen osatutkimuksen analyysikysymykset ovat nousseet aineistosta, eli tutkimuksen analyysin pääpaino on aineistossa. Valitsin analyysiyksiköt aineistosta kunkin osatutkimuksen ja tehtävänasettelun mukaisesti, enkä ollut päättänyt niitä etukäteen (Tuomi & Sarajärvi 2002, 97–99). Kuvailen analyysini olleen teoriasidonnaista, vaikka se painottuikin aineiston tuottamaan tietoon. Aikaisempi tieto aihepiiristä on tiedostamattani ohjannut analyysia, mutta teoreettiset kytkennät eivät pohjautu suoraan teoriaan. Teoriasidonnaisessa analyysissä aikaisemman tiedon merkitys ei ole teoriaa testaava vaan pikemminkin uusia ajatusuria aukova. (Mt.) Teorian käytön aste analyysissä on vaihdellut artikkelikohtaisesti. Sananvapaus- ja vaientamisartikkeleissa analyysin loppuvaihe (yläluokkien muodostaminen) on selkeimmin teoriasidonnaista analyysia. Hiljaisuuden kulttuuri -artikkelissa analyysin loppuvaiheen teorialähtöisyys johtuu siitä, ettei aineistosta noussut selkeitä pääkategorioita, joiden avulla analyysin loppuunsaattaminen aineistolähtöisesti olisi mahdollistunut. Vaientamisartikkelissa taas vallan muotojen analyysi on toteutettu teoriaohjaavasti, koska pyrin sijoittamaan vaientamisen muodot olemassaoleviin ja tunnistettaviin valtuuksiin. Näin lukemani hallinnan ja vallan analytiikka vaikutti analyysiini, vaikka en tietoisesti käyttänyt mitään tiettyä yhtä valtakehikkoa analyysivälineenäni.

Koko tutkimuksen analyysi on edennyt vaiheittain siten, että kukin osatutkimus ja sen tulokset ovat osaltaan vaikuttamaneet seuraavan osatutkimuksen näkökulmaan ja sisältöihin. Kuvioon 12. olen kerännyt kaikkien osatutkimusten analyysikysymykset, joiden avulla etsin alkuperäisaineistosta vastauksia kunkin artikkelin analyysiin.

VIESTINNÄN TAVOITTEET ARTIKKELI	HILJAISSUUDEN KULTTUURI ARTIKKELI	SANANVAPAUS-ARTIKKELI	VAIENTAMIS-ARTIKKELI
<ul style="list-style-type: none"> - Mistä asiasta /teemasta haastateltava oli viestinyt? - Ketkä olivat viestinnän kohteena? - Mikä oli viestinnän tavoitteena? 	<ul style="list-style-type: none"> - Mitkä tekijät estivät tai haittasivat viestintää ja media-vaikuttamista? - Kuinka ympäristö reagoi haastateltavan media-vaikuttamiskykyihin? 	<ul style="list-style-type: none"> - Kokiko haastateltava voivansa viestiä asioista vapaasti? - Mitä asioita haastateltava toi tai olisi halunnut tuoda julkiseen keskusteluun (mutta se estyi)? - Mikä/ kuka pyrkii puuttumaan julkiseen keskusteluun/ mikä esti viestinnän/ vaikutti viestintään? - Kuinka viestintäkielto perusteltiin (mikäli sitä perusteltiin erikseen)? 	<ul style="list-style-type: none"> - Kuinka ihmiset reagoivat työntekijän esille ottamiin epäkohtiin? - Millaiset teot, viestit tai säännöt vaikuttivat tai estivät epäkohtien paljastamista? - Millaisia menetelmiä tai tekniikoita käytettiin niiden vaientamiseen?

Kuvio 12. Analyysikysymykset artikkeleittain

Analyysin kulku sujui siten, että alustavassa koodauksessa luokittelin aineistoa aineistolähtöisesti kategorioihin. Analyysiyksikkönä toimi ajatuskokonaisuus, joka oli haastateltavan kertomus esimerkiksi yksittäisistä tapahtumista tai tilanteista, josta ilmeni mistä teemoista hän on viestinyt, ketkä olivat viestinnän kohteena ja mikä oli viestinnän tavoitteena. Ajatuskokonaisuuden pituus oli yleensä 2–5 lausetta (ks. kuvio 13.). Ajatuskokonaisuuksissa haastateltavat kuvailivat viestintäkokemuksiaan, havaintojaan, käsityksiään, aikomuksiaan ja motiivejaan. Tämän jälkeen siirsin aineiston aineistonkäsittelyohjelmaan ja täsmensin alustavaa koodausta. Muodostin jokaiselle alkuperäisilmaisulle alakategorian, joka tiivistää alkuperäisilmaisun ydinajatuksen. Yläkategorioiden muodostamisessa käytin ristiintaulukointia ja käsitekarttaa, joiden avulla selvitin, mitkä alakategoriat liittyivät eniten toisiinsa.

Alkuperäisilmaisut = Aineistosta etsitty kohtia, joissa kuvaillaan, mikä/kuka vaikutti viestintään tai esti sitä	Alakategoriat = Tiivistys, mikä esti viestinnän?	Yläkategoriat = Mikä ylätason käsite kuvaa viestinnän estävää tekijää
Välillä kaipaa esimiehen tukea itse. En koe saaneeni negatiivista palautetta [viestinnästä] esimieheltä, mutta rohkaisua kaipaisin. Sitä, että näin voi tehdä.	Ei rohkaista tai anneta ymmärtää, että julkisuus kuuluisi työhön	Organisaation viestintäkulttuuri
Meille on nyt sanottu, että kun se on aika kallis palvelu perheille. Meille on sanottu, että muistakaa mielessänne, että jos on sellainen perhe, jonka täytyis saada tätä palvelua, mutta rahatilanteen vuoksi ei voi käyttää, niin te voitte hakee maksuvapautusta. Mutta ei markkinoida sitä, että maksuvapautusta voi hakee. Niin ja sitten se [viestintä] aiheuttaisi jonoja. Kun niitä asiakkaita on ihan ilman sitäkin niin paljon.	Käsketty olla markkinoimatta palvelua tai etuutta sen hinnan ja asiakasmäärän lisääntymisen pelon vuoksi	Palvelun markkinoimiskielto
LT: onko teillä ollut mitään keskustelua organisaatiossa viestinnästä? H1: ei H2: ei ole mun aikana ainakaan. Oon tullu vuonna 2006 tänne. Ei oo koskaan ollu mitään puhetta viestinnästä.	Viestinnästä ei ole puhuttu	Organisaation viestintäkulttuuri

Kuvio 13. Esimerkki analyysin toteuttamisesta.

Yhteenvedon synteesi

Väitöskirjani yhteenvedossa olen toteuttanut synteesiä, jonka aineistona käytin neljää osatutkimustani. Analysoin osatutkimuksia Pierre Bourdieun sosiaalisen kentän ja pääomien sekä symbolisen vallan teorioiden avulla. Johanna Mäkelän (2000, 244) mukaan Bourdieun tuotannon “keskeinen teema on herruuden muuttuvat muodot ja jokapäiväisessä elämässä käyty symbolinen taistelu vallasta. Perustelen Bourdieun teorian valintaa sen käytännöllisyydellä. “Bourdieuin sosiologian ensimmäinen tunnusomainen piirre liittyy teorian ja käytännön erityislaatuiseen suhteeseen. Niiden voi sanoa tukevan Bourdieulla poikkeuksellisen vahvasti toisiaan.” (Purhonen ym. 2006, 15.) Bourdieun kielenkäyttöä on kritisoitu monimutkaiseksi (Purhonen ym. 2006, 23). Siitä huolimatta hänellä on useita erittäin käyttökelpoisia ja tunnettuja käsitteitä, jotka auttavat vallan analysoimisessa.

Yhteenvedon osion synteesi on toteutettu teoriasidonnaisesti (Tuomi & Sarajärvi 2002, 98–101). Analysoin osatutkimuksia lukemalla niiden tuloksia ristikkäin, tuottaen niistä uutta tietoa. Tuloksena on kokonaisnäkemys ja yksittäisten artikkelien tuottamia laajempi kuva sosiaalialan mediavaikuttamisesta. Bourdieun teoreettisten viitekehysten avulla analysoin artikkeleista niiden tuottamaa tietoa mediavaikuttamisen kentästä, sen toimijoista, toimintalogiikasta, valtasuhteista sekä siellä tarvittavista ja kilpailtavista pääomista. Näin sain näkyväksi mediavaikuttamisen kentän ja siellä toiminnan mahdollistavat ja estävät elementit sekä suhteet.

Tutkijan on tunnistettava kentällä operoivien erityisten pääomien muodot sekä ymmärrettävä tutkimansa kentän toimintalogiikkaa (Rahkonen 2006). Tutkimus on edestakaista liikettä mediavaikuttamisen kentän sisäisen logiikan ja kentän toimijoiden keskinäisten suhteiden välillä (Bourdieu & Wacquant 1995, 132–133). ”Kentän rakenne määrittänyt sitä kautta, miten erilaiset pääoman muodot ovat jakautuneet. Pääoman jakautuminen puolestaan vaikuttaa siihen, kuka ylipäänsä pääsee kentälle ja millaisin ehdoin.” (Rahkonen 2006.)

Sosiaalialan mediavaikuttamisen asema yhteiskunnan eri kenttien joukossa määrittänyt suhteena vallan kenttään, joka ymmärretään jokaisen yhteiskunnan hallitsevaksi kentäksi. Vallan kenttä on hierarkkisten valtasuhteiden lähde, joka strukturoi muita kenttiä (Mäkelä 2000, 256.) Lisäksi tutkijan on ”rakennettava kentän positioiden objektiivisen rakenteen kartta ja pohdittava näiden suhdetta kentän tärkeimmästä pääomasta kilpailuun. Kolmanneksi on vertailtava strategioita, joita vuorovaikutus habituksen ja kentän rakenteen tuottamien pakkojen ja mahdollisuuksien kanssa synnyttää.” (Mäkelä 2000, 256.) Karppinen (2012, 76) kehottaa kiinnittämään tutkimuksessa huomiota ”erilaisiin institutionaalsiin valtasuhteisiin ja vakiintuneisiin käytäntöihin, jotka muovaavat ihmisten toimintamahdollisuuksia.” (Karppinen 2012, 76). Koska valtasuhteita tulee aina olemaan, on tärkeää tehdä niitä näkyväksi. Tällöin kyseenalaistetaan normalisoivia valtasuhteita ja viestinnän rajoitteita. ”Tavoitteena on, että rakenteista tulee näin vähemmän jäykkiä ja pysyviä, minkä voidaan katsoa laajentavan asteittain yksilön vapautta”. (mt.)

Hänninen (1990, 2) erittelee julkisuuteen liittyvässä vallankäytössä kolme translaation (käännättämisen) tekniikkaa: ulkoistamisen, luokittelun ja normaalistamisen. ”Ulkoistamalla valitaan, kuka saa puhua ja ketkä ovat yleisönä. Luokittelemalla määritellään, mistä voidaan puhua, mikä on nostettu päiväjärjestykseen. Normaalistamalla ohjataan, miten voidaan puhua, ”millä kielellä” kannattaa puhua tai mihin normatiiviseen kielioppiin on hyvä vedota, jotta tulisi uskotuksi.” Mediavaikuttamiseen liittyvä symbolisen vallan käyttö mediavaikuttamisen kentällä noudattaa Hännisen (mt.) translaation tekniikoita. Symbolisen vallan muotojen analyysi mahdollistui tulkitsemalla sananvapautta rajoittavia tekniikoita ja niiden hienovaraisia muotoja. Bourdieun mukaan empiirisen tutkimuksen on selvitettävä, mistä kentästä on kyse, missä sen rajat sijaitsevat, mitkä pääoman lajit kentällä ovat aktiivisia ja millaisin rajoituksin (Bourdieu & Wacquant 1995, 126).

3.5. Eettinen pohdinta ja tutkijan positio

Tutkimushaastattelut ovat pääasiallinen tutkimusaineistoni. Tämän lisäksi osallistunut aktiivisesti sosiaalialan julkiseen viestintään mediavaikuttajana sekä kannustanut julkisesti muita mediavaikuttajiksi. Aloittaessani tutkimukseni tekemistä

sosiaalialan työntekijöiden sosiaalisen median käyttäminen oli vähäistä. Tutkimukseni tekemisen aikana sosiaalialan ammattilaiset ovat verkostoituneet sosiaalisessa mediassa, joka on tuottanut myös paljon yhteisesti toteutettua mediavaikuttamista perinteisessä mediassa. Mediavaikuttamisen kentän toimintalogiikan ymmärrykseni olisi jäänyt vajaavaiseksi, mikäli minulla ei itselläni olisi minkäänlaista kokemusta mediavaikuttamisesta. Tämän vuoksi on ollut tärkeää olla itse aktiivisena toimijana sosiaalialan mediavaikuttamisen kentällä. Olen ylläpitänyt sosiaalialan Facebook-sivua ja blogia sekä kirjoittanut aktiivisesti eri mediafoorumeihin. Samanaikaisesti olen kiertänyt luennoimassa ja opettamassa sosiaalialan mediavaikuttamista. Tutkijan toiminnallinen positio on auttanut havaitsemaan ja ymmärtämään julkisuuden toimintalogiikkaa ja kentän eri toimijoiden näkökulmia. Tutkimukseni myöhäisemmässä vaiheessa olen kirjoittanut ja luennoinut paljon epäkohtien paljastamisesta.

Positioni tutkijana on ollut tutkimusilmiötä lähelle pyrkivä. Aktiivisimpina vaikuttajavuosinani koen toimineeni ”kädet savessa” sosiaalialan mediavaikuttajana ja sosiaaliaktivistina. Kirsi Juhila (1999) luokittelee kolme erilaista tutkijapositionia: analyttikko, asianajaja ja tulkitsija. Analyttikko viittaa sellaiseen tutkijapositioniin, jossa tutkijan osallisuus suhteessa analysoitavaan aineistoon pyritään pitämään mahdollisimman pienenä ja kontrolloituna. Asianajaja taas pyrkii tutkimuksellaan ajamaan tai edesauttamaan jotakin asiaa ja on sitoutunut muutokseen. Tulkitsijan positioon asettuva tutkija näkee puheet ja tekstit monenlaisten mahdollisuuksien maailmana. (Mt.) Tutkijan positioni on ollut monitasoisesti asianajajana toimiminen: olen haastatteluissa pyrkinyt voimaannuttamaan haastattelemani työntekijöitä vaikuttajana, olen osallistunut itse sosiaalialan mediavaikuttamiseen sekä kannustanut ja opettanut sosiaalialan työntekijöitä mediavaikuttamiseen. Koko tutkimukseni lähtökohta on ollut sosiaalialan hiljaisuuden kulttuurin rikkominen ja mediavaikuttamisen edistäminen.

Sosiaalialan ammattilaisten näkökulmasta pyrin tunnistamaan kentän moninaisuuden. Tarkastelen sosiaalialan viestintää ulkopuolisten silmin pitämällä samanaikaisesti kiinni kokemuksellisesta viestijän näkökulmasta. Subjektivisuus ja objektiivisuus eivät ole toisensa pois sulkevia näkökulmia, vaan niitä molempia tarvitaan sosiaalisen maailman tutkimisessa (Grenfell 2014, 43; Bourdieu 1990, 25). Toimijuuteni tutkijana oli aktiivista ja viestintäkulttuuriin vaikuttamaan pyrkivää. Aktiivinen roolini tuo tutkimukseeni toimintatutkimuksellisia elementtejä (Kuula 1999). Toimintatutkimuksessa tutkija pyrkii tutkimuksen ohessa aktiivisilla toimiltaan muuttamaan sosiaalista todellisuutta ja vallitsevia käytäntöjä (mt.).

Toimintani on auttanut minua havainnoimaan, kuinka mediavaikuttaminen mahdollistuu ja mitkä tekijät tuottavat sille haasteita. Osallistuvana tutkijana olen kyseenalaistanut vallitsevien käytäntöjen piirteitä ja tuonut niiden epäkohtien esille (Suoranta & Ryyänen 2014, 195–204; Hurtig & Laitinen 2003, 98–107). Tämä on edellyttänyt tutkimuksellisten havaintojeni suoraan puhumista mahdollisemman

ymmärrettävällä retoriikalla (*parrhesiaa*) (Suoranta & Ryyänen 2014, 190–194; Foucault 1983). Suoraan puhuminen tarkoittaa esimerkiksi sitä, että tulkitsen haastateltavien kuvaamat mitätöintikokemukset vaientamiseksi ja sananvapausrikkomukseksi, enkä organisaation viestintäjohtollisiksi ratkaisuisiksi. Olen toimijuidellani ja julkisella keskustelulla asettunut tieteen kentän lisäksi julkisen keskustelun ja vaikuttamisen kentille (ks. Hurtig & Laitinen 2003, 98–107).

Tutkijana olen käyttänyt julkista keskustelua tutkimustuloksistani sekä niistä viestimistä perinteiseen mediaan monesta eri syystä. Tutkimusteemoistani erityisesti epäkohtien paljastaminen on arkaluonteinen aihe (Kuula 2011, 135–141) ja siihen on ollut vaikea löytää haastateltavia. Joka kerta, kun olen kertonut julkisuudessa tutkimusaiheestani, olen saanut yhteydenottoja ihmisiltä, jotka ovat halunneet kertoa minulle kokemuksensa epäkohtien paljastamisesta ja vaientamisesta. Julkisuus on siis ollut keino löytää lisää aineistoa. Tämän lisäksi olen käyttänyt julkista keskustelua havaintojeni testaamiseen. Jokainen julkisuus, oli se sitten radiohaastattelu, lehtijuttu tai blogikirjoitus, on herättänyt keskustelua sosiaalisessa mediassa. Olen seurannut tutkimukseeni liittyvää keskustelua ja osallistunut siihen, koska se on kehittänyt tutkimustani. Näistä keskusteluista olen löytänyt uusia näkökulmia, saanut vahvistusta ajattelulleni, joutunut perustelevaan havaintojani ja havahtunut huomaamaan, mikä tutkimuksessani on kiinnostavinta ydintä. Kaiken tämän voi saada tutkimusseminaareissa, mutta myös sosiaalisen median keskusteluissa. Sosiaalisen median keskustelun avulla olen saanut selville, mitä muut ajattelevat ja tietävät, tai eivät tiedä tutkimuskohteestani. Sosiaalisen median välityksellä olen myös tavoittanut sosiaalialan työntekijät, eli ne ihmiset, joita tutkimusilmiö käytännössä eniten koskettaa. Näin olen päässyt testaamaan tulkintojani kohderyhmällä, jolla on jatkuva kosketuspinta sosiaalialan mediavaikuttamisen kentälle.

Julkisen keskustelun lisäksi erityisesti vaientamiseen liittyvät keskustelut ammattijournalistien kanssa ovat olleet tärkeitä tutkimustulosten testaamisen kannalta. Toimittajat kohtaavat vaientamisen kulttuuria arkisessa työssään ehkä useammin kuin mikään muu ammattiryhmä. Toimittajilla on vaikeuksia saada sosiaalialan työntekijöitä osallistumaan haastatteluihin, vaikka haastatteluteemaan ei liittyisi mitään negatiivista. Toimittajat ovat kertomuksillaan vahvistaneet käsitystäni hierarkian keinoin toteutettavasta vaientamisesta. Viestinnästä on tullut luvanvaraista toimintaa, koska se on organisaation sisäisillä ohjeilla vastuutettu vain johtaville tahoille tai viestintävastaaville. Sosiaalialan työntekijät eivät kykene vastaamaan toimitusten aikavaateisiin, kun haastatteluun osallistumisen luvan joutuu kysymään jopa esimiehen esimiehen esimieheltä.

Julkisessa keskustelussa tutkimusaiheeseeni on suhtauduttu kannustavasti, ymmärtävästi ja mitätöivästi. Osa keskustelijoista on tunnistanut vaientamisen omien kokemustensa kautta ja pitänyt aiheesta keskustelemista tärkeänä. Julkisen keskustelun seuraaminen on auttanut minua analyysivaiheessa. Esimerkiksi vaientamisen

normalisointi näyttäytyi sananvapausartikkeliin liittyvässä sosiaalisen median keskustelussa seuraavalla tavalla:

*Eikös tuo nyt ole ihan normaalia toimintaa, että työnantajalla on tiedottami-
seen omat käytäntönsä. Näitä käytäntöjä työntekijöidenkin pitää noudattaa.
Jos työpaikalla on epäkohtia niin ne hoidetaan muita kanavia (luottamus-
miehet, ammattiliitto, lakimiehet jne.) pitkin. Siis ei mennä itkemään lehtien
palstoille.* (Kommentti nimimerkillä "virkamies" sanomalehti Kalevan
keskustelupalstalta)

Kipakka keskustelu sai aikaan tervettä epävarmuuden tunnetta tutkijana, joka johti entistä parempaan argumentoinnin tasoon. Toisinaan olin epävarma vaientamista olemassaolosta ja mietin, onko se pelkästään tutkijan vilkkaan mielikuvituksen tuotetta. Vaientamista kokeneiden ihmisten tarinat kuitenkin vahvistivat tulkintaa-
ni siitä, että ilmiö on aidosti olemassa, kuten sosiaalialan työntekijän kommentti vaientamisen muotojen puheenvuoron jälkeen.

*Olen kokenut kaiken tuon, mistä sinä puhut. On mahtavaa kuulla, että se on
olemassa ja sille kaikelle on nimitys.* (Sosiaalialan työntekijän kommentti pu-
heenvuorooni sosiaalialan asiantuntijapäivillä 2014)

Sosiaalisen media keskusteluissa, opettaessani ja luennoidessani tutkimustee-
moistani sain tietooni useita laittomia ja epäeettisiä tilanteita sekä toimintatapoja
eri sosiaalityön organisaatioissa (ks. Kuula 2011, 135–141). Minulta kysyttiin
useita kertoja neuvoja epäkohtien paljastamistilanteisiin ja vaientamisen kohteena
olemiseen. Koin olevani hankalassa asemassa tutkijana, koska olen kannustanut
ja valtaistanut alan työntekijöitä käyttämään julkista viestintää ja vaikuttamaan
havaitsemiinsa epäkohtiin. Tunnistin, että epäkohtien julkisuuteen paljastamisesta
voi aiheutua kova hinta työntekijän maksettavaksi. Vastaavasti mietin, mitkä olisi-
vat seuraukset, mikäli kertoisin sosiaalialan työntekijöille vain alan työntekijöihin
kohdistuvista sananvapausrikkomuksista, enkä kannustaisi heitä viestimään tai
puuttamaan epäkohtiin. Tällöinhän päätyisin pelottelemaan heitä ja vaientamaan
entisestään sekä syventämään hiljaisuuden kulttuuria. Ratkaisuna näihin tutkijan
eettisiin haasteisiin, päädyin kuljettamaan mediavaikuttamisen mahdollisuuksia ja
riskejä rinnakkain, jotta en antaisi alan työntekijöille epärealistista kuvaa mediavai-
kuttamisen kentällä toimimisesta.

Sain useita sähköpostiviestejä, joissa sosiaalityöntekijät pyysivät apua ja neuvoja
epäkohtien paljastamiseen. Vastasin viesteihin varovaisesti. Koin kuitenkin tär-
keäksi vastata, koska minulla oli tutkimuksen vuoksi tietoa siitä, mitä voi tapahtua.
Työntekijät kertoivat sananvapausartikkelilla olleen vaikutusta sille, että he olivat
ryhtyneet vaikuttamispyrkimyksiin median välityksellä.

Me uskalsimme antaa haastattelun lähinnä siksi, että olimme lukeneet artikkelisi ja varmistuneet että toimimme oikein. Iso kiitos sinulle siitä. (Sosiaalialan työntekijän sähköpostiviesti minulle)

Vastauksissani neuvojen pyytäjille pyrin välittämään ymmärrystä ilmiöstä, rohkeutta ja empatiaa, ilman että antaisin toimintaohjeita. Alla otteita vastausviestistäni työntekijälle, joka kysyi neuvoa epäkohdan paljastamiseen haastavassa tilanteessa.

Kiitos viestistäsi. Olet joutunut ihan kamalaan tilanteeseen. En tilanteesi ulkopuolisena voi tai uskalla antaa suoria neuvoja, kuinka sinun tulisi toimia. Vaientamiseen ja epäkohdista puhumiseen liittyy niin monia eettisiä haasteita, joiden moninaisuutta ulkopuolisten on vaikea ymmärtää. Kehotan sinua ottamaan yhteyttä oman ammattiliittosi lakiasiantuntijoihin. Ammattiliiton lisäksi, tukea voi saada myös, tilanteesta riippuen, työsuojeluviranomaisilta tai julkishallinnon toimintaa valvovilta viranomaisilta (AVI/ Valvira). Onko epäkohtiin puuttuminen mahdollista heidän välityksellä?

Osaan vaan neuvoa sinua olemaan varovainen. Vaikka meillä kuinka on eettinen velvoite nostaa esille havaitsemiamme epäkohtia, niin ihmiset voidaan ajaa hyvin ahtaalle kun he ryhtyvät epäkohdista puhumaan. Organisaatiossa saatetaan ryhtyä epäilemään motiivejasi epäkohtien ilmiantoon tai mielen-terveyttäsi ja näistä asioista saatetaan ryhtyä levittämään perättömiä huhuja. Tutkimukseeni osallistuneet ihmiset ovat kertoneet, että heidät on ajettu uupumuksen partaalle. Epäkohdista puhuminen on johtanut myös määräaikaisten työsuhteiden päättymiseen, jonka jälkeen työnsaanti ko. paikkakunnalta on ollut vaikeaa. Vain sinä itse pystyt näkemään kaikki mahdolliset riskit ja sen mihin epäkohdista puhuminen voi johtaa. Ja vain sinä itse tiedät, pystytkö elämään julkipuhumisen/vaikenemisen seurausten kanssa. Kaikkein helpointa on aina, jos epäkohdat voi ilmiäntää nimettöminä, mutta se ei aina ole mahdollista. --- Toivotan sinulle paljon jaksamista!

Sosiaalialan työntekijä vastasi: *Katson mitä teen. Viestisi auttoi. Saan mittasuhteiden, jotta voin katsoa onko tämä minun taisteluni.*

Tunnistin heidän viesteistään suuria stressitiloja ja epätoivoa tilanteen edessä. He eivät tienneet kuinka toimia. Yleensä minuun yhteyttä ottaneet henkilöt kokivat työympäristönsä vaikeavaksi. Nämä viestit opettivat minulle lisää vaientamisen kulttuurista. Tutkimuksessani on samankaltaisia vaikenemiseen, tiedon puutteeseen ja tietämisen sääntelyyn liittyviä elementtejä, joita on Johanna Hurtigin (2013) uskonnollisiin yhteisöihin liittyvän vallan tutkimuksessa, vaikka tutkimusilmioini ei sisällä fyysisen väkivallan elementtejä. Tietoon ja kokemuksiin liittyvä vallankäyttöön liittyy samankaltaisia vaientamisen mekanismeja, riippumatta mihin yhteisöön vallankäyttö sijoittuu. Työntekijöillä oli vähäisesti tietoa siitä, kenen puoleen he

voisivat asiassa kääntyä. Samalla ymmärsin maastamme puuttuvan rakenteita, jotka tukisivat työntekijöitä näissä tilanteissa.

Tutkimukseni tekemisen aikana, vuonna 2014, sosiaalihuoltolaki uudistui ja sosiaalipalveluiden työntekijöille tuli velvoite raportoida havaitsemistaan epäkohdista. Samalla kiellettiin heihin sen vuoksi kohdistuvat negatiiviset seuraukset. Koin uudistuksen hyvänä, mutta samalla puutteellisena. Tutkimukseni antoi viitettä sille, että julkishallinnon työntekijöillä ja organisaatioissa on heikko tietämys sananvapauden rajoista sekä epäkohtien raportoinnista ja poistamisesta. Sosiaalihuoltoa valvovat viranomaiset tiedottivat vähäisesti epäkohtien raportointiin liittyvistä riskeistä. Tiedon puute aiheesta ajoi minua viestimään tutkimustuloksistani julkisuuteen, koska sen avulla pystyin tukemaan epäkohtia paljastavia työntekijöitä. Järjestelmän epäkohtien näkyväksi tekemiseen kannustaminen sekä suoraan puhuminen ovat ”rinnalla taistelua”, johon koen saaneeni henkisen oikeutuksen Juha Suorannan ja Sanna Rynnäsen (2014) Taisteleva tutkimus -teoksen avulla.

Tutkimuksen toteuttamisessa noudatin hyvän tieteellisen käytännön ohjeita (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012). Sekä haastateltavat, että viesti- ja keskusteluaineiston informantit osallistuivat tutkimukseeni vapaaehtoisesti, enkä maksanut osallistumisesta palkkiota. Kysyin informanteilta suullisesti tai kirjallisesti luvan tutkimusaineiston hyödyntämiseen käyttäessäni aineistona suljetuilla verkko-keskusteluasreenoilla käytyjä keskusteluita. Informantit osallistuivat tutkimukseen pääosin informanttien vapaa-ajallaan. Heidän työnantajaorganisaatioiltaan ei kysytty lupaa tutkimukseen osallistumiseen, koska he osallistuivat tutkimukseen professionsa edustajina, eivätkä työnantajansa edustajina. Informantit tuottivat tutkimukseen arkaluonteista tietoa (Kuula 2011, 135–141), jonka paljastumisella olisi saattanut olla heille negatiivisia seurauksia. Tästä syystä ohjasin muutamassa tilanteessa informanttia käyttämään minun kanssa sähköpostiviestittelyyn mieluummin henkilökohtaista sähköpostia, kuin työpaikan sähköpostia.

4. Osatutkimusten keskeiset tulokset tiivistettynä

Tässä luvussa esittelen tiivistetysti osatutkimusten tulokset. Jokainen alaluku perustuu aina yhden osatutkimuksen näkökulmaan ja kuvailee mediavaikuttamisen kenttää eri näkökulmista ja tasoilta. Ne tuovat esille sosiaalialan julkisen viestinnän kokonaisuutta, mediavaikuttamisen haasteita sekä mediavaikuttamiseen kohdistavaa vallankäyttöä.

4.1. Julkisen viestinnän keinoilla toteutetun rakenteellisen sosiaalityön tavoitteet

Ensimmäinen osatutkimus on toteutettu yhdessä YTM Sanna Lähteisen kanssa, joka toimii Valtakunnallisen sosiaalityön yliopistoverkosto Sosnetin suunnittelijana.¹

Ensimmäisessä osatutkimuksessa tarkastelemme, *millaista julkisen viestinnän avulla toteutettava rakenteellinen sosiaalityö on ja mitä sillä tavoitellaan*. Aineistona on julkista viestintää yhteiskunnallisiin muutospyrkimyksiin käyttäneiden sosiaalialan työntekijöiden haastatteluita (N15). Osatutkimuksen lähtökohtana on ajatus, että julkinen viestintä on rakenteellisen sosiaalityön välineenä strateginen valinta, jolla on jonkinlaiset tavoitteet. Keskitymme osatutkimuksessa tavoitteisiin, jonka vuoksi sivuutamme analyysissä julkisen viestinnän haasteet ja esteet.

Osatutkimuksen tulosten mukaan kunnallisessa sosiaalialan työssä käytetään julkisuutta kahteen päätarkoitukseen: palveluista tiedottamiseen sekä yhteiskunnallisiin muutospyrkimyksiin. Nämä kaksi alan julkisen viestinnän päätavoitetta eroavat toisistaan siten, että palveluiden tiedottamisesta puuttuu muutospyrkimys, joka tekee työstä rakenteellista.

Osatutkimuksen kohteena on julkisen viestinnän ja rakenteellisen sosiaalityön rajapinta, jonka jäsentämisessä hyödynsimme Pierre Bourdieun teoriasta (mm. 1995, 122–144; 1985, 105–110) sosiaalisen kentän käsitettä. Tieto paikallisista sosiaalisista ilmiöistä ja ongelmista sekä ymmärrys palvelujärjestelmästä ovat pääomaa, joilla sosiaalialan työntekijät pelaavat julkisen viestinnän kentällä. He käyvät kamppailua tärkeänä pitamiensä asioiden puolesta muita todellisuuden tulkintoja

1 Kirjoittajien työpanokset jakautuivat siten, että käsitelimme yhdessä tutkimusaineistoa, jonka Tiitinen on kerännyt, litteroinut, esikäsitellyt ja anonymisoinut. Analyysi ja kirjoitustyö ovat alusta loppuun saakka saumattoman yhteistyön tulosta.

vastaan. Nämä taistelut mielipiteiden ja tulkintojen herruudesta vaikuttavat konkreettisiin ratkaisuihin, kuten poliittisiin päätöksiin.

Osatutkimuksemme pääasiallinen tulos ovat kolmeen kategoriaan analysoidut julkisen viestinnän avulla toteutettavan rakenteellisen sosiaalityön tavoitteet ja niiden kuvaukset.

Tavoitekategoriat ovat:

- 1) *ongelmien ehkäisy ja vastuun osoittaminen*
- 2) *oikeudenmukaisuuden jakaminen*
- 3) *maineen luominen*

1) Ongelmien ehkäisy ja vastuun osoittaminen

Ehkäisyn ja vastuun osoittamisen tavoitteissa työntekijät välittävät ihmisille työssään kertynyttä tietoa sosiaalisista ilmiöistä tavoitteenaan ehkäistä ongelmia, kontrolloida niitä sekä osoittaa jonkin tahon olevan vastuussa niiden hoitamisesta. Ehkäisevällä julkisella viestinnällä pyritään säätelemään ihmisten käyttäytymistä ja poistamaan haitalliseksi määriteltyä käytöstä. Se tapahtuu kuvailemalla jotakin sosiaalista ilmiötä sekä sen mahdollisia seurauksia ja riskejä sekä vastakkaisen toiminnan hyötyjä. Osatutkimuksessa toiminta on rinnastettu sosiaalisiksi markkinoinniksi (social marketing) (Lee & Kotler 2016; Andreasen 2006) sekä media-asianajoksi (media advocacy) (Wallack 1994). Tiedon välittämisen kohdentuminen perustuu ajatukseen, että ongelmat johtuvat tiedon puutteesta ja tarjoamalla niiden ratkaisuisista riittävästi tietoa ihmiset korjaavat itse omaa tai läheistensä toimintaa. Työntekijät välittävät tietoa sosiaalisista riskeistä niille tahoille, joilla he kokivat olevan jonkinlaista valtaa kyseessä olevaan sosiaaliseen ilmiöön. Yksilötason muutospyrkimysten lisäksi he myös haastoivat yhteiskuntaa ottamaan vastuuta sille lain määräämistä tehtävistä. Tämän he toteuttivat kytkemällä julkisissa keskusteluissa sosiaalisia ilmiöitä rakenteellisen ja poliittisen tason kysymyksiin.

2) Oikeudenmukaisuuden jakaminen

Oikeudenmukaisuuden jakamisen tavoitteissa työntekijät ajavat julkisesti asiakkaiden sekä sosiaalialan asioita ja pyrkivät saamaan näille oikeutta. Sosiaalialan ja sen asiakkaiden tavoitteet sekoittuivat toisiinsa, sillä palvelujärjestelmän puolustaminen on usein samanaikaisesti sekä asiakkaiden että alan työntekijöiden asianajoa. Työntekijät toivat julkisuuteen työssään kohtaamiaan epäkohtia pyrkimyksensä niiden muuttaminen ja toimintatapojen kehittäminen. Puolustaminen ja etujen ajaminen kiinnittyi osatutkimuksessa usein organisaatiomuutostilanteisiin tai tilanteisiin, jolloin oli olemassa palveluiden, resurssien tai etuuksien vähentämisen uhka. Työntekijät puolustivat heikommassa osassa olevia ihmisryhmiä, ilmiantoivat epäoikeudenmukaista toimintaa (whistleblowing), edistivät demokratian periaatteita sekä etsivät yhteistyökumppaneita kehittämis- ja vaikuttamistoimintaan.

Asiakkaat olivat haastateltaville resurssi, joiden kohtaamisten ja kokemusten pohjalta he usein muodostivat julkista viestintää. Palveluiden käyttäjät motivoivat työntekijöitä puhumaan heidän puolestaan ja tavoittelemaan yhteiskunnallisia muutoksia. Osatutkimuksessa asiakkaiden näkökulman julkituominen on käsitteellistetty toisen tiedon tuottamiseksi, jossa pyrkimyksenä on antaa ääni heikommassa asemassa oleville ihmisille. Toinen tieto eroaa virallisesta tiedosta siinä, että se tarkastelee kohteitaan läheltä antaen tilaa kokemuksille ja pohdiskelulle sekä niihin perustuvalla totuudella haastaen ja täydentäen samalla virallista tietoa (Hänninen ym. 2005, 4–5). Tutkimuksessa kritisoidaan byrokraattisen kielenkäytön olevan sopimaton kaikenlaiseen viestintään ja peräänkuulutetaan sosiaalityön julkisen viestinnän tyyleihin moninaisuutta, joka mahdollistaa tunteiden ja tarinoiden välittämisen. Osatutkimukseen haastatelemamme sosiaalityöntekijät toivat julkiseen keskusteluun julkisuudelta marginaalissa olevia näkökulmia ja tuottivat vastatietoa, jonka tarkoituksena on horjuttaa virallisen tiedon itsestäänselvyksiä, paljastaa sen ristiriitoja sekä raivata tilaa vaihtoehtoisille näkemyksille ja syrjään sysätyille katsantokannoille. Työntekijöiden tuottama julkinen viestintä kamppailee niitä julkisuuden kentällä olevia näkemyksiä vastaan, jotka pitäytyvät byrokraattisessa tiedontuotannossa, joka on etäällä asiakkaasta ja selittää asioita organisaation näkökulmasta. Työntekijät haastoivat virallisen tiedon neutraaliutta ilmaisemalla julkisesti olevansa jonkin asian tai ihmisjoukon puolella eivätkä neutraaleja tiedon välittäjiä tai objektiivisia tarkkailijoita.

3) *Maineen luominen*

Kolmas osatutkimuksessa analysoimamme julkisella viestinnällä toteutettavan rakenteellisen sosiaalityön tavoite on maineen luominen, jossa työntekijät selittävät ja perustelevat sosiaalialaa sekä sen toimintaperiaatteita ympäröivälle yhteiskunnalle. Maineen luomisella pyritään liittämään palveluiden käyttäjiä yhteiskuntaan, vähentämään stigmatisoitumista ja luomaan kuvaa palvelujärjestelmästä. Sosiaalialan työntekijät pyrkivät vaikuttamaan sosiaalisten ilmiöiden ja palveluiden maineeseen. Maine (reputation) on yleinen käsitys jostakin (Karvonen 1999, 46–47), joka kattaa ihmisten, organisaatioiden ja palveluiden ulkoisen kuvan (image), mutta myös niiden tosiasiallisen toiminnan (action). Maineen perusteella määrittelemme ja tunnistamme toisiamme sekä määritellään jonkin paikka, oikeutus ja ymmärrys. Tässä tavoitteessa julkisella viestinnällä pyrittiin muuttamaan sosiaalisten ilmiöiden ja asiakkaiden sekä sosiaalipalveluiden tai sosiaalityön mainetta. Tutkimukseen osallistuneet informantit pyrkivät lisäämään ymmärrystä ja muuttamaan suhtautumista. Lisäksi he oikaisivat toimialaan liittyviä väärinkäsityksiä silloin, kun julkisuudessa annetaan väärää tietoa sosiaalitoimen ammattilaisista, palveluista tai asiakkaista.

Osatutkimuksessa analysoimme sosiaalialan julkisuutta toiminnan näkyväksi tekemisenä muille toimijoille ja niistä erottautumista. Sosiaalisen kentän toimijat erottautuvat toisistaan omien tunnusomaisten piirteidensä ansiosta, eivätkä toimijat

voi pysyä erottautumisen ulkopuolella. Mikäli he eivät itse määrittele omaa toimintaansa, määrittelemisen tekevät muut. Sosiaalialan toimijat ovat olemassa vain oman erityisyytensä ansiosta. Julkinen maine työ on samalla sosiaalialan professioiden valtataistelua omista asemistaan. (Bourdieu 1998a, 46; 55–58.)

Sosiaalisten ilmiöiden ja palveluiden maine vaikuttaa kansalaisten ymmärrykseen ja hyväksyntään palveluiden käyttäjiä kohtaan. Tutkimukseen osallistuneet sosiaalityöntekijät haastoivat sosiaalipalveluiden ja palveluiden käyttäjiin liitettyjä negatiivisia stereotyyppioita julkisesti ja toivat esille ilmiöiden moninaisia todellisuuksia. Työntekijät käyttivät julkista viestintää vähentääkseen palveluiden käyttäjien ja avun tarvitsijoiden negatiivista leimautumista sekä pyrkivät liittämään heitä osaksi yhteisöä. He toteuttivat sitä tekemällä sosiaalipalveluita ja sosiaalisia ilmiötä tutuksi julkisuudessa. Sosiaalipalveluiden ja sosiaalisten ilmiöiden maineella on merkitystä niille ihmisille, jotka kärsivät sosiaalisista ongelmista tai ovat jo palveluiden käyttäjiä, sillä palveluiden huono maine ja pelko stigmasta aiheuttavat häpeää.

Jobtopäätökset – peliä viestinnän kentällä

Ensimmäisessä osatutkimuksessa toteamme julkisesti toteutetun rakenteellisen sosiaalityön olevan kunnallisessa sosiaalityössä mahdollista, vaikkakin harvinaista. Sen toteutumista edesauttaa, että työntekijä tunnistaa sen sosiaalisen kentän, jolle hän julkisuudessa astuu. Jokaisella kentällä ja julkisuuden aiheella on omat pelaajansa, intressinsä ja pelisääntönsä. Kentällä toimijan on hyvä tunnistaa, mikä on hänen asemansa ja panoksensa asiaan, jota hän pyrkii julkisuuden avulla muuttamaan. Tämä edellyttää herkkyyttä tunnistaa tilanteet, joissa julkisuudella voi saada hyötyä, ja ne riskit, joita hän ottaa kentällä pelatessaan.

Osatutkimuksen lopussa on tiivistetty julkisesti toteutetun rakenteellisen sosiaalityön tavoitteiden ominaispiirteet taulukkoon. Tiivistyksessä kuvaillaan jokaisen tavoitteen pyrkimys, sisältö, viestinnän kohderyhmä, työskentelyn luonne, suhde asiakkaisiin, yhteiskuntaan ja palvelujärjestelmään sekä sosiaalityöntekijän rooli.

Osatutkimuksemme tuottaa uutta tietoa rakenteellisesta työskentelyorientaatiosta. Sosiaalityöntekijät eivät itse aina käsitteellistä julkisen viestintänsä syvällisempiä tavoitteita. Tavoitteiden käsitteellistäminen on merkityksellistä rakenteellisen sosiaalityön ymmärryksen lisäämisen vuoksi. Rakenteellinen sosiaalityö sekä sosiaalityön julkinen viestintä ovat molemmat marginaalisessa osassa useimpien sosiaalityöntekijöiden arjesta. Jo pelkästään niitä aktiivisesti toteuttavien sosiaalityöntekijöiden löytäminen, heidän haastatteleminen, rakenteellisen työskentelyorientaation näkyväksi tekeminen sekä viestinnän merkitysten analysointi on merkityksellistä alan viestinnän ja rakenteellisen sosiaalityön kehittämisessä.

4.2. Sosiaalialan mediavaikuttaminen hiljaisuuden kulttuurin murtajana?

Toisessa osatutkimuksessa vastaan kysymykseen, *millaisina mediavaikuttamisen esteet ilmenevät sosiaalialan työntekijöiden kertomina*. Aineisto koostuu 19 sosiaalialan ammattilaisen haastatteluista, jotka ovat käyttäneet mediaa vaikuttamisen välineenä työskennellessään julkishallinnon organisaatioissa. Osatutkimuksen tavoitteena on tuottaa kokonaiskuva eritasoisista mediavaikuttamisen esteistä ja haasteista, jotka ammattilaisten on ylitettävä tai ohitettava onnistuakseen vaikuttamisessa.

Analysoin osatutkimuksessa hiljaisuuden kulttuurin elementtejä kolmella ilmenemistasolla: 1) institutionaalisella, 2) ammatillis-eettisellä ja 3) henkilökohtaisella tasoilla.

1) *Instituutioiden tasolle* sijoittuvat Suomalaiseen viestintäkulttuuriin ja viranomaisviestintään liittyviä normeja, jotka toteutuvat sosiaalialaa laajemmasti. Nämä ilmenevät muun muassa julkisen keskustelun vierastamisena ja byrokraattisessa viestintätyyliässä pitäytymisenä. Organisaatioissa on epäselviä viestintäohjeita ja vastuualueita sekä viestintä on keskitetty johtajille ja viestinnän ammattilaisille. Työntekijät kokevat ammatillisen viestintään osaamisen puutetta, joka juontaa viestintäopetuksen puuttumisesta. Toimintaympäristöt eivät myöskään aina tunnista sosiaalialan työntekijöiden vaikuttajaroolia ja -tehtävää, jonka vuoksi heidän mediavaikuttaminen herättää kummeksuntaa.

2) *Ammatillis-eettisellä tasolle* sijoittuvat ristiriitaoset toimintalogiikat sosiaalialan ja media-alan professioiden välillä. Ristiriitatilanteita tuottavat vaikuttamiseen velvoittavat tekijät (ammattietiikka ja lainsäädäntö) sekä mediavaikuttamista rajoittavat käytännöt. Sosiaalialan ammattilaiset kokevat epäluottamusta toimittajia ja mediaa kohtaan, sekä pelkoa väärinymmärretyksi ja -tulkituksi joutumisesta. Median intressit ja näkökulmapainotukset herättävät sosiaalialan työntekijöissä epävarmuutta. He pelkäävät sanovansa jotain väärin toimittajalle. Median päättämät näkökulmapainotukset, sanavalinnat ja haastattelussa sanotut ”möläytykset” saattavat aiheuttaa ikäviä reaktioita työyhteisössä. Sosiaaliolla kerrotaan varoittavia tarinoita epämiellyttävistä ja -onnistuneista mediakokemuksista, jotka vaientavat mediaan arastelevasti suhtautuvia työntekijöitä entisestään.

Sosiaalialan työntekijät kokivat median halun saada ilmiöille ”kasvot” ja ihmisten tarinoita, viestinnän mahdollisuudeksi sekä haasteeksi. Sosiaalipalveluiden asiakkaina on ihmisiä, joiden henkinen tai fyysinen tila, tai ikä eivät mahdollista julkisuuteen osallistumisen seurausten kokonaisvaltaista harkintaa. Toisaalta asiakkaiden kanssa yhteistä mediavaikuttamista tehneet työntekijät olivat löytäneet keinoja varmistaa asiakkaiden eettinen kohtelu haastattelutilanteessa ja kokivat yhteisvaikuttamisen hedelmälliseksi.

Haastateltavien kokemuksissa mediavaikuttamisen eettiset haasteet kasvoivat, mitä kriittisempi vaikuttamisaihe oli. Työntekijät kokivat ottavansa henkilökohtai-

sia riskejä mediavaikuttamisessa, mikäli vaikuttamisaihe oli kriittinen tai konfliktiherkkä. He pohtivat mediavaikuttamista siitä näkökulmasta, kuinka herkästi keskustelun aihepiiri voi aiheuttaa vihapuhetta tai houkuttaa vainoajia. Haastateltavat kokivat haastavia lojaliteettiristiriitoja työyhteisön, ammatillisuuden ja asiakkaiden välillä harkitessaan jonkin epäkohdan paljastamista julkisuuteen. Mediavaikuttajiin saatettiin kohdistaa syytöksiä lojaliteetin rikkomisesta, mikäli he asettuivat julkisesti puolustamaan asiakkaiden oikeuksia.

3) *Työntekijöiden henkilökohtaiset mediavaikuttamisen esteet* ovat heijastumia instituutioiden ja ammatillis-eettisen tason esteistä, jotka ilmenivät usein julkisuuteen liittyvinä pelkoina. Julkisuuteen astuminen on työntekijän henkilökohtainen valinta. Kaikki ihmiset eivät halua asettua huomion kohteeksi ja vetäytyvät mediavaikuttamisesta sen vuoksi. Sosiaalialan mediakeskustelu on toisinaan negatiivisesti sävytynyttä, eivätkä työntekijät halua osallistua julkiseen keskusteluun, jossa heitä lähtökohtaisesti kohdeltaisiin syyllisinä. Mediavaikuttaminen ja sen vaikutukset eivät ole sosiaalialan työntekijöiden kontrolloitavissa oleva prosessi, joka aiheutti pelkoa työntekijöissä. Haastateltavat tunnistivat mediavaikuttamisen olevan riskialtista toimintaa, sillä heidän julkisen kannanoton vuoksi saatetaan tehdä päätöksiä, jotka osoittautuvatkin myöhemmin huonoiksi. Näin mediavaikuttamiseen liittyvä vastuu saattoi toimia vaikuttamista estävänä tekijänä. Työntekijät tunnistivat myönteisiin vaikuttamisaiheisiin liittyvän kateuden pelkoa. Erityisesti työn onnistumisten viestimistä pidättäytyttiin, koska he pelkäsivät päättäjien kiristävän resursseja juuri sieltä, missä asiat ovat hyvin. Yksi merkittävimmäksi mediavaikuttamisen esteeksi muodostuvat resurssit, sillä kaikki yhteiskunnallinen vaikuttaminen jää toistuvasti yksilökeskeisen asiakastyön jalkoihin.

Johtopäätökset – hiljaisuuden kulttuurin murtaminen

Osatutkimuksen tulokset vahvistavat aiempia tutkimustuloksia sosiaalialan hiljaisuuden kulttuurista (Mutka 1998; Petrelius 2005). Toimintaympäristö, kulttuuri, mediayhteistyöhön liittyvät tekijät, ammattieettiset ristiriidat sekä työn reunaehdot ohjaavat edelleen sosiaalialan työntekijöitä julkisuudesta vetäytymiseen. Hiljaisuuden kulttuuri on sosiaalialaa laajempi ilmiö julkishallinnossa. Se on niin syvällä toimintatavoissa, että jopa mediavaikuttamisesta puhumiseen liittyy hiljaisuutta.

Ratkaisuna hiljaisuuden kulttuurista ulospääsemiseen on viestintään ja vaikuttamisen sekä median toimintatapoihin liittyvän koulutuksen lisääminen. Tieteellistä ja ammatillista tiedonmuodostusta tarvitaan työntekijöiden viestintäoikeuksien ja velvollisuuksien jäsentämiseksi. Lisäksi on tiedontarve eri tavoista osallistaa asiakkaita mediavaikuttamiseen sekä kerätä kokemuksia mediavaikuttamisen parhaista käytännöistä. Asiakasosallisuus sekä paikallisen tiedonkeruun yhdistäminen vaikuttamiseen lisäksi mediavaikuttamisen ”elämänmakuisuutta” ja vakuuttavuutta. Sosiaalialan mediavaikuttamisen esteiden monipuolinen analysointi on tärkeää, jotta alalla opitaan haastamaan niitä, sekä tunnistettaisiin mediavaikuttamisen

haasteiden lisäksi myös sen mahdollisuudet. Työnantajaorganisaatioina toimivilta kunnilta toivottaisiin viestinnän huomioimista yhtenä työskentelyvälineenä, joka selkiyttäisi epäselviä viestintävastuita ja -rooleja.

4.3. Viisi vaientamisen tapaa: sosiaalialan työntekijöiden julkiseen viestintään kohdistuvat sananvapauden rajoittamisen ja vaientamisen käytännöt

Kolmas osatutkimus on kirjoitettu yhdessä sosiaalioikeuden yliopistonlehtori Arto Kaupin kanssa.²

Osatutkimuksessa kuvaamme ristiriitaa, joka syntyy yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen velvoittavan ammattietiikan ja vaientamiseen pyrkivän kunnallisen toimintaympäristön välille. Samalla se käsitteellistää organisaatioissa tapahtuvaa sananvapauden rajoittamista ja työntekijöiden vaientamista institutionalisoituneena vallankäyttönä. Artikkelin pohjautuu empiiriseen aineistoon, joka käsittelee 17 sosiaalialan työntekijän kokemuksia ja kertomuksia työhön liittyvästä julkisen viestinnän käyttämisestä. Osatutkimus vastaa kysymyksiin, *millä tavalla työntekijöiden julkiseen keskusteluun osallistumista rajoitetaan kunnallisessa toimintaympäristössä sekä millaisena vallankäyttönä sosiaalialan sananvapauden rajoittaminen ja julkisen keskustelun vaientaminen näyttäytyvät*. Tutkimus osoittaa sen, että sananvapautta voi rajoittaa epävirallisilla ja ulkopuolisilla näkymättömillä tavoilla.

Artikkelin teoriaosuudessa käsittelemme laajasti sosiaalialan työntekijöiden julkiseen keskusteluun liittyvää normistoa; ammattieettistä ohjeistusta, sananvapauslainsäädäntöä ja sen oikeuskäytäntöä. Osatutkimuksen haastateltavista kymmenen oli kokenut julkisen keskustelun rajoittamista jossakin muodossa uransa aikana. Enemmistö heistä, jotka eivät kokeneet rajoittamista, kuvailivat viestintään liittyvän negatiivisiakin kokemuksia, mutta ne eivät olleet vaikuttaneet heidän viestintäänsä. Lähes kaikki informantit tunnistivat julkiseen viestintään liittyvän kunta-alalla vaientamispyrkimyksiä.

Sananvapauden rajoittamista ja vaientamista

Sananvapauden rajoittajana olivat organisaatioissa esimiesasemassa tai paikkakunnan poliittisena päättäjänä toimivat henkilöt. Rajoittaminen kohdistui yksittäisiin viestintäaiheisiin tai se koski kaikkia suorittavan tason työntekijöitä. Sananvapauden rajoittaminen kohdistui selkeästi aiheisiin, joihin kohdistuu julkista intressiä.

2 Kirjoittajien työpanokset jakautuvat siten, että Tiitinen on kerännyt, litteroinut, esikäsitellyt, anonymisoinut ja analysoinut aineiston. Artikkelin on kirjoitettu yhteistyössä. Kirjoittamisen vastuut jakautuivat siten, että Kauppi vastasi artikkelin toisen luvun sananvapauslainsäädäntöön liittyvästä tekstistä. Artikkelin muilta osin tekstin päävastuullisena kirjoittajana toimi Tiitinen.

Julkiseen viestintään liittyvä kontrollointi on organisaatioissa asteittain etenevää ja vakavuusasteeltaan syvenevää. Sitä toteutetaan julkista viestintää ehkäisevästi sekä viestinnän jälkeen rankaisevasti. Suoranaisen sananvapauden rajoittamiseksi tulkitimme työyhteisön julkisen viestinnän ennakolta estävät viestintäsäännöt sekä jälkikäteen viestinnästä annetut sosiaaliset rangaistukset. Sananvapauden rajoittamisen lisäksi työntekijöitä vaiennettiin sensuroimalla palveluviestintää, ylläpitämällä pelon ilmapiiriä ja hiljaisuuden kulttuuria sekä mitätöimällä viestintää jälkikäteen. Vaientaminen eroaa sananvapauden rajoittamisesta siten, ettei vaientamisen kohteena olevaan työntekijään kohdistu pakottavaa vallankäyttöä olla viestimättä tai viestiä tietyllä tavalla. Silti toimintaympäristö voi vaientamisella tehdä viestinnän käytännössä vaikeaksi tai mahdottomaksi.

Viisi vaientamisen tapaa

- 1) Resurssivalta
- 2) Normi- ja pelotteluvilta
- 3) Pakottava valta
- 4) Mitätöintivalta
- 5) Rankaisuvilta

1) *Resurssivalta* on palveluviestinnän suoraa tai välillistä estämistä. Työntekijöitä kehoitetaan tai kielletään olemaan viestimättä palveluihin liittyvistä asioista resursseihin vedoten tai ei anneta konkreettisia välineitä palveluviestintään. Palveluviestinnän estäminen on ongelmallista viranomaisen toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 20 §:n, hallintolain (434/2003) 9 §:n sekä sosiaalihuoltolain 13 §:n palveluviestintävelvoitteiden näkökulmasta. Näiden kieltojen perimmäisenä syynä on resurssien niukkuus ja pelko siitä, että palveluista ja etuuksista viestiminen lisää niiden tarvitsijoiden määrää ja kustannuksia. Resurssivallan avulla aiheutetaan välillisesti työntekijöiden palveluviestintään liittyvä itsensensuuri, sillä he pidättäytyvät viestinnästä työtaakan kasvun pelossa.

2) *Normi- ja pelotteluvilta* on sosiaalialan työyhteisön hiljaisuuden kulttuurin uusintamista eri diskursseissa. Työntekijöitä varoitellaan ja pelotellaan julkisuuden seurauksista. Normivallalla ylläpidetään yksilötyötä sosiaalialan työn ainoana tarkoituksena, jolloin julkisten, laajempaan ympäristöön kohdistuvien kehittämispyrkimysten ei nähdä kuuluvan osaksi työtä. Kehittämispyrkimysten estäminen on ristiriidassa sosiaalihuoltolain kanssa (13 §), jossa sosiaalisten olojen kehittäminen ja epäkohtien poistaminen sisällytetään sosiaalihuollon tehtäviksi.

3) *Pakottava valta* on konkreettista viestinnän kontrollointia, jota toteuttaa organisaatiohierarkiassa ylempänä oleva henkilö. Valtasuhteen epätasaisuuden vuoksi esimies-alainen -suhteessa esimiestä on yleensä toteltava. Viestintäkielloilla määritellään sosiaalialan työntekijöiden paikkaa, asemaa ja tehtäviä organisaatiossa. Organisaatioihin on syntynyt toimintajärjestys, jossa johtajilla on oikeus määrittää,

millaisista asioista sosiaalialalta osallistutaan julkiseen keskusteluun ja millaisen kuvan asioista saa tuoda julki. Mikäli säännöt sallivat julkisen viestinnän vain johtajille, alaisten osallistuminen julkiseen keskusteluun näyttäytyy lojaalisuuden rikkomiselta työnantajaa kohtaan, joka rikkoo normaalitilaksi nähtyä roolijakoa ja asetettua valta-asetelmaa.

4) *Mitätöintivalta* ilmenee viestinnän jälkeen negatiivisena palautteena tai viestinnän ohittamisena ja ympäristön vaikenemisena. Viestiin ja/tai viestijään kohdistetaan paheksuntaa ja väheksyntää sekä viestittävän aiheen turhaksi leimaamista.

5) *Rankaisuvalta* on työntekijään kohdistuvia rangaistuksia, kuten nuhtelua, varoituksia ja irtisanomisia sekä niillä uhkailua. Vallan perimmäisenä tarkoituksena on kostaa ja/tai osoittaa työntekijöille, ettei julkinen viestintä ollut hyväksyttyä. Pyrkimyksenä on saada työntekijä käyttäytymään organisaation hänelle määrittelmän roolin ja aseman mukaisesti. Yksikään haastateltava ei ollut saanut kirjallista tai virallista sanktiota julkisesta viestinnästään, vaan viestinnästä johtuvat sosiaaliset rangaistukset, kuten irtisanomisella uhkailut, annettiin suullisesti ja epävirallisesti. Virallisten sanktioiden puuttumisesta voi päätellä, ettei haastateltavien julkiseen keskusteluun osallistuminen työnantajaosapuolen mielestä rikkonut esimerkiksi lojaliteetti- tai vaitiolovelvollisuutta. Julkisesta viestinnästä johtuvat epäviralliset sosiaaliset rangaistukset vaikuttavat rangaistuksen kohteena olevan työntekijän, sekä koko työyhteisön viestinnän mahdollisuuksiin.

Viestintään liittyvästä vallan verkostosta juontuu jatkuva itsetarkkailu. Työntekijät tulevat varovaisiksi ja välttävät viestintää, jotta eivät vahingossa rikkoisi viestintänormeja. Näin muodostuu Foucault'n (Dreyfus & Rabinow 1983, 188–197) tarkoittama tilanne (panopticon), jolloin työntekijät ovat sisäistäneet toiminnan säännöt niin tehokkaasti, että he rajoittavat tiedostamattaankin omaa toimintaansa, etteivät vaan rikkoisi sääntöjä (mt.). Sananvapauden rajoittaminen selitetään organisaation hierarkiaan kuuluvaksi normiksi. Näin luotua järjestystä eivät edes sananvapausrikkomusten kohteena olevat haastateltavat huomanneet kyseenalaistaa, vaan useat syyllistivät itseään tapahtumista. Työntekijöiden julkiseen viestintään kohdistuva vallankäyttö on institutionaalista. Se on kietoutunut osaksi työyhteisöjen toimintakulttuuria, rakenteisiin piiloutunutta ja piilotettua valtaa.

Pohdinta

Julkishallinnon organisaatioiden julkisen viestinnän ohjeilla ja käytännöillä on kauaskantoisia vaikutuksia koko sosiaalialan työhön ja sen asiakkaisiin. Sosiaalialan työntekijät ovat aitiopaikalla havaitsemassa yhteiskunnan ongelmallisia rakenteita ja käytäntöjä, jotka estävät kansalaisia saamaan lainsäädännön edellyttämän tuen ja avun. Rajoittamalla sananvapautta kuitenkin hankaloitetaan oikeudenmukaisuuden edistämistä, epäeettisten tilanteiden ja marginaalisten näkökulmien julkittamista. Näin sosiaalityö määrittyy vain henkilökohtaisissa kontakteissa ja julkisten areenojen ulkopuolella toteutettavaksi tehtäväksi. Toistuvat vaientamispyrkimykset johtavat

siihen, että sosiaalialan ammattilaisten yhteiskunnalliset vaikuttamispyrkimykset esityvät tai niistä tulee epäkiitollinen tehtävä. Jotta työntekijät voisivat toimeenpanna eettistä velvoitetta, ajaa asiakkaiden ja omia oikeuksiaan, he voivat joutua ottamaan kohtuuttoman suuria henkilökohtaisia riskejä.

Sosiaalialan julkiseen viestintään liittyvä sananvapauden rajoittaminen ja vaijentaminen juontuvat pääosin intressiristiriidasta organisaation johdon tai poliittisten päättäjien ja sosiaalialan työntekijöiden välillä.

Intressiristiriita syntyy useimmiten kahdessa tilanteessa:

1) kun työntekijät haluavat muuttaa tai keskustella jostakin toimimattomasta tai epäeettisestä käytännöstä tai politiikasta, kyse on siis kehittämistarpeesta

2) kun organisaatiossa ajetaan muutosta, jonka työntekijät kokevat vaarantavan asiakkaiden oikeuksia, heikentävän työn laatua tai aiheuttavan eettisesti arveluttavia tilanteita. Mikäli tilanteita ei kyetä arvioimaan ja käsittelemään organisaatioiden sisällä, asioiden julkinen käsittely jää ainoaksi mahdollisuudeksi. Organisaatiossa ristiriitaisista näkökulmista keskusteleminen koetaan kiusalliseksi, joka johtaa vaijentamiseen.

Poikkeuksena tästä kaavasta ovat palveluviestinnän sensurointi, jota työntekijät toteuttavat itsekin asiakasmäärän kasvun pelossa sekä kollegoiden välinen viestinnän mitätöinti ja hiljaisuuden normin ylläpitäminen. Ristiriidat syntyvät sellaisten organisaatioiden sisällä, joista puuttuvat toimivat kehittämisrakenteet ja avoin keskustelukulttuuri.

4.4. Hiljaisuuden voima – vaijentaminen epäkohtien paljastamisen esteenä

Neljännessä osatutkimuksessa käsittelen vaijentamista sosiaalialan työn epäkohtien raportoinnin esteenä. Artikkelissa kuvailen vaijentamisen muotoja ja analysoi niitä vallan näkökulmasta, sisällönanalyysin avulla. Artikkelin paneutuu edellistä syvällisemmin vaijentamisen menetelmiin ja käytäntöihin sekä määrittelee vaijentamisen kattavasti. Artikkelin empiirinen aineisto koostuu haastatteluista (N17) ja sähköpostiviesteistä suomalaisten sosiaalialan työntekijöiden kanssa, joissa he kuvailevat kokemuksiaan sekä havaintojaan vaijentamisesta työyhteisössä. Ilmiönä epäkohtien paljastaminen (whistleblowing) on suomalaisessa yhteiskunnassa lähes vaijettu ja siihen liittyy ristiriitaisia käsityksiä. Ilmiantajat joutuvat toimiessaan ottamaan suuria henkilökohtaisia riskejä.

Osatutkimuksessa määrittelen vaijentamisen olevan piiloutuvaa vallankäyttöä, joka muodostuu institutionaalisista mekanismeista, kommunikaatiohierarkioista ja epävirallisista säännöistä. Vaijentamisessa pyritään estämään työntekijöitä jakamasta tietoa mahdollisesta epäkohdasta, keräämästä todisteita siitä ja suunnittelemasta epäkohdan

paljastamista työyhteisön ulkopuolisille. Vaientaminen tapahtuu kontrolloimalla tiedonkulkua ja keskustelukanavia, harhauttamalla ja viivästyttämällä epäkohtien ratkaisemista. Epäkohtien paljastaminen on prosessi, johon yleensä kuuluu epäkohdan puheeksi ottaminen työyhteisön sisällä. Vaientaminen voi tapahtua ennen epäkohtien paljastamista työyhteisön ulkopuolisille tahoille, paljastamisen suunnittelemisen aikana sekä sen jälkeen. Vaientamisen ymmärtäminen on tärkeää, mikäli halutaan edistää sosiaalialan epäkohtien poistamista ja palveluiden laadun kehittämistä.

Osatutkimuksen teoriaosuudessa käyn läpi kansainvälisiä tutkimustuloksia epäkohtien paljastamisesta sekä kuvailen suomalaisen sosiaalialan lainsäädännöllisen kontekstin epäkohtien paljastamiseen. Osatutkimuksessa enemmistö epäkohdista liittyi paikalliseen toimintaympäristöön, yksittäisten työntekijöiden toteuttamien epäkohtien sijasta. Työntekijät pyrkivät raportoimaan palvelun laadun puutteista, riittämättömistä työskentelyolosuhteista, huonosti toteutetuista organisaatiomuutoksista, systemaattisesta asiakasryhmän epäoikeudenmukaisesta kohtelusta sekä lainvastaisista ohjeista ja toimintamalleista.

Vaiementaminen toteutuu neljän vallan ja hallinnan muodon avulla:

- 1) Vaiementava kulttuuri
- 2) Resurssivalta
- 3) Vallan puutteen esittäminen ja normalisointivalta
- 4) Ammatillinen väheksyntä ja mitätöinti

1) *Vaiementava kulttuuri* on virallisia ja epävirallisia viestintäohjeita, normeja ja hierarkioita, jotka estävät epäkohdista keskustelua. Ne tulevat näkyviksi, kun työntekijä rikkoo vaikenemisen normin. Työnantajaorganisaatiolla on työnjohdollinen oikeus määritellä organisaatiosta lähtevät julkaisut. Vaiementavassa organisaatiossa edellytetään, että kaikki julkisuus hyväksytetään ennakolta johtajalla tai esimiehellä. Tämä mahdollistaa ennakkosensuurin. Sensuurin ja rangaistusten pelko taas ajaa työntekijöitä paljastamaan epäkohtia medialle nimettömästi.

Vahvat kommunikaatiohierarkiat ovat osa vaiementavaa kulttuuria. Ne tarkoittavat organisaation sisäisiä viestinnän hierarkioita, joiden vuoksi asiakastason työntekijät eivät saa olla suoraan yhteydessä ylempiin esimiehiinsä tai organisaation johtoon. Työntekijöiden on välitettävä viestinsä lähimmälle esimiehelle, joka edelleenvälittää viestin organisaatiohierarkiassa ylöspäin. Jokaisella esimies/johtajatasolla on mahdollisuus tai oikeus muuttaa viestejä sekä sensuroida niitä. Viestit kommunikaatiohierarkiassa johdolta alaspäin kulkevat yhtä huonosti, sillä työntekijät eivät saaneet välttämättä vastausta siihen, onko heidän huolenaihettaan koskaan välitetty organisaation johdolle ja miten johtajat aikovat reagoida asiaan. Työntekijöille saatetaan uskotella kaiken työhön liittyvän julkisen keskustelun olevan epänormaalia, vaarallista tai jopa laitonta. Kun työntekijät eivät tiedä omia viestintäoikeuksiaan, he alkavat sensuroimaan kaikkea julkista viestintäänsä ja epäkohdista puhumista.

2) *Resurssivalta* on epäkohdista keskustelun kontrollointia, rajoittamalla työntekijöiden aikaa, paikkaa ja kommunikointikanavien käyttämistä epäkohdista puhumiseen. Työnantajalla on oikeus ja mahdollisuus kontrolloida organisaation sisäisen ja ulkoisen viestinnän välineitä sekä määrittellä niiden käyttäjät. Tämä tarkoittaa sähköpostilistoilla, sosiaalisen median foorumeissa sekä palaverissa ja kokouksissa käytävän keskustelun sisältöä. Haastateltavat kuvailivat keksineensä uusia, salaisia keskustelukanavia, mikäli työnantaja kielsi tai esti jonkin kommunikaatiokanavan käyttämisen.

3) *Vallan puutteen esittäminen ja normalisointivalta*

Työntekijöiden vaatiessa muutoksia epäkohtiin, saatetaan organisaatiossa esittää vallan puutetta. Tämä tapahtuu toteamalla esitettyihin muutosehdotuksiin, etteivät ne ole mahdollisia, koska organisaatio ei pysty tekemään asialle mitään. Näin organisaatio siirtää toimintavastuun jollekin muulle (määrätylle tai määrittelemättömälle) taholle. Organisaatiossa saatetaan myös todeta, ettei epäkohdalle voi tehdä mitään. Viivyttely on vaimentamistekniikka, jossa organisaatio myöntää (kokonaan tai osittain) epäkohdan olemassaolon ja lupaa hoitaa sen kuntoon. Epäkohdasta ilmoittaneet työntekijät jäävät odottamaan ongelman ratkaisua, jota ei koskaan tule. Viivyttelyn tavoitteena on saada työntekijät unohtamaan koko epäkohta. Sosiaalisen työn hektinen työtahti, työtaakka ja jatkuvat organisaatiomuutokset johtavat siihen, ettei työntekijöillä ole voimavaroja taistella pitkään epäkohtien muuttamiseksi.

Yksi yleisimmistä vaimentamisen tavoista on huomiotta jättäminen, eli täydellinen reagoimattomuus esille nostettuja epäkohtia kohtaan. Tämä institutionaalinen vaimentaminen vaikenemisen keinolla jättää työntekijät täysin epätietoisuuteen siitä, onko viesti epäkohdasta vastaanotettu, miten siihen reagoidaan ja kenelle reagointi kuuluu. Epäkohdat voidaan myös normalisoida, jolloin niiden selitetään olevan osa tavanomaista toimintaa. Epäkohdan merkittävyttä väheksytään toteamalla, että organisaatiossa on paljon tärkeämpiäkin asioita hoidettavaksi tai jossain muualla asiat ovat vielä huonommin. Epäkohtien ja palveluiden puutteiden voidaan selittää juontuvan työntekijöiden kykenemättömyydestä, resurssien puutteesta tai talouskriisistä. Nämä väitteet voiva olla totta, mutta vaimentamisen yhteydessä niiden tarkoituksena on todellisen asiantilan peittäminen ja organisaation vastuun hämärtäminen.

4) *Ammatillinen väheksyntä ja mitätöinti* on työntekijän kykyjen väheksyntää ongelmanratkaisijana. Epäkohtia havaitsevien ja niistä raportoivien työntekijöiden ratkaisuehdotuksia ei haluta kuunnella tai kysyä. Sen sijasta epäkohdat yksilöllistetään neuvomalla työntekijöitä lopettamaan epäkohdan ajattelemisen. Näin välitetään voimakas viesti siitä, että ongelmat ovat niitä havainneiden työntekijöiden päänsisäisiä. Epäkohtien yksilöllistämisen tavoitteena on harhauttaa ajattelemasta organisaatiota epäkohdan ratkaisijana. Lisäksi haastateltavat kuvailivat, ettei heille anneta mahdollisuuksia itse määrittellä työnsä kehittämistarpeita, jolloin niiden määrittely tapahtui työnantajan tai ulkopuolisten konsulttien toimesta.

Rangaistukset

Vaientamistarkoituksessa toteutettavat sosiaaliset rangaistukset ovat epäkohtia esille nostaneiden työntekijöiden mielenterveyden sekä motiivien kyseenalaistamista. Heistä levitettiin perättömiä huhuja ja heitä väheksyttiin työntekijöinä. Heitä kutsuttiin esimiesten puhutteluihin, joissa peloteltiin epäkohdista puhumisen seurauksilla, kuten varoituksella ja irtosanomisella.

Vaientavista organisaatioista puuttuvat epäkohtien raportointikanavat ja ymmärrys epäkohtien raportoimisesta laadun kehittämisen välineenä oli vähäistä.

5. Kamppailut sosiaalialan mediavaikuttamisen kentällä

Kun joku iso epäkohta tulee viestimien mielenkiinnon kohteeksi, niin suurin osa näistä osallisista vetäytyy taustalle hiljaa. He katsovat tarkasti, kumpi puoli näyttää voittavan ja sen mukaan ratkaisevat sen, ovatko he julkisuudessa esillä. Ne valitsee sen puolen joka todennäköisemmin voittaa. Ja se oli karvas läksy mulle. Kahden kesken he kannustivat mua viestimään, mutta sitten kun tuli heidän vuoronsa puhua, niin he saattoivat kääntää kelkkansa ihan kokonaan. Tämä on ihmisluento, että taistelijat on tietyt ja valitut ja muu joukko valikoi puolensa. (Sosiaalityöntekijä, H3)

Tässä luvussa analysoin sosiaalialan mediavaikuttamisen kentän logiikkaa ja sääntöjä sekä niitä taisteluita, joita sosiaalialan ammattilainen käy kentällä.

Kentällä toiminnan vaiheet

Ensimmäinen kenttään liittyvä kamppailu käydään pääsystä kentälle, eli puhujaoikeuksista. Kentän olemassa olevat säännöt ja normit määrittelevät toimijoiden kentälle pääsemistä. Kamppailu käynnistyy, kun työntekijä havaitsee työssään tai toimintaympäristössään teeman, jolle hän arvio julkisuuden sopivaksi vaikuttamismuodoksi ja ryhtyy suunnittelemaan mediavaikuttamista. Tutkimukseni kiintopisteenä olevan työntekijöiden toiminta kentällä ei tarkoita ainoastaan toteutettua mediavaikuttamista vaan myös pyrkimystä mediavaikuttamiseen. Mediavaikuttamispyrkimys käynnistää organisaation sisäisen tulkinnallisen kamppailun, joka muodostuu kamppailuksi kentälle pääsemisestä. Työntekijän valta-asema, valtasuhteet, rooli ja kentän tuntemus voivat edistää tai vaikeuttaa kentälle pääsyä sekä itse mediavaikuttamista.



Kuvio 14. Sosiaalialan ammattilaisen toiminta mediavaikuttamisen kentällä

Kuviossa 14. havainnollistan sosiaalialan ammattilaisen toimintaa mediavaikuttamisen kentällä (mm. Bourdieu 1995, 122–139; 1984, 226–229). Toiminta käsittää koko mediavaikuttamisen prosessin, aina vaikuttamisaiheeseen havahtumisesta mediavaikuttamisen jälkipuintiin saakka. Prosessi alkaa toimijajapaikan ottamisella kentältä. Silloin työntekijä havaitsee jonkin vaikuttamisaiheen, kuten palvelurakenteessa olevan epäkohdan sekä tunnistaa oman toimijapositionsa tilanteessa. Vaihtoehtoisesti toimittajat saattavat pyytää työntekijää haastatteluun tai yhteistyökumppanin vaikuttamisyhteistyöhön. Toimijaposition tunnistaminen saattaa olla esimerkiksi siihen havahtumista, että sosiaalialan työntekijän ammattietiikka (Talentia 2017, 45) ja lainsäädäntö velvoittavat työntekijän pyrkimään korjaamaan asiakasta koskevat epäkohdat. Työntekijä käyttää toimivaltaansa valitsemalla, sivuuttaako hän havaitsemansa vaikuttamisveloitteen vai pyrkiikö vaikuttamaan siihen. Työntekijän toiminta mediavaikuttamisen kentällä alkaa siis kamppailulla hänen itsensä kanssa.

Oman toimivallan tunnistamisen jälkeen työntekijä asettaa agendan vaikuttamiselle. Hän reflektoi toimimisen eri vaihtoehtoja, päätyen tässä tapauksessa mediavaikuttamiseen. Työntekijä saattaa pyrkiä hakemaan tukea ja yhteistyökumppaneita mediavaikuttamiseen. Lisäksi hän ryhtyy havainnoimaan eri mediafoorumien ja -tyylien sääntöjä suhteessa omaan vaikuttamisen kompetenssiinsa. Hän reflektoi myös työnantajaorganisaation olemassa olevia viestintäohjeita ja viestintäkulttuuria.

Tulkinnallinen kamppailu kentälle pääsystä (kuvio 14) käynnistyy organisaatioissa, kun työntekijä ilmaisee muille aikovansa toteuttaa mediavaikuttamista, esimerkiksi jos organisaation sisäiset toimet eivät ole johtaneet epäkohdan korjauspyrkimykseen. Viestintäkulttuuri ja johtaminen vaikuttavat viestinnän ja mediavaikuttamisen mahdollisuuksiin (Ash 2016, 20). Organisaatiokulttuuri muodostuu sen normeista, arvoista, uskomuksista ja käyttäytymisestä. Se on dynaaminen, muuttuva sosiaalinen rakennelma. Ihmiset organisaation sisällä pyrkivät käyttäytymään sosiaalisten normien, tapojen ja odotusten mukaisesti. (Mt). Työyhteisön valtasuhteet ja ryhmäpaine tuottavat odotuksia yhteisöön mukautumisesta ja sopeutumisesta. Työntekijät pyrkivät olemaan tiimipelaajia. Asioiden mennessä pieleen, organisaatiokulttuuri voi ohjata etsimään syyllisiä ja syylliseksi voi joutua se henkilö, joka ottaa vaikean asian puheeksi. Kun työyhteisössä ilmenee epäkohta, sivustaseuraajat, hiljaisuus ja rangaistukset paljastavat organisaation reaktiomallit epäkohtia tai niiden paljastajia kohtaan. (Mt.) Mediavaikuttamisen kentälle pääsyyn vaikuttavat työnantajaorganisaation toimintakulttuurin lisäksi myös median toimintalogiikkaan liittyvät tekijät.

Varsinainen toiminta kentällä (kuvio 14) on mediavaikuttamista tai muuta julkista viestintää. Tähän vaiheeseen päästessään, hiljaisuuden kulttuurin vallassa olevassa yhteisössä, työntekijä on ohittanut tai harhauttanut monta kentän vastapelaajaa. Peli jatkuu julkisuuden kentällä, kunnes osapuolet, eli keskusteluun osallistujat, päättävät sen. Mediavaikuttamisessa kentällä toimiminen, eli julkinen keskustelu on merkityksellistä, vaikka itse tavoiteltava asia ei sillä ratkeaisikaan. Vaikuttamisen todellisista vaikutuksista ei ole löydetty täysin varmoja tieteellisiä todisteita, koska ihmisiin vaikuttaminen on monimutkainen vyyhti (Matikainen 2014, 69–70). Oletuksena kuitenkin on, että mediassa julkaistu viesti voi vaikuttaa vastaanottajien ajatteluun ja toimintaan. Emme voi tietää, minkälaisen ”perhosefektin”, eli vaikutusten ketjureaktion mediavaikuttaminen voi käynnistää ja missä.

Vaikuttamisen jälkeen työyhteisössä käynnistyy muutosprosessi, jossa otetaan asemia suhteessa vaikuttajaan ja vaikuttamiseen (kuvio 14). Reagointi kentällä toimimiseen ja työntekijän mediavaikuttamiseen voi tapahtua julkisuudessa tai yksityisesti työyhteisössä. Reagoijina voivat olla yhtä lailla mediavaikuttajan esimiehet ja johtajat, kuin kollegatkin. Reagointi voi olla ääneen sanottua tai ääneen sanomattontaa, eli hiljaista. Se voi olla kannustavaa, kielteistä tai puuttuvaa. Haastattelemani sosiaalityöntekijä kuvaa vihamielistä hiljaisuutta hänen antamansa lehtihaastattelun jälkeen seuraavalla tavalla: *Ei ollu mahdollista, että kukaan siinä toimistossa olisi*

voinut olla huomaamatta sitä artikkelia. Se tuli just sitä kautta, että kukaan ei sanonu siitä yhtään mitään. Siitä ei käyty keskustelua. Mä olisin toivonut synninpäästöä ikäänkuin siitä tai jotain. Tai edes sitä, että susta tuli tää, että sä olit ollu tässä jutussa ja kertonu, mutta siitä ei puhuttu mitenkään. Se oli hyvin erikoista ja mä tulkitsin sen vihamielisyydeksi. Se olotila jäi. Se oli tukalimpia tilanteita työyhteisössä, mitä mulla on ollut. (Sosiaalityöntekijä, H17)

Vaientamista kohdanneilla työntekijöillä ei ollut sanoja vaientamisen kokemuk- silleen, osa heistä oli yllättynyt ja neuvoton kohtaamansa vastarinnan vuoksi. Lisäksi vaientamisen kokemuksiin liittyi häpeää, sillä heidät oli vaientamisen prosessissa uskoteltu toimineen väärin, vaikka he olivat viestineet lainsäädännön ja ammattie- tiikan mukaisesti. Kentän toiminnalla on vaikutuksensa työyhteisön sisällä ja sen ulkopuolelle. Reagointi kentällä toimimiseen vaikuttaa työntekijän sananvapauden kokemukseen, sekä siihen yrittääkö hän vaikuttaa mediassa toiste. Lisäksi reagointi yksittäisen työntekijän mediavaikuttamiseen laajenee kollektiiviseksi vaikuttami- seen kannustamiseksi tai sen estämiseksi työyhteisön sisäisten tarinoiden välityk- sellä. Näin reagointi vaikuttaa myös muiden työntekijöiden mediavaikuttamiseen ja työyhteisön viestintäkulttuuriin. (Myös Brown & Olsen 2008, 137.) Sosiaalialan kansallinen ja kansainvälinen viestintäkulttuuri muodostuu ja muuntuu yksittäisten viestintäaktien seurauksena.

Mediavaikuttamisen luonteen vaikutus kamppailuun

Mediavaikuttamisen kentällä käydään monenlaista julkista keskustelua. Mediavai- kuttamisen aihe ja viestinnän tyylin valinta sekä näkökulma ovat osa strategista peliä, jota työntekijät käyvät mediavaikuttamisen kentällä. Ne vaikuttavat mediavaikut- tamisen mahdollisuuksiin ja siihen reagointiin kentällä. Vaientaminen ei kohdistu kaikenlaiseen viestintään, vaan siinä oli nähtävissä eroavaisuutta sen suhteen, minkä luonteista viestintä on. Sosiaalialan työntekijöiden mediavaikuttamisen teemat voi karkeasti jakaa luonteeltaan positiiviseen, neutraaliin ja kriittiseen viestintään. Mediavaikuttaminen ei pitäydy vain yhden luonteisessa viestinnässä, vaan todelli- suudessa yhteen viestiin voi sisältyä monta viestintäluonteen sävyä. Viestin luonne on hyvin merkityksellinen tekijä viestinnän onnistumisessa. Olen koonnut kuvioon 15. kuvaukset mediavaikuttamisen luonteista ja niihin kohdistuvan kontrollin eroa- vaisuuksista sekä niihin liittyvistä eettisistä haasteista.

Luonteeltaan positiivinen julkisuus on työn erilaisista onnistumisista sekä työntekijöistä ja hyvistä työkäytännöistä viestimistä. Mikäli viestin luonne on positiivinen, siinä kuvaillaan myönteisessä hengessä sosiaalityötä ja sosiaalipalveluita. Positiivisis- ta ja neutraaleista teemoista viestimisen kontrollointi liittyy useimmiten resurssipu- laan. Työntekijöillä ei ole aikaa viestiä ja viestintää estää pelko asiakasmäärän sekä kustannusten lisääntymisestä viestinnän myötä.

Neutraali julkisuus on pääasiassa palveluviestintää ja toiminnasta raportointia. Viestinnässä kerrotaan myös muutoksista palveluissa. Tällaisen viestinnän tavoit-

teena on täyttää lain edellyttämä palveluista tiedottamisen ja raportoinnin velvoite.

Kriittisessä julkisuudessa on tavoitteena selkeä muutos- ja kehittämissyrkimys. Se on olemassa olevan tilanteen, politiikan, suunnitelmien tai toimintatapojen kriittistä tarkastelua. Mediavaikuttamiseen kohdistuva kontrolli, sekä itsekontrolli, olivat suurinta kriittisessä viestinnässä.

Aiheen luonne	Mediavaikuttamisen aiheet	Mediavaikuttamisen tyyli	Vaikuttamisen eettiset haasteet
Positiivinen	Työn erilaisista onnistumisista sekä työntekijöistä ja työkäytännöistä viestiminen.	Ei vastuuta tai kritisoita kehtään/mitään. On hengeltään kannustavaa ja positiivista. Muutoksen kohteena olevaa rakennetta lähestytään vahvistamisen ja voimaannuttamisen kautta. Muutostarve on käännetty positiiviseksi toiminnaksi.	Kulttuurinen kontrollointi: aiheita ei pidetä tärkeinä. Positiivinen viestintä assosioituu virheellisesti markkinoitiin, jota ei nähdä tarpeellisena. Resurssivalta: pelko työmäärän ja kustannusten lisääntymisestä.
Neutraali	Palveluviestintää ja toiminnasta raportointia. Viestintää, jossa kerrotaan muutoksista palveluissa. Viestinnän tavoitteena on täyttää lain edellyttämä palveluista tiedottamisen ja raportoinnin velvoite.	Etäistä, byrokraattista ja usein vaikeasti ymmärrettävää. Ei perusteita, vaan toteaa. Useimmiten yksisuuntaista viestintää. Ei houkuttele viestinnän vastaanottajia keskusteluun.	Resurssivalta: pelko työmäärän ja kustannusten lisääntymisestä. Viestien kohderyhmän huomion saavuttaminen vaikeaa.
Kriittinen	Viestinnän tavoitteena muutos- ja kehittämissyrkimys. Tilanteen, politiikan, suunnitelmien tai toimintatapojen kriittistä tarkastelua. Epäkohtien paljastamista julkisuuteen, jolla luodaan painetta muutoksille organisaatioiden sisällä.	Arvostelevaa, arvioivaa, kritisoivaa, kehitysideoita esittävää. Pyrkii saamaan aiheesta julkista keskustelua. Ilmiintoon päädytään, koska organisaation sisäiset muutossyrkimykset epäonnistuivat.	Viestittävä teema tulee näkyväksi lähinnä kärjitetystä näkökulmasta. Kokonaisuus jää huomiotta. Organisaation/työn maineen huononemisen pelko. Viestijät pelkäävät negatiivisia seurauksia ja kärjitetyn kriittiseen keskusteluun ajautumista.

Kuvio 15. Sosiaalialan julkisen viestinnän luonnetyyppit ja niiden eettiset haasteet

Vaikka rakenteellinen sosiaalityö on luonteeltaan kriittistä ja toimintaa kehittävää, ei kaikki siihen liittyvä mediavaikuttaminen ole kriittistä. Positiivinen tai neutraali tiedon välittäminen luovat ymmärrystä, jonka lisäämisellä on merkitystä koko työlle, asiakkaille ja toiminnalle.

Symbolinen valta mediavaikuttamisen kentällä

Jos mä olen liian kriittinen, enkä osaa asioita tuoda sillä tavalla esille niinkuin mun esimiehet tai johto on mieltä, niin siitä saattas tulla pidemmällä aikavälillä jonkinlaisia seurauksia. Varmaan se vaikuttaisi siihen, minkälaisena työntekijänä minut nähdään ja minkälaiseksi he minut määrittelee ja minkälaisia mahdollisuuksia annetaan tai suljetaan, mitä se voikaan olla. Voi saada vääränlaisen leiman. — En tiedä minkälaisella maaperällä olen. Etten vaan sulje itseltäni minkäänlaisia mahdollisuuksia tai hanki ylimääräisiä hankaluuksia. (Sosiaalityöntekijä, H15)

Seuraavaksi analysoin mediavaikuttamisen kentällä käytäviä kamppailuita Bourdieun symbolisen vallan teorian näkökulmasta. Bourdieun symbolisen vallan teoria jäsentää tulkintakamppailuissa rakentuvia valtasuhteita, hallintoasemia ja niihin liittyviä ennako-oletuksia mediavaikuttamisen kentällä. (Bourdieu & Wacquant 1995, 125–130; Bourdieu 1990, 135.) Kuvioon 16. olen havainnollistanut sosiaalialan organisaation viestinnän tilaa ja puhujaoikeuksia. Puhujaoikeuksien osapuolina kuviossa 16. ovat organisaation viralliset kannanotot, joita tuottavat yleensä esimiehet, johtajat sekä viestintäyksikkö. Toisena osapuolena ovat organisaatiossa työskentelevät sosiaalialan ammattilaiset. Kolmantena puhujaosapuolena ovat organisaation asiakkaat.

	Sosiaalialan organisaation viestinnän tila	Organisaation puhujaoikeudet
Heterodoksa	Sosiaalialan viestintä on heterodoksisessa tilassa, jolloin sosiaalialan käytännön työtä tekevät ammattilaiset, asiakkaat sekä organisaation viralliset kannanotot tuottavat kukin oman näkökulmansa jonkun aiheen julkiseen keskusteluun.	Organisaatiossa hyväksytään moninäkökulmaiseen keskusteluun osallistuminen. Keskustelussa on kuitenkin pääsääntöiset toimijansa ja näkökulmansa, joita nähdä tarpeen kyseenalaistaa.
Ortodoksa	Ortodoksan vallitessa yleensä organisaation virallinen kannanotto syrjäyttää työntekijöiden ja / tai asiakkaiden tuottamat näkemykset. Tämä mahdollistuu estämällä työntekijöiden näkökulmien esilletuomisen tai niiden mitätöimisen sekä kieltämällä julkisesti asiakkaiden ja työntekijöiden näkökulmien totuudellisuuden.	Organisaatiossa hyväksytään vain sen viralliset näkökulmat, tiettyjen henkilöiden lausumina. Vahva viestintähierarkia, joka estää ja syrjäyttää muut näkökulmat.
Doksa	Doksan vallitessa sosiaalialan viestintää ei tunnusteta osaksi työtä, eikä sitä toteuteta. Sosiaalityön mediavaikuttaminen rajautuu kyseenalaistamatta pois tehtävälueista. Doksa voi vallita myös tietyissä sosiaalialan viestinnän teemoissa, joista ei keskustella laisinkaan. Aiheet ovat liian itsestään selviä tai arkaluonteisia keskusteltavaksi.	Julkilausumattomia viestintään liittyviä sääntöjä, joista ei puhuta. Itsestään selvät roolit ja normit tulevat näkyviksi vasta, kun niitä rikotaan tai niille osoitetaan vaihtoehtoja.

Kuvio 16. Sosiaalialan organisaation viestinnän puhujaoikeudet symbolisen vallan teorian näkökulmista

Tutkimushaastateltava kuvailee viestintäteemoihin liittyvän doksan (kuvio 16) ilmenemistä eri keskusteluteemoista seuraavalla tavalla: *Oon huomannu, että saatetaan puhua asioista ja tuoda epäkohtia esille, mutta on valtava katvealue, mistä ei puhuta. Ja tämä ei-puhuminen johtuu monista syistä. Se johtuu siitä, että asiat on sen luontoisia, ettei niitä voida tuoda julkisesti esille.* (Sosiaalityöntekijä, H15)

Doksa on haitallinen tila organisaatiolle, sillä viestinnän puuttuminen myös välittää viestejä yhtä tehokkaasti kuin tehokkaasti suunniteltu viestintä (Grönroos 2001). Viestinnän puuttuminen koetaan kielteisenä viestintänä. Se kertoo, etteivät asiat ole organisaation hallinnassa, se ei välitä asiakkaistaan, eikä sen palveluiden laatuun ole luottamista. (Mt., 355–356.)

Julkiseen viestintään liittyvää vallankäyttöä toteutetaan organisaatioiden virallisissa ja epävirallisissa ohjeistuksissa, jotka ovat sanottuja ja kirjoitettuja tai hiljaisia. Eri toimijoiden näkökulmista tarkasteltuna työntekijöiden mediavaikuttaminen saa erilaisia merkityksiä. Yhteentörmäyksiltä ei voi välttyä, kun eri toimijat tekevät organisaation julkisuuteen liittyvää rajanvetoa eri logiikkaa noudattaen. Organisaatiotasolla yksittäisen työntekijän tekemä mediavaikuttaminen voi näyttäytyä hyväksytyltä asiantuntijatiedon välittämiseltä tai työntekijän toimivallan ylittämiseltä. Viestintä, johon toimijat suhtautuvat ristiriitaisesti, tekee näkyväksi sellaisia vallankäytön muotoja, jotka muutoin jäävät näkymättömiksi.

Sosiaalialan työntekijät kamppailevat mediavaikuttamisen kentällä erilaisista pääomista (Heiskala 2000a, 178–186; Bourdieu & Wacquant 1995, 125–132). He tavoittelevat valta-aseman muutosta itselleen, professionilleen, edustamalleen palvelulle, organisaatiolle tai palveluiden käyttäjille. He tavoittelevat esimerkiksi muutosta palveluiden maineeseen tai ymmärrykseen (sosiaalinen pääoma), asiakkaiden oikeuksia etuuksiin (taloudellinen pääoma) tai kulttuurin ja asenteiden muutosta (kulttuurinen pääoma). Mediavaikuttamisen kentän tärkein pääoma on sosiaalista pääomaa. Henkilö voi medianäkyvyydellä saavuttaa vakuuttavuutta, vaikutusvaltaa ja verkostoja, joiden välityksellä voi realisoida muita pääoman muotoja. Saavuttaessaan tunnetun mediavaikuttajan roolin, työntekijällä on valtaa vaikuttaa haluamiensa ilmiöiden ratkaisuun sekä asettaa julkiseen keskusteluun uusia kysymyksiä ratkaistavaksi. Osa haastattelemistani ammattilaisista tunnustettiin aktiivisiksi mediavaikuttajiksi, jolloin heiltä osattiin odottaa viestintää, eikä sitä pyritty ennakoimaan.

Mediavaikuttamisen kentällä toimiminen perustuu mediavaikuttajan tai ryhmän habitukseen, joka muodostuu kentällä opituista normeista, omista fyysisistä ja psyykkisistä ominaisuuksista ja asemasta (Bourdieu 1998a, 36–37). Sosiaalialan ammattilaiset tarvitsevat mediavaikuttamisen kentällä kamppaillessaan erilaisia pääoman muotoja, erityisesti kulttuurista ja sosiaalista pääomaa. Nämä auttavat tunnistamaan kentän normeja, sääntöjä ja toimintalogiikkaa, jotka ovat edellytys kentälle pääsemiseen ja siellä toimimiseen. Pääomia tarvitaan myös mahdollisista vastaiskuista ja taklauksista toipumiseen. Mediavaikuttaja joutuu jatkuvasti seuraa-

maan muiden kentän toimijoiden siirtoja ja pohtimaan niihin reagoinnin tapoja. Sosiaalialan ammattilaiset liittoutuivat niiden toimijoiden kanssa, jotka ovat eniten eduksi tavoitteeseen pääsemisessä. Liittolaisina toimivat vaihtelevasti muun muassa kollegat, poliitikot, toimittajat ja asiakkaat.

Tutkimukseni osoittaa, että mediavaikuttamisen kentällä kamppaillessaan toimija voi myös menettää pääomaansa, sillä yhteisö voi rangaista toimijaa kentän normien rikkomisesta. Mediavaikuttaja voi menettää: 1) sosiaalista pääomaa, kuten maineensa, luottamuksen, sosiaalisen asemansa työyhteisössä ja sosiaalisia suhteita, 2) taloudellista pääomaa, kuten työsuhteen tai uralla etenemisen mahdollisuuden tai 3) kulttuurista pääomaa, kuten sosiaalisen statuksensa organisaatiossa. Pääomien menettämisen pelko esti ammattilaisten mediavaikuttamista. Jokainen heistä arvioi pääoman menettämisen hintaa suhteessa omaan elämäntilanteeseensa. Vaikka ammattilaiset tekevät mediavaikuttamista osana omaa työtään, saattavat niiden seuraukset ulottua heidän henkilökohtaiseen elämäänsä.

Mediavaikuttamisen kentän puhujaoikeuksien määrittely

Sosiaalialan ammattilaisten mediavaikuttaminen toteutuu vuorovaikutuksessa mediavaikuttamisen kentän muiden toimijoiden kanssa. Kuvioon 17. olen koonnut sosiaalipalveluorganisaation julkisen viestinnän kentän ydintoimijat, eli pelaajat. Analysoin kuviossa pelaajien asemiin perustuvia oikeuksia käyttäen puhujaoikeuttaan kentällä sekä määritellä muiden pelaajien puhujaoikeuksia. Näiden toimijoiden lisäksi kentällä pelaa toisinaan organisaation ulkopuolisia tahoja, kuten toimittajia, valvovia viranomaisia yms. tahoja, jotka perehtyvät organisaation toimintaan, jotta voivat siitä viestiä.

Kentän toimija	Puhujaoikeuden valta-asema sekä mahdollisuus muiden toimijoiden puhujaoikeuksien määrittelyyn
Ylemmän tason johtajat ja resurssista päättävät tahot (esim. kunnan päättäjät), viestintäyksikkö	<p>Mahdollisuus käyttää organisaation suurinta viestintävaltaa ja -oikeutta.</p> <p>Mahdollisuus määritellä alempien tasojen, paitsi asiakkaiden, käytännön puhujaoikeuksia ja -mahdollisuuksia.</p>
Alemman tason esimiehet ja johtajat	<p>Mahdollisuus käyttää työntekijöitä suurempaa viestintävaltaa ja -oikeutta. Viestintäoikeudet voivat olla kapeampia kuin työntekijöillä, sillä esimiehiltä odotetaan työntekijöitä suurempaa lojaalisuutta työnantajan virallisia päätöksiä ja näkökantoja kohtaan.</p> <p>Mahdollisuus määritellä alempien tasojen, paitsi asiakkaiden, käytännön puhujaoikeuksia ja -mahdollisuuksia.</p> <p>Pyrkivät sopeutumaan työyhteisön viestintäkulttuuriin, koska siitä poikkeaminen voi horjuttaa saavutettua asemaa organisaatiossa.</p>
Sosiaalipalveluiden työntekijät	<p>Mahdollisuus viestiä organisaation asioista työntekijäasemasta käsin.</p> <p>Oletuksena on usein, että työntekijät viestivät organisaation virallisten päätösten mukaisesti tai luovuttavat viestintäoikeutensa viestintähierarkiassa ylemmällä tasolla oleville. Oletusta vahvistetaan organisaation virallisilla ja epävirallisilla viestintänormeilla.</p> <p>Organisaation normien mukaisesta viestinnästä palkitaan sosiaalisesti ja siitä poikkeavaa viestintää voidaan rangaista. Näin voidaan myös estää työntekijätason toiminta viestintäkentällä.</p> <p>Työntekijät ottavat kentällä asemia suhteessa toistensa viestintään ja ylläpitävät, uudistavat tai muuttavat työyhteisön viestintäkulttuuria.</p> <p>He pyrkivät sopeutumaan työyhteisön viestintäkulttuuriin, koska siitä poikkeaminen voi horjuttaa saavutettua asemaa organisaatiossa.</p>
Sosiaalipalveluiden asiakkaat ja heidän läheiset	<p>Ei virallista asemaa viestintään organisaation asioista.</p> <p>Viestit usein kokemusperäisiä, jotka voidaan tulkita yksittäistapauksiksi. Samankaltaisia viestejä voi myös olla paljon, jolloin yksittäiset viestit hukkuvat massaan. Organisaatio ei pysty kontrolloimaan asiakkaiden viestintää, mutta eivät myöskään ota sitä aina vakavasti, eikä se välttämättä johda reagointiin.</p> <p>Viestijöillä vähemmän kentällä toimimiseen tarvittavia pääomia kuin muilla kentän toimijoilla. Väärällä tavalla viestiessä pelkona eriarvoinen kohtelu, kuten saavutettujen palveluiden menetykset.</p>

Kuvio 17. Mediavaikuttamisen kentän puhujaoikeuksien määrittelyvalta

Asiakkaat ja kansalaiset näyttäytyvät sosiaalialan työntekijöiden tuottamassa julkisuudessa enemmän informanttien kuin yhteistyökumppaneiden rooleissa. Työntekijät ajavat asiakkaiden etuja ja oikeuksia ilman, että asiakkaat siihen osallistuvat muutoin kuin tiedon tuottajina. Asiakkailta on oma julkisuutensa ja julkinen

toimijuutensa, joka näyttää erilliseltä sosiaalialan työntekijöiden julkisuudessa toimimisesta. Työntekijöiden ja asiakkaiden yhteistoimijuuden puuttuminen voi luoda mielikuvaa heidän välillä olevasta vastakkainasettelusta.

Enemmistö sosiaalialan työntekijöistä tekee työtään huomaamatta viestintään liittyviä valtakamppailuja. Viestintävallan dynamiikka on ikäänkuin sisäänkirjoitettu osaksi organisaation toimintaa. Valtataistelut viestinnän herruudesta toteutuvat sosiaalialan työn arjessa ja tulevat näkyviksi vasta, kun oletettua viestintähierarkiaa ja -normia pyritään rikkomaan. Valtakamppailut eivät toteudu ainoastaan organisaation vertikaalisessa hierarkiaketjussa, vaan myös horisontaalisesti, kollegoiden ja yhteistyökumppaneiden välillä. Vaienavissa ja työntekijöiden sananvapautta rajoittavissa työyhteisöissä toimitaan byrokraattisesti. Niissä julkisen keskustelun puhujaoikeudet oikeutetaan asemavallalla ja tiukasti hierarkisiin rakenteisiin sijoittuvina. Jälkibyrokraattiset viestinnän organisoitumisen tavat perustuvat toimijuuteen, jossa pyritään tiedottamisen sijasta monimuotoiseen ja hajautettuun julkiseen vuorovaikutukseen. (Huhtala & Hakala 2007, 124–126.) Paradigman muutos byrokraattisesta viestinnästä jälkibyrokraattiseen viestintään on jatkuvaa kamppailua siitä, kenen toimintatapoja noudatetaan. Uuteen paradigmaan ensimmäisenä siirtyvät toimijat ovat uudisraivaajan roolissa, sillä he joutuvat luomaan itse uusia viestinnän käytäntöjä. Aineistossa viestintäparadigman muutos ilmeni siten, että ammattilaisten mediavaikuttamista paheksuttiin samanaikaisesti, kun he saivat vaikuttamisesta kehuja toisaalta.

Mediavaikuttamisella sosiaalialan työntekijä käyttää toimivaltaansa ja samalla ilmaisee muille viestinnän kentän toimijoille olevansa yksi kentän pelaajista. Hiljaisuuden kulttuurin vallassa olevassakin työyhteisössä tulee väistämättä tilanteita, jolloin jonkun on viestittävä julkisuuteen. Organisaation esimiehet ja johtajat ottavat aktiivisen viestijäroolin, sillä sen koetaan kuuluvan heidän asemaansa. Asiakastason työntekijöiden valitessa julkisesta keskustelusta vetäytymisen, ei esimiehille ja johtajille jää muuta vaihtoehtoa, kuin ottaa aktiivisen viestijän rooli. Viestinnällisesti byrokraattisessa organisaatiossa yhden toimijan poikkeaminen viestinnän (hiljaisuuden) normista aiheuttaa liikehdintää koko työyhteisössä. Työyhteisön jäsenet tarkkailevat mediavaikuttajan ratkaisuja ja muiden reagointia siihen. Työyhteisössä otetaan asemia suhteessa yhden työntekijän toteuttamaan mediavaikuttamiseen; kollegat osallistuvat mediavaikuttamiseen, kannustavat siihen, ovat sitä vastaan tai he eivät ota asiaan mitään kantaa. Kukin työyhteisön jäsen valitsee asemansa laskemalla siihen liittyvän henkilökohtaisen hinnan. Hinta on se pääoma, jota tietyn aseman ottamalla voi lisätä tai menettää. Kaikki toimijat eivät rehellisesti kerro asemiaan tai esittävät eri asemaa, kuin minkä todellisuudessa ottavat. Asemien ottaminen, eli valtakamppailu on ääneen sanottua, kirjoitettua sekä ääneen sanomatonta. Sitä käydään keskusteluilla, viesteillä, elein ja ilmein tai niiden puuttumisella.

Sosiaalialan työntekijät ottavat erilaisia rooleja ja asemia suhteessa mediavaikuttamiseen. Haastateltavat voi asemoida viiteen mediavaikuttajaposition: *ubreibin*,

selviytyjiin, onnistujiin, mukautujiin ja portinvartijoihin. Positiot eivät todellisuudessa ole selkeitä ja pysyviä, vaan limittyvät ja muuttuvat eri kamppailutilanteissa mediavaikuttamisen kentällä. *Uhripositiossa* työntekijä on julkiseen viestintään kohdistuvan hallinnan uhri, joka alistuu asemaansa ja vaikenee. Häneen on kohdistunut vahingoittavaa ja rajoittavaa valtaa, joka on pakottanut vaikenemaan tai hän on arvioinut julkipuhumisen riskit elämäntilanteessaan liian suuriksi. *Selviytyjäpositioissa* työntekijä on tunnistanut tai kokenut viestinnän kontrollointia, mutta selvinnyt tilanteista ilman rangaistuksia tai vaikuttanut mediassa siitä huolimatta. Toisinaan viestinnän vaientamispyrkimys jopa voimistaa työntekijän tahtoa tuoda asia julkisuuteen. *Onnistujapositioissa* työntekijät eivät ole kohdanneet viestinnän kontrollointia tai ovat onnistuneet väistelemään kontrollitilanteita. He tekevät mediavaikuttamista onnistuneesti, toistuvasti ja luonnollisena osana omaa työtä. Onnistujat kykenevät muuttamaan pelin sääntöjä itselleen edullisiksi. *Mukautujapositiossa* oleva työntekijä on tietämätön tai ei välitä viestinnän kentän kamppailuista ja voi olla tyytyväinen, ettei hänen tarvitse osallistua julkisuuteen. Mukautujat pitävät siitä, että joku muu huolehtii julkisuudesta tai antaa selkeät säännöt, millä tavalla julkisuuteen voi osallistua ja milloin. *Portinvartijapositiossa* työntekijä käyttää viestintää itse kontrolloinnin välineenä. Siinä työntekijä rajoittaa muiden julkista viestintää tai tiedonkulkua jonkun päämäärän vuoksi. Aineiston näkökulman rajallisuuden vuoksi tutkimus ei anna täydellistä kuvaa niistä positioista, joissa työntekijä itse kontrolloi viestintää ja vaikuttamista työyhteisössä. Ammatillaiset eivät välttämättä havainnoi tai halua kertoa tilanteista, joissa he ovat käyttäneet viestintää eettisesti kyseenalaisissa tilanteissa, kuten sensuuritarkoituksessa, pelotelleet kollegoita mediavaikuttamisen seurauksista tai levittäneet viestinnällä virheellistä tietoa. Viestintätilanteeseen suhtautuminen ja hänen ottama viestijäasema on aina senhetkisessä kontekstissa syntynyt henkilön subjektiivinen kokemus. Toinen henkilö saattaa kokea jonkun tilanteen vaientavana, kun taas toinen ei. Samakin henkilö saattaisi kokea eri tilanteessa viestintään liittyvän reagoinnin eri tavoin.

Toimijat suhtautuvat mediavaikuttamisen kenttään ja siellä pelaamiseen eri tavoin. Pelissä mukana oleminen on sen myöntämistä, että pelaamisessa syntyvät ja pelaamisen synnyttämät panokset ansaitsevat tulla tavoitelluiksi (Bourdieu 1998a, 131–132). Sosiaalialan ammattilaisen habitukseen sisältyy tiettyjen pelien rakenteiden sisäistäminen, kuten ymmärrys yhteiskunnallisesta eriarvoisuudesta sekä yhteiskunnan rakenteiden ja palveluiden (ainakin näennäisistä) pyrkimyksistä eriarvoisuuden vähentämiseen. Hän myös tunnistaa oman professionaalisen tehtävänsä tuolla kentällä ja toimii sen mukaisesti. Nämä ovat sosiaalialan ammattilaiselle tärkeitä ja kiinnostavia pelejä, koska ne on pöntetty ja saatettu hänen päähänsä ja ruumiiseensa ammattilaisen habitukseksi. Sosiaalialan mediavaikuttamisen kentän ulkopuolelle jäävät ne mukautujaroolin ottaneet toimijat, jotka eivät tunnista kenttää, pidä siellä käytävää peliä kiinnostavana ja siellä käytävä peli jättää hänet välinpitämättömäksi. Pelissä mukana olevat (sosiaalialan viestinnän kentän toimijat) tunnistavat kentällä

kamppailun kohteiden merkitykset ja siellä olevat panokset taistelujen arvoiksi. (Bourdieu 1998a, 131–132.) Kentän kaikilla pelaajilla on jotain yhteistä, sillä ”ihmisillä, joiden asemat kentällä ovat vastakkaisia ja jotka vaikuttavat kaikessa jyrkän vastakohtaisilta, on salainen ja sanaton sopimus siitä, että kentällä pelattavista asioista kannattaa taistella” (Bourdieu 1998a, 132; Bourdieu & Wacquant 1995, 124–140).

Mediavaikuttamisen kentän toimijaksi ryhtyminen voi yllättää kentän senhetkiset toimijat. Työntekijän mediavaikuttaminen pakottaa muut kentän toimijat arvioimaan uudestaan oman asemansa, valtansa ja roolinsa kentällä. Negatiivinen reagointi työntekijän mediavaikuttamiseen voi johtua muiden epävarmuudesta oman valta-asemansa suhteen. Nostaessaan jonkun aiemmin keskustelemattoman aiheen ehdolle julkiseen keskusteluun, työntekijä pyrkii siirtämään keskusteluteeman ortodoksan tai doksan tilasta heterodoksiseen tilaan. Samalla mediavaikuttaja muuttaa työyhteisön viestintäkulttuuria heterodoksiseen tilaan. Symbolisen vallan käyttäminen ei välttämättä ole tahallista ja tarkoituksellista. Työyhteisön kaikki jäsenet väärintulkitsevat organisaation puheoikeudet, mikäli he tarkastelevat sitä vallitsevasta hiljaisuuden kulttuurista (doksasta) käsin. Työntekijöillä ei ole riittävästi tietoa omista viestintäoikeuksistaan. Eikä esimiehillä ja johtajilla ole osaamista viestinnän ohjeistamiseen ja asianmukaisen viestintäkulttuurin johtamiseen. Työyhteisön jäsenet eivät edes huomaa kyseenalaistaa asemaansa viestimättöminä toimijoina tai esimiesten itsestäänselviä puhujaoikeuksia. (ks. Purhonen ym. 2006, 21). Doksan vallassa olevissa organisaatioissa hiljaisuuden kulttuurin ylläpito näyttyy toimijoille ainoana mahdollisena vaihtoehtona. Työyhteisö pyrkii säilyttämään olemassa olevaa kulttuuriaan, johon on totuttu ja joka on sisäistetty, sillä kulttuurin muutos edellyttää työyhteisön kaikilta jäseniltä asenteellisia tai konkreettisia muutoksia.

Aineistossa hiljaisuuden kulttuurin tai hierarkkisen viestintävallan doksaa ylläpidettiin keinoilla, joista osa oli tarkoituksellista vallankäyttöä, osa toimijoiden tai työyhteisön habitukseen sisäistettyä vaikenemista. Hiljaisuuden kulttuuri pysyy olemassa muun muassa vaikenemisella, epäselvillä viestintävastuilla, puuttuvilla viestintäohjeilla ja mediavaikuttamisen ääneen hämmästelystä ja hyväntahtoisella viestinnän seurauksilla varoittelulla. Vaientaminen on muun muassa ammattilaisten mediavaikuttamisen kieltämistä, mitätöintiä, paheksuntaa, seurauksilla pelottelua ja rankaisemista mediavaikuttamisesta.

Viestinnän valtakamppailu painuu pinnan alle hiljaiseloon silloin, kun kukaan ei viesti eli tee yhtään siirtoa viestinnän kentällä. Hiljaiselonkin aikana työyhteisön viestintäkulttuuri vaikuttaa siihen, mitkä asiat nousevat ehdolle mediavaikuttamisen kentälle ja kuinka herkästi toimijat edes harkitsevat mediavaikuttamista havaitsemiinsa vaikuttamisaiheisiin. Kuka vaan valtaverkostossa voi toimia tarkkailijana ja koska työntekijä ei tiedä milloin ja missä häntä tarkkaillaan, alkaa hän tarkkailla itse itseään. (Dreyfus & Rabinow 1983, 188–197.) Näin muodostuu Foucault’n (mt.) tarkoittama tilanne (panopticon), jossa työntekijät ovat sisäistäneet toiminnan säännöt niin tehokkaasti, että he rajoittavat omaa toimintaansa, etteivät vaan rikko-

si sääntöjä (mt.). Aineistossa hiljaiselon vaikutukset ilmenivät julkisuudesta vetäytymisenä. Viestinnän valtakamppailut ja organisaation viestintäkulttuuri vaikuttavat toisiinsa vastavuoroisesti. Viestintäkulttuuri vaikuttaa viestinnän valtakamppailuun ja valtakamppailut muovaavat työyhteisön viestintäkulttuuria.

Sosiaalialan työyhteisöissä toteutuvat viestinnän valtakamppailujen vaikutukset ulottuvat niiden ulkopuolelle. Ne heijastuvat yhteiskunnan tasolla hiljaisuutena, joissa hiljaisuuteen jäävät tietyt aiheet, näkökulmat ja puhujat. Hiljaisuus siirtyy sosiaalialan yhteisöllisenä valintana seuraaville työntekijäsukupolville, jotka omaksuvat julkisuudesta vetäytyvän roolin habitukseensa.

Sosiaalialan sananvapaudesta käytävissä valtakamppailussa käytetään tietoa hallinnan välineenä. Tiedon käyttäminen vallan ja hallinnan välineenä on erilaista riippuen kulloinkin kyseessä olevasta tiedosta, sekä niiden henkilöiden tilanteista, jotka tarvitsisivat kyseessä olevaa tietoa. Sosiaalialan työntekijöissä viestintäkulttuuriin ja -ohjeisiin liittyvä epätietoisuus, ristiriitaiset viestintäoikeudet ja -ymmärrykset aiheuttavat epävarmuutta. Bourdieun (1999, 110) mukaan ”epävarmuus järkyttää syvästi sitä, jota se koskettaa. Koska se muuttaa koko tulevaisuuden epävarmaksi, se estää kaiken rationaalisen ennakkoinnin. Ennen kaikkea se riistää sen minimaalisen tulevaisuuteen kohdistuvan uskon ja toivon, jota tarvitaan, mikäli ihmisten on määrä nousta varsinkin joukkona kapinaan nykyhetkeä vastaan, olipa se kuinka sietämätöntä hyvänsä.” Suurin osa työläisten varovaisista ja konservatiivisista käyttäytymistavoista selittyy pelosta pudota alemmas, eli joutua takaisin ryysyproletariaattiin (mt., 112). Työmarkkinoilla ylläpidettävä epävarmuus kuuluu uudentyypiseen hallinnan muotoon, joka perustuu turvattomuuden tilan vakiinnuttamiseen (mt., 114). Työstä kilpailu ja työyhteisöissä käytävä kilpailu sekä työssäkäyvien uuvuttaminen ovat osa poliittisen hallinnan muotoa, jotka hajottavat ihmisten mahdollisuudet käydä taisteluun yhteiskunnan epäoikeudenmukaisuuksia vastaan (mt., 109–116). Bourdieun ajatuksen logiikkaa mukaellen tulkitsen epäselvien viestintäohjeiden ja -oikeuksiin olevan työntekijöiden hallintaa, jonka tarkoituksena on aseistariisua työntekijät vastarinnan mahdollisuuksista havaitsemiensa epäkohtien edessä. Hallinnassa käytetään hyväksi sosiaalialan ammattilaisten tiedostamattaan sisäistämää ja habitukseen kuuluvaa hiljaisuuden kulttuuria. Työntekijöiden vaikeaminen epäkohdista selittyy pelolla, sillä he ”voivat menettää työnsä, olipa se sitten kuinka huonosti palkattua tai uuvuttavaa tahansa” (mt. 112).

6. Johtopäätökset

Kuvittele olevasi pelissä, jossa ei ole sääntöjä tai ne muuttuvat epäloogisesti. Välillä sinulla on lupa tehdä maali ja siitä kiitetään. Toisessa tilanteessa oman joukkueesi pelaajat pyrkivät estämään maalintekoasi. Pelaajat eivät pääse sammielisyteen pelin hengestä tai tavoitteesta. Osa vetäytyy, koska pelkää häviämistä. Osa kannustaa sinua jatkamaan, mutta siirtyy itse katsojiksi. Aina et edes tiedä, ketä vastaan pelaat. Oman joukkueen pelaaja voi siirtyä vastustajan puolelle tietämättäsi. Yrität selvittää pelin sääntöjä, mutta saat epämääräisiä vastauksia. Niinpä yrität tehdä maalin salassa, jäämättä siitä kiinni. Pelin häviämisen hintaa ei kukaan tiedä etukäteen.

Yllä oleva fiktiivinen kuvaus pyrkii havainnollistamaan pelimetaforan avulla sosiaalialan julkiseen viestintään liittyvää epäloogisuutta. Tutkimukseni tehtävänä on ollut selvittää, millainen on sosiaalialan julkisen viestinnän ja rakenteellisen sosiaalityön muodostama sosiaalisen toiminnan kenttä, millaista sosiaalialan ammattilaisen toiminta siellä on sekä millaisia valtakamppailuja sosiaalialan ammattilaiset siellä kohtaavat. Tässä luvussa teen lyhyesti johtopäätöksiä yhteenvetolukuun sekä osatutkimuksiin perustuen.

Tutkimustulosteni perusteella väitän seuraavaa:

- 1) **Sosiaalialan ammattilaisen toiminta mediavaikuttamisen kentällä on prosessi**, johon vaikuttavat mediavaikuttaja itse, toiset kentän toimijat ja kentän luonne. Prosessi muodostuu työntekijän oman toimivallan tunnistamisesta, kentän toimintalogiikan tunnustelusta, kentälle pääsyn kamppailusta, kentällä toiminnasta sekä muiden reagoinnista kentällä toimimiseen.
- 2) **Organisaatioissa on erilaisia viestinnän puhujaoikeuksia, joista käydään kamppailuja**. Kamppailuja käydään organisaatioiden virallisten ja epävirallisten sääntöjen välityksellä, jotka ovat kirjoitettuja, ääneen sanottuja tai sanattomia. Organisaatioissa vallitsevan viestinnällisen tilan säilyttäminen vaatii aktiivisia tekoja kaikilta sosiaalialan mediavaikuttamisen kentän pelaajilta. Kentän eri toimijoilla on erilaiset mahdollisuudet vaikuttaa toistensa puhujaoikeuksiin. Työyhteisön kaikki jäsenet väärintulkitsevat organisaation puheoikeudet, mikäli he tarkastelevat sitä vallitsevasta hiljaisuuden kulttuurista (doksasta) käsin. Aineistossa kuvatuissa sosiaalialan

organisaatioissa on mediavaikuttamisen oikeuksiin liittyvää tietovajetta ja viestintäosaamisen vajetta. Siihen liittyy epätietoisuutta oikeuksista ja velvollisuuksista sekä ristiriitaisia käsityksiä ja toimintamalleja. Hiljaisuuden kulttuuria ylläpitävät kaikki mediavaikuttamisen kentän toimijat, eivät vain esimiehet tai johtajat.

- 3) **Vaientaminen on sananvapauden estämistä tai hankaloittamista,** jota toteutetaan työyhteisössä. Vaientamisen pyrkimyksenä on ylläpitää hiljaisuuden kulttuuria tai piilottaa epäkohtia. Epäkohtien paljastaminen ja vaientaminen ovat prosesseja, joiden kesto ja mittavuus vaihtelevat tilannekohtaisesti. Vaientaminen on piiloutuvaa vallankäyttöä, joka muodostuu institutionaalisista mekanismeista, kommunikaatiohierarkioista ja epävirallisista säännöistä. Vaientamisessa pyritään estämään työntekijöitä jakamasta tietoa jostain epäkohdasta, keräämässä todisteita siitä ja suunnittelemaan epäkohdan paljastamista työyhteisön ulkopuolisille. Vaientaminen tapahtuu kontrolloimalla tiedonkulkua ja keskustelukanavia, harhauttamalla ja viivästyttämällä epäkohtien ratkaisemista, pelottelemalla mahdollisista seurauksista ja rankaisemalla epäkohdan paljastamispyrkimyksistä. Vaientaminen voi olla yksittäisiä vaientavia tekoja, joista muodostuu työyhteisön vallitseva viestinnällinen tila. Vaientavissa työyhteisöissä ylläpidetään vaikenemista symbolisen vallan avulla. Tuolloin tavoitteena on, että työntekijät tunnistavat organisaation määrittämät puhujaoikeudet, eivätkä huomaa kyseenalaistaa sisäistämäänsä vaikenevaa habitusta tai esimiesten/johtajien itsestäänselviä puhujaoikeuksia.
- 4) **Mediavaikuttamisen luonnetyyppin valinta on osa strategista peliä, joka vaikuttaa muiden reagointiin.** Luonnetyyppi koostuu vaikuttamisaiheesta ja viestinnän tyylistä. Mediavaikuttamisen luonteen valinta on tärkeä osa peliä, jota pelataan mediavaikuttamisen kentällä. Vaikuttamisen luonteella on merkitystä vaikuttamisen onnistumiseen. Vaientaminen ei kohdistu kaikenlaiseen viestintään ja vaikuttamiseen, vaan siinä on nähtävissä eroavaisuutta sen suhteen, minkä luonteista viestintä on. Kriittinen, erityisesti epäkohtia paljastava vaikuttaminen kohtaa enemmän vaientamista kuin neutraali tai positiivinen viestintä.
- 5) **Mediavaikuttamisen kentän toimijat pyrkivät saavuttamaan pääomia, mutta voivat myös menettää niitä kentän kamppailuissa.** Sosiaalialan työntekijät tavoittelevat kamppailuissa valta-aseman muutosta itselleen, professiolleen, edustamalleen palvelulle, organisaatiolle tai palveluiden käyttäjille. He tavoittelevat muutosta palveluiden maineeseen tai ymmärrykseen (sosiaalinen pääoma), asiakkaiden oikeuksia etuuksiin (taloudellinen

pääoma) tai kulttuurin ja asenteiden muutosta (kulttuurinen pääoma). Mediavaikuttaja voi menettää maineensa, luottamuksen, sosiaalisen asemansa työyhteisössä ja sosiaalisia suhteita, kuten työsuhteen tai uralla etenemisen mahdollisuuden.

Tutkimukseni osoittaa, että työntekijän työskentely-ympäristö vaikuttaa merkittävästi työntekijän mediavaikuttamiseen ja sananvapauden kokemuksiin. Jokaisessa työyhteisössä on oma viestintäkulttuurinsa, jonka ylläpitämiseen ja muuttamiseen osallistuvat kaikki yhteisön jäsenet. Mediavaikuttamisen kentän säännöistä ja toimintalogiikasta käytävä kamppailu on jatkuvaa, mutta monelle silti näkymätöntä. Se tulee näkyväksi erityisesti niille, jotka aktiivisesti pyrkivät kentälle kamppailemaan. Mediavaikuttajat ovat työyhteisöissään usein edelläkävijöitä pyrkiessään jälkibyrokraattiseen viestintämalliin, jossa tavoitellaan toiminnan läpinäkyvyyttä ja avointa vuorovaikutusta ympäröivän yhteiskunnan kanssa. Kamppailu sananvapaudesta on kamppailua vaikenemisesta ja ääneen puhumisesta. Sitä kamppailua ei käydä ensisijaisesti käräjäsaleissa, vaan työpaikkojen kahvihuoneissa, palaveritiloissa, sähköposteissa tai esimiehen työpöydän edessä olevalla tuolilla istuen. Kamppailua ei käydä aseina, vaan sanoilla, vaikenemisella ja vaientamisella.

Tulosteni mukaan organisaatioiden viestintäkulttuuri voi vaikuttaa yhteiskunnan heikompiensaisten äänen ja tarpeiden näkyväksi ja kuuluvaksi tekemiseen. Tämän seurauksena demokratiaan liittyvästä yhteiskunnallisesta keskustelusta voi syntyä syrjään muun muassa lastensuojelun, vammaispalveluiden, mielenterveys- ja päihdepalveluiden sekä vanhuspalveluiden käyttäjien äänet. Näillä ihmisryhmillä ei ole aina itsellään riittävästi resursseja osallistua julkiseen keskusteluun ja tuoda esille havaitsemiaan palveluiden kehittämisen tarpeita ja epäkohtia. Suomessa kolmannen sektorin toimijat, eli kansalaisjärjestöt, eivät ole ottaneet näkyvää roolia julkisen palvelujärjestelmän läpinäkyvyyden valvomisesta (Matthies 2014, 57).

Asiakastyötä tekevät sosiaalialan ammattilaiset havaitsevat systemaattisesti toistuvat ja rakenteelliset epäkohdat, jotka heikentävät ihmisten oikeuksia sekä heidän auttamistaan. Palvelujärjestelmän epäkohtien ja onnistumisten julkituominen on osa sosiaalipoliittista palautejärjestelmää. Miten muutoin päättäjät voivat tietää päätöksensä seurauksista ja reagoida niihin? Tutkimukseni osoittaa, kuinka organisaatioiden sisäisissä kamppailuissa voidaan vaientaa kriittisesti tarkastelevia näkökulmia. Vaientamisen kulttuuri kertoo oman viestinsä siitä organisaatiosta, jossa sitä ilmenee. Tulkitsen vaientamisen merkiksi siitä, etteivät sosiaalipalveluorganisaation sisäiset tiedonkulkukanavat välitä riittävästi monipuolista tietoa päättäjille. Vaientaminen voi olla merkki siitä, että organisaatiossa on epäkohtia, joita on salattava. Se kertoo myös organisaatiossa olevasta demokratian ymmärryksestä, jossa päätöksentekoon vaikuttaminen nähdään kapean ihmisjoukon oikeutena. Osallistavassa demokratiassa halutaan kuulla organisaation johtavien viranhaltijoiden lisäksi palveluiden käyttäjien sekä palveluiden asiakastason toteuttajien näkökulmia muutoksiin. So-

siaalialan maine ei ole vakuuttavaa, jos se vetäytyy julkisuudesta tai keskustelee vain helpoista teemoista. Alaan kuuluu irrottamattomana osana yhteiskunnan heikompi-osaisten puolella toimiminen.

Tutkimusaineistosta ilmenevä sosiaalialan viestintä- ja mediavaikuttamisen kulttuuri näyttäytyy jäsentymättömältä, epävarmalta ja epäloogiselta. Tämä pirstaleisuus muodostaa osaltaan kansallisen tason sosiaalialan viestintäkulttuuria. Mediavaikuttaminen ja rakenteellinen sosiaalityö perustuvat ajatukseen muutoksen mahdollisuudesta, joten vaientamisen ja vaikenemisen havainnoista huolimatta tutkimukseni tulokset antavat eväitä muutokselle. Kun sosiaalialan työntekijät tunnistavat mediavaikuttamisen merkityksen ja siihen liittyvän valtapelin, he pystyvät tietoisemmin valitsemaan oman toimijapositionsa. Hiljaisuus voi olla yksittäisissä tilanteissa perusteltu valinta, mutta sitä voidaan käyttää yhtä harkitusti kuin asioiden ääneen sanomista.

Viestintään ja vaikuttamiseen liittyvän valtapelin näkyväksi tekeminen ja sanoittaminen on keino niiden purkamiseen. Työntekijöillä on mahdollisuus luoda rakenteita ja toimintamalleja mediavaikuttamiselle. He voivat kysyä ja vaatia organisaatioon sananvapautta kunnioittavia toimintaohjeita sekä niiden noudattamista. He voivat liittää mediavaikuttamisen osaksi sosiaalialan työtä muotoilemalla sosiaalisen median strategioita ja perustamalla sosiaalisen median kanavia. Tämä edellyttää siirtymistä organisaation määrittämästä sosiaalityön käytännöistä ja asemasta niihin määrittelyihin, jotka muotoillaan muun muassa lainsäädännössä ja ammattieettisissä ohjeissa. Siirtyminen ei tapahdu odottamalla jonkun muun toimijuutta, vaan se on tehtävä itse.

Siirtyminen kohti uudenlaista asiantuntijuutta voi vaatia pieniä tai isoja kamppailuja puhevallasta, mutta niiden voittaminen on mahdollista pelaamalla yhdessä. Yhdessä pelaaminen on uusien liittolaisuuksien luomista asiakkaiden, järjestöjen ja muiden kumppaneiden kanssa. Mediavaikuttaminen on voimavara, jonka avulla ala käyttää sosiaalista pääomaansa tavoitteidensa puolesta. Alan mediavaikuttamisen tavoite on sama, josta sosiaalityö on syntynyt: yhteiskunnan heikompiosaisten jäsenten oikeuksien ja etujen puolustaminen kaikilla yhteiskunnan tasoilla. Siirtymällä hiljaisuuden varjoista valoon sosiaaliala tekee näkyväksi työtään, palveluita ja niiden kehitystarpeita sekä palveluiden käyttäjien kokemuksia.

Rakenteellisen sosiaalityön kotimaista historiankulkua on leimannut toivon ja pessimismin vuoropuhelu. Rakenteellisen sosiaalityön ”uutta nousua” on odotettu sen alkua ajoista lähtien, kun samalla on tunnistettu, ettei se ole saavuttanut vahvaa asemaa sosiaalityön ammattikäytännöissä (Viirkorpi 1990). Viirkorpi (mt., 25) pohtii, että tuloksellisinta rakenteellista sosiaalityötä olisi kontakteihin perustuva vaikuttaminen ja epävirallinen yhteistyö, mutta epäilee, ettei sosiaalitoimistoilla ole sellaista verkostojen luomiseen mahdollisuuksia. Mediavaikuttaminen sosiaalisen median aikakaudella kohottaa rakenteellisen sosiaalityön mahdollisuudet uudelle tasolle. Mediavaikuttamisen välityksellä vaikuttamisen mahdollisuudet ovat käytän-

nössä rajattomat. Sen avulla työntekijät voivat repäistä itsensä irti organisaatioiden vanhakantaisista tai olemattomista rakenteellisen sosiaalityön rakenteista. Digitalisaation aikakaudella sosiaalialan työntekijät voivat ottaa rakenteellisen sosiaalityön ohjat omiin käsiinsä ja rakentaa laajoja epävirallisia vaikuttamisverkostoja.

Tutkimuksen rajaukset ja jatkotutkimusteemat

Tutkimustulokseni eivät kuvaa suoraan todellisuutta, vaan kuvaavat yhden mahdollisen, aineistooni perustuvan tavan jäsentää sosiaalialan mediavaikuttamista ja siihen liittyviä valtasuhteita sosiaalialan työyhteisöissä. Tutkimukseni ei tuota kaikenkattavaa kuvaa sosiaalialan viestinnän kentästä ja siihen liittyvästä hallinnasta, vaan rajautuu siinä julkishallinnon työntekijöiden näkökulmaan ja painottuu mediavaikuttamiseen liittyviin kamppailuihin. Olen pyrkinyt kuvaamaan tutkimuskohdettani, ymmärtämään mediavaikuttamista toimintana sekä tarjoamaan teoreettisesti mielekkään tulkinnan ilmiöstä (Tuomi & Sarajärvi 2002, 87). Varovaisesti arvioiden koen saavuttaneeni jonkinlaisen saturaatiopisteen tutkimusilmiöstäni 19 haastattelun avulla (Eskola & Suoranta 2003, 35). Tämä pätee erityisesti informanttien vaientamisen kokemuksiin. Heidän kertomuksensa vaientamisen kokemuksista alkoivat noudattaa tiettyä kaavaa. Pääasiallisena tavoitteenani on ollut analysoida, millainen mediavaikuttamisen kenttä on ja millaista toiminta siellä on. Kentän toimintalogiikan kuvaileminen edellyttää tutkimusaineistolta riittävää heterogeenisyyttä, jotta sen erityispiirteet ja moninaisuudet käyvät selviksi. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 89–92.)

Tutkimuksen strategian ja menetelmien validiteettia tarkastellessa pohditaan, voiko valituilla strategialla ja menetelmillä saada tietoa valitusta tutkimusilmiöstä. Pääaineistonani toimivat haastattelut tuottivat laadullista, subjektiivista tietoa sananvapauden ja mediavaikuttamisen käyttämisestä sosiaalialalla. Vaihtoehtoisesti ilmiötä olisi voinut tutkia määrällisellä tutkimuksella, mutta ilmiön toimintalogiikan, eli valtasuhteiden ymmärtämiseksi, laadullinen tutkimusaineisto tuotti syvällisempää tietoa.

Tutkimustulosten siirrettävyys toiseen kontekstiin riippuu siitä, miten samankaltaisia tutkitut ympäristöt ja sovelletut ympäristöt ovat (Eskola & Suoranta 2003; Tuomi & Sarajärvi 2002). Jokaisen tutkimustulokseni siirrettävyyteen liittyy omia erityisehtojaan. Esimerkiksi vaientamisen elementtejä voi löytää todennäköisimmin sellaisista työskentely-ympäristöistä, joissa on vahva viestintähierarkia, viestintä on keskitetty tietyille toimijoille (johtajat, esimiehet ja viestintäyksikkö), viestintään ei ole ohjeita tai ne eivät oikeuta viestintää asiakastason työntekijöille. Näissä työyhteisöissä viestintään vähän. Näistä edellytyksistä huolimatta vaientaminen on riippuvainen myös muista kontekstitekijöistä, kuten mediavaikuttajan roolista ympäristössään, vaikuttamisaiheesta ja -tyylistä.

Tutkimustulokset ovat siirrettävissä sosiaalialan tai muiden alojen työyhteisöihin tietyin varauksin. Enemmistö tutkimustuloksistani pätee vain sellaisiin tilanteisiin,

joissa työntekijä pyrkii vaikuttamaan mediassa. Mediavaikuttamisen prosessi on kuitenkin aina yksilöllinen ja kontekstisidonnainen. Organisaatioissa on erilaisia puhujaoikeuksia, mutta niistä ei aina käydä näkyvää kamppailua. Kamppailun puuttuminen voi johtua siitä, että yhteisö on niin suuren hiljaisuuden vallassa, ettei kukaan pyri viestimään. Toisaalta se voi johtua myös siitä, että yhteisö on puhujaoikeuksiltaan aidosti tasa-arvoinen, jossa kamppailuja ei tarvitse käydä, vaan kaikki osallistuvat viestintään samanlaisilla oikeuksilla. Vaientaminen on myös kontekstisidonnaista, eikä sitä ilmene kaikissa sosiaalialan työyhteisöissä. Sitä kuitenkin voi ilmetä yhteisöissä, joissa on jotain salattavaa tai toimintaan liittyy näkökulmia, joita ei haluta tuoda julkisuuteen. Vaikenemisella ja vaientamisella ei ole lähtökohtaisesti aina kielteisiä motiiveja. Niitä käytetään myös asioiden, ihmisten ja yhteisöiden suojaamiseksi (Bateson 1987). Suojaavasta motiivista huolimatta niillä voi olla kielteisiä vaikutuksia, kun asiaa tarkastellaan eri toimijoiden näkökulmista.

Tutkimuksen uskottavuudella tarkoitetaan muun muassa sen totuusarvoa, sovellettavuutta ja pysyvyyttä (Tynjälä 1991) sekä sitä, vastaako tutkijan tekemä käsitteellistäminen ja tulkinta tutkittavien käsityksiä (Eskola & Suoranta 2003). Tutkimukseni kuvailemat ilmiöt ovat olleet totta niistä kertoneille informanteille ja käsittelen niitä fakta-aineistoina. Tutkijana tehtävänäni on ollut tulkita heidän kertomuksiaan ja kokemuksiaan myös eri näkökulmista, kuin mistä he itse tulkitsivat. Yhtenä esimerkkinä tästä on vaientamisen keinojen analysointi: kun haastateltava kertoi hänellä olevan velvollisuus kysyä lehtikirjoitukselle lupa esimieheltään, hän ei välttämättä kokenut luvan pyytämistä viestintää rajoittavana tekijänä. Tutkijana olen kuitenkin tulkinnut, että luvan pyytäminen esimieheltä voi muodostua viestintää rajoittavaksi tekijäksi. Tällainen tilanne syntyy esimerkiksi, jos viestittävä aihe ei olekaan esimiehen mielestä sopivaa ja esimies kieltää sen julkaisemisen. Tulkitsin jokaisen haastateltavan subjektiivista kokemusta kulloinkin valitsemastani näkökulmasta.

Olen luonut aineistosta todellisuutta tietystä kysymyksenasettelusta käsin. Tutkimuksen todellisuusheijastumat eivät pääty tutkimustulosten raportointiin, vaan ne luovat todellisuutta myös julkaisun jälkeen. Tutkijana roolini oli aktiivinen, osallistuva ja tutkimusasetelmaa testaava. Olen hankkinut ja tuottanut tutkimusaineistoa lisää keskustelemalla tutkimusaiheesta ja tuloksista sosiaalisessa mediassa. Aktiivisella roolillani voinut olla vaikutuksia saamiini tuloksiin. Olen vetänyt puoleeni sellaista tutkimusaineistoa, jota en ilman julkista tutkimusaiheesta keskustelemista olisi saanut.

Tutkimukseni haastateltaviksi valikoitui sosiaalialan työntekijöitä, joilla oli kokemusta mediavaikuttamisesta. He kuvailivat omia kokemuksiaan sekä havaintojaan sosiaalialan työyhteisöiden viestintäkulttuureista. Tuloksissa suhtaudun heidän kertomiinsa kokemuksiin faktakuvauksina. Heidän mediavaikuttamisen kokemukset ja havainnot ovat syntyneet tietyssä kontekstissa ja jokainen heistä on kokenut tapahtumat yksilöllisesti. Haastateltavien subjektiivisissa kokemuksissa oli yhtene-

väisyyksiä, joiden ansiosta kykenin muodostamaan kuvan mediavaikuttamisen ja vaientamisen prosesseista. Kertomukset myös täydensivät toisiaan siten, että jonkun haastateltavan kuvaus täytti sellaisia tiedollisia aukkoja, joihin muut eivät olleet vielä antaneet vastausta. Yhdistelemällä eri ihmisten kuvauksia valitsemastani näkökulmasta muodostuu tietynlainen kuva tutkittavasta ilmiöstä. Aineiston muodostama kokonaiskuva sosiaalialan mediavaikuttamisesta ja sen mahdollisuuksista voi olla negatiivisesti väritynyt. Tämä johtuu siitä, että haastateltavissa oli henkilöitä, joilla oli halu ja tarve päästä purkamaan ikäviksi kokemiaan vaientamisen kokemuksia. Minä tartuin heidän kokemuksiinsa ja tarkastelin niitä, koska ne olivat tutkimukseni kannalta mielenkiintoisia. Osa haastateltavista hakeutui haastateltavaksi pyynnöstäni tai siitä syystä, että viestintä kiinnosti heitä. Olisin voinut muodostaa aineistostani myös toisenlaisen kokonaiskuvan sosiaalialan mediavaikuttamisesta, esimerkiksi tarkastelemalla syvemmin onnistuneita viestintäkokemuksia, mutta ne eivät olleet valitsemani tutkimusnäkökulman kannalta mielenkiintoisia.

Vaikka tutkimukseni käsittelee sosiaalialan mediavaikuttamisen ja epäkohdista puhumisen vaikeutta sekä vaientamista, ne tuskin ovat sosiaalialalla yleisempiä kuin muulla toimintasektoreilla. Tutkimukseni ei kuvaa kohdeilmioidensä yleisyyttä tai vertaa sitä muihin aloihin. Tutkimukseni analysoi sosiaalialan mediavaikuttamisesta ja vaientamisesta vain siksi, koska olen tutkinut sitä sosiaalialalla. Oletukseni on, että samankaltaisia ilmiöitä löytyy esimerkiksi terveydenhuollon tai opetuksen alueilta.

Tutkimustulosteni pysyvyyden voi kyseenalaistaa. Onko esimerkiksi sosiaalialalla hiljaisuuden kulttuuria olemassa enää 10 vuoden päästä? Tämä riippuu sosiaalialan viestintäkulttuurin muutoksesta, joka on jatkuva. Voisi silti kuvitella, että yhteiskunnassa tulee aina olemaan jonkinlaista epäoikeudenmukaisuutta tai epäkohtia, joiden näkyväksi tekeminen on joidenkin intressien vastaista. Ristiriitaiset intressit synnyttävät viestintään liittyvät valtakamppailut. Valtakamppailujen tutkiminen on siinä mielessä haastava tehtävä, että valta voi olla näkymätöntä niille, jotka eivät ole sen kohteena. Se on näkymätöntä myös niille, jotka ovat sisäistäneet mediavaikuttamista rajoittavat tekijät luonnolliseksi olotilaksi, eivätkä huomaa kyseenalaistaa niitä tai pyri rikkomaan viestintänormia. Näin löytyy aina niitä, jotka voivat väittää kysymyksenasetteluani ja tutkimustuloksiani epäluotettaviksi.

Koska sosiaalialan ja median välinen suhde on vähäisesti tutkittua Suomessa, löytyy alueelta runsaasti tutkimattomia näkökulmia. Mediavaikuttaminen on juuri nyt merkittävässä murroksessa viestintärakenteiden muutosten vuoksi, jonka takia tutkimusteemoihin tarttuminen olisi ajankohtaista. Jatkotutkimusaiheista erityisesti sosiaalialan paljastamiseen liittyvät teemat vaatisivat tutkimusta. Selvitimme sosiaalialan epäkohtia ja niiden käsittelyä (Tiitinen & Silén 2016) kyselytutkimuksessa (N 183). Määrällisen tutkimuksen keinoilla saimme lisävahvistusta vaientamisen olemassaololle ja lisätietoa epäkohtien muuttamisen haasteista. Olisi kuitenkin tärkeää tutkia työntekijöiden havaitsemia epäkohtia sosiaalialaa laajemmin julkishallinnon eri sektoreilla sekä epäkohtien paljastamisesta ja muuttamista (kuten Skivenes &

Trygstadt 2017; 2016; 2010). Sosiaalipalveluiden tuottajana toimii tulevaisuudessa yhä useammin yksityinen yritys, jolloin kunnille tai maakunnille jää palvelun maksajan ja valvojan rooli. Sosiaalipalveluiden laadun valvonnan menetelmät ovat Suomessa kehittymättömiä, joka ilmenee tässä tutkimuksessa siten, ettei työyhteisöissä ollut keinoja epäkohtien käsittelemiseen. Tällöin vaientaminen näyttäytyi ainoalta keinolta käsitellä ilmi tulleet epäkohdat. Julkishallinnon palvelun laadun valvonnan ja -kehittämisen näkökulmasta epäkohtien raportoinnin ja muuttamisen prosessit olisivat tärkeitä tutkimuksellisia tehtäviä.

Toinen merkittävä jatkotutkimusteema olisi palveluiden käyttäjien ja työntekijöiden yhteismediavaikuttaminen. Tässä tutkimuksessa sosiaalialan työntekijän ja asiakkaan yhteinen mediavaikuttaminen oli erittäin vähäistä. Tämä kuvastaa kokemukseni mukaan yhteisvaikuttamisen tilannetta valtakunnallisesti. Olisi tärkeää tehdä näkyväksi sosiaalisen median mahdollisuuksia käyttäviä uusia vaikuttamismenetelmiä, jotka toimivat asiakkaita voimaannuttavina. Tällainen deliberatiivinen demokratia olisi rakenteellisen sosiaalityön kovinta ydintä (mm. Valkama & Raisio 2013). Yhteismediavaikuttaminen lisääisi vaikuttamisen luotettavuutta, sillä ammattilaisten yksin tekemänä mediavaikuttamisessa on riskinsä. Tutkimushaastatteluissa tunnistin sellaisia rakenteellisen sosiaalityön tulkintoja, jotka ajavat vaikuttamisen väärille raiteille. Rakenteellinen sosiaalityö väärintulkitaan toisinaan sosiaalialan työntekijöiden etujen ajamisen välineeksi. Tällöin työntekijät korostavat mediavaikuttamisessa muun muassa työtaakkaansa, palkkaansa tai tehtävien jakautumista työyhteisön sisällä (myös Kivipelto 2004). Rakenteellisen sosiaalityön perusajatus vesittyy, mikäli se supistuu työntekijöiden etujen ajamiseksi. Rakenteellisessa sosiaalityössä on aina kyse palveluiden käyttäjien etujen ajamisesta.

Kirjallisuus

- Andreasen, Alan R. (2006) *Social marketing in the 21st century*. Thousand Oaks: SAGE Publications.
- Alasuutari, Pertti (2006) Merkitys, toiminta ja rakenne sosiologiassa: kulttuurinen näkökulma. *Sosiologia: Westermarck-seuran julkaisu* 43 (2).
- Alasuutari, Pertti (1993) *Laadullinen tutkimus*. Tampere: Vastapaino.
- Ampuja, Marko & Koivisto, Juha & Väliverronen, Esa (2014) Medioituminen: iskusana, analyttinen työkalu vai uusi paradigma? *Media & viestintä* 37 (2), 22-37.
- McLaughlin, Anne Marie (2009) *Clinical Social Workers: Advocates for Social Justice*. *Advances in Social Work* 10 (1), 51–68.
- Anthony, Becky & Jewell, Jennifer (2017) Students' Perceptions of Using Twitter for Learning in Social Work Courses. *Journal of Technology in Human Services* 35 (1), 38–48.
- Aristoteles (1997) *Retoriikka*. Helsinki: Gaudeamus.
- Ash, Angie (2016) *Whistleblowing and Ethics in Health and Social Care*. London: Jessica Kingsley Publishers.
- Aula, Pekka (1999) *Organisaation kaaos vai kaaoksen organisaatio? Dynaamisen organisaatiaviestinnän teoria*. Helsinki: Helsingin yliopisto. Viestinnän laitos. Loki-kirjat.
- Aula, Pekka & Åberg, Leif (2012) *Leimahtavat julkisuudet – organisaatioiden uusi haaste*. Teoksessa Karppinen, Kari & Matikainen, Janne (toim.) *Julkisuus ja demokratia*. Tampere: Vastapaino.
- Autto, Janne & Nygård, Mikael (2015) *Hyvinvointivaltion kulttuurintutkimus*. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.
- Autto, Janne (2012) *Päivähoitopolitiikka kamppailuna hyvinvointivaltiosta: kentät, subjektiasemat ja oikeutukset*. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Bateson, Gregory (1987) *Angels Fear: An Investigation Into the Nature and Meaning of the Sacred*. New York: Rider.
- Bauman, Zygmund (1996) *Postmodernin lumo*. Tampere: Vastapaino.
- Becker, Howard (1963) *Outsiders: Studies in the sociology of deviance*. New York: The Free Press.
- Berger, Peter L. & Luckmann, Thomas (1994) *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen: tiedonsosiologinen tutkielma*. Helsinki: Gaudeamus.
- Beresford, Peter (2001) Service Users, Social Policy and the Future Welfare. *Critical Social Policy* 21 (4), 494–512.
- Boddy, Jennifer & Dominelli, Lena (2017) Social Media and Social Work: The Challenges of a New Ethical Space. *Australian Social Work* 70 (2), 172–184.
- Bourdieu, Pierre (1999) *Vastatulet: ohjeita uusliberalismin vastaiseen taisteluun*. Helsinki: Otava.
- Bourdieu, Pierre (1998a) *Järjen käytännöllisyys: toiminnan teorian lähtökohtia*. Tampere: Vastapaino.
- Bourdieu, Pierre (1998b) *Acts of Resistance: Against the Tyranny of the Market*. Cambridge: Polity Press.
- Bourdieu, Pierre (1990) *In other words: essays towards a reflexive sociology*. Cambridge: Polity.
- Bourdieu, Pierre (1986) *The Forms of Capital*. Teoksessa Richardsson, John, (toim.) *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. New York: Greenwood Press, 241–258.

- Bourdieu, Pierre (1985) Sosiologian kysymyksiä. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.
- Bourdieu, Pierre (1984) *Distinction. A Social Critique of the Judgement of Taste*. Cambridge & Massachusetts: Harvard University Press.
- Bourdieu, Pierre (1977) *Outline of a theory of practice*. Cambridge: Cambridge U. P.
- Bourdieu, Pierre & Wacquant, Loïc J. D. (1995) *Refleksiiviseen sosiologiaan: tutkimus, käytäntö ja yhteiskunta*. Joensuu: Joensuu University Press.
- Brawley, Edward Allan (1997) Teaching Social Work Students to use Advocacy Skills through the Mass Media. *Journal of Social Work Education* 33 (3), 445–460.
- Brown, Alexander Jonathan (2008) Whistleblowing in the Australian Public Sector: Enhancing the theory and practice of internal witness management in public sector organisations.
- Brown, Alexander Jonathan & Donkin, Marika (2008) Introduction. Teoksessa Brown, Alexander Jonathan (toim.) *Whistleblowing in the Australian public sector: enhancing the theory and practice of internal witness management in public sector organisations*. Canberra: ANU E-Press, 1–24.
- Brown, Alexander Jonathan & Olsen, Jane (2008) Whistleblower mistreatment: identifying the risks. Teoksessa Brown, Alexander Jonathan (toim.) *Whistleblowing in the Australian public sector: enhancing the theory and practice of internal witness management in public sector organisations*. Canberra: ANU E-Press, 137–164.
- Brown, Alexander Jonathan & Wheeler, Chris (2008) Project Findings: An Agenda for Action. Teoksessa Brown, Alexander Jonathan (toim.) *Whistleblowing in the Australian public sector: enhancing the theory and practice of internal witness management in public sector organisations*. Canberra: ANU E-Press, 289–312.
- Cavender, Gray (2004) Media and Crime Policy: A Reconsideration of David Garland's *The Culture of Control*. *Punishment & Society* 6 (3), 335–348.
- Clark, Chris L. (2000) *Social work ethics: politics, principles and practice*. Basingstoke: Macmillan.
- Coates, John & Gray, Mel & Yellow Bird, Michael & Jordan, Lucy & O'Leary, Patrick (2008) *Indigenous Social Work Around the World: Towards Culturally Relevant Education and Practice*. Farnham: Ashgate.
- Cooper, Lindsay (2005) Implications of Media Scrutiny for a Child Protection Agency. *Journal of Sociology and Social Welfare* 32 (3), 107–121.
- Cordoba, Pushkar Sebastian (2017) Representations of Social Work in the Australian News Media. *Australian Social Work* 70 (4), 453–464.
- Dearing James & Rogers Everett (1996) *Agenda-Setting*. Communication concepts 6. Thousand Oaks: Sage.
- De Maria, William (1997) Flapping on clipped wings: Social work ethics in the age of activism. *Australian Social Work* 50 (4), 3–19.
- De Maria, William (1996) The welfare whistleblower: In praise of troublesome people. *Australian Social Work* 49 (3), 15–24.
- De Maria, William & Jan, Cyrelle (1997) Eating its own: The whistleblower's organization in vendetta mode. *Australian Journal of Social Issues* 32 (1), 37–59.
- Dogan, Minna (2006) *Sosiaaliamiehet asiakkaiden aseman ja oikeuksien edistäjinä*. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto.
- Dominelli, Lena (2009) Anti-oppressive practice: the challenges of the twenty-first century. Teoksessa Adams, Robert & Dominelli, Lena & Payne, Malcolm (toim.) *Social work: themes, issues and critical debates*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 49–64.
- Dominelli, Lena & Campling, Jo (2002) *Feminist Social Work Theory and Practice*. Houndmills: Palgrave

- Donkin, Marika & Smith, Rodney & Brown, Alexander Jonathan (2008) How Do Officials Report? Internal and External Whistleblowing. Teoksessa Brown, Alexander Jonathan (toim.) Whistleblowing in the Australian public sector: enhancing the theory and practice of internal witness management in public sector organisations. Canberra: ANU E-Press, 83–108.
- Dreyfus, Hubert L. & Rabinow, Paul (1983) Michel Foucault: beyond structuralism and hermeneutics. Chicago: University of Chicago Press.
- Dworkin, Terry Morehead & Baucus, Melissa (1998) Internal vs. External Whistleblowers: A Comparison of Whistleblowing Processes. *Journal of Business Ethics* 17 (12), 1281–1298.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha (2003) Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Feldman, Guy & Strier, Roni & Schmid, Hiller (2016) The Performative Magic of Advocacy Organisations: The Redistribution of Symbolic Capital. *British Journal Of Social Work* 46 (6), 1759–1775.
- Ferguson, Iain & Woodward, Rona (2009) Radical social work in practice: making a difference. Bristol: Policy Press.
- Fisher, Robert (1995) Political Social Work. *Journal of Social Work Education* 31 (2), 194–203.
- Fitzgerald, Edward & McNutt, John (1999) Electronic Advocacy in Policy Practice: A Framework for Teaching Technologically Based Practice. *Journal of Social Work Education* 35 (3), 331–341.
- Fook, Jan (2002) Social work: critical theory and practice. London: Sage.
- Foucault, Michel (1983) Discourse and Truth: The Problematization of Parrhesia. Six lectures given by Michel Foucault at Berkeley, Oct -Nov. 1983. <https://foucault.info/parrhesia/> Luettu 10.5.2018.
- Franklin, Bob & Parton, Nigel (1991) Social work, the media and public relations. London: Routledge.
- Gal, John & Weiss-Gal, Idit (2014) Social Workers Affecting Social Policy: An International Perspective. Bristol: Policy Press.
- Gelman, Caroline & Tosone, Carol (2010) Teaching Social Workers to Harness Technology and Inter-Disciplinary Collaboration for Community Service. *The British Journal of Social Work* 40 (1), 226–238.
- Gergen, Kenneth J. (1999) An invitation to social construction. London: Sage.
- Golding, Peter (1991) Do-gooders on display: social work, public attitudes and the mass media. Teoksessa Franklin, Bob & Parton, Nigel (toim). *Social Work, the Media and Public Relations*. London: Routledge. 88–104.
- Gorham, Bradley (2006) News media's relationship with stereotyping: the linguistic intergroup bias in response to crime news. *Journal of communication* 56 (2), 289–308.
- Granhölm, Camilla (2016) Social work in digital transfer – blending services for the next generation. Helsinki: Finlandssvenska kompetenscentret inom det sociala området.
- Greene, Annette & Latting, Jean (2004) Whistle-Blowing as a Form of Advocacy: Guidelines for the Practitioner and Organization. *Social work* 49 (2), 219–230.
- Grenfell, Michael (2014) Pierre Bourdieu: key concepts. Durham: Acumen.
- Grey, Mel & Coates, John & Hetherington, Tiani (2013) Decolonizing Social Work. Burlington: VT: Ashgate Publishing.
- Grönroos, Christian (2001) Palveluiden johtaminen ja markkinointi. Helsinki: WSOY.
- Groop, Catharina. (2016) Korruptioepäilyistä ilmoittavien henkilöiden suojeleminen Lausunnotiivistelmä. Kriminaalipoliittinen osasto. Mietintöjä ja lausuntoja 57/2016. Helsinki: Oikeusministeriö. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79142/OMML_57_2016_Korruptio_suojele_42.pdf?sequence=1&isAllowed=y Luettu 4.9.2018.

- Guo, Chao (2014) Tweeting Social Change: How Social Media Are Changing Nonprofit Advocacy. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly* 43 (1), 57–79.
- Hacking, Ian (2009) Mitä sosiaalinen konstruktioismi on? Tampere: Vastapaino.
- Hämäläinen, Juha (2014) Tiedontuotanto sosiaalityön rakenteellisena kysymyksenä. Teoksessa Pohjola, Anneli & Laitinen, Merja & Seppänen, Marjaana (toim.) *Rakenteellinen sosiaalityö*. Kuopio: UNIpress, 64–86.
- Harrikari (2008) Riskillä merkityt: lapset ja nuoret huolen ja puuttumisen politiikassa. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, Nuorisotutkimusverkosto.
- Harrikari, Timo & Rauhala, Pirkko-Liisa (2018) *Towards Glocal Social Work in the Era of Compressed Modernity*. New York: Routledge.
- Hedin, Ulla-Caring & Månsson, Sven-Axel (2012) Whistleblowing processes in Swedish public organisations: complaints and consequences. *European Journal of Social Work* 15 (2), 151–167.
- Heidemann, Gretchen & Fertig, Ralph & Kim, Hansung (2011) Practicing policy, pursuing change and promoting social justice: A policy instructional approach. *Journal of Social Work Education* 47 (1), 37–52.
- Heiskala, Risto (2000a) *Toiminta, tapa ja rakenne: kohti konstruktioisista synteisi yhteiskuntateoriassa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Heiskala Risto (2000b) *Sosiologisen teorian nykysuuntauksia*. Helsinki: Gaudeamus.
- Heiskala, Risto (1996) *Kohti keinotekoista yhteiskuntaa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Herkman, Juha (2011) *Politiikka ja mediajulkisuus*. Tampere: Vastapaino.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena (2000) *Tutkimushaastattelu: temahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Hokkanen, Liisa (2013) *Asiakaskansalaisen toimijuus sosiaalityöllisessä asianajossa*. Teoksessa Laitinen, Merja & Niskala, Asta (toim.) *Asiakkaat toimijoina sosiaali työssä*. Tampere: Vastapaino, 55–86.
- Hokkanen, Liisa (2014) *Autetuksi tuleminen: valtaistavan sosiaalisen asianajon edellyttämät toimijuudet*. Lapin yliopisto.
- Holder, Harold & Treno, Andrew (1997) *Media Advocacy in Community Prevention: News as a Means to Advance Policy Change*. *Addiction* 92 (2), 189–199.
- Huhtala, Hannele & Hakala, Salli (2007) *Kriisi ja viestintä: yhteiskunnallisten kriisien johtaminen julkisuudessa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Hurtig, Johanna (2013) *Taivaan taimet: uskonnollinen yhteisöllisyys ja väkivalta*. Tampere: Vastapaino.
- Hurtig, Johanna & Laitinen, Merja (2003) *Kantaaottavuus tutkimuksen eettisenä kysymyksenä*. Teoksessa Pohjola, Anneli (toim.) *Eettisesti kestävä sosiaalityötutkimus*. Rovaniemi: Lapin yliopisto, 87–109.
- Hussi, Taina (2005) *Sosiaalinen raportointi tiedon rakentajana: menetelmäkuvaus ja käytännön kokemukset*. Helsinki: SOCCA: Heikki Waris -instituutti.
- Hänninen, Sakari (1997) *Power as relation*. Teoksessa Tuori, Kaarlo & Bankowski, Zenon & Uusitalo, Jyrki (toim.) *Law and power: critical and socio-legal essays*. Liverpool: Deborah Charles. 31–49.
- Jubb, Peter (1999) *Whistleblowing: a restrictive definition and interpretation*. *Journal of Business Ethics* 21 (1), 77–94.
- Juhila, Kirsi (2009) *Sosiaalityön selontekovelvollisuus*. *Janus: sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti* 17 (4), 296–312.
- Juhila, Kirsi (2008) *Aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön yhteiskunnallinen paikka*. Teoksessa Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi (toim.) *Sosiaalityö aikuisten parissa*. Tampere: Vastapaino, 48–81.

- Juhila, Kirsi 1999: Tutkijan positiot. Teoksessa Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (toim.) *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Tampere: Vastapaino, 201–232.
- Juholin, Elisa (2013) *Communicare! kasva viestinnän ammattilaiseksi*. Helsinki: MIF Management Institute of Finland.
- Juholin, Elisa & Vakkuri, Jarmo & Stenvall, Jari (2010) Kunnat, viestintä ja media – näkökulmia kuntatutkimuksen ja viestinnän tutkimuksen rajapintoihin. Teoksessa Juholin, Elisa & Vakkuri, Jarmo & Stenvall, Jari (toim.) *Kunnat, viestintä ja media: Kunnallistieteellisen aikakauskirjan vuoden 2010 teemanumero*. Tampere: Kunnallistieteen yhdistys (4), 317–321.
- Jussila, Henrik (2012) Päätöksenteon tukena vai hyllyssä pölyttymässä? Sosiaalipoliittisen tutkimustiedon käyttö eduskuntatyössä. Helsinki: Kelan tutkimusosasto.
- Kairala, Maarit (2014) Social work and technological challenges. Teoksessa Arja Kilpeläinen & Pyykkönen Kirsi (toim.) *eCompetence for social work. Publications in the social sciences B. Research reports 64*, 63–72. Lapin yliopisto. <http://lauda.ulapland.fi/handle/10024/61821> Luettu 19.8.2018
- Kairala, Maarit & Lähteinen, Sanna & Tiitinen, Laura (2012) Rakenteellisen sosiaalityön osaaminen sosiaalityön opetuksen käytäntöyhteydessä. Teoksessa Tuohino, Noora & Pohjola, Anneli & Suonio, Mari (toim.) *Sosiaalityön käytännönopetus liikkeessä*. Rovaniemi: Valtakunnallinen sosiaalityön yliopistoverkosto, 36–55.
- Kantola, Anu (2012) Miten meistä tuli me? Julkinen elämä sosiaalisena mielikuvituksena. Teoksessa Karppinen, Kari & Matikainen, Janne (toim.) *Julkisuus ja demokratia*. Tampere: Vastapaino, 37–60.
- Kaptein, Muel (2011) From Inaction to External Whistleblowing: The Influence of the Ethical Culture of Organizations on Employee Responses to Observed Wrongdoing. *Journal of Business Ethics* 98 (3), 513–530.
- Karjalainen, Pekka & Sarvimäki, Pirjo (2005) Sosiaalityö hyvinvointipolitiikan välineenä 2015 -toimenpideohjelma. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö.
- Karjalainen, Pekka & Kivipelto, Minna (2014) Yhdyskuntatyö kansalaisia kohtaamassa. Teoksessa Sosiaalihuollon tila ja tulevaisuus (toim.) Haverinen, Riitta & Kuronen, Marjo & Pösö, Tarja. Tampere: Vastapaino. 219–240
- Karppinen, Kari (2012) Sananvapauden myytit ja ideologiat. Teoksessa Karppinen, Kari & Matikainen, Janne (toim.) *Julkisuus ja demokratia*. Tampere: Vastapaino, 61–82.
- Karvinen-Niinikoski & Meltti, Tero (2003) Muutosprosesseissa ristiriitaistuva sosiaalityö. Teoksessa Satka, Mirja & pohjola, Anneli & Rajavaara, Marketta (toim.) *Sosiaalityö ja vaikuttaminen*. Jyväskylä: Minerva, 31–55.
- Karvonen, Erkki (1999) Elämää mielikuvayhteiskunnassa: imago ja maine menestystekijöinä myöhäismodernissa maailmassa. Helsinki: Gaudeamus.
- Kauppi, Niilo (2004) Median sekundatodellisuus: Pierre Bourdieun konstruktivismi viestinnän tutkimuksena. Teoksessa Mörä, Tuomo & Salovaara-Moring, Inka & Valtonen, Sanna (toim.) *Mediatutkimuksen vaeltava teoria*. Helsinki: Gaudeamus, 75–89.
- Ketola, Kimmo & Knuuttilla, Seppo & Mattila, Antti & Vesala, Kari Mikko (2002) Johdanto. Teoksessa Ketola, Kimmo & Knuuttilla, Seppo & Mattila, Antti & Vesala, Kari Mikko (toim.) *Puuttuvat viestit*. Helsinki: Gaudeamus. 7–11.
- Kirst-Ashman, Karen & Hull, Grafton (2006) *Generalist Practice with Organizations and Communities*. Belmont: Thomson.
- Kivipelto, Minna & Kotiranta, Tuija (2011) Valtaistumisen vaikuttavuuden arviointi: miten voisimme edistää sitä sosiaalityössä? *Janus: sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti* 19 (2), 122–142.

- Kivipelto, Minna (2018) Sosiaalityön asiantuntijuus suhteisiin paikantuvana mikropolitiikkana. Teoksessa Juvonen, Tarja, Lindh, Jari & Pohjola, Anneli & Romakkaniemi, Marjo (toim.) Sosiaalityön muuttuva asiantuntijuus. Helsinki: UNIPress, 18–38.
- Kivipelto, Minna (2004) Sosiaalityn ammattilaisten yhteiskunnalliset orientaatiot ja työn kehittämisen haasteet. *Janus: sosiaalipolitiikan ja sosiaalityn tutkimuksen aikakauslehti* 12 (4), 342–358.
- Krogell-Magni, Pi (2010) Kuntien verkkoviestintäohje. Helsinki: Kuntaliitto.
- Kunelius, Risto (2003) Viestinnän vallassa: johdatusta joukkoviestinnän kysymyksiin. Helsinki: WSOY.
- Kuntaliitto (2009) Varaudu. Opas kunnan viestintään kriisi- ja erityistilanteissa, Helsinki: Kuntaliitto.
- Kuula, Arja (2011) Tutkimusetiikka: aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.
- Kuula, Arja (1999) Toimintatutkimus: kenttätöitä ja muutospyrkimyksiä. Tampere: Vastapaino.
- Kuutti, Heikki (2012) Mediasanasto. Jyväskylä: MediaDoc.
- Kuutti, Heikki (2008) Mediakierre: selviytyminen kielteisessä julkisuudessa. Helsinki: Infor.
- Lahtinen, Kati (2013) Whistle blowing schemes in 20 biggest Finnish companies. Aalto University.
- Laitinen, Merja & Väyrynen, Sanna (2016) Social work practices and research with Sámi people and communities in the frame of indigenous social work. *International Social Work* 59 (5), 583–586.
- Laitinen, Merja & Väyrynen, Sanna (2011) Eettiset haasteet lastensuojelun sosiaalityön prosesseissa. Teoksessa Pehkonen, Aini & Väänänen-Fomin, Marja. Sosiaalityön arvot ja etiikka. Jyväskylä: PS-kustannus. 163–187
- Laitinen, Merja & Niskala, Asta (2013) Sosiaalityön suhde asiakkuuteen. Teoksessa Laitinen, Merja & Niskala, Asta (toim.) Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä. Vantaa: Vastapaino, 9–18.
- LaLiberte, Traci & Larson, Anita & Johnston, Nancy (2011) Child Welfare and Media: Teaching Students to Be Advocates. *Journal of Public Child Welfare* 5 (2), 200–212.
- Layder, Derek (1993) *New Strategies in Social Research. An Introduction and Guide.* Cambridge. Polity Press.
- Lee, Nancy & Kotler, Philip (2016) *Social marketing: changing behaviors for good.* Thousand Oaks, California: SAGE Publications.
- Lens, Vicki (2005) Advocacy and Argumentation in the Public Arena: A Guide for Social Workers. *Social work* 50 (3), 231.
- Lens, Vicki & Gibelman, Margaret (2000) Advocacy be not forsaken! Retrospective lessons from welfare reform. *Families in Society* 81 (6), 611–620.
- Lonne, Bob & McDonald, Catherine & Fox, Tricia (2004) Ethical practice in the contemporary human services. *Journal of social work* 4 (3), 345–367.
- Luoma-Aho Vilma (2007) Sosiaalialan mainemittaus. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Mansbach, Abraham & Bachner, Y.G.& (2009) Self-Reported Likelihood of Whistleblowing by Social Work Students. *Social Work Education* 28 (1), 18–28.
- Mansbach, Abraham & Kaufman, Roni (2003) Ethical decision-making of social workers' associations: a case study of the Israeli association of social workers' responses to whistleblowing. *International social work* 46 (3), 303–312.
- Masterson, Steve & Owen, Sara (2006) Mental health service user's social and individual empowerment: Using theories of power to elucidate far-reaching strategies. *Journal of Mental Health* 15 (1), 19–34.
- Matikainen, Janne (2014) Haastettu vaikuttaminen. Teoksessa Luoma-Aho, Vilma & Karvonen, Erkki (toim.) Särkymätön viestintä. Helsinki: ProCom - Viestinnän ammattilaiset ry.

- Matikainen, Janne (2012) Sosiaalinen media – uudenlainen julkisuus? Teoksessa Karpainen, Kari & Matikainen, Janne (toim.) *Julkisuus ja demokratia*. Tampere: Vastapaino. 133–160.
- Matikainen, Janne & Huovila, Janne (2017) Sosiaalinen media terveyden edistämisessä. *Duodecim: lääketieteellinen aikakauskirja* (10), 1003–1007.
- Matthies, Aila-Leena & Närhi, Kati (2014) Ekososiaalinen lähestymistapa rakenteellisen sosiaalityön viitekehyksenä. Teoksessa Pohjola, Anneli & Laitinen, Merja & Seppänen, Marjaana (toim.) *Rakenteellinen sosiaalityö*. EU: Sosiaalityön tutkimuksen seura, 87–116.
- Matthies, Aila-Leena (2014) Sosiaalihuollon ja kansalaisyhteiskunnan suhde sivistyneen demokratian peilinä. Teoksessa *Sosiaalihuollon tila ja tulevaisuus*. Haverinen, Riitta & Kuronen, Marjo & Pösö, Tarja (toim.) Tampere: Vastapaino. 42–61.
- Matthies (1990) Kapinasta muutoksen malliksi. Vaihtoehtoinen sosiaalityö Suomessa. Helsinki: Hanki ja Jää.
- Mendes, Philip (2001) Blaming the messenger: The media, social workers and child abuse. *Australian Social Work* 54 (2), 27–.
- Miceli, Marcia & Near, Janet (1985) Characteristics of Organizational Climate and Perceived Wrongdoing Associated with Whistle-Blowing Decisions. *Personnel Psychology* 38 (3), 525–544.
- Miceli, Marcia & Regh, Michael & Near, Janet & Ryan, Katherine (1999) Can Laws Protect Whistle-Blowers? *Work and Occupations* 26 (1), 129–151.
- Mikkonen, Enni (2017) Bridges over the mountain ranges: ethnography on the complexities of transition in women's social position in Nepalese rural communities. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Moksunen, Sami (1991) Sosiaalitoimen julkisuustyö ja tiedottaminen. Helsinki: Sosiaali- ja terveyshallitus.
- MSPB United States Merit Systems Protection Board (2011) *Blowing the whistle: Barriers to federal employees making disclosures*. United States Merit Systems Protection Board. Washington DC: United States Merit Systems Protection Board.
- Mullaly, Robert P. (2007) *The new structural social work*. Oxford: Oxford University Press.
- Muotka, Henri (2013) Rakenteellinen sosiaalityö – joko nyt olisi aika? Käsiteanalyttinen kirjallisuuskatsaus rakenteelliseen sosiaalityöhön Suomessa. Itä - Suomen yliopisto.
- Mustonen, Anu (2001) *Mediapsykologia*. Helsinki: WSOY.
- Mutka, Ulla (1998) Sosiaalityön neljäs käänne: asiantuntijuuden mahdollisuudet vahvan hyvinvointivaltion jälkeen. Jyväskylän yliopisto.
- Mäkelä, Johanna (2000) Pierre Bourdieu - erottautumisen teoreetikko. Teoksessa Heiskala, Risto (toim.) *Sosiologisen teorian nykysuuntauksia*. Helsinki: Gaudeamus, 243–269.
- Närhi, Kati (2004) The eco-social approach in social work and the challenges to the expertise of social work. University of Jyväskylä.
- Närhi, Kati & Kokkonen, Tuomo & Matthies, Aila-Leena (2013) Nuorten aikuisten miesten osallisuuden ja toimijuuden reunaehdot sosiaali- ja työvoimapaaluissa. Teoksessa Laitinen, Merja & Niskala, Asta (toim.) *Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä*. Vantaa: Vastapaino, 113–145.
- Närhi, Kati & Matthies, Aila-Leena (2018) The ecosocial approach in social work as a framework for structural social work. *International Social Work* 61(4) 490–502.
- Netting, Ellen (2005) Future of Macro Social Work. *Advances in Social Work* 6 (1), 51–59.
- Netting, Ellen, Kettner, P. & McMurtry, S. & 2004 *Social Work Macro Practice*. United States of America: Pearson Education.
- Neuvonen, Riku (2017) Piliinpuhaltajien asema Suomessa. Luettu 28.7.2018.

- Oikeusministeriö (2016) Korruptioepäilyistä ilmoittavien henkilöiden suojele. Kriminaalipoliittinen osasto. Korruptioepäilyistä ilmoittavien henkilöiden suojele selvittävä työryhmä. Mietintöjä ja lausuntoja 25/201. Helsinki: Oikeusministeriö. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75133/OMML_25_2016_Korruptioepaily_84s.pdf?sequence=1&isAllowed=y Luettu 18.8.2018.
- Oles, Thomas (2017) Political Social Work. *Social work* 62 (3), 286.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (2014) Hyvän virkakielen toimintaohjelma. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2014:2 <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2014/liitteet/tr02.pdf?lang=fi>
- Payne, Malcolm & Campling, Jo (2005) *Modern social work theory*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Pemberton, Simon & Tombs, Steve & Ming, Chan Joiy & Seal, Lizzie (2012) Whistleblowing, organisational harm and the self-regulating organisation. *Policy and Politics* 40 (2), 263–279.
- Petrelus, Päivi (2005) Sukupuoli ja subjektiivisuus sosiaalisuudessa: tulkintoja naistyöntekijöiden muistoista. Jyväskylän yliopisto.
- Petrelus, Päivi (2003) Sosiaalityöntekijänaiset maskuliinisissa julkaisuissa: sukupuolinäkökulma ”hiljaisuuden kulttuuriin”. *Janus: sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti* 11 (1), 4–22.
- Pohjola, Anneli (2011) Rakenteellisen sosiaalityön aika. Teoksessa Pohjola, Anneli & Särkelä, Riitta (toim.) *Sosiaalisesti kestävä kehitys*. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry, 207–224.
- Pohjola, Anneli & Laitinen, Merja & Seppänen, Marjaana (2014) *Rakenteellinen sosiaalityö*. Kuopio: United Press Global.
- Pohjola, Anneli & Laitinen, Merja & Seppänen, Marjaana (2014) Rakenteellinen sosiaalityö aikakauden haasteena. Teoksessa Pohjola, Anneli & Laitinen, Merja & Seppänen, Marjaana (toim.) *Rakenteellinen sosiaalityö*. Kuopio: UNIpress, 9–13.
- Pohjola, Anneli & Laitinen, Merja & Seppänen, Marjaana (2014) Rakenteellisen sosiaalityön jäsentyminen. Teoksessa Pohjola, Anneli & Laitinen, Merja & Seppänen, Marjaana (toim.) *Rakenteellinen sosiaalityö*. Kuopio: UNIpress, 281–294.
- Preston-Shoot, Michael (2011) On administrative evil-doing within social work policy and services: law, ethics and practice. *European Journal of Social Work* 14 (2), 177–194.
- Purhonen, Semi & Rahkonen, Keijo & Roos, J.P. (2006) Bourdieun sosiologian merkitys ja ominaislaatu. Teoksessa Purhonen, Sami & Roos, J.P. (toim.) *Bourdieu ja minä: näkökulmia Pierre Bourdieun sosiologiaan*. Tampere: Vastapaino. 7–54.
- Puurunen, Piia (2016) Yhteistyön juurilla – settlementiliike ja Jane Addams. Teoksessa Roivainen, Irene & Ranta-Tyrkkö, Satu (toim.) *Yhteisöt ja yhteisösosiaalityön lähtökohdat*. Tallinna: United Press, 21–38.
- Päykkönen, Kirsi (2014) ICT-Mediated Social Work in Northern Finland - a Scoping Study. Teoksessa Kilpeläinen, Arja & Päykkönen, Kirsi (toim.) *eCompetence for social work*. Rovaniemi: Lapin yliopisto, 91–107.
- Rahkonen, Juho (2006) Yleisradion menestyksen eväät. Kenttäteoria ja metapääoma julkisen palvelun vahvan aseman selittäjinä. *Tiedotustutkimus* 29 (2), 61.
- Rantala Juho (2016) Sosiaalinen media osana sosiaalityötä. Teoksessa Roivainen, Irene & Ranta-Tyrkkö, Satu (toim.) *Yhteisöt ja yhteisösosiaalityön lähtökohdat*. Tallinna: United Press, 86–94.
- Ranta-Tyrkkö, Satu (2010) At the intersection of theatre and social work in Orissa, India: Natya Chetana and its theatre. Tampere: Tampere University Press.

- Raunio, Kyösti (2000) *Sosiaalityö murroksessa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Raymond, Sally & Beddoe, Liz & Staniforth, Barbara (2017) Social workers' experiences with whistleblowing: To speak or not to speak? *Aotearoa New Zealand Social Work* 29 (3), 17–29.
- Roivainen, Irene (2008) Yhteisölähtöisen otteen paikka aikuissosiaalityössä. Teoksessa Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi (toim.) *Sosiaalityö aikuisten parissa*. Tampere: Vastapaino, 253–281.
- Roos, J. P. (2013) Taistelusta yhteistoimintaan. Pierre Bourdieu hyvinvointivaltion puolustajana. Teoksessa, ed. Saari, Juho Taipale, Sakari Kainulainen, Sakari, (toim.) *Hyvinvointivaltion moderneja klassikoita*. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu, 135–150.
- Ryytänen, Sanna (2016) Paolo Freire – Sorrettujen pedagogi. Teoksessa Roivainen, Irene & Ranta-Tyrkkö, Satu (toim.) *Yhteisöt ja yhteisösosiaalityön lähtökohdat*. Tallinna: United Press, 39–46.
- Salminen, Ari & Heiskanen, Lauri (2013) Whistleblowing. Pilliin puhaltaminen ja organisaatioiden kehittäminen: Katsaus tutkimuskirjallisuuteen. Vaasa: University of Vaasa. http://www.uva.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-507-7.pdf. Luettu 18.8.2018.
- Satka, Mirja & Pohjola, Anneli & Rajavaara, Marketta (2003) *Sosiaalityö ja vaikuttaminen*. Jyväskylä: Minerva: Jyväskylän yliopisto.
- Saxton, Gregory & Niyirora, Jerome & Guo, Chao & Waters, Rochard (2015) #AdvocatingForChange: The Strategic Use of Hashtags in Social Media Advocacy. *Advances in Social Work* 16 (1), 154–169.
- Seeck, Hannele (2007) Valtionhallinnon viestintä Suomessa - byrokraattista tiedonsiirtoa vai jälkibyrokraattista viestintää? *Tiedotustutkimus* 30 (3), 23.
- Seppänen, Janne & Väliaverronen, Esa (2012) *Mediayhteiskunta*. Tampere: Vastapaino.
- Simola, Jenni (2018) Yhteiskunnallinen vaikuttamistyö kunnallisessa sosiaalityössä. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Sipilä, Anita (2011) Sosiaalityön asiantuntijuuden ulottuvuudet: tiedot, taidot ja etiikka työntekijöiden näkökulmasta kunnallisessa sosiaalityössä. Kuopio: Itä-Suomen yliopisto.
- Sipilä, Jorma (1987) Sosiaalihuollon asiakkaan oikeuksista ja osallistumisesta. Teoksessa Sosiaalityön asiantuntijaryhmä (toim.) *Seitsemän esseetä sosiaalityöstä*. Helsinki: Sosiaalivaltio, 101–130.
- Sirkka, Katriina (2014) Sosiaalityön rakenteellinen asiantuntijuus. Teoksessa Pohjola, Anneli & Laitinen, Merja & Seppänen, Marjaana (toim.) *Rakenteellinen sosiaalityö*. Kuopio: UNIpress, 118–135.
- Sitter, Kathleen & Curnew, Ashley (2016) The application of social media in social work community practice. *Social Work Education* 35 (3), 271–283.
- Siukosaari, Anssi (2002) *Yhteisöviestinnän opas: yrityksen, järjestön, laitoksen, julkishallinnon yksikön ja muun yhteisön yhteydenpito ja tiedotustoiminta*. Helsinki: Tietosanoma.
- Skivenes, Marit & Trygstad, Sissel (2017) Explaining whistle blowing processes in the Norwegian labour market: Between individual power resources and institutional arrangements. *Economic & Industrial Democracy* 38 (1), 119–143.
- Skivenes, Marit & Trygstad, Sissel (2016) Whistleblowing in Local Government: An Empirical Study of Contact Patterns and Whistleblowing in 20 Norwegian Municipalities. *Scandinavian Political Studies* 39 (3), 264–289.
- Skivenes, Marit & Trygstad, Sissel (2010) When whistle-blowing works: The Norwegian case. *Human Relations* 63 (7), 1071–1097.
- Smith, Dorothy E. (2006) *Institutional ethnography as practice*. Lanham: Rowman & Littlefield.
- Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö (2017) *Sosiaalihuoltolain soveltamisopas*. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö.
- Specht, Harry & Courtney, Mark (1995) *Unfaithful Angels: How Social Work Has Abandoned Its Mission*. New York: Free Press.

- Stanfield, Deb & Beddoe, Liz (2016) Social Work and Social Media in Aotearoa New Zealand: Educating Social Workers across Shifting Boundaries of Social Work Identity. *Social Work Education* 35 (3), 284–296.
- Stott, Tonia & Maceachron, Ann & Gustavsson, Nora (2016) Social Media and Child Welfare: Policy, Training, and the Risks and Benefits From the Administrator's Perspective. *Advances in Social Work* 17 (2), 221–234.
- Strom-Gottfried, Kimberly & Thomas, Mary S. & Anderson, Hillary (2014) Social Work and Social Media: Reconciling Ethical Standards and Emerging Technologies. *Journal of Social Work Values and Ethics* 11 (1), 54–65.
- Suoranta, Juha & Rynnänen, Sanna (2014) Taisteleva tutkimus. Helsinki: Into.
- Swedner, Harald (1983) *Socialt arbete: en tankeram*. Lund: Liber.
- Talentia ry, Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö (2017) *Arki, arvot, elämä, etiikka. Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet*.
- Tapola-Haapala, Maria (2014) *Social Work Education and Political Action*. Teoksessa Harrikari, Timo & Vironkannas, Elina & Rauhala, Pirkko-Liisa (toim.) *Social change and social work: the changing societal conditions of social work in time and place*. Farnham: Ashgate, 67–86.
- Tapola-Haapala, Maria (2011) Sosiaalityön ammattilaiset refleksiivisinä toimijoina: tutkimus erikoistumiskoulutuksesta Margaret Archerin teorian valossa. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Teixeira, Samantha & Hash, Kristina (2017) Teaching Note-Tweeting Macro Practice: Social Media in the Social Work Classroom. *Journal of Social Work Education* 53 (4), 751–758.
- Tetloff, Meredith & Hitchcock, Laurel & Battista, Andrew & Lowry, Deborah (2014) Multimodal Composition and Social Justice: Videos as a Tool of Advocacy in Social Work Pedagogy. *Journal of Technology in Human Services* 32 (1-2), 22–38.
- IFSW The International Federation of Social Workers (2018) Statement of Ethical Principles. www.ifsw.org/statement-of-ethical-principles/ Luettu 31.8.2018.
- Thorén, Katarina & Salonen, Tapio (2013) Social workers affecting social policy in Sweden. Teoksessa Gal, John & Weiss-Gal, Idit (toim.) *Social workers affecting social policy: An International perspective*. Bristol: Policy Press. 143–159.
- Tiilikka, Päivi (2013) Sananvapaus ja lojaliteettivelvollisuus työsuhteessa. *Lakimies: Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen aikakauskirja* 111 (2), 230–252.
- Tiitinen, Laura (2017) Sosiaalityön viestintä. Teoksessa Kananoja, Aulikki & Lähteinen, Martti & Marjamäki, Pirjo (toim.) *Sosiaalityön käsikirja*. Helsinki: Tietosanoma. 438–441.
- Tiitinen, Laura (2008) Sosiaalitoimen viestinnän valot ja varjot. Rakenteellisen hiljaisuuden vaikutuksia sosiaalitoimen ulkoiseen viestintään. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Tiitinen, Laura & Kauppi, Arto (2014) Viisi vaientamisen tapaa - Sosiaalialan työntekijöiden julkiseen viestintään kohdistuvat sananvapauden rajoittamisen ja vaientamisen käytännöt. *Oikeus* 43 (2), 125–146.
- Tiitinen, Laura & Silén, Marianne (2016) Sosiaalialan epäkohdat ja niiden käsittely- kyselyraportti. Rovaniemi: Talentia ry ja Sociopolis-hanke. <http://www.luc.fi/loader.aspx?id=2641402d-5a35-4f8c-84b0-88c107f5eb1e> Luettu 31.6.2016.
- Tower, Kristine (2000) In our own image: Shaping attitudes about social work through television production. *Journal of Social Work Education* 36 (3), 575–585.
- Tuomi, Jouni & Sarajarvi, Anneli (2002) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Turunen, Päivi (2009) Nordic community work in transition - a change toward diversity and reflexivity. Teoksessa Hutchinson, Gunn (toim.) *Community Work in the Nordic Countries - New Trends*. Oslo: Universitetsforlag, 38–63.

- Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2012) Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Luettu 1.5.2018.
- Tynjälä, Päivi (1991) Kvalitatiivisten tutkimusmenetelmien luotettavuudesta. *Kasvatus: Suomen kasvatus-tieteellinen aikakauskirja* 22 (5), 387–398.
- Valkama, Katja & Raisio, Harri (2013) Kansalaisraati - Deliberatiivinen demokratia rakenteellisen sosiaalityön työmuotona? Teoksessa Niskala, Asta & Laitinen, Merja (toim.) *Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä*. Tampere: Vastapaino, 87–112.
- Van Wormer, Katherine, Kaplan, Laura & Juby, Cindy (2012) *Confronting oppression, restoring justice: from policy analysis to social action*. Alexandria: Council on Social Work Education.
- Vandekerckhove, Wim & James, Cathy & West, Francesca. (2013) *Whistleblowing: the inside story - a study of the experiences of 1,000 whistleblowers*. London: Public Concern at Work. <http://www.pcaw.org.uk/files/Whistleblowing%20-%20the%20inside%20story%20FINAL.pdf> Luettu 26.8.2018
- Vanhanen, Emma (2011) Vertaistuki verkkokeskustelussa - neuvottelevaa tukea ja autoritääristä auttamista. *Janus: sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti* 19 (1), 36–51.
- Viirkorpi, Paavo (1990) Rakenteellisen sosiaalityn pakko ja mahdollisuudet. Helsinki: Sosiaalihalitus.
- Wallack, Lawrence (1994) Media advocacy: a strategy for empowering people and communities. *Journal of public health policy* 15 (4), 420–436.
- Weiss-Gal, Idit & Peled, Einat (2009) Publishing Voice: Training Social Workers in Policy Practice. *The British Journal of Social Work* 39 (2), 368–382.
- Weitzer, Ronald & Kubrin, Charis (2004) Breaking news: How local TV news and real-world conditions affect fear of crime. *Justice Quarterly* 21 (3), 497–520.
- Wolk, James & Pray, Jackie & Weismiller, Toby & Dempsey, David (1996) Political Practica: Educating Social Work Students for Policymaking. *Journal of Social Work Education* 32 (1), 91–100.
- Yin, Robert (2011) *Qualitative research from start to finish*. New York: Guilford Press.
- Zipparo, Lisa (1999) Encouraging public sector employees to report workplace corruption. *Australian journal of public administration* 58 (2), 83–93.
- Zugazaga, Carole & Surette, Raymond & Mendez, Monica & Otto Charles (2006) Social Worker Perceptions of the Portrayal of the Profession in the News and Entertainment Media: An Exploratory Study. *Journal of Social Work Education* 42 (3), 621–636.
- Åberg, Leif (2000) *Viestinnän johtaminen*. Helsinki: Inforviestintä.
- Åberg, Leif (1992) *Viestintä - tuloksen tekijä*. Helsinki: Tietopaketti.